

Folketingets
ombudsmands
beretning
for året
1968

A/S J. H. SCHULTZ
UNIVERSITETS-BOGTRYKKERI
KØBENHAVN
1969

INDHOLDSFORTEGNELSE

	side
Indledning	5
 I. Embedets almindelige forhold:	
A. Personaleforhold	6
B. Inspektioner	6
 II. Oversigt over sagsbehandlingen i 1968:	
A. Statistiske oplysninger	7
B. Kritik	10
C. Henstillinger m. v.	10
D. Andre sager	11
 III. Supplerende oplysninger vedrørende sager omtalt i tidligere beretninger:	
A. Beretningen for året 1963: ad 39. Bopælsbetingelsen i invalide- og folkepensionslovene	13
B. Beretningen for året 1966: ad 27. Tjeneste ved dansk FN-kommando	14
ad 33. Byggeri i yderzone	14
C. Beretningen for året 1967: ad 18. Bevilling som fiskeauktionsmester	14
 IV. Sager, der har givet anledning til kritik, henstillinger m. v., samt andre sager af mere almindelig interesse:	
1. <i>Partsoffentlighed</i> i børneværnssag	15
2. Civilforsvarspligtige ikendt <i>disciplinarmiddel</i>	17
3. Behandling af <i>personalestridigheder</i>	20
4. <i>Rentegodtgørelse</i> af for meget erlagt <i>arveafgift</i>	21
5. <i>Partsoffentlighed</i> i skattesag	22
6. <i>Supplementunderstøttelse</i> til fhv. kordægn	23
7. <i>Lejeværdi</i> og <i>fradrag</i> for driftsudgifter for ejendom, der delvis anvendes til erhverv	24
8. Påbud i henhold til <i>stærkstrømsreglementet</i>	26
9. <i>Takster</i> for psykoterapeutisk behandling på <i>Rigshospitalet</i>	28
10. Erklæring om <i>brud med hjemmet</i> ved legatansøgning	34
11. Amtsskatterådernes <i>begrundelsespligt</i>	35
12. <i>Modstridende lægeerklæringer</i> i ulykkesforsikrings sag	37
13. <i>Militærhjælp</i> til betaling af terminsydelser	38
14. Fængselsbetjents <i>videregivelse af oplysninger</i> om varetægtsfange	40
15. Afgift af <i>varemotorvogn</i>	41
16. <i>Løntilbageholdelse</i> til dækning af <i>sygekasserestance</i>	43
17. Forskelsbehandling af <i>værnepligtige</i>	44
18. Udstedelse af <i>navnebevis</i>	46
19. <i>Skattepligt</i> under ophold på <i>Grønland</i>	46
20. Disciplinærsag mod fængselsoverbetjent	48
21. <i>Advokatvirksomhed</i> og ansættelse i det <i>offentliges tjeneste</i>	50

	side
22. Ransagning og anholdelse af en bøderestant	51
23. Kirkeministeriets behandling af ansøgning om <i>anerkendelse af trossamfund</i>	54
24. Beskatning af <i>ekspropriationserstatning</i>	56
25. Bortfald af tidsubegrænset bidragspligt	59
26. <i>Feriepenge</i> af løn for <i>formiddagsbeskæftigelse</i>	61
27. Igangsætningsstilladelse til <i>skolebyggeri</i>	63
28. Statens Trykningskontors <i>indhentelse af tilbud</i>	67
29. Tilskud til <i>lærlinges rejseudgifter</i>	71
30. <i>Løntilbageholdelse</i> til dækning af <i>skat</i>	75
31. <i>Flyvestation Værløse</i>	75
32. <i>Toldfrihed</i> for rejsende	77
33. Sagsbehandling i <i>Statens Ligningsdirektorat</i>	84
34. Ønske om <i>besigtigelse</i> i byggesag afvist	87
35. Udtalelse fra <i>børne- og ungdomsværn</i> i retssag	88
36. Handelsministeriets administration af <i>sukkerordningen</i>	90
37. Behandling af sag om <i>ortopædiske sko</i>	96
38. <i>Partsoffentlighed</i> i vejsag	97
39. <i>Nedrivningspåbud</i> i henhold til boligtilsynslovens § 21, pkt. 1	100
40. Afgift af <i>spilleautomater</i>	104
41. Sagsbehandlingen i Ankenævnet for Invalideforsikringsretten	107

Sagregister til beretningerne 1955-68	111
--	------------

Til Folketinget.

I medfør af § 10 i loven om folketingets ombudsmand, lovbekendtgørelse nr. 342 af 1. december 1961, afgiver jeg hermed beretning for året 1968.

Afsnit I (s. 6) omtaler embedets almindelige forhold, og i afsnit II (s. 7) findes statistiske oplysninger m. v. angående de i 1968 indkomne sager. Afsnit III (s. 13) indeholder supplerende oplysninger om 4 sager, som er omtalt i tidligere beretninger. I afsnit IV (s. 15) redegøres der for 41 sager, der har givet anledning til kritik, henstillinger m. v., eller som i øvrigt er af mere almindelig interesse.

København, i september 1969.

STEPHAN HURWITZ

I. Embedets almindelige forhold.

A. Personaleforhold.

Folketingets Præsidium gav den 15. oktober 1968 tilladelse til, at ekspeditionssekretær Preben Kiørboe blev udlånt til Danmarks Forvaltningshøjskole yderligere i 1 år fra den 1. oktober 1968 at regne.

Sekretær Finn Andersen fratrådte med udgangen af februar måned 1968 sin stilling for at overgå til advokatvirksomhed. I hans sted ansattes den 1. marts s. å. advokatfuldmægtig, fru Nina Anderskouv som sekretær.

Med udgangen af oktober måned 1968 fratrådte sekretær Per Magid sin stilling for at overtage en stilling som sekretær i Justitsministeriet. I hans sted ansattes den 1. januar 1969 sekretær, cand. jur., fru Margrethe Kähler.

B. Inspektioner.

I løbet af 1968 har jeg foretaget uanmeldte besøg ved Flådestation Korsør, Sjællandske

Livregiment i Slagelse, Flyvestation Værløse, Prinsens Livregiment i Viborg, Jyske Dragonregiment i Holstebro og Jyske Ingeniørregiment i Randers.

På de enkelte tjenestesteder besøgtede jeg især belægningsområder, kantiner, infirmeriet, arresten og kostforplejningen.

Under det påfølgende møde med medlemmerne af kontaktudvalget og enkelte andre, som havde ønsket en samtale med mig, fremkom der ingen alvorlige klager, men der blev rejst en del spørgsmål. De spørgsmål, der havde lokal karakter, blev drøftet med vedkommende chef. Vedrørende en del spørgsmål af mere generel karakter blev der senere indhentet en redegørelse fra vedkommende værnskommando. Enkelte andre spørgsmål er forelagt Forsvarsministeriet. Nogle af disse spørgsmål er nærmere omtalt nedenfor under afsnit IV, sag nr. 31.

II. Oversigt over sagsbehandlingen i 1968.

A. Statistiske oplysninger.

I 1968 blev der registreret 1.158 sager, hvoraf 132 vedrørte den kommunale forvaltning. 17 sager blev optaget af egen drift, heraf 5 vedrørende den kommunale forvaltning. Nedenfor er sagerne fordelt på de enkelte måneder i 1968, og til sammenligning er anført de tilsvarende tal for 1966 og 1967.

	1968	1967	1966
Januar	124	90	176
Februar	127	105	119
Marts	101	100	115
April	89	86	75
Maj	96	89	73
Juni	78	81	94
Juli	72	85	72
August	72	90	66
September	87	76	82
Oktober	131	119	80
November	118	108	79
December	63	66	75
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	1158	1095	1106

Sagerne er i den følgende statistik delt i 2 hovedgrupper, nemlig 1. Afviste sager og 2. Undersøgte sager. En sag er henført til gruppe 2, når der er taget stilling til sagsbehandlingen eller til sagens realitet.

1. Afviste sager.

Af de i 1968 registrerede 1.158 sager blev 834 afvist, fordi de af de nedenfor under a-h anførte grunde ikke kunne behandles af ombudsmanden. 345 sager blev oversendt til andre myndigheder. 123 af de afviste sager angik den kommunale forvaltning, og i den nedenstående oversigt er antallet af disse sager dels anført i parentes, dels anført under c).

De 834 sager blev afvist af følgende årsager:

a) Klagen var for sent indgivet (4)..... 31

b) Klagen angik domme eller dommers embedsførelse	100
c) Klagen angik kommunale forhold, der ikke henhørte under ombudsmandens kompetence	32
d) Klagen vedrørte andre forhold udenfor ombudsmandens kompetence, herunder lovgivningsspørgsmål, private retsforhold o. lign.	122
e) Klagen kunne indbringes for højere administrativ myndighed (101)	361
f) Tilbagekaldte klager (2)	20
g) Forespørgsler m. v. uden egentlig klage (21)	96
h) Andre henvendelser, herunder anonyme og åbenbart grundløse	72
	<hr/>
	834

I de under c) nævnte 32 sager afvistes klagen af følgende årsager:

Klagen angik den samlede kommunalbestyrelse	8
Klagen angik sagsområder, hvor der ikke er rekurs til en statsmyndighed	24
	<hr/>
	32

2. Undersøgte sager.

Pr. 1. juni 1968 henstod 6 af de i 1966 og 8 af de i 1967 til behandling optagne sager som uafsluttede.

Den 1. juni 1969 var behandlingen af 4 af 1966-sagerne afsluttet, mens 1 sag var blevet tilbagekaldt. På samme tid var 1967-sagerne og 307 af de 324 i 1968 til realitetsbehandling optagne sager afsluttet, således at sagsrestancen pr. 1. juni 1969 udgjorde 18 sager.

Nedenstående oversigt omhandler herefter 319 sager, heraf 7 vedrørende den kommunale forvaltning. I de tilfælde, hvor sagen har vedrørt mere end én myndighed, er den henført under den myndighed, den i det væsentlige har vedrørt.

	Sager ialt	Kritik og eventuelt henstilling m. v.	Henstilling m. v. alene	Sager, der hverken gav anledning til kritik eller henstilling m. v.
1. Ministerierne:				
Arbejdsministeriet	4			4
Boligministeriet	14	1		13
Finansministeriet:				
Finansdepartementet	1			1
Skattedepartementet	14	1		13
Tolddepartementet	6			6
Fiskeriministeriet	1			1
Forsvarsministeriet	8		5	3
Handelsministeriet	4			4
Indenrigsministeriet	9			9
Justitsministeriet:				
Departementet	74		1	73
Direktoratet for Fængselsvæsenet	13	1		12
Kirkeministeriet	3	1		2
Landbrugsministeriet	1			1
Ministeriet for Grønland	1			1
Ministeriet for kulturelle Anliggender	2			2
Ministeriet for offentlige Arbejder	3			3
Socialministeriet	11	1	1	9
Undervisningsministeriet	10	1	1	8
Udenrigsministeriet	3			3
	182	6	8	168
2. Politiet og anklagemyndigheden:				
Rigsadvokaten og statsadvokaterne	5			5
Politiets virksomhed med straffesager	6		1	5
Politiets virksomhed i øvrigt	2			2
	13		1	12
3. Andre statsmyndigheder:				
Amter	6	2		4
Amtsligningsinspektorer	1			1
Ankenævnet for ATP	2			2
Ankenævnet for Invalideforsikringsretten	20	1*)		19
Ankenævn vedr. mælkeudsalg	1			1
Arbejdsdirektoratet	1			1
Boligtilsynsråd	1			1
Byudviklingsudvalg	1			1
Civilforsvarsstyrelsen	1	1		
Direktoratet for Revalidering og Forsorg	8	2		6
Direktoratet for Sygekassevæsenet	3			3

*) En række sager blev behandlet under ét, se afsnit IV, sag nr. 41.

	Sager ialt	Kritik og eventuelt henstilling m. v.	Henstilling m. v. alene	Sager, der hverken gav anledning til kritik eller henstilling m. v.
Direktoratet for Ulykkesforsikringen.....	3			3
Forvaringsanstalter.....	1			1
Invalideforsikringsretten.....	5		1	4
Københavns Overpræsidium....	1			1
Landsnævnet for Børne- og Ungdomsforsorg.....	2	1		1
Landsskatteretten.....	22	4	1	17
Ligningsrådet.....	1			1
Matrikeldirektoratet.....	3			3
Militærlæger.....	1			1
Postvæsenet.....	1			1
Skatteråd.....	1			1
Skoleschefer.....	1	1		
Statens Jordlovsudvalg.....	2			2
Statens Ligningsdirektorat.....	5	2		3
Statens Trykningskontor.....	1	1		
Statsbanerne.....	3			3
Statsfængsler.....	1			1
Sundhedsstyrelsen.....	2			2
Udvalg.....	2			2
Ulykkesforsikrings-Rådet.....	7	1		6
Vejdirektoratet.....	6	1		5
Vurderingsnævn.....	1			1
	117	17	2	98
4. Kommunale myndigheder:				
Bygningsmyndigheder.....	1			1
Børne- og Ungdomsværn.....	1			1
Kommunalbestyrelser.....	2			2
Skattemyndigheder.....	2	2		
Sociale myndigheder.....	1	1		
	7	3		4
Ialt...	319	26	11	282

Følgende oversigt belyser de forhold, som de 319 sager i det væsentlige vedrørte:

	Generelle spørgsmål	Afgørelser	Ansettelse, afkedigelse, lønning, pension m. m.	Sagsbehandling	Behandlingstid	Optræden, udtalelser m. m.	Ialt
Ministerierne.....	27	105	5	17	27	1	182
Politiet og anklagemyndigheden.....		2	1	2	4	4	13
Andre statsmyndigheder....	7	44	2	11	51	2	117
Kommunale myndigheder....		3		3	1		7
Ialt...	34	154	8	33	83	7	319

B. Kritik.

En del af de sager, der gav anledning til kritik, er ikke medtaget i afsnit IV, idet de kritiserede forhold var rene ekspeditionsfejl eller af mindre væsentlig betydning.

I sag nr. 1 (s. 15) kritiserede jeg, at Ministeriet for Familiens Anliggender havde stillet betingelser for at give en part adgang til at se akterne i en børneværns sag, idet en sådan fremgangsmåde ikke kunne antages at være i overensstemmelse med partsoffentlighedslovens regler. Sagen gav endvidere anledning til en henstilling til Socialministeriet, hvortil det pågældende sagsområde i mellemtiden var overgået, se nedenfor under afsnit C.

Fundet det beklageligt, at 4 civilforsvarspligtige, der i forbindelse med anvendelse af eget befodringsmiddel af undskyldelige årsager var kommet for sent til deres kaserne, var blevet ikendt disciplinarmiddel (sag nr. 2, s. 17).

I sag nr. 7 (s. 24) udtalte jeg, at det ville have været ønskeligt, om Landsskatteretten klart havde taget stilling til, hvorvidt en skatteydere ejendom måtte anses for i væsentligt omfang at være benyttet til den pågældendes erhvervsvirksomhed, jfr. ligningslovens § 14 A.

Pligt for amtsskatterådene til at begrunde de truffne afgørelser er først indført ved lov nr. 204 af 3. juni 1967. Det ville have været ønskeligt, om Skattedepartementet kunne have behandlet vedkommende skatteydere klage hurtigere end sket (sag nr. 11, s. 35).

Ulykkesforsikrings-Rådet burde have foranlediget undersøgt, hvorledes det forholdt sig med to tilsyneladende modstridende erklæringer fra samme læge (sag nr. 12, s. 37).

I sag nr. 16 (s. 43) kritiserede jeg, at en kommunalbestyrelse havde meddelt en arbejdsgiver pålæg om at foretage tilbageholdelse i løn til dækning af en kontingentrestance til en sygekasse, uden at dette havde haft fornøden hjemmel i de gældende bestemmelser.

Et amt burde ikke have meddelt tilladelse til, at et barn måtte føre sin stedfaders slægtsnavn, uden selv at have rettet henvendelse til barnets fader herom (sag nr. 18, s. 46).

Det ville have været rettest, om Direktoratet for Fængselsvæsenet overfor nogle fæng-

selsfunktionærer, der under en disciplinærsag mod en anden fængselsfunktionær havde givet udtryk for en opfattelse, der var i strid med de gældende regler, havde indskærpet overholdelsen af disse regler (sag nr. 20, s. 48).

Kirkeministeriet burde have underrettet et trossamfund, der ansøgte om anerkendelse, om, at dets ansøgning var stillet i bero på principielle overvejelser, da ministeriet blev klar over, at behandlingen af ansøgningen ville blive langvarig (sag nr. 23, s. 54).

I sag nr. 30 (s. 75) kritiserede jeg, at en kommunalbestyrelse havde ladet foretage tilbageholdelse i en skatteydere ugeløn med et beløb, der oversteg det i kommuneskatte-lovens § 42 fastsatte maksimum.

Behandlingen af en sag i Statens Ligningsdirektorat gav på enkelte punkter anledning til kritik (sag nr. 33, s. 84). Sagen gav tillige anledning til en henvendelse til Finansministeriet, se nedenfor under afsnit C.

Københavns Kommunes Socialdirektorat burde i videre omfang end sket have foretaget notater om vigtigere ekspeditioner i en sag om hjælp til anskaffelse af ortopædiske sko (sag nr. 37, s. 96).

I sag nr. 38 (s. 97) kritiserede jeg, at Vejdirektoratet havde overset, at en klager havde fremsat begæring om aktindsigt.

I sag nr. 41 (s. 107) udtalte jeg, at den tid, der medgik til behandlingen af sagerne i Ankenævnet for Invalideforsikringsretten ikke forekom forsvarlig. Sagen gav endvidere anledning til en henstilling, se nedenfor under afsnit C.

C. Henstillinger m. v.

I en del sager fandt jeg anledning til at rette henstillinger og lignende til vedkommende myndighed enten vedrørende den konkrete sag eller vedrørende generelle spørgsmål. Nogle af sagerne gav også grundlag for kritik og er derfor tillige omtalt ovenfor i afsnit B.

I sag nr. 1 (s. 15) henstillede jeg til Socialministeriet, at en begæring om partsoffentlighed blev taget op til fornyet overvejelse, således at der blev taget stilling til, hvilke dokumenter der var undergivet partsoffentlighed, så at vedkommende part kunne blive gjort bekendt med disse dokumenter.

Anmodet Socialministeriet om at overveje at gøre en tidligere medarbejder ved en insti-

tution under Samfundet og Hjemmet for Vanføre bekendt med nogle skrivelser, der omhandlede personalestridigheder, hvori vedkommende havde været impliceret (sag nr. 3, s. 20).

I sag nr. 9 (s. 28) henstillede jeg til Undervisningsministeriet at overveje at tilvejebringe udtrykkelig hjemmel for en af Rigshospitalet forsøgsvis indført ordning, hvorefter betaling for psykoterapeutisk behandling på hospitalets psykiatriske klinik fastsættes individuelt.

Henstillet til Statens Trykningskontor at overveje en ændret fremgangsmåde ved indhentelse af tilbud fra flere konkurrerende firmaer (sag nr. 28, s. 67).

Efter et besøg på Flyvestation Værløse anmodede jeg Forsvarsministeriet om at redegøre for, efter hvilke retningslinier lejen for konstabernes kvarterer var fastsat, og om der var mulighed for at variere lejen efter kvarterernes kvalitet. Endvidere henledte jeg ministeriets opmærksomhed på, at der tilsyneladende var mangel på skjorter i visse størrelser. Endelig anmodede jeg ministeriet om at lade foretage en undersøgelse af en klage over kostforplejningen (sag nr. 31, s. 75).

I sag nr. 33 (s. 84) henledte jeg Finansministeriets opmærksomhed på arbejdsforholdene i Statens Ligningsdirektorat.

I sag nr. 41 (s. 107) henstillede jeg til Ankenævnet for Invalideforsikringsretten og Socialministeriet, at der blev truffet yderligere foranstaltninger til at bringe behandlingstiden for sager i ankenævnet ned på et rimeligt niveau.

D. Andre sager.

I afsnit IV er der yderligere medtaget nogle sager, som ikke har givet anledning til kritik eller henstillinger, men som skønnes at have en mere almindelig interesse.

Arveafgiftsloven indeholder ikke hjemmel for, at en arving kan kræve rentegodtgørelse i forbindelse med tilbagebetaling af for meget erlagt arveafgift (sag nr. 4, s. 21).

Notater, der ligger til grund for udarbejdelsen af det egentlige referat af et skatteråds møde, må anses for omfattet af undtagelsesbestemmelsen i partsoffentlighedslovens § 6, nr. 1, om myndighedernes arbejdsmateriale (sag nr. 5, s. 22).

I sag nr. 6 (s. 23) omtales spørgsmålet

om ydelse af en pensionslignende understøttelse af de kirkelige midler til en fhv. kordegn.

Elektricitetsrådets påbud i henhold til stærkstrømsreglementets § 119 c til køberen af en ikke forskriftsmæssig maskine, og spørgsmålet om departementschefen i Ministeriet for offentlige Arbejders deltagelse i rådets sagsbehandling omtales i sag nr. 8 (s. 26).

Det er ingen betingelse, at den for opnåelse af støtte fra Ungdommens Uddannelsesfond nødvendige erklæring om ansøgerens brud med hjemmet kan anerkendes af vedkommendes forældre (sag nr. 10, s. 34).

I sag nr. 13 (s. 38) omtales spørgsmålet om, hvorvidt der med hjemmel i forsorgslovens § 54, stk. 2, burde have været ydet en værnepligtig et huslejetilskud, der svarede til renterne af et lån i familiens ejendom.

Retsplejelovens § 784, stk. 1, nr. 7, er ikke til hinder for, at en fængselsfunktionær til politiet videregiver oplysninger, som han dels har erfaret under udøvelse af besøgskontrol, dels tilfældigt er kommet til kundskab om (sag nr. 14, s. 40).

Varemotorvogne, der anvendes til servicekørsel, kan ikke ubetinget indregistreres på gule nummerplader, og merværdiafgiften på benzinkøb kan derfor heller ikke medregnes til virksomhedens indgående afgift (sag nr. 15, s. 41).

En i et dagblad fremsat påstand om forskelsbehandling af 2 værnepligtige, der havde ansøgt om forflyttelse, savnede grundlag (sag nr. 17, s. 44).

I sag nr. 19 (s. 46) omtales spørgsmålet om, hvorvidt en ugift skatteydere bopælsmæssige tilknytning her til landet i skattemæssig henseende var opgivet, mens han arbejdede i Grønland.

Udøvelse af advokatvirksomhed er ikke forenelig med ansættelse i Kongeriget Danmarks Hypotekbank (sag nr. 21, s. 50).

Politiets fremgangsmåde ved ransagning efter og anholdelse af en person, der skulle afsone nogle bødestrafte, gav ikke grundlag for kritik (sag nr. 22, s. 51).

I sag nr. 24 (s. 56) omtales spørgsmålet om indkomstbeskatning af en erstatning, der er opnået i forbindelse med en ekspropriation.

Spørgsmålet om, hvorvidt ægteskabslovens § 71, pkt. 2, indeholder fornøden hjemmel for

at lade en tidsubegrænset pligt til at betale hustrubidrag bortfalde, fordi der er betalt bidrag i en periode, der overstiger ægteskabets varighed, omhandles i sag nr. 25 (s. 59).

En overenskomstansat jurist i et ministerium havde ikke ret til at få udbetalt feriepenge af den løn, der var udbetalt ham for formiddagsbeskæftigelse i et andet ministerium, mens han endnu var tjenestemand (sag nr. 26, s. 61).

Høje-Tåstrup kommunes igangsætning af et skolebyggeri og myndighedernes behandling af ansøgningen om igangsætningstilladelse til det pågældende byggeri omhandles i sag nr. 27 (s. 63).

Lærlinges ansøgninger om statstilskud til rejse- og opholdsudgifter under oplæring udenfor hjemstedet skal være indgivet inden 6 måneder efter læreforholdets påbegyndelse (sag nr. 29, s. 71).

I sag nr. 32 (s. 77) udtalte jeg, at de nye

regler om toldbehandling af rejsegods m. v. må antages at have fornøden hjemmel i toldlovens § 129, stk. 1, pkt. 2.

Boligministeriet anser sig ikke for forpligtet til at imødekomme anmodninger om besigtigelse af forholdene på stedet, når det skønner, at en sag er tilstrækkelig oplyst (sag nr. 34, s. 87).

Indholdet af et børne- og ungdomsværns-erklæringer til brug for en retssag (ægteskabssag) omtales under sag nr. 35 (s. 88).

Handelsministeriets administration af sukkerordningen (sag nr. 36, s. 90).

Et af Københavns Boligkommission udstedt og af Boligtilsynsrådet for Østre Landsretskreds stadfæstet påbud om nedrivning af en ejendom havde fornøden hjemmel i boligtilsynsloven (sag nr. 39, s. 100).

Kommunernes adgang til med hjemmel i beværterlovens § 23 at opkræve afgifter af spilleautomater (sag nr. 40, s. 104).

III. Supplerende oplysninger vedrørende sager omtalt i tidligere beretninger.

De ved de enkelte sager anførte numre refererer til beretningen for det pågældende år.

A. Beretningen for året 1963.

39. Spørgsmålet om fortolkningen af kravet om fast bopæl her i landet som betingelse for at oppebære invalide- og folkepension. (J. nr. 871/63; beretn. 1963, s. 98-100).

Socialministeriet forelagde spørgsmålet om en eventuel tydeliggørelse af bestemmelsen i invalide- og folkepensionslovens § 1, stk. 1, nr. 2 – nu de tilsvarende bestemmelser i lov nr. 218 af 4. juni 1965 om folkepension og nr. 219 af samme dato om invalidepension m. v. – for Justitsministeriets lovkontor.

Lovkontoret udtalte, at der efter Justitsministeriets opfattelse ikke er grundlag for at fortolke den nævnte bestemmelse således, at retten til pension er betinget af faktisk ophold her i riget. Hvis pensionsretten efter Socialministeriets opfattelse bør betinges af, at modtageren ud over en fast territorial tilknytning tillige har faktisk ophold her, henstillede Justitsministeriet, at loven søgtes ændret, f. eks. ved tilføjelse af sætningen: »og til stadighed opholder sig her«.

En af Justitsministeriet foretaget gennemgang af Socialministeriets praksis havde imidlertid ikke givet indtryk af, at denne byggede på den principielle opfattelse, at pensionsretten er betinget af faktisk ophold her i riget.

I enkelte afgørelser synes hovedvægten lagt på varigheden af modtagerens ophold i udlandet. Justitsministeriet fandt det i god overensstemmelse med bopælsbegrebet, at kravene til den bevarede tilknytning her til riget skærpes, efterhånden som opholdet i udlandet forlænges. Det forekom endvidere rimeligt, at der i den administrative praksis for at opnå størst mulig ensartethed i afgørelserne fastlægges en forholdsvist bestemt tidsgrænse – f. eks. omkring 1 år – for, hvornår denne skærpede vurdering anvendes.

Hvor en afgørelse især er begrundet i uvissheden med hensyn til, om og hvornår modtageren vil vende tilbage, og han efter sin tilbagekomst rejser krav om efterbetaling, bør

spørgsmålet efter Justitsministeriets opfattelse gøres til genstand for en helt ny prøvelse.

Hvis Socialministeriet derimod finder, at praksis bør tilrettelægges således, at ophold i udlandet udover en bestemt tidsgrænse i almindelighed bringer pensionsretten til ophør, uanset graden af den bevarede tilknytning her til riget, og uanset om opholdet allerede er afsluttet, eller der foreligger stærke holdpunkter for, at det vil blive afsluttet i nær fremtid, burde det efter Justitsministeriets opfattelse overvejes at ændre lovreglerne.

Socialministeriet henviste overfor mig til, at ministeriets praksis også efter Justitsministeriets opfattelse kunne anses for forenelig med loven i den gældende affattelse. Under hensyn hertil og til, at den pågældende praksis er indarbejdet, og at administrationen af bestemmelsen ikke i almindelighed synes at volde de lokale, sociale myndigheder vanskeligheder eller at give anledning til tvivl, bortset fra ganske enkelte undtagelsestilfælde, så Socialministeriet sig – efter fornyede overvejelser af problemet – ikke i stand til at fremkomme med forslag om tydeliggørelse af bestemmelsen. I denne forbindelse bemærkede ministeriet, at de af Justitsministeriet nævnte muligheder for tydeliggørelse af lovtæksten ville medføre en ændring af retstilstanden i retning af en skærpelse af adgangen til at oppebære pension under ophold uden for riget.

Efter henstilling fra mig genoptog Socialministeriet den konkrete sag, der lå til grund for klagesagen, til fornyet overvejelse. Ministeriet fandt herefter, at hele A's ophold i USA i tiden februar 1962-10. september 1962 efter samtlige foreliggende omstændigheder kunne betragtes som et midlertidigt fravær, således at hun i hele det nævnte tids-

rum kunne anses for at have opfyldt betingelsen om fast bopæl her i riget, og ministeriet anmodede vedkommende kommunalbestyrelse om at efterbetale A folkepension for det tidsrum af udlandsopholdet, for hvilket folkepension ikke var udbetalt.

Jeg meddelte herefter, at jeg havde taget det i Socialministeriets skrivelse oplyste til efterretning.

B. Beretningen for året 1966.

27. *Værnepligtigt mandskab til tjeneste i udlandet. (J. nr. 599/66; beretn. 1966, s. 64-66).*

Ved lov af nr. 335 af 18. juni 1969, § 22, blev der tilvejebragt hjemmel for, at militært personel kan beordres til at forrette tjeneste i udlandet. Bestemmelsen har følgende ordlyd:
»Militært personel har efter forsvarsmini-

sterens bestemmelse pligt til at forrette tjeneste uden for landets grænser.«

I bemærkningerne til lovforslaget er det udtalt, at det er hensigten også i fremtiden at praktisere det hidtil anvendte frivillighedsprincip i størst mulig udstrækning.

33. *Byggeri i yderzone. (J. nr. 822/65; beretn. 1966, s. 74-76, jfr. beretn. 1967, s. 17-18).*

I Højesterets dom af 23. maj 1969 udtales det:

»Af de i dommen anførte grunde findes det af appellansens påstand omhandlede byggeri

ikke at kunne antages at have ejendommens anvendelse til gartneri som hovedformål, og dommen vil herefter være at stadfæste.«

C. Beretningen for året 1967.

18. *Bopælskrav i kommunen som betingelse for at opnå bevilling som fiskeauktionsmester. (J. nr. 398/67; beretn. 1967, s. 50-52).*

I lov nr. 72 af 13. marts 1969 om salg af fisk ved offentlig auktion er den hidtidige bestemmelse om, at auktionsmesteren skal have bopæl i den kommune, hvor auktionen drives, ude-

ladt. I stedet er det i lovens § 1 anført, at det område, for hvilket bevillingen skal gælde, fastsættes i denne.

IV. Sager, der har givet anledning til kritik, henstillinger m. v., samt andre sager af mere almindelig interesse.

I det følgende refereres de sager, som jeg efter de i § 12 i instruks for folketingets ombudsmand givne retningslinier har ment at burde offentliggøre.

- 1. Nogle af Ministeriet for Familiens Anliggender stillede betingelser for at give en part adgang til at se akterne i en børneværns sag ikke antaget at være i overensstemmelse med partsoffentlighedsloven. Henstillet til Socialministeriet, at der blev taget stilling til, hvilke dele af sagen der måtte være undergivet partsoffentlighed, således at der uden betingelser blev givet vedkommende part adgang til at se disse akter. (J. nr. 18/68).*

A klagede over de betingelser, Ministeriet for Familiens Anliggender havde stillet for at give ham lejlighed til i henhold til loven om partsoffentlighed i forvaltningen at gøre sig bekendt med dokumenterne i en sag, som var under behandling i ministeriet. Han oplyste, at han alene havde fået lov til at se sagens akter på betingelse af, at han ikke på nogen måde måtte henvise til, at han havde set dem, og at han ikke tog afskrifter.

Det fremgik af de foreliggende oplysninger, at A havde klaget over, at Københavns Børne- og Ungdomsværns familievejledning ikke havde ydet ham hjælp i tilstrækkeligt omfang til løsning af visse problemer vedrørende hans datter.

Landsnævnet for Børne- og Ungdomsfor-
sorg fandt, at der var ydet A familievejledning i det omfang, han efter loven havde krav på. Landsnævnet bemærkede endvidere, at det var enigt med børneværnet i, at der ikke havde været grundlag for at træffe andre foranstaltninger overfor datteren.

Denne afgørelse påklagede A til Ministeriet for Familiens Anliggender og under sagens behandling anmodede han om adgang til i henhold til partsoffentlighedsloven at blive gjort bekendt med sagens akter.

Direktoratet for Københavns Børne- og Ungdomsværn udtalte overfor ministeriet, at A's interesse i at få afskrift af journalen burde vige for hensynet til en indgående og detaljeret journalføring, der i denne sag var af en sådan karakter, at de allerfleste af nota-

terne i journalen ikke egnede sig til, at A skulle gennemlæse dem. Direktoratet betragtede journalen som internt arbejdsmateriale, som A ifølge partsoffentlighedslovens § 6 ikke kunne få udleveret, men mente dog, han kunne have en rimelig interesse i at blive gjort bekendt med, hvorledes samtalerne med ham var refereret i journalen.

Landsnævnet for Børne- og Ungdomsfor-
sorg udtalte, at spørgsmålet om partsoffentlighed efter dets opfattelse kun kunne omfatte beslutningen om, hvorvidt der skulle etableres familievejledning, således at kun de akter, der dannede grundlag for denne afgørelse, kunne være undergivet partsoffentlighedslovens bestemmelser. Derimod måtte de foretagne løbende journaltilførsler med fortrolige referater, som var udfærdiget efter familievejledningens etablering, efter landsnævnets opfattelse være undergivet absolut diskretionspligt. Situationen kunne efter landsnævnets opfattelse sammenlignes med arbejdet på et rådgivningscenter, hvor de oplysninger, som familiens medlemmer har meddelt i fortrolighed om hinanden, som skolen måtte have oplyst om et barn, eller som rådgivningens specialister efter henvendelse til kolleger har erfaret eller har refereret fra hospitalsjournaler, skolepsykologiske journaler m. v., må være undtaget fra partsoffentlighed.

Da Ministeriet for Familiens Anliggender herefter var af den opfattelse, at de foreliggende akter – i hvert fald ikke i fuld udstrækning – var genstand for partsoffentlighed, og

da den form, hvori akterne fremtrådte, efter ministeriets opfattelse ikke muliggjorde en klar udskillelse af faktiske oplysninger fra interne subjektive vurderinger, valgte ministeriet en mellemløsning, hvorefter der blev givet A adgang til at gennemse akterne i ministeriet, men ikke til at tage afskrifter.

I anledning af klagen til mig henviste Direktoratet for Københavns Børne- og Ungdomsværn bl. a. til, at A i henhold til partsoffentlighedsloven havde adgang til at blive gjort bekendt med »faktiske oplysninger af væsentlig betydning for en sags afgørelse«. Ligesom landsnævnet mente direktoratet, at kun afgørelsen af, hvorvidt der skulle etableres familievejledning eller ej, omfattedes af partsoffentlighedsloven. Når det var fastslået, hvilke akter det herefter drejede sig om, skulle A efter direktoratets opfattelse have mulighed for at få afskrift af dokumenterne, hvis det var af betydning for hans mulighed for at varetage sine interesser. Direktoratet tilføjede, at A alene burde kunne få afskrift af referaterne af to samtaler, der var ført med ham selv.

Landsnævnet for Børne- og Ungdomsfor-
sorg henviste til direktoratets udtalelse og henholdt sig til sin tidligere afgivne udtalelse.

Socialministeriet, hvortil det pågældende sagsområde i mellemtiden var overført, henholdt sig til det af Ministeriet for Familiens Anliggender indtagne standpunkt.

Justitsministeriet henviste til, at såfremt en part efter partsoffentlighedsloven kan forlange at blive gjort bekendt med en sags dokumenter eller dele af disse, følger det af lovens § 7, at det beror på vedkommende myndigheds afgørelse, om parten skal have adgang til at gennemse dokumenterne på stedet, eller om der skal gives ham afskrift af dem. Har det betydning for partens mulighed for at varetage sine interesser, at der gives ham afskrift af dokumenterne, skal hans begæring herom dog imødekommes. Bestemmelsen åbner ikke mulighed for, at vedkommende myndighed kan stille særlige betingelser for at give parten lejlighed til at gennemse dokumenterne, og det kan derfor efter Justitsministeriets opfattelse ikke kræves, at parten ikke foretager afskrift af dokumenterne.

Giver vedkommende myndighed en part adgang til at gennemse en sags dokumenter eller dele af disse i tilfælde, hvor parten ikke efter lov om partsoffentlighed i forvaltningen

eller andre love har krav herpå, må det efter Justitsministeriets opfattelse være overladt til myndigheden at afgøre, hvilke betingelser der skal stilles herfor.

Ved afgørelsen af, om A i det foreliggende tilfælde har kunnet forlange at blive gjort bekendt med sagens dokumenter og i bekræftende fald i hvilket omfang, bliver navnlig bestemmelserne i partsoffentlighedslovens § 2 og § 6, nr. 1, af betydning.

Efter § 6, nr. 1, omfatter adgangen til at få oplysninger ikke en myndigheds interne arbejdsmateriale, såsom referater koncepter, udkast, forslag og planer. En begrænsning af denne undtagelsesbestemmelse følger dog af lovens § 5, hvori det bestemmes, at såfremt der mundtlig meddeles en myndighed faktiske oplysninger af væsentlig betydning for en sags afgørelse, skal der gøres notat herom på en sådan måde, at oplysningerne kan meddeles parterne. En væsentlig del af dokumenterne i den foreliggende sag syntes efter Justitsministeriets opfattelse at have karakter af internt arbejdsmateriale for familievejledningen. Ministeriet fandt det imidlertid tvivlsomt, om undtagelsesbestemmelsen i § 6, nr. 1, kunne anvendes, hvor det interne arbejdsmateriale som led i behandlingen af en klagesag var indsendt til den overordnede myndighed til brug for dennes overvejelser og afgørelser. Spørgsmålet var ikke omtalt i forarbejderne til loven eller afgjort i domspraksis. Ministeriet henviste til, at fuldmægtig Jan Hinze i Skattepolitisk oversigt 1964, s. 289 f, og 1967, s. 144, samt i Revisorbladet 1964/65, s. 241-42, har været inde på problemet, idet han har gjort gældende, at hvor en underordnet myndighed fremsender sit referatark til klageinstansen til understøttelse af sit standpunkt, er der næppe tvivl om, at referatet med de af lovens § 2 følgende undtagelser er undergivet fuld partsoffentlighed. Justitsministeriet var mest tilbøjelig til at antage, at undtagelsesbestemmelsen i § 6, nr. 1, ikke kunne finde anvendelse i foreliggende tilfælde.

Efter lovens § 2 har en part ikke krav på at blive gjort bekendt med sagens dokumenter, hvis hans interesse i at kunne benytte kendskab til sagens dokumenter til varetagelse af sit tarv findes at burde vige for afgørende hensyn til offentlige eller private interesser. Gør sådanne hensyn sig kun gældende for en del af et dokument, skal parten gøres bekendt med dokumentets øvrige indhold. Justitsmini-

steriet mente ikke at burde udtale sig om, hvorvidt og i bekræftende fald i hvilket omfang denne bestemmelse kunne finde anvendelse i det foreliggende tilfælde, men pegede dog på de udtalelser om bestemmelsens anvendelsesområde, der findes i Folketingstidende 1963/64, till. A, sp. 1351-52, og till. B, sp. 661-63 og sp. 747-48.

Ministeriet tilføjede, at de ovenfor omtalte spørgsmål iøvrigt henhører under domstolenes afgørelse.

Jeg udtalte, at i det omfang, sagens akter var omfattet af bestemmelsen om partsoffentlighed, kunne den af Ministeriet for Familiens Anliggender fulgte fremgangsmåde, hvorefter A fik lejlighed til at gennemse akterne, men ikke til at tage afskrift af de dokumenter, der var af betydning for hans mulighed for at varetage sine interesser, ikke antages at være i overensstemmelse med partsoffentlighedsloven.

Under hensyn hertil fandt jeg at burde henstille til Socialministeriet at tage A's be-

gæring om partsoffentlighed op til fornyet overvejelse, således at der blev taget stilling til, hvilke dele af sagen der måtte være omfattet af partsoffentlighedslovens undtagelsesbestemmelser, og således at der for den resterende dels vedkommende blev givet A adgang til at blive gjort bekendt med dokumenterne, herunder notater om mundtligt meddelte faktiske oplysninger af væsentlig betydning for sagen. Endelig burde der gives A afskrift af de dokumenter, der måtte have betydning for hans muligheder for at varetage sine interesser i sagen.

Socialministeriet meddelte, at A ved personlig henvendelse i ministeriet havde gennemset sagens akter og samtidig anmodet om kopi af en del af akterne. Denne anmodning blev imødekommet af ministeriet.

Jeg tog det af ministeriet oplyste til efterretning.

2. *Fundet det beklageligt, at 4 civilforsvarspligtige var blevet ikendt disciplinarmiddel for forsinket ankomst. (J. nr. 81/68).*

I september 1968 afgav jeg nedenstående udtalelse vedrørende en klage fra en tidligere civilforsvarspligtig. Jeg gjorde samtidig Folketingets Ombudsmandsudvalg bekendt med sagen.

»I skrivelse af 19. januar 1968 klagede De over, at Indenrigsministeriet i skrivelse af 20. december 1967 havde meddelt Dem, at ministeriet ikke havde fundet noget at indvende mod et Dem ikendt disciplinarmiddel.

Af Indenrigsministeriets skrivelse og de fra ministeriet indhentede akter fremgik det, at De og 3 andre civilforsvarspligtige ved Sydjysk CF-kolonne var blevet ikendt et disciplinarmiddel bestående af en ekstra kasernevagt på en søgnedag for at være mødt 2 ¼ time for sent efter lørdag-søndags orlov den 7.-8. oktober 1967. Forsinkelsen skyldtes et motoruheld under hjemtransporten fra Esbjerg med et af en af de civilforsvarspligtige ejet automobil, hvilket var blevet bekræftet af Falck-Zonen i Ribe. De anførte i denne forbindelse, at De ville have været straffri, såfremt til-

svarende forsinkelse var indtruffet under anvendelse af et offentligt transportmiddel.

Det fremgik endvidere af Indenrigsministeriets skrivelse, at civilforsvarsdirektøren i en skrivelse til Dem af 7. november 1967 havde fremhævet, at der ved ikendelsen af kasernevagt på en søgnedag var taget hensyn til de formildende omstændigheder, som forelå i dette tilfælde, og at det var et fast princip indenfor såvel civilforsvaret som forsvaret, at den værnepligtige, når han valgte at benytte eget befordringsmiddel, selv måtte bære risikoen for, at han eventuelt kom for sent til tjenestestedet.

Den 22. november 1967 besvarede indenrigsministeren i Folketinget et spørgsmål om, hvorvidt han fandt det rimeligt, at der ved Civilforsvarskorpset ikendes disciplinarmiddel for udeblivelse, når denne skyldes dokumenteret motoruheld med privatvogn, mens der ikke ikendes disciplinarmiddel, dersom udeblivelser skyldes dokumenteret forsinkelse i offentlige transportmidler.

Indenrigsministeren svarede bl. a. følgende: (Folketingstidende 1967/68, 1. samling, sp. 1545-47):

»Jeg kan bekræfte, at det er en almindelig regel – både i civilforsvaret og i forsvaret –, at der ikke ikendes disciplinarmiddel, dersom en værnepligtig møder for sent og det kan dokumenteres, at dette skyldes forsinkelse af de benyttede offentlige transportmidler. Derimod er det også et princip, der følges i civilforsvaret og i forsvaret, at den værnepligtige, når han vælger sin egen befordring, selv må bære risikoen for, at han eventuelt kommer for sent til tjenestestedet. Jeg mener også, at det i almindelighed må være rigtigt, at de værnepligtige, der ønsker at køre i deres egen vogn, kører hjemmefra i så god tid, at de kan nå frem til kasernen, selvom der på vejen skulle opstå forsinkelser af den ene eller den anden grund. Hvis man ikke fulgte dette princip, tror jeg, man ville komme ud for mange forsinkelser – måske for mange forsinkelser.

Hermed er ikke sagt, at der ved ikendelsen af disciplinarmiddel ikke skal tages hensyn til den nærmere karakter af forsinkelsen, og jeg er da også bekendt med, at der i tilfælde, hvor der foreligger formildende omstændigheder, og hvor man har underrettet vedkommende civilforsvarskolonne om den opståede forsinkelse, anvendes en væsentligt mildere reaktion end i de tilfælde, hvor sådanne særlige forhold ikke foreligger.«

I anledning af Deres bemærkninger om, at øvelseslederen skulle have givet Dem og de andre civilforsvarspligtige løfte om, at der ikke ville ske Dem noget i anledning af Deres forsinkede ankomst til kasernen, erklærede den pågældende øvelsesleder, at han ikke havde givet Dem et sådant løfte. Han havde på Deres spørgsmål om, hvilken straf De kunne få, svaret, at der efter hans opfattelse kunne blive tale om en reprimande, men at afgørelsen i hvert enkelt tilfælde lå hos kolonchefen.

Indenrigsministeriet udtalte over for Dem i skrivelsen af 20. december 1967, at ministeriet ikke kunne anse det for godtgjort, at der var givet Dem et løfte som af Dem påstået, og at ministeriet ikke havde fundet noget at indvende imod det anvendte disciplinarmiddel af en ekstra kasernevagt på en søgnedag.

De foreliggende oplysninger om forsvarets og civilforsvarets praksis med hensyn til iken-

delse af disciplinarmiddel ved forsinkelse gav anledning til, at jeg den 15. Februar 1968 anmodede Forsvarsministeriet og Indenrigsministeriet om udtalelser, herunder om den forskel, der efter det oplyste gøres mellem tilfælde, hvor de værnepligtige har benyttet eget køretøj, og de tilfælde, hvor de har benyttet offentlige transportmidler.

I denne forbindelse bad jeg endvidere de to ministerier om nærmere at redegøre for, med hvilken motivering man mente at kunne ikende disciplinærstraf for et forhold, hvis undskyldelighed er dokumenteret af den værnepligtige.

Fra Forsvarsministeriet modtog jeg en udtalelse af 10. juni 1968 og fra Indenrigsministeriet en udtalelse af 9. september 1968.

Forsvarsministeriet havde forelagt de rejste spørgsmål for generalauditøren, der efter forhandling med Hærkommandoen, Søværnskommandoen og Flyverkommandoen udtalte, at det er en forudsætning for at ikende straf eller disciplinarmiddel for ulovligt fravær, at forseelsen enten er begået med forsæt (militære straffelovs §§ 43 og 44 sammenholdt med § 11) eller uagtsomt (militære straffelovs § 63).

Efter praksis påhviler der den militære en meget streng pligt til at sørge for, at han er i stand til at møde i rette tid. Rejsen til tjenestestedet må derfor påbegyndes i så god tid, at der vil kunne mødes rettidigt uanset mindre forsinkelser på grund af trafikken eller indtrufne småuheld. Det ville ifølge generalauditøren føles stødende, om driftsforstyrrelser i offentlige trafikmidler skulle komme nogen til skade, og forsinkelse på grund af dokumenterede forhold af denne art medfører derfor i praksis ikke ansvar.

Benyttes derimod private befordringsmidler, er det en forudsætning for, at motorskader o.lign. accepteres som gyldig undskyldningsgrund, at køretøjets stand er sådan, at det kan anses som forsvarligt, at den pågældende har forladt sig på, at han kunne komme frem i rette tid, og at afrejsetidspunktet er fastsat under rimelig hensyntagen til muligheden for småforsinkelser. Hvis disse krav er opfyldt og den pågældende, så snart som det er ham muligt, giver tjenestestedet underretning om forsinkelsen, vil ansvar ikke blive gjort gældende.

I denne forbindelse henviste generalauditøren i det hele til bemærkningerne side 87 ff i

Pürschels kommenterede militære straffelov med den der citerede retspraksis.

Forsvarsministeriet har henholdt sig til generalauditørens udtalelse og tilføjet, at ministeriet lørdag den 18. november 1967 af Indenrigsministeriet underhånden blev anmodet om oplysninger om praksis i forsvaret med hensyn til reaktioner overfor værnepligtige, der var kommet for sent til tjenestestedet efter orlov el. lign. Da der skulle udarbejdes udkast til brug ved indenrigsministerens besvarelse af det i Folketinget den 17. s.m. stillede spørgsmål, ønskedes de nævnte oplysninger hurtigt.

Efter forhandling med generalauditøren blev der samme dag foretaget telefonisk henvendelse til nogle tjenestesteder, og Forsvarsministeriet gav herefter Indenrigsministeriet de oplysninger, der blev lagt til grund for indenrigsministerens svar.

Som følge af den korte frist var det ikke muligt for Forsvarsministeriet ved denne lejlighed at skaffe sig grundig indsigt i de militære myndigheders udøvelse af disciplinarmyndigheden på dette område, hvilket medførte, at de i Folketinget givne oplysninger om denne praksis ikke kom til at svare til de forhold, som generalauditøren har redegjort for.

Endelig har Forsvarsministeriet udtalt, at det vil foranledige, at generalauditørens redegørelse gøres bekendt for forsvarets myndigheder.

Overfor Indenrigsministeriet har Civilforsvarsstyrelsen anført, at den ikke anså forseelsens undskyldelighed for dokumenteret eller sandsynliggjort, og at disciplinarmidlet for uagtsom tjenesteforseelse derfor var ikendt med rette. Selvom generalauditørens formulering havde været fulgt i denne sag, var det efter styrelsens opfattelse tvivlsomt, om sagen havde fået et andet udfald, idet det med den indtrufne skade (brud på ventilatorrem) formentlig er diskutabelt, om køretøjets stand har været sådan, at »det kan anses som forsvareligt, at den pågældende har forladt sig på, at han kunne komme frem i rette tid«.

Civilforsvarsstyrelsen har endvidere anført, at bestemmelsen i civilforsvarslovens § 43, stk. 3, hvorefter personellet har adgang til at klage over disciplinarmidler, aldrig er blevet opfattet som en appelordning, hvorefter Civilforsvarsstyrelsen som højere instans skal afveje, om der for en forseelse skulle have været

pålagt et mildere disciplinarmiddel. Bestemmelsen er alene opfattet således, at den fastsætter en klageinstans, der kan tage hensyn til, om den ansvarlige befalingsmand har overtrådt gældende bestemmelser eller iøvrigt handlet på en sådan måde, at en klage er berettiget.

Endelig har Civilforsvarsstyrelsen udtalt, at den altid har lagt vægt på, at de værnepligtige i Civilforsvarskorpset i princippet følger de for forsvaret gældende bestemmelser og i hvert fald ikke behandles strengere end værnepligtige i forsvaret, og at styrelsen derfor vil foranledige, at generalauditørens redegørelse gøres bekendt for Civilforsvarskorpsets afdelinger, uanset at denne erklæring efter styrelsens opfattelse ikke betyder nogen væsentlig ændring af den hidtil fulgte praksis.

Indenrigsministeriet har henvist til det af Forsvarsministeriet udtalte, hvorefter indenrigsministerens svar i Folketinget den 22. november 1967 er afgivet på grundlag af oplysninger, som underhånden er modtaget fra Forsvarsministeriet om forsvarets praksis i sådanne sager.

Indenrigsministeriets afgørelse af 20. december 1967 bygger på samme grundlag, idet ministeriet lægger afgørende vægt på, at anvendelse af disciplinarmidler overfor civilforsvarets værnepligtige er i overensstemmelse med den praksis, der anvendes overfor forsvarets værnepligtige.

Efter at generalauditøren har afgivet den ovenfor citerede redegørelse, må det efter Indenrigsministeriets opfattelse erkendes, at det ikke er rigtigt under alle omstændigheder at ikende en værnepligtig, som benytter eget transportmiddel, og som kommer for sent til tjenestestedet på grund af motorstop el. lign., disciplinarmiddel herfor. I denne forbindelse har ministeriet dog fremhævet, at der må stilles strenge krav til den værnepligtige med hensyn til dokumentation, for at det sene fremmøde kan anses for undskyldeligt.

Forsåvidt angår den foreliggende sag har Indenrigsministeriet bemærket, at det under hensyn til samtlige foreliggende omstændigheder sammenholdt med de fra Forsvarsministeriet foreliggende oplysninger finder, at der ikke burde have været ikendt Dem og de tre andre værnepligtige et disciplinarmiddel for forsinkelsen. Ministeriet har derfor overfor Dem og de tre øvrige værnepligtige beklaget anvendelsen af disciplinarmiddel.

Forsåvidt angår det af Civilforsvarsstyrelsen anførte om forståelsen af bestemmelsen i civilforsvarslovens § 43, stk. 3, har ministeriet udtalt, at den i denne bestemmelse forudsatte appelordning efter ministeriets opfattelse må forstås således, at Civilforsvarsstyrelsen i formildende retning skal ændre en af et tjenestesteds chef truffet beslutning om anvendelse af et disciplinarmiddel, såfremt styrelsen finder, at det anvendte disciplinarmiddel er for strengt.

Efter det således oplyste skal jeg udtale, at der med hensyn til ikendelse af disciplinarmidler ved forsinkelse i princippet ikke bør være nogen forskel mellem tilfælde, hvor den værnepligtige har benyttet eget køretøj, og de tilfælde, hvor vedkommende har benyttet et offentligt transportmiddel, og at der ikke bør ikendes disciplinarmidler for et forhold, hvis undskyldelighed er

klart dokumenteret af den værnepligtige. De af generalauditøren i denne forbindelse opstillede forudsætninger for i praksis at kunne acceptere forsinkelser ved anvendelse af private befordringsmidler som undskydelige giver mig dog ikke anledning til kritik.

Under hensyn hertil samt til det i den konkrete sag iøvrigt oplyste, må jeg finde det beklageligt, at der blev ikendt Dem og de tre andre værnepligtige et disciplinarmiddel for den i sagen omhandlede forsinkelse.

Da den af generalauditøren afgivne redegørelse vedrørende praksis i sager vedrørende forsinket ankomst nu vil blive gjort bekendt for forsvarrets myndigheder og Civilforsvarskorpsets afdelinger, har jeg ikke fundet grundlag for at foretage videre i sagen.«

- 3.** *Anmodet Socialministeriet om at overveje at gøre en tidligere medarbejder ved en institution under Samfundet og Hjemmet for Vanføre bekendt med nogle skrivelser, der omhandlede personalestridigheder, hvori vedkommende havde været impliceret. (J. nr. 325/67).*

A, der havde været ansat som forstanderinde på en institution under Samfundet og Hjemmet for Vanføre, klagede gennem sin faglige organisation over en af Socialministeriet truffet afgørelse, hvorved ministeriet tog stilling til en af organisationen indgivet klage over bestyrelsen for Samfundet og Hjemmet for Vanføre. I klagen var det bl. a. gjort gældende, at bestyrelsen ikke i tilstrækkelig grad havde støttet A i de personalestridigheder, der havde været på vedkommende institution.

Efter de foreliggende oplysninger havde de vanskeligheder på institutionen, som dannede grundlag for klagen til mig, bestået i hvert fald siden 1961, og der havde i tiden indtil april 1966 været en række episoder.

Jeg fandt ikke at burde indlede en detaljeret undersøgelse af alle disse uoverensstemmelser og årsagerne til dem, dels fordi de for de flestes vedkommende lå mere end 1 år forud for indgivelse af den første klage til mig og derfor var forældede i relation til indgivelse af klage til ombudsmanden, dels fordi jeg efter en gennemgang af det foreliggende materiale ikke fandt rimelig grund

til at antage, at en undersøgelse nu ville kunne føre til en klar placering af ansvaret for samarbejdsvanskelighederne. Jeg bemærkede herved, at det iøvrigt måtte stille sig tvivlsomt, om jeg har kompetence til at beskæftige mig med personale spørgsmål indenfor Samfundet og Hjemmet for Vanføre.

Det spørgsmål, der herefter forelå til bedømmelse, var, om Socialministeriet som tilsynsmyndighed på grundlag af de anførte klagepunkter burde have kritiseret bestyrelsen for Samfundet og Hjemmet for Vanføre for ved en ensidig behandling af de indgivne klager at have bidraget til hos offentligheden at fremkalde indtrykket af, at A skulle have været eneansvarlig for samarbejdsvanskelighederne.

Ved bedømmelsen af dette spørgsmål fandt jeg, at det måtte tillægges betydning, at bestyrelsen havde udtalt, at den ikke var sig bevidst på noget tidspunkt at have givet udtryk for, at A skulle være ansvarlig for samarbejdsvanskelighederne på institutionen. Det fremgik endvidere af en påtale, der var meddelt en anden medarbejder ved

institutionen, at institutionens ledelse ikke havde anset denne medarbejder for at være uden andel i samarbejdsvanskelighederne. Alt taget i betragtning fandt jeg ikke grundlag for at kritisere Socialministeriets bedømmelse af bestyrelsens behandling af sagen.

Bestyrelsen havde henvist til, at den i september 1965 forelagde en række klagepunkter for kammeradvokaten, som afgav en redegørelse den 9. december 1965, og til den påtale, der som nævnt blev meddelt en anden medarbejder i anledning af en af ham indgivet indberetning om A. Efter det foreliggende var kammeradvokatens redegørelse og skrivelserne med påtalen ikke tilstillet A eller hendes organisation.

Da det ikke kunne udelukkes, at A's indtryk af manglende stillingtagen til forskellige klagepunkter bl. a. kunne stamme fra, at hun ikke var blevet tilstrækkeligt orienteret om den behandling af klager, der faktisk havde fundet sted, fandt jeg at burde anmode Socialministeriet om at overveje at gøre hende bekendt med den nævnte skrivelse og eventuelt med kammeradvokatens redegørelse.

Socialministeriet meddelte, at bestyrelsen for Samfundet og Hjemmet for Vanføre havde besluttet at gøre A bekendt med de omhandlede dokumenter

Jeg tog det af ministeriet oplyste til efterretning.

4. *Arveafgiftsloven indeholder ikke hjemmel for, at en arving kan kræve rentegodtgørelse i forbindelse med tilbagebetaling af for meget erlagt arveafgift. (J. nr. 560/68).*

I anledning af en klage over en af Finansministeriet, Skattedepartementet, truffet afgørelse, hvorefter der ikke kunne ydes rentegodtgørelse i forbindelse med tilbagebetaling af for meget erlagt arveafgift, udtalte departementet, at det måtte fastholde den trufne afgørelse, da der ikke var hjemmel til at yde rentegodtgørelse i et tilfælde som det foreliggende. I denne forbindelse henviste departementet til en af Østre Landsret den 31. maj 1929 afsagt dom (Ugeskrift for Retsvæsen 1929, side 841-42). I dommens præmisser udtales det bl.a.:

»Der må imidlertid gives de sagsøgte medhold i, at der ikke haves hjemmel til at tilkende sagsøgeren de påståede rentebeløb af den for meget betalte arveafgift. Det er den almindelige regel i dansk ret, anerkendt i teori og praksis, at en sagsøger, som har krav på tilbagebetaling af, hvad han har erlagt i urigtig formening af skyld, ikke – bortset fra udtrykkelig hjemmel eller fra svig eller andet lignende forhold fra modtagerens side – kan fordre rente af det tilbagesøgte beløb. Før bestemmelsen i § 38 i lov nr. 149 af 10. april 1922 . . . var der ej heller hjemmel til at fordre rente af for meget betalt skat. En tilsvarende bestemmelse findes ikke i arveafgiftsloven af samme dato, og analogien af nævnte § 38 findes ikke at kunne anvendes på for meget erlagt arveafgift og da i hvert fald ikke på en i

henhold til arveafgiftsloven af 27. maj 1908 . . . erlagt arveafgift.«

Skattedepartementet pegede på, at statskattelovens § 38, sidste stk., om rentegodtgørelse som anført i dommen ikke kan finde analogisk anvendelse på for meget betalt arveafgift, og at arveafgiftsloven ikke indeholder nogen bestemmelse svarende til statskattelovens § 38, sidste stk. I denne forbindelse bemærkede departementet, at statskattelovens § 38 foruden bestemmelsen om rentegodtgørelse indeholder en bestemmelse om, at klage over en skatteansættelse ikke har opsættende virkning. I modsætning hertil har klage over arveafgiftsberegning opsættende virkning, jfr. arveafgiftslovens § 33. Såfremt den i den konkrete sag foretagne arveafgiftsberegning var blevet påklaget til Skattedepartementet inden 6 uger, ville dette have medført, at arveafgiften ikke skulle være erlagt, før klagesagen var afgjort. Da arveafgiftsberegningen ikke blev påklaget, blev den på sædvanlig måde revideret af 1. Revisionsdepartement, hvis revision medførte dels en forhøjelse af værdien af arvebeholdningen, dels en nedsættelse af arveafgiften, således at der netto skulle tilbagebetales 481 kr.

Endelig anførte Skattedepartementet, at såfremt revisionen af en arveafgiftsberegning medfører, at yderligere arveafgift skal erlægges, skal dette yderligere afgiftsbeløb ikke for-

rentes fra indbetaling af den tidligere beregnede arveafgift at regne, men der løber en ny frist for indbetalingen af den yderligere arveafgift.

Jeg udtalte, at jeg ikke fandt at kunne kritisere den af Skattedepartementet truffene

5. *Nogle notater, der lå til grund for udarbejdelsen af det egentlige referat af et skatterådsmøde, måtte anses for omfattet af undtagelsesbestemmelsen i partsoffentlighedslovens § 6, nr. 1. (J. nr. 684/68).*

A gjorde gældende, at skatterådet for Hads-Ning herreders skattekreds ikke havde givet ham adgang til at se akterne vedrørende hans skatteansættelse for skatteåret 1967/68, og klagede over, at Skattedepartementet ikke i den anledning havde fundet grundlag for at kritisere skatterådet. I denne forbindelse anførte han, at han efter at have fremsat begæring om at se sagens dokumenter fik tilsendt fotokopi af et referat, som først var udarbejdet efter hans henvendelse.

Skatterådet oplyste, at sagens akter – foruden selvangivelsen og de skrivelser, A ved henvendelse på Holme-Tranbjerg skattekontor havde fået forevist og senere havde fået tilsendt i fotokopi – udelukkende bestod af internt arbejdsmateriale, nemlig det såkaldte kritikark. Herpå var det ved forelæggelsen af A's ansøgning om nyetableringslempelse på skatterådets møde den 1. november 1967 noteret, at det under sagens gennemgang var konstateret, at fradraget for husleje burde nedsættes med 900 kr., samt at der burde gives afslag på ansøgningen om lempelse. Skatterådet måtte således afvise A's påstand om, at han ikke var blevet gjort bekendt med sagens akter.

Vedrørende A's bemærkninger om, at referatet først var udfærdiget, efter at han havde fremsat begæring i henhold til partsoffentlighedsloven, udtalte skatterådet, at det er sædvanligt at tilsende skatteyderen en meddelelse om ændringer af den skattepligtige indkomst på grundlag af de ved gennemgangen af selvangivelsen fremkomne bemærkninger. Når skatterådet derefter har været i forbindelse med skatteyderen eller denne stiltiende har accepteret ændringen, udfærdiges et skriftligt referat på grundlag af de notater, der er gjort under sagens behandling.

Skattedepartementet tiltrådte skatterådets

afgørelse, da det som af departementet fremhævet er i overensstemmelse med såvel teori som retspraksis, at der ikke kan kræves renter af en tilbagebetaling, medmindre den pågældende lovgivning indeholder hjemmel herfor.

udtalelse og tilføjede, at der ikke er fastsat regler for skatterådernes kontormæssige behandling af sagerne, og at statsskatteloven nærmest synes at forudsætte, at skatterådernes arbejde i princippet foregår i møder. Herefter fandt Skattedepartementet ikke anledning til kritik af skatterådets handlemåde, som departementet tværtimod fandt hensigtsmæssig.

Efter de foreliggende oplysninger måtte jeg anse det for godtgjort, at A havde fået forevist og senere fået fotokopier af samtlige skatterådets akter i hans sag bortset fra skatterådets kritikark. På dette ark var under skatterådets møde den 1. november 1967 noteret, at fradraget for husleje burde nedsættes med 900 kr., og at der ikke burde indrømmes A nyetableringslempelse.

Som anført havde skatterådet oplyst, at det egentlige referat sædvanligvis først udarbejdes på grundlag af notaterne på kritikarket, efter at meddelelse om ændring af den skattepligtige indkomst er udsendt til skatteyderen. I det referat, der var udsendt til A, indeholdtes bemærkninger om både forhøjelsen af A's skattepligtige indkomst og om afslaget på etableringslempelse.

Jeg fandt herefter ikke at kunne kritisere skatterådets opfattelse, hvorefter de notater, der ligger til grund for udarbejdelsen af det egentlige referat af skatterådets møde, må anses for omfattet af undtagelsesbestemmelsen i partsoffentlighedslovens § 6, nr.1. Efter denne bestemmelse omfatter adgangen til at få oplysninger ikke en myndigheds arbejdsmateriale, såsom referater, koncepter, udkast, forslag og planer.

Den af skatterådet fulgte fremgangsmåde og Skattedepartementets afgørelse kunne herefter ikke give mig grundlag for kritik.

6. *Fastsættelse af understøttelse af de kirkelige midler til en fhv. kordegn var ikke udtryk for forskelsbehandling og gav iøvrigt ikke grundlag for kritik. (J. nr. 150/68).*

Fhv. kordegn A klagede over en afgørelse, som Kirkeministeriet havde truffet vedrørende hans ansøgning om at få tillagt en understøttelse af de kirkelige midler. Han anførte i denne forbindelse, at der var tillagt flere andre kirkefunktionærer, som havde været ansat på samme måde som han (uden pensionsret), en væsentligt højere understøttelse.

Det var oplyst, at A fra den 1. september 1935 blev ansat som honorarlønnet kordegn, og at hans stilling ved Kirkeministeriets skrivelse af 5. juli 1948 med virkning fra 1. april 1946 blev omdannet til en tjenestemandsstilling med lønning i 1. lønningsklasse efter lov nr. 418 af 12. juli 1946 om folkekirkens lønningsvæsen udenfor København og Frederiksberg. Der blev tillagt ham lønningsanciennitet fra den 1. september 1937 at regne, men da han ved ansættelsen var fyldt 40 år, var der ikke knyttet pensionsret til stillingen. Ved ikrafttræden af lov nr. 155 af 7. juni 1958 om folkekirkens lønningsvæsen m.v. blev A i henhold til lovens § 51, jfr. § 34, indplaceret i 6. lønningsklasse.

I august 1966 ansøgte A Kirkeministeriet om afsked, samtidig med at han ansøgte om understøttelse i henhold til § 32, stk. 1, i loven af 7. juni 1958. I oktober 1966 meddelte ministeriet ham afsked fra udgangen af december 1966 at regne og udbad sig samtidig oplysning om hans og hans hustrus indtægts- og formueforhold efter afskedigelsen til brug for behandlingen af hans ansøgning om understøttelse af de kirkelige midler. Efter at have modtaget disse oplysninger meddelte Kirkeministeriet, at det kunne tiltræde, at der fra den 1. januar 1967 at regne blev ydet A en understøttelse på 1.050 kr. årlig foruden det til enhver tid gældende honorartillæg.

Som svar på senere henvendelser om sagen udtalte Kirkeministeriet, at understøttelsen var fastsat i overensstemmelse med de gældende regler for ydelse af understøttelse til løst ansat personale i statens tjeneste i henhold til ovennævnte lovs § 32, stk. 1, og Finansministeriets cirkulære nr. 105 af 8. maj 1950, og at der ifølge disse bestemmelser ikke ville være mulighed for at tillægge A en tjenestemandslignende pension.

Til støtte for klagen til mig anførte A, at

hans forhold burde være behandlet efter pkt. 6 i reglerne i cirkulæret af 8. maj 1950, idet hans løn på cirkulærets tidspunkt oversteg lønnen til overassistenter. Han anførte endvidere, at hans forhold ikke udelukkende burde behandles efter loven af 7. juni 1958 og ovennævnte cirkulære, men efter de ved hans ansættelse gældende lovregler, herunder lov nr. 144 af 28. april 1931 og lov nr. 418 af 12. juli 1946. Yderligere anførte han, at såfremt bestemmelsen i cirkulærets pkt. 6 ikke kunne blive bragt i anvendelse i hans tilfælde, måtte hans forhold være omfattet af overgangsbestemmelserne i cirkulæret, idet han, da 1958-loven trådte i kraft, havde været ansat som kordegn i 22 år.

Endelig anførte A, at han ved ikke at få en pensionslignende understøttelse var genstand for forskelsbehandling, idet der i tiden efter cirkulærets ikrafttræden var tillagt flere afgåede kirkefunktionærer i samme by, der på samme måde som han var ansat i tjenestemandsstillinger uden pensionsret, en pensionslignende understøttelse, som var betydeligt højere end den der var tillagt ham.

Det fremgik af sagen, at der var tillagt A indtægtsbestemt folkepension fra den 28. februar 1967. I denne forbindelse anførte A, at folkepensionen med tillæg af understøttelsen var væsentlig mindre end den understøttelse, han ville have opnået, hvis denne var blevet ydet som en pensionslignende understøttelse på indtil $\frac{2}{3}$ af fingeret pension.

Kirkeministeriet udtalte, at beregningen af understøttelsen til A var foretaget efter Finansministeriets ovennævnte cirkulære om en ændret understøttelsesordning for statens løst ansatte personale, og at beløbet var fastsat på grundlag af en pensionsalder på 13 år og en pensionskvotient på 32/60.

Det således beregnede beløb – 3.060 kr. – var omregnet til grundunderstøttelsesbeløbet på 1.050 kr. årligt foruden det til enhver tid gældende honorartillæg. Denne omregning har gennem en længere årrække været praktiseret af Kirkeministeriet af hensyn til menighedsrådene, der udbetaler og omregulerer understøttelserne.

Kirkeministeriet anførte endvidere, at A ved afskedigelsen beklædte en stilling, som var henført til præstelønningslovens 6. løn-

ningsklasse, mens de i cirkulærets pkt. 6 nævnte overassistentstillinger m.v. er normeret med en grundløn der svarer til en grundløn i præstelønningslovens 7. lønningsklasse, og at cirkulærets pkt. 6 derfor ikke fandt anvendelse for A's vedkommende.

Yderligere anførte Kirkeministeriet, at A ved cirkulærets ikrafttræden den 1. januar 1950 ikke havde opnået en tjenstealder på 15 år efter det fyldte 30. år, og at overgangsbestemmelserne i cirkulæret derfor ikke kunne bringes i anvendelse for ham. Endelig udtalte Kirkeministeriet, at de af A nævnte andre kirkefunktionærer ved cirkulærets ikrafttræden havde en tjenstealder på over 15 år efter det fyldte 30. år, og at de derfor var omfattet af cirkulærets overgangsbestemmelser.

Ministeriet for Statens Lønnings- og Pensionsvæsen udtalte, at såfremt A havde været ansat i statens tjeneste, ville ministeriet have kunnet tiltræde, at der fra 1. januar 1967 at regne i medfør af nævnte cirkulære blev tillagt ham en årlig supplementsunderstøttelse på 1.350 kr. foruden dyrtidstillæg, d. v. s. en samlet understøttelse fra 1. januar 1967 på 3.060 kr. årlig altså samme beløb, som A havde fået efter Kirkeministeriets beregning.

Derimod ville ministeriet ikke have fundet grundlag for at tiltræde, at der blev søgt bevillingsmæssig hjemmel for at tillægge A en pensionslignende understøttelse, da han (jfr. cirkulærets pkt. 6) var placeret i en lavere lønningsklasse end den for overassistenter fastsatte. Ministeriet oplyste i denne forbindelse, at bestemmelsen i pkt. 6 steds er blevet praktiseret således, at personer for at være omfattet af den skal have været henført til samme lønningsklasse som overassistenter eller til en lønningsklasse med højere grundløn. På denne baggrund finder bestemmelsen ikke anvendelse på personer, der har været placeret i lønningsklasser med lavere grundløn end den for overassistenter fastsatte, selvom de pågæl-

dende gennem opnåelse af alderstillæg har oppebåret en samlet lønning, der svarer til eller overstiger slutlønnen for en overassistent.

Ministeriet udtalte dernæst, at heller ikke betingelserne i cirkulærets overgangsbestemmelser for tildeling af pensionslignende understøttelse var opfyldt i A's tilfælde, da han ikke havde haft en tjenestetid på mindst 15 år ved cirkulærets ikrafttræden den 1. januar 1950.

Endelig anførte ministeriet, at såfremt de af A nævnte kirkefunktionærer havde været ansat i statens tjeneste, ville ministeriet have kunnet tiltræde, at der blev søgt bevillingsmæssig hjemmel for ydelse af en pensionslignende understøttelse til de pågældende, der alle opfyldte betingelserne herfor i cirkulærets overgangsbestemmelser.

Jeg udtalte, at jeg ikke fandt at kunne kritisere, at A's ansøgning om understøttelse var blevet behandlet på grundlag af de ved hans afsked pr. 31 december 1966 gældende regler, d. v. s. § 32, stk. 1, i loven af 7. juni 1958 om folkekirkens lønningsvæsen m. v. og Finansministeriets cirkulære af 8. maj 1950 om en ændret understøttelsesordning for statens løst ansatte personale.

Under hensyn til disse bestemmelsers ordlyd og efter det i sagen oplyste kunne jeg ikke kritisere, at Kirkeministeriet havde fundet, at cirkulærets pkt. 6 og dets overgangsbestemmelser ikke kunne anvendes på A's ansøgning om understøttelse, der herefter alene kunne ydes efter cirkulærets bestemmelser om ydelse af supplementsunderstøttelse til folkepension.

Afgørelsen i A's tilfælde var dernæst ikke udtryk for nogen forskelsbehandling, idet de personer, som han havde henvist til, som anført ovenfor opfyldte betingelserne for at blive omfattet af overgangsbestemmelserne.

7. Fundet det ønskeligt, om Landsskatteretten i en kendelse klart havde taget stilling til, hvorvidt en ejendom måtte anses for i væsentligt omfang at være benyttet til erhvervsvirksomhed, jfr. ligningslovens § 14 A. (J. nr. 26/68).

Manufakturhandler A klagede over en af Landsskatteretten afsagt kendelse, idet hun gjorde gældende, at en væsentlig del af hen-

des ejendom anvendes til erhvervsmæssigt brug i forbindelse med hendes manufakturforretning, og at hun derfor skulle være be-

rettiget til ved opgørelsen af ejendommens driftsresultat at fradrage samtlige faktisk afholdte udgifter vedrørende ejendommen og ikke blot det i ligningslovens § 14 A, stk. 2, omhandlede standardfradrag.

Af de foreliggende oplysninger fremgik det, at de faktiske ejendomsudgifter udover de godkendte fradrag af A var opgjort til ialt 1.448 kr. Heraf udgjorde udgift til vand, el, havearbejde, kørsel, renovation og skorstensfejning 644 kr., hvortil kom forsikringer 86 kr., murerarbejde 227 kr., kloakudgifter 116 kr. samt udgifter til et gelænder 375 kr. Skatterådet godkendte imidlertid alene fradrag af 700 kr., svarende til standardfradraget på 1 pct. af ejendomsværdien.

I anledning af klagen til Landsskatteretten over den af skatterådet foretagne ansættelse indhente retten gennem Statens Ligningsdirektorat udtalelser fra vedkommende sogneråd og skatteråd, der begge fastholdt, at de omhandlede udgifter ikke var fradragsberettigede, men at alene standardfradraget burde anvendes. Sognerådet udtalte, at der efter dets skøn ikke anvendes 25 pct. af ejendommen til erhvervsmæssigt brug, og skatterådet erklærede i sin udtalelse, at det var enig med sognerådet i, at det uanset A's oplysninger om anvendelsen af ejendommens areal måtte være ganske uantageligt, at en manufakturforretning med et årssalg på 10–12.000 kr. skulle anses at fordrer benyttelse af de angivne arealer, ca. 75 m², og at mere end 25 pct. af ejendommen skulle anses for benyttet erhvervsmæssigt. Hertil kom, at sognerådet overfor skatterådet havde oplyst, at udgiften til gelænder, 375 kr., hidrørte fra, at indgangstrappen hidtil havde været forsynet med et gelænder i midten, der delte trappen med en indgang til forretningen og en indgang til boligen, mens der nu var opsat gelænder også ved trappens ydersider, hvilket skatterådet ikke anså for vedligeholdelse. Skatterådet anførte endvidere, at de af A foretagne fradrag for faste afgifter, havearbejder, gelænder og afdrag på kloakgæld, ialt 1.022 kr., ikke ville være fradragsberettigede, hvis standardfradrag ikke skulle benyttes, og at de på ejendomsskemaet opgjorte fradrag, ialt 3.389 kr., herefter skulle reduceres til 2.367 kr., mens der ved den skete ansættelse var godkendt fradrag med ialt 2.640 kr.

I den afsagte kendelse henviste Landsskatteretten til det af ligningsmyndighederne an-

førte og pegede endvidere på det forhold, at lejeværdien ved ansættelsen var medregnet med 2¹/₄ pct. af ejendomsværdien eller 1.575 kr., mens lejeværdien, hvis en væsentlig del af ejendommen blev anset for erhvervsmæssigt benyttet, skulle anslås til et til udlejningsværdien svarende beløb. Det måtte således antages, at den påklagede ansættelse ikke var for høj, og retten fandt herefter ikke grund for at nedsætte ansættelsen, der stadfæstedes.

I sin udtalelse til mig anførte Landsskatteretten, at det i Skattedepartementets cirkulære nr. 125 af 28. juni 1963 om ligningsloven bl. a. er udtalt, at standardfradraget ikke kan benyttes for een-familieshuse i de tilfælde, hvor værdien af ejerens bolig efter de gældende regler må ansættes skønmæssigt i stedet for til en procent af ejendomsværdien, fordi ejendommen delvis benyttes erhvervsmæssigt.

Ved bedømmelsen af dette spørgsmål har i almindelighed været fulgt procentsatsen 25, som var nævnt i rettens kendelse i forbindelse med omtalen af de stedlige ligningsmyndigheders skøn over anvendelsen af A's ejendom.

Landsskatteretten oplyste endvidere, at retten vedrørende bedømmelsen af ejendommens benyttelse udover de fremlagte dokumentationer, herunder de af A indsendte tegninger, bl. a. havde henset til de stedlige ligningsmyndigheders erklæringer i sagen. Retten havde desuden haft for øje, at såfremt A's påstand skulle tages til følge, måtte der tages stilling til berettigelsen af fradrag for de enkelte udgiftsbeløb, opgjort til ialt 3.389 kr., hvorved der i forbindelse med en eventuel ændring af lejeværdien var mulighed for, at ansættelsen burde forhøjes.

Ifølge bestemmelsen i ligningslovens § 14 A, stk. 2, kan ejeren af en ejendom, som tjener til bolig for ham, og som indeholder en eller to selvstændige lejligheder, ved opgørelsen af den skattepligtige indkomst foretage et standardfradrag svarende til 1 pct. af ejendomsværdien, dog mindst 400 kr. og højst 2.000 kr. pr. selvstændig lejlighed.

Standardfradraget finder dog ifølge Skattedepartementets cirkulære af 28. juni 1963 ikke anvendelse, hvis ejendommen i væsentligt omfang benyttes til andet end beboelse, idet der i så fald i stedet indrøm-

mes fradragsret for de faktiske driftsudgifter.

Afgørende for, om fradraget skal beregnes på den ene eller den anden måde, er således, om en væsentlig del af ejendommen anvendes til ejerens erhvervsvirksomhed, og ved bedømmelsen af dette spørgsmål følges normalt den af Landsskatteretten omtalte 25 pct. regel.

Endelig fremgår det af bestemmelsen i ligningslovens § 14 A, stk. 1, at spørgsmålet om ejendommens anvendelse ikke blot har betydning for beregningen af det omhandlede fradrag, men også er afgørende for fastsættelsen af boligens lejeværdi. Såfremt en væsentlig del af ejendommen anvendes til ejerens erhvervsvirksomhed, skal nemlig lejeværdien af den del af ejendommen, der benyttes til bolig for ejeren, fastsættes efter et skøn og ikke til den i bestemmelsen anførte procent af ejendomsværdien (for skatteåret 1967/68 2¼%).

Efter det således oplyste udtalte jeg, at

jeg ville finde det ønskeligt, om Landskatteretten klart havde taget stilling til, hvorvidt A's ejendom måtte anses for i væsentligt omfang at være benyttet til hendes manufakturforretning.

Under hensyn til, at ikke alle de af A foretagne ejendomsfradrag ville kunne godkendes, at anvendelsen af den af A krævede beregningsmåde herefter ikke kunne antages at ville have medført en lavere ansættelse af hendes skattepligtige indkomst, samt at A trods opfordring fra Landsskatteretten ikke sås at have dokumenteret de af hende fratrukne ejendomsudgifter, fandt jeg dog ikke tilstrækkeligt grundlag for at foretage videre i sagen.

I denne forbindelse henledte jeg A's opmærksomhed på, at Landsskatterettens afgørelse inden 6 måneder fra kendelsens dato ville kunne indbringes for domstolene, og at jeg derfor, såfremt A ønskede at gå videre med sagen, måtte henvise hende til at lade denne prøve ved domstolene.

8. *Elektricitetsrådet havde ikke fundet grundlag for i medfør af stærkstrømsreglementets § 119 c at pålægge sælgeren af en maskine, der ikke var forskriftsmæssig, at tage maskinen tilbage. Departementschefen i Ministeriet for offentlige Arbejder havde deltaget i sagens behandling både i Elektricitetsrådet og i ministeriet. (J. nr. 418/68).*

En advokat klagede for savværksejer A over, at Ministeriet for offentlige Arbejder havde tiltrådt en af Elektricitetsrådet truffet afgørelse, hvorefter rådet ikke havde fundet tilstrækkeligt grundlag for i medfør af stærkstrømsreglementets § 119 c at pålægge sælgeren af en af A erhvervet uforskriftsmæssig multisav at tage saven tilbage, men blot havde pålagt A at indstille driften af den. Advokaten gjorde herved gældende, at sælgeren af maskinen var den egentlig ansvarlige for dens mangler, og at Elektricitetsrådet derfor burde have benyttet sin beføjelse til at pålægge ham at tage maskinen tilbage.

Endvidere klagede advokaten over, at departementschefen i ministeriet, der tillige er Elektricitetsrådets formand, havde taget stilling til sagen i begge instanser.

Det var oplyst, at A i 1964 købte en ældre, brugt, hovedeftersat multisav af tysk fabrikat. Saven blev installeret i hans savværk og tilsluttet den elektriske installation.

I skrivelse af 13. juli 1965 meddelte Elek-

tricitetsrådet A og sælgeren af multisaven, at rådet gennem indberetning fra Foreningen af gensidige danske Brandforsikringselskaber var blevet gjort bekendt med, at savens elektriske udstyr var i strid med stærkstrømsreglementets bestemmelser. Samtidig gjorde rådet opmærksom på, at de fleste af de i reglementets bilag 602 anførte betingelser for at meddele dispensation fra stærkstrømsreglementets bestemmelser ikke var opfyldt. Den 27. september 1965 afslog rådet et af sælgeren indgivet dispensationsandragende.

Efter brevveksling mellem Elektricitetsrådet, sælgeren og A meddelte rådet den 26. maj 1967, at det fremdeles måtte forlange, at savens elektriske udstyr blev bragt i forskriftsmæssig stand. Dersom det ureglementerede udstyr ikke var taget ud af brug inden 1. august 1967, ville rådet overveje at indgive politianmeldelse i sagen for overtrædelse af stærkstrømsreglementets § 119 a og § 1102 a vedrørende henholdsvis leverandørens og brugerens ansvar. Samtidig henledte rådet

opmærksomheden på bestemmelsen i reglementets § 119 c, hvorefter rådet kan kræve, at det på ulovlig vis solgte, udleverede eller installerede materiel tages tilbage af den, der har tilsidesat bestemmelserne.

Sælgerens advokat svarede, at der var tale om en ca. 25 år gammel sav, som A selv havde beset i Tyskland inden købet, og som han var meget ivrig for at købe. Af de mange bemærkninger, der var fremgået af det foretagne eftersyn, vedrørte ifølge advokaten kun et enkelt punkt hans klient. Dette punkt drejede sig om de to åbne motorer i saven. Advokaten oplyste, at disse motorer var indbygget i saven og derfor ikke kunne udskiftes, hvorfor det ikke var muligt for hans klient at bringe saven i den forlangte stand. Advokaten så derfor ikke rettere, end at Elektricitetsrådet drog omsorg for, at A ikke anvendte saven, hvorefter det eventuelle mellemværende mellem sælger og køber, der jo ikke vedrørte Elektricitetsrådet, måtte løses ad anden vej.

Elektricitetsrådet sendte dette svar til A og gjorde opmærksom på, at rådet ville indgive politianmeldelse i sagen, dersom savens ureglementerede udstyr ikke var taget ud af brug inden 1. august 1967. A meddelte den 21. juli 1967 rådet, at multisaven nu var taget ud af drift.

I skrivelse af 29. august 1967 opfordrede A's advokat Elektricitetsrådet til at benytte beføjelsen i stærkstrømsreglementets § 119 c til at pålægge sælgeren at tage saven tilbage, idet han havde overtrådt reglementets § 119a ved at sælge saven til brug i Danmark.

Elektricitetsrådet svarede den 11. september 1967, at rådet under de foreliggende omstændigheder, herunder at saven nu var taget ud af drift, ikke fandt tilstrækkeligt grundlag for at meddele sælgeren et sådant pålæg.

Efter at advokaten havde anmodet Elektricitetsrådet om en nærmere begrundelse for afslaget, fastholdt rådet den trufne afgørelse og oplyste, at rådet ved beslutningen havde lagt vægt på, at de sikkerhedsmæssige hensyn kunne varetages på anden og mere direkte måde overfor A.

I skrivelse af 29. december 1967 indbragte advokaten sagen for Ministeriet for offentlige Arbejder, idet han bl. a. anførte, at sælgeren ved at sælge den omhandlede sav i ufor-skriftsmæssig stand klart havde overtrådt reglementets § 119 a, og at det ikke burde komme køberen til skade og sælgeren til gavn,

at førstnævnte havde efterkommet Elektricitetsrådets påbud om at tage saven ud af drift, mens sidstnævnte ikke havde efterlevet det udstedte påbud om at bringe saven i for-skriftsmæssig stand.

Overfor ministeriet udtalte Elektricitetsrådet, at det fortsat var af den opfattelse, at det ikke ville være rigtigt at bringe § 119 c i anvendelse i det foreliggende tilfælde. Rådet bemærkede herved, at § 119 c aldrig tidligere havde været anvendt af rådet, og at det måtte antages, at bestemmelsen først og fremmest tager sigte på at give DEMKO (Danmarks elektriske Materielkontrol) adgang til at forlange, at ulovligt materiel tages tilbage af en leverandør, når det er leveret i et stort antal til en række aftagere, der ikke er DEMKO bekendt. I det foreliggende tilfælde ville rådets sikkerhedsmæssige interesser i tilfælde af savens fortsatte brug uanset rådets forbud herimod i givet fald kunne varetages gennem nedlæggelse af et egentligt forbud eller ved afbrydelse af strømforsyningen.

Ministeriet for offentlige Arbejder udtalte herefter, at stærkstrømsreglementets § 119 c alene tjener sikkerhedsmæssige formål, jfr. også § 1 i lovebekendtgørelse nr. 356 af 30. juli 1949 om elektriske stærkstrømsanlæg. Ministeriet anførte endvidere, at bestemmelsen, der er fakultativ, således alene kan indgå i overvejelserne hos de myndigheder, der skal påse sikkerhedsforskrifternes overholdelse, når der skal træffes beslutning om, hvilke metoder der skal bringes i anvendelse for at tilgodese sikkerhedsmæssige formål. Derimod kan regelen ifølge ministeriet ikke anvendes for at gribe ind i økonomiske mellemværender, som måtte opstå som følge af sikkerhedsbestemmelsernes håndhævelse. Ministeriet fandt derfor ikke at kunne foretage videre i sagen.

I anledning af klagen til mig henholdt ministeriet sig til det anførte og tilføjede, at økonomiske mellemværender, som måtte opstå som følge af sikkerhedsbestemmelsernes håndhævelse, må være henvist til afgørelse ved civilt søgsmål.

Forsåvidt angår det rejste spørgsmål om departementschefens deltagelse i sagens behandling i begge instanser bemærkede jeg, at spørgsmålet havde været fremme i to sager, som jeg tidligere havde behandlet, og som er refereret i mine beretninger for årene 1958 (side 178-79) og 1963 (side 29). Som det

fremgår heraf, har betænkeligheden ved departementschefens deltagelse i behandlingen af sager i begge instanser alene vedrørt de tilfælde, hvor der i loven om elektriske stærkstrømsanlæg eller i stærkstrømsreglementet er hjemmel for at indgive klage til ministeriet over en af Elektricitetsrådet truffet afgørelse. For sådanne tilfælde blev der på den givne foranledning gennemført den midlertidige ordning, at departementschefen som formand for Elektricitetsrådet nok kunne deltage i rådets forudgående forhandlinger, men ikke måtte deltage i eller overvære stemmeafgivningen i rådet.

Med hensyn til den her omtalte sag udtalte ministeriet, at Elektricitetsrådets meddelelse til A om, at rådet ikke kunne bringe stærkstrømsreglementets § 119 c til anvendelse i det foreliggende forhold, ikke var nogen positiv afgørelse som udslag af en rådet tilkommende beføjelse, men alene en konstatering af, at bestemmelsen under de givne omstændigheder slet ikke var anvendelig. Sagen var efter ministeriets opfattelse ikke omfattet af de situationer, der er omhandlet i den tidligere brevveksling mellem ministeriet og mig om ministeriets departementschefs deltagelse som Elektricitetsrådets formand i rådets afgørelser i henhold til visse bestemmelser i stærkstrømsreglementet. I Elektricitetsrådet havde den foreliggende sags behandling ifølge ministeriet bestået i et skøn over, hvorvidt den for rådet i henhold til reglementets § 119 c bestående adgang til af sikkerhedsmæssige grunde at kræve maskinen taget tilbage af sælgeren skulle anvendes, eller om sikkerhedshensynet kunne anses for tilgodeset derved, at saven

efter det oplyste var taget ud af brug. Dette skøn havde ikke været optaget til prøvelse i ministeriet, der alene havde taget stilling til fortolkningen af det af ministeriet selv udfærdigede stærkstrømsreglement. Departementschefen havde efter ministeriets opfattelse således ikke ved behandlingen i rådet og i ministeriet taget stilling til de samme spørgsmål i sagen.

Efter det således oplyste udtalte jeg, at jeg ikke fandt at kunne kritisere den af Elektricitetsrådet og Ministeriet for offentlige Arbejder tilkendegivne opfattelse, hvorefter bestemmelsen i stærkstrømsreglementets § 119 c alene tjener sikkerhedsmæssige formål, og at de økonomiske mellemværender, der opstår som følge heraf, må henvises til domstolene. Jeg fandt endvidere ikke at kunne kritisere det af Elektricitetsrådet udøvede skøn, hvorefter de sikkerhedsmæssige hensyn i nærværende sag i tilstrækkelig grad havde kunnet tilgodeses ved at pålægge A at indstille brugen af multisaven.

Under hensyn til, at der ikke sås at være hjemmel til at indbringe den af Elektricitetsrådet i nærværende sag truffene afgørelse vedrørende anvendelsen af bestemmelsen i stærkstrømsreglementets § 119 c for ministeriet, som da efter de foreliggende oplysninger heller ikke havde taget stilling til det af rådet i denne forbindelse udøvede skøn, kunne departementschefens deltagelse i såvel rådets som ministeriets behandling af sagen ikke give mig grundlag for kritik.

9. *Betaling for psykoteraapeutisk behandling på Rigshospitalets psykiatriske klinik. Henslillet til Undervisningsministeriet at overveje at tilvejebringe udtrykkelig hjemmel i takstregulativet, hvis en forsøgsvis indført ordning ønskes fortsat ud over forsøgsperioden. (J. nr. 1061/66).*

Den 6. september 1968 tilskrev jeg Forretningsudvalget for De samvirkende Centralforeninger af Sygekasser i Danmark således:

»I skrivelse af 8. december 1966 klagede forretningsudvalget over en af Undervisningsministeriet den 17. november 1966 truffet afgørelse, hvorefter ministeriet ikke mente at kunne pålægge Rigshospitalet at fremkomme med indstilling om faste takster for

psykoteraapeutisk behandling på Rigshospitalets psykiatriske Klinik. Forretningsudvalget vedlagde sin korrespondance med Undervisningsministeriet og Rigshospitalet, herunder Rigshospitalets skrivelse af 3. juni 1966 til forretningsudvalget. Det fremgik heraf, at der ikke er fastsat nogen takst for behandlingen, men at betalingen fastsættes individuelt, bl. a. efter bedømmelse af patientens indtægtsfor-

hold. Heroverfor gjorde forretningsudvalget gældende, at et offentligt sygehus er forpligtet til at have faste behandlingstakster, således at patienterne kan orientere sig om, hvad en behandling vil komme til at koste, og således at der sikres offentligheden kontrol med takstfastsættelsen og dennes overensstemmelse med almindelige principper. Endvidere hævdede udvalget, bl. a. under henvisning til sygeforsikringslovens § 12, stk. 1, at det er i strid med principperne for takstfastsættelse at lægge en indkomstbedømmelse til grund, og at det er i strid med ligelighedssynspunkter, at de beløb, der opkræves for den pågældende behandling, der er ambulante, ligger væsentligt over de for indlæggelse gældende takster. Endelig gjorde forretningsudvalget gældende, at Undervisningsministeriets standpunkt bevirker, at man er afskåret fra at finde frem til en rimelig refusionsordning, idet det er en forudsætning for at yde refusion, at betalingen for behandlingen ikke er fastsat tilfældigt.

I den anledning modtog jeg den 1. marts 1967 en udtalelse fra Undervisningsministeriet, bilagt erklæringer af 11. januar 1967 fra overlæge Thorkil Vanggaard, Rigshospitalets psykiatriske Klinik, og af 12. januar 1967 fra Rigshospitalet. Forretningsudvalget, der fra Undervisningsministeriet havde modtaget kopier af de afgivne udtalelser, fremsatte i skrivelse af 17. marts 1967 bemærkninger til udtalelserne. Sagen blev derefter påny forelagt Undervisningsministeriet, hvorfra den modtoges tilbage den 6. september 1967 med de fra overlæge Vanggaard og Rigshospitalet indhentede fornyede erklæringer tilligemed en udtalelse fra Sundhedsstyrelsen. Den 12. oktober 1967 blev de nye erklæringer forelagt forretningsudvalget, der i skrivelse af 8. november 1967 fremsatte bemærkninger til erklæringerne.

Den 22. februar 1968 blev sagen forelagt Socialministeriet, hvorfra den blev modtaget tilbage den 15. august 1968 med en erklæring af 25. marts 1968 fra Direktoratet for Sygekassevæsenet.

Overlæge Vanggaard oplyser i sin erklæring, at reservelægerne på den psykiatriske klinik undervises af ham i psykoteraeutisk behandling teoretisk og praktisk og herunder får tildelt særligt udvalgte patienter, som de behandler ambulante under overlægens kontrol og vejledning. Patienterne kommer sæd-

vanligvis til samtalebehandling 2 gange ugentlig a 45 minutter, altid hos den samme læge; behandlingerne strækker sig sjældent over mindre end $\frac{3}{4}$ år, ofte over 1-2 år, nu og da længere. Omkring januar 1967 var der ialt 16 patienter i behandling hos 8 læger, og som følge af behandlingernes varighed er fluktuationen ringe, så at det selv regnet over et årsmål kun drejer sig om et mindre antal patienter, der behandles på klinikken.

For behandlingen kræves der betaling, som man lægger vægt på at patienten selv udreder. Betalingen for behandlingen fastsættes således, at det månedlige beløb er af en størrelse, som patienten regner for noget, men dog kan overkomme at betale, uden at han selv og hans familie kommer til at lide tyngende afsavn; derfor må betalingen kunne varieres individuelt, og den fastlægges inden behandlingen af overlægen efter forhandling med patienten under hensyn til dennes indkomst, forsørgerbyrde, gæld og andre økonomiske forpligtelser. Efter den gældende aftale mellem Rigshospitalets direktion og overlægen kan betalingen variere mellem 8 og 100 kr. pr. session, men den kan revideres, såfremt patientens økonomiske situation ændres væsentligt i den ene eller den anden retning. Ordentligvis erlægges betalingen månedsvis, og man tillægger det betydning, at patienten personlig bringer beløbet til den behandlende læge, som videregiver det til overlægens kontor, hvorfra det indbetales til Rigshospitalets kasse.

Overlæge Vanggaard fremhæver, at denne betalingspraksis for psykoteraui i princippet er i overensstemmelse med, hvad der er gældende ved tilsvarende klinikker mange steder i udlandet; den er underbygget af mange årtiers erfaringer om den betydning det har for en psykoterauis heldige forløb, at patienten selv betaler for behandlingen efter sin formåen, men ikke over sin evne.

Grundlaget for denne praksis findes i de særlige forhold, som karakteriserer de pågældende psykiske lidelser til forskel fra sygdomme med fysiske symptomer. I anledning af at forretningsudvalget i klagen til mig har påberåbt sig den vederlagsfrie tandbehandling på Tandlægehøjskolen, har overlæge Vanggaard bemærket, at denne behandling udmærket kan bruges som illustrerende eksempel ved en belysning af forskellen mellem neurosetilstande og deres behandling på den

ene side og kirurgiske og medicinske lidelser på den anden. De sidstnævnte kan i praksis betragtes som noget fra patientens almene personlighed isoleret, der i vidt omfang kan behandles rent sagligt og upersonligt, hvormod psykiske lidelser, som behandles med psykoterapi, ikke kan isoleres fra patientens personlighed. Psykoterapi omfatter et indgående arbejde med væsentlige træk i almenpersonligheden, og behandlingen får herved en langt mere personlig karakter end ved legemlige lidelser. Dette gælder også patientens opfattelse af behandlerens terapeutiske indsats, der opleves som en personlig ydelse – en oplevelse, som aktiverer et vidt spektrum af grundmenneskelige tanker og følelser omkring gensidighedsforholdet: ydelse/modydelse. Det er en vigtig hjælp for patienten til at få etableret en passende rolig ligevægt i dette forhold, at han som personlig genydelse betaler et for ham meningsfuldt honorar. Overlægen fremhæver, at der er mange andre terapeutisk betydningsfulde sider af den individualiserede betalingsituation, og nævner, at det personlige forhold til terapeuten giver de fleste nervøse mennesker en tryghedsfølelse, som mange vægrer sig ved at give afkald på igen, selv når tilstanden er bedret væsentligt. Det er da en værdifuld spore til selvstændiggørelse for patienten, at denne opnår økonomisk fordel ved at opgive den terapeutiske behandling.

Overlæge Vanggaard konkluderer, at den efter patientens evne afpassede takst opkræves i patientens interesse som et middel i behandlings tjeneste, og at den dermed er en faktor, som lægerne i undervisningen skal lære at operere med. I konsekvens heraf vil indførelse af en ordning, hvorefter patienterne får refunderet de beløb, de erlægges som betaling for psykoterapi, under de givne betingelser ifølge overlægen være til skade set fra et behandlingsmæssigt synspunkt.

Rigshospitalet har henholdt sig til overlægens erklæring samt henvist til sin skrivelse af 3. juni 1966, hvorefter betaling for de psykiatriske behandlinger efter Rigshospitalets opfattelse ikke er refusionsberettigede efter de gældende bestemmelser for sygekasserne, hvilket patienterne gøres bekendt med, inden behandlingen påbegyndes. I skrivelsen af 3. juni 1966 forbeholdt Rigshospitalet sig iøvrigt senere at fastlægge nærmere regler for betaling

og at optage forhandling om sygekasserefusion.

Undervisningsministeriet har udtalt, at det ved sin afgørelse har lagt afgørende vægt på, at betalingsordningen efter det oplyste alene er etableret af hensyn til den lægelige virkning af behandlingerne. Som følge heraf har ministeriet ikke fundet at burde pålægge Rigshospitalet at fastsætte faste takster for behandlingen. Ministeriet har også lagt vægt på, at Rigshospitalets direktion har oplyst, at ordningen efter omstændighederne er godkendt som midlertidig; ministeriet har derfor opfattet den som i realiteten værende af forsøgmæssig karakter. Endelig har ministeriet taget i betragtning, at patientbehandlingen er et led i uddannelsen af speciallæger, og at der kun er tale om et ringe antal særligt udvalgte patienter, hvorfor ministeriet fortsat nærer betænkelighed ved at tilsidesætte Rigshospitalets indstilling i sagen.

I skrivelsen af 17. marts 1967 fremsatte forretningsudvalget bemærkninger til udtalelserne og pegede på, at ministeriet ikke havde taget stilling til, om det er lovligt, at der opkræves betaling uden hjemmel i lov eller et af ministeriet fastsat taksregulativ. Den opkrævede betaling er uden forbindelse med de faktiske omkostninger ved behandlingen og fastsættes skønsmæssigt, og udvalget fandt, at betaling ikke kan opkræves på et så spinkelt grundlag. Forretningsudvalget fandt også betalingsmetoden lidet betryggende, idet der ved de månedlige indbetalinger afgives løs kvittering udenom kassererkontoret, hvorefter de opkrævede beløb gennem flere led afleveres på kassererkontoret.

Videre kunne forretningsudvalget ikke tilslutte sig, at der bør indføres de principper i behandlingen, som overlæge Vanggaard har gjort sig til talsmand for. Forretningsudvalget mente ikke, at overlægen har dokumenteret, at betaling generelt bør indføres som led i psykoterapeutiske behandlinger.

Yderligere henviste forretningsudvalget til, at der ydes fri behandling på offentlige sygehuse af alle sygekassemedlemmer, uden hensyn til indtægt (sygeforsikringslovens § 12), samt at der i henhold til overenskomst ydes A-medlemmer fri sygebehandling hos alment praktiserende læger og speciallæger, mens B-medlemmer modtager en refusion, der dækker størstedelen af honoraret. Særlig med hensyn til speciallægehjælp henledte forretningsud-

valget opmærksomheden på, at der i henhold til overenskomst ydes fri psykiatrisk behandling. Ved overenskomstforhandlingerne herom havde det ikke været fremført, at den frie speciallægehjælp skulle medføre ringere behandlingsmæssige resultater. Og den omstændighed, at patientbehandlingen er et led i uddannelsen af speciallæger, fandt forretningsudvalget ikke taler for, at der opkræves særlige takster, men tværtimod for, at der ikke bør opkræves betaling overhovedet.

Forretningsudvalget pegede endvidere på, at størrelsen af taksten ikke havde været drøftet med det medlem, hvis sag havde givet anledning til forretningsudvalgets klage.

Overfor overlæge Vanggaards fremhævelse af den pædagogiske hensigt med opkrævningsformen gjorde forretningsudvalget opmærksom på vanskeligheden ved at forklare patienterne, at de ikke umiddelbart kan få refusion for udgifterne til ambulante behandlinger på Rigshospitalet, mens de, hvis de havde været indlagt på Rigshospitalet eller var gået til en privat praktiserende psykiater, kunne have fået refusion.

I anledning af forretningsudvalgets skrivelse af 17. marts 1967 pegede overlæge Vanggaard på, at forretningsudvalget syntes at påstå, at sygekasserne i henhold til overenskomst yder fri speciallægehjælp hos privat praktiserende psykiatere. Herved skulle de medlemmer, der behandles ambulant på Rigshospitalet som et led i den psykoterapeutiske uddannelse af afdelingens reservelæger, stilles økonomisk ringere end dem, der behandles hos praktiserende psykiatere, ligesom det skulle stille sygekasserne overfor vanskeligheder at forklare denne påståede forskelsbehandling for medlemmerne. Disse anbringender fandt overlægen overraskende og i det væsentlige urigtige, idet der i overenskomsten står, at sygekasserne for såvel A- som B-medlemmer kun yder refusion for maksimalt 7 konsultationer hos psykiatrisk speciallæge indenfor 12 måneder.

Overlæge Vanggaard gjorde dernæst gældende, at sygekasserne rigorøst fastholder denne bestemmelse om limitering til et i psykoterapeutisk henseende betydningsløst fåtal af konsultationer indenfor et år, og pegede på, at Lyngby-Tårnbæk Sygekasse nogle måneder forinden havde indklaget en psykiatrisk speciallæge for Den almindelige danske Lægeforening, fordi han havde fortsat en be-

handling ud over 7 gange – uanset at det overfor sygekassen var oplyst, at behandlingen var blevet udstrakt ud over de 7 gange efter aftale med patientens praktiserende læge, og efter at patienten var underrettet om, at han selv skulle betale disse konsultationer.

I den her aktuelle sammenhæng fandt overlægen det ikke rimeligt at benytte betegnelsen »fri speciallægehjælp« om en til 7 besøg indenfor 12 måneder limiteret refusionsordning, særlig i betragtning af at sygekasserne søger at begrænse patientens og speciallægens frihed ved krav om, at behandlingen heller ikke må fortsættes ud over limiteringen på patientens egen bekostning. Overlægen pegede i denne forbindelse på, at den regning fra hans afdeling, der danner udgangspunktet for forretningsudvalgets klage til ombudsmanden, omfatter 42 konsultationer i løbet af 9 måneder, og som det fremgik af overlægens skrivelse af 11. januar 1967 omfatter handlingerne sædvanligvis 2 besøg ugentlig »over lange tidsrum, sjældent mindre end $\frac{3}{4}$ år, ofte indtil 2 år, nu og da længere«.

Til forretningsudvalgets bemærkning om, at det er uden sidestykke i Danmark, at der afkræves en skønsmæssig betaling, anførte overlæge Vanggaard, at det skyldes, at der så vidt vides ikke findes nogen betalingsordning vedrørende psykoterapi andetsteds end på Rigshospitalet. Sidestykket findes imidlertid i Sverige, idet de svenske sygekasser yder en refusion på ca. 25 sv. kr. pr. psykoterapeutisk konsultation hos en psykiatrisk specialist eller en læge, der er medlem af Svenska Psykoanalytiske Föreningen. Lægen fastsætter selv sit honorar, der er væsentligt højere end de refusionsberettigede 25 kr. – det kan således udmærket være 100 kr. pr. konsultation – og skriver kvittering til patienten på sit fulde honorar, hvorefter patienten hæver refusionen i sygekassen. Sygekassen søger ikke at øve indflydelse på størrelsen af lægens honorar, som denne altså, om han ønsker det, kan variere fra patient til patient. Konsultationernes antal er ikke limiteret; mange patienter går i psykoterapi under denne ordning 4-5 gange ugentlig i flere år.

Vedrørende forretningsudvalgets bemærkning om, at det forekommer besynderligt, at størrelsen af taksten i det aktuelle tilfælde ikke har været drøftet med medlemmet, men må være fastsat efter lægens skøn, oplyste

overlæge Vanggaard, at den pågældende patient og dennes familie ingen særlige økonomiske forpligtelser havde. Honoraret blev på dette grundlag af den behandlende reserve-læge og overlægen sat til 40 kr. pr. konsultation 2 gange ugentlig. Patienten havde ingen indvendinger haft mod honorarets størrelse og har senere overfor overlægen bekræftet, at hun stadig ikke har det.

Med hensyn til forretningsudvalgets påstand om, at patienterne ikke forstår den pædagogiske hensigt med opkrævningen af betalingen, fremhævede overlæge Vanggaard, at den omtalte patient overfor ham har bekræftet, at hun ved behandlingens begyndelse af reservelægen fik at vide, at hun ikke kunne vente refusion fra sygekassen, ligesom hun spontant overfor overlægen tilføjede, at hun, der »aldrig før i mit liv har haft det så godt som nu« - 1½ år efter behandlingens afslutning - var ked af, at denne sag var blevet rejst; det var hendes mand, som havde ønsket at prøve muligheden for refusion.

Spørgsmålet om patienternes forståelse af motiverne for afdelingens takstpolitik anser overlægen for irrelevant. Virkningen af den anvendte betalingspraksis er ikke afhængig af patienternes bevidste forståelse eller accept; lægerne forsøger overhovedet ikke at forklare patienterne de foran skitserede motiver. Når patienter henvender sig for at prøve at få refusion, mener overlægen ikke det har så meget med forståelse - eller mangel på forståelse - at gøre som med den almene trang til at søge at redde sig økonomisk fordel, hvor det er muligt. Og at patientens eventuelle forståelse skal udstrække sig til den øvrige familie, mente overlægen man næppe kunne vente, i hvilken forbindelse han pegede på, at det i den aktuelle sag var ægtefællen, der havde søgt refusion.

Rigshospitalet har drøftet de rejste spørgsmål med hospitalets regnskabschef og har derefter henholdt sig til overlægens erklæring. Rigshospitalet har tilføjet, at hospitalets psykiatriske klinik principielt yder vederlagsfri behandling af ikke-indlagte patienter i overensstemmelse med de for hospitalets øvrige poliklinikker gældende regler. Antallet af psykiatriske konsultationer andrager mellem 3000 og 4000 årlig, og patientantallet er gennemsnitlig ca. 600 om året.

Sundhedsstyrelsen har den 30. august 1967 på Undervisningsministeriets forespørgsel er-

klæret, at styrelsen kan tilslutte sig de af overlæge Vanggaard fremførte synspunkter, og at den praktiserede ordning efter styrelsens opfattelse er af væsentlig betydning for den lægelige virkning af behandlingerne samt for undervisningen af klinikkens reservelæger.

I skrivelse af 5. september 1967 har Undervisningsministeriet henholdt sig til de afgivne erklæringer.

De foranstående fornyede erklæringer blev forelagt forretningsudvalget, der i skrivelse af 8. november 1967 svarede, at der ikke i de fremkomne udtalelser var fremsat bemærkninger til belysning af det af forretningsudvalget rejste hovedspørgsmål: om det er lovligt, at der opkræves takster uden hjemmel i lov eller takstregulativ, samt om hospitalet, hvis der fastsættes takster, kan variere disse efter patienternes indtægter.

Den 22. februar 1968 forelagde jeg sagen for Socialministeriet, idet jeg bad ministeriet tage stilling til, om den i sagen beskrevne takstordning måtte anses for forenelig med principperne i sygeforsikringsloven, især § 12, jfr. § 38. Endvidere bad jeg ministeriet oplyse, om det havde kendskab til lignende betalingsordninger indenfor andre områder.

I den anledning udtalte Direktoratet for Sygekassevæsenet overfor ministeriet, at sygeforsikringslovens § 12, stk. 1, giver alle nydende medlemmer af anerkendte sygekasser ret til fri behandling på de offentlige sygehuse, hvorpå sygekassen har ret til behandling mod nedsat betaling, jfr. § 38. A- og B-medlemmer har samme rettigheder, og bestemmelsen omfatter alle offentlige sygehuse og offentlige specialsygehuse, uanset om sygehuse tilhører stat eller kommune.

Sygeforsikringslovens § 38 giver sygekassen ret til fritagelse for betaling eller til nedsættelse i betalingen, således at kassens vederlag højest skal være halvdelen af den ellers fastsatte betaling for behandling m. v. på vedkommende sygehus.

For de kommunale sygehuse fastsættes betalingen i sygehusenes takstregulativ, og ethvert sygehus skal ifølge § 5 i lov om sygehusvæsenet have et af Indenrigsministeriet godkendt takstregulativ, hvori sygehusets takster er fastsat.

For Rigshospitalet er betalingen ligeledes fastsat i et af Undervisningsministeriet godkendt takstregulativ, men dette omfatter ikke hospitalets poliklinikker. Der har dog gennem

årene udviklet sig en vis praksis, der stort set synes at følge reglerne om behandling mod halv takst for sygekassemedlemmer i de få tilfælde, hvor behandlingen ikke er gratis.

Den i sagen beskrevne takstordning for de psykoterapeutiske behandlinger hos overlæge Vangaard afviger således efter direktoratets opfattelse fra de almindelige principper i sygeforsikringslovens § 12, jfr. § 38, og direktoratet har ikke kunnet finde eksempler på lignende takstordninger indenfor andre områder vedrørende den offentlige sygeforsikring.

Ved sagens tilbagesendelse har Socialministeriet overfor mig henvist til direktoratets udtalelse, hvortil ministeriet har henholdt sig. Ministeriet har tilføjet, at den omhandlede forsøgsordning af midlertidig karakter ikke har været forudset ved sygeforsikringslovens givelse, og at ministeriet på det foreliggende grundlag må nære betænkelighed ved at foretage videre i sagen.

Jeg skal herefter udtale følgende:

Efter de tilvejebragte oplysninger yder Rigshospitalets psykiatriske Klinik dels 3-4000 vederlagsfrie konsultationer årlig til ca. 600 patienter, dels et betydeligt antal psykoterapeutiske behandlinger til patienter mod betaling af takster varierende mellem 8 kr. og 100 kr. pr. samtale, afpasset efter patienternes betalingsevne, uden at denne særlige betalingsordning er hjemlet i Rigshospitalets takstregulativ, der dog heller ikke omfatter hospitalets poliklinikker. Ifølge Sundhedsstyrelsens opfattelse er den her omhandlede særlige betalingsordning af væsentlig betydning for den lægelige virkning af behandlingen af den sidstnævnte patientgruppe samt for undervisningen af klinikkens reservelæger.

Denne betalingsordning strider mod princippet i § 5 i lov nr. 153 af 30. maj 1961 om sygehusvæsenet, hvorefter ethvert sygehus skal have et regulativ, hvori dets takster er fastsat. Imidlertid omfatter sygehusloven kun kommunale og private sygehuse, jfr. således § 5, stk. 2, hvorefter takstregulativer for kommunale sygehuse skal fore-

lægges Indenrigsministeriet til godkendelse. Denne lov er derfor ikke anvendelig på Rigshospitalet, hvis takstbestemmelser iøvrigt udfærdiges af Undervisningsministeriet, jfr. bekendtgørelse om takstregulativ for Rigshospitalet nr. 39 af 22. februar 1958, der dog som nævnt ikke omfatter hospitalets poliklinikker.

Som af Direktoratet for Sygekassevæsenet og Socialministeriet anført afviger betalingsordningen, der ikke er kendt indenfor andre områder vedrørende den offentlige sygeforsikring, fra de almindelige principper i sygeforsikringslovens § 12, jfr. § 38, hvor det forudsættes, at der er fastsat takster for behandling m. v. på sygehuse.

Da der ikke af lovgivningen ses at kunne udledes nogen klar pligt for Undervisningsministeriet til at udfærdige et takstregulativ for Rigshospitalets poliklinikker, deriblandt den psykiatriske klinik, har jeg efter alt foreliggende, herunder også, at jeg ikke er i besiddelse af den fornødne sagskundskab til at tage stilling til det fra lægelig side anførte, ikke ment at kunne kritisere, at Undervisningsministeriet har afslået at foranledige tilvejebragt det ønskede takstregulativ. Jeg har herved også taget i betragtning, at den særlige betalingsordning for den nævnte patientgruppe ved den psykiatriske klinik alene er godkendt som en forsøgsordning, og at ordningen som af Socialministeriet anført ikke har været forudset ved udfærdigelsen af sygeforsikringsloven.

Sagen har dog givet mig anledning til at anmode Undervisningsministeriet om at overveje, om ikke betalingsordningen for psykoterapeutiske behandlinger på Rigshospitalets psykiatriske Klinik i den grad afviger fra de i loven om sygehusvæsenet og sygeforsikringsloven gældende betalings- og takstprincipper, at man, såfremt ordningen ikke ophæves, når forsøgsperioden må anses for udløbet, tilvejebringer udtrykkelig hjemmel i takstregulativet for Rigshospitalet for denne særlige betalingsordning.«

10. *Undervisningsministeriet fandt ikke at kunne tilsidesætte en i forbindelse med en legatansøgning afgivet erklæring om brud med hjemmet, selv om ansøgerens forældre ikke anerkendte, at der forelå et brud. (J. nr. 602/68).*

A klagede over en af Undervisningsministeriet truffet afgørelse vedrørende ydelse af støtte fra Ungdommens Uddannelsesfond til hans datter.

Det var oplyst, at A's datter, der er født i 1947, flyttede hjemmefra i april 1966, og at hun studerede ved Københavns Universitet. I oktober 1967 anmodede Dansk Studiefond A om som værge at underskrive et bevis for et lån på 1.040 kr., som var bevilget hans datter af Ungdommens Uddannelsesfond. Dette nægtede han under henvisning til, at han selv ønskede at sørge for sin datters uddannelse, og at han var i stand til det. Herefter skønnede Studiefonden efter aftale med Stipendienævnet ved Københavns Universitet, at der for tiden 1. september 1967 – 30. juni 1968 kunne udbetales datteren et stipendiebeløb på 5.560 kr.

Da A i februar 1968 havde fået oplyst, at der var udbetalt hans datter 1.040 kr., sendte han dette beløb + påløbne renter til Dansk Studiefond, der imidlertid returnerede hans check. En check på 3.000 kr., som A i marts måned sendte til Stipendieudvalget ved Københavns Universitet, blev ligeledes returneret, under henvisning til at Stipendieudvalget ikke havde hjemmel til at modtage beløbet. A anmodede herefter Undervisningsministeriet om at undersøge de nærmere omstændigheder ved udbetalingen af støtte til hans datter.

Undervisningsministeriet meddelte A, at hans datter havde ansøgt Ungdommens Uddannelsesfond om støtte. Overfor Stipendieudvalget ved Københavns Universitet havde hun erklæret, at hun havde brudt med sine forældre, og dette var dokumenteret med en erklæring, som bevidnede, at forbindelsen mellem hende og hendes forældre var afbrudt.

Ministeriet fandt ikke at kunne give A oplysning om, hvem der havde underskrevet erklæringen. Efter ministeriets opfattelse har forældre ikke krav på denne oplysning. Ministeriet henviste herved til, at erklæringen alene udstedes til brug for Stipendieudvalget og afgives under ansvar for erklæringens rigtighed overfor dette som offentlig myndighed, jfr. straffelovens §§ 161 og 163.

A's anmodning om at få erklæringen an-

nulleret kunne ministeriet heller ikke imødekomme, idet Stipendieudvalget efter mundtlig drøftelse med underskriveren og A's datter ikke havde fundet grundlag for at betvivle erklæringens rigtighed. Det er ifølge ministeriet ikke nogen betingelse for, at brud med hjemmet kan anerkendes, at forældrene bekræfter, at der foreligger et brud.

Senere returnerede ministeriet en af A fremsendt check på 6000 kr., idet ministeriet ikke fandt grundlag for at modtage tilbagebetaling af de stipendiebeløb, som hans datter havde modtaget.

Som begrundelse for klagen til mig anførte A, at der ikke havde været noget brud mellem ham og hans datter, og at han stadig havde såvel økonomisk som personlig forbindelse med hende.

A henviste endvidere til, at datteren modtog gaver og penge fra ham. I januar 1967 og april 1968 havde han således stillet nogle obligationer til rådighed for hende. Han mente herefter ikke, at datteren havde været berettiget til støtte fra Uddannelsesfonden.

Undervisningsministeriet henholdt sig overfor mig til en af Uddannelsesfonden afgivet udtalelse. Ifølge denne udtalelse havde A's datter under en samtale på fondens kontor oplyst, at hun, da hun flyttede hjemmefra, havde en sparekassebog med indestående ca. 3000 kr. I sommeren 1967 bad hun telefonisk om at få bogen tilsendt, hvilket skete ret hurtigt, men bogens indestående var da kun ca. 14 kr. Hun fik den forklaring, at 500 kr. var hævet og sendt til hendes gymnasieskole, der havde bevilget hende et beløb af denne størrelse, efter at hun var flyttet hjemmefra. 500 kr. mente A tilkom ham, da han i sin tid havde indsat et beløb af denne størrelse på bogen. 2000 kr. var overført til A's egen bog og kunne ikke hæves. Datteren protesterede mod denne fremgangsmåde, og i januar 1967 sendte A hende et indskrivningsbevis lydende på 3000 kr. byggeriets realkreditobligationer. Disse obligationer blev hævet i begyndelsen af 1968, og i april 1968 sendte A hende et nyt indskrivningsbevis på 1000 kr. landsbankernes reallånefondsobligationer.

Datteren havde overfor Uddannelsesfonden fastholdt, at hun ikke havde fået støtte af

A, efter at hun havde brudt med hjemmet, idet hun kun havde modtaget, hvad der efter hendes opfattelse tilhørte hende. Endvidere havde hun hævdet, at samtaler og breve alene havde vedrørt det nævnte forhold, bortset fra at hun havde besvaret et brev fra sin moder.

Fonden fandt herefter ikke, at der var oplyst noget, som kunne give anledning til at ændre den af Stipendieudvalget ved Københavns Universitet truffede afgørelse, hvorefter al forbindelse mellem A's datter og hjemmet måtte anses for afbrudt.

Efter at A havde gennemgået sagens akter, fastholdt han sin klage. Han oplyste herved bl. a., at det var ham, der havde indsat alt, hvad der stod på den af hans datter omtalte sparekassebog, og at han iøvrigt i september 1968 havde sendt hende yderligere 750 kr. A bestred fortsat, at der var tale om noget brud. Endelig bad han ministeriet om at udtale sig om, hvorvidt det kunne godkende den af Ungdommens Uddannelsesfond fulgte fremgangsmåde, hvorefter man, da A havde nægtet at underskrive lånebeviset, havde udbetalt hans datter det bevilgede lånebeløb som stipendium. Til gengæld skulle et tilsvarende stipendiebeløb for det følgende år, da datteren havde opnået myndighedsalderen, konverteres til låne-støtte.

Undervisningsministeriet fandt ikke, at det i A's skrivelse anførte gav grundlag for at foretage videre i sagen. Ministeriet tilføjede, at det fandt, at bestyrelsen for Ungdommens Uddannelsesfond havde været berettiget til at træffe bestemmelse om ændring fra lån til stipendium som anført.

II. *Amtsskatterådenes pligt til at begrunde deres afgørelser. Behandlingstiden i Skattedepartementet. (J. nr. 569/68).*

A klagede over, at amtsskatterådet for Hjørring amtsskattedekreds ikke havde begrundet nogle afgørelser af 23. september 1966 vedrørende forhøjelse af hans skattepligtige indkomst for 3 skatteår.

Endvidere klagede han over den tid, der var medgået til Skattedepartementets behandling af en af ham indgivet klage.

Af de foreliggende oplysninger fremgik det, at amtsskatterådet den 23. september 1966 ændrede A's skatteansættelse for skatteåret 1964 fra 74.642 kr. til 82.842 kr., for skat-

Ifølge § 7, stk. 5, i bekendtgørelse nr. 280 af 3. september 1964 om Ungdommens Uddannelsesfonds forvaltning og virksomhed skal der ved afvejelsen af, om en ansøger kan anses for at have behov for økonomisk støtte, ses bort fra forældrenes mulighed for at yde støtte, når det dokumenteres, at al forbindelse mellem ansøgeren og hjemmet er afbrudt. Dokumentationen må foreligge i form af en skriftlig erklæring på tro og love fra trediemand.

I A's datters tilfælde forelå der en sådan erklæring, afgivet under sædvanligt strafansvar efter straffelovens §§ 161 og 163. Hertil kom, at A's datter overfor Uddannelsesfonden havde fastholdt, at hun havde brudt med sit hjem, og redegjort for baggrunden for, at hun havde beholdt de obligationer, som udgjorde det væsentlige af det, A havde givet hende, efter at hun var rejst hjemmefra.

Under disse omstændigheder fandt jeg ikke at kunne kritisere, at Undervisningsministeriet ikke havde kunnet imødekomme A's begæring om at se bort fra erklæringen om brud med hjemmet, på grundlag af hvilken hans datter havde modtaget støtte. Jeg bemærkede herved, at jeg ikke fandt grundlag for at kritisere Undervisningsministeriets standpunkt, hvorefter det ikke er nogen betingelse for, at brud med hjemmet kan anerkendes, at forældre bekræfter, at der foreligger brud.

teåret 1965/66 fra 110.044 kr. til 121.444 kr. og for skatteåret 1966/67 fra 62.007 kr. til 88.468 kr. Før amtsskatterådet traf disse afgørelser, havde der mellem A og skattemyndighederne fundet en korrespondance sted, ligesom der var afholdt møder mellem ham og skattemyndighederne, hvor begge parter redegjorde for deres syn på sagen.

Den 30. november 1966 protesterede A mod afgørelserne og anmodede amtsskatterådet om at begrunde disse, idet han henviste til, at det må være administrationens selvføl-

gelige pligt at ledsage afgørelser, der drejer sig om store beløb, med begrundelser. Den 20. december 1966 svarede amtsskatterådet, at det anså det for liggende udenfor amtsskatterådets opgave at begrunde afgørelserne vedrørende skatteansættelserne udover den allerede givne begrundelse.

I skrivelse af 6. juni 1967 til mig klagede A over amtsskatterådets manglende begrundelse. Denne skrivelse oversendte jeg i henhold til ombudsmandslovens § 6, stk. 3, den 15. juni s. å. til Skattedepartementet til besvarelse.

Efter at Skattedepartementet havde modtaget klageskrivelsen, anmodede departementet Statens Ligningsdirektorat om en udtalelse. Ligningsdirektoratet forelagde klagen for amtsskatterådet, der den 4. juli 1967 afgav en udtalelse. Den 11. august s. å. tilbagesendte Ligningsdirektoratet sagen til Skattedepartementet, hvor sagen derefter blev gjort til genstand for sædvanlig behandling, herunder udarbejdelse af referat. Den 11. december 1967 var referatet udarbejdet.

Sagen var ikke overrefereret, da A den 27. februar 1968 rykkede departementet for et svar og fremsatte ønske om at få de af myndighederne afgivne udtalelser i sagen til gennemsyn. Den 14. marts 1968 sendte departementet ham sagens erklæringer, og hans kommentarer hertil blev modtaget med hans skrivelse af 28. s. m. Sagen blev derefter påny refereret, og den 25. april 1968 blev der resolveret i sagen.

Den 6. maj 1968 meddelte Skattedepartementet A, at det overfor departementet var oplyst, at der mellem amtsskatterådet og A forud for de trufne afgørelser havde været ført omfattende forhandlinger og en omfattende brevveksling om de enkelte poster, som afgørelserne vedrørte, at det af amtsskatterådets afgørelse fremgik, hvorfra forhøjelserne hidrørte, og at departementet derfor ikke fandt grundlag for at foretage videre i sagen.

Amtsskatterådet henholdt sig til sin i skrivelsen af 4. juli 1967 overfor Statens Ligningsdirektorat afgivne udtalelse, hvorefter der under hensyn til sagens forløb ikke var givet A årsag til at klage over manglende begrundelse.

Skattedepartementet henholdt sig til amtsskatterådets udtalelse og tilføjede, at der ikke i den på behandlingstidspunktet gældende amtsskatterådslov nr. 309 af 7. juni 1946 var foreskrevet amtsskatterådene nogen pligt til at begrunde de trufne afgørelser. En sådan pligt er derimod foreskrevet i den nye amtsskatterådets udtalelse og tilføjede, at der ikke i § 2, stk. 3, er pålagt amtsskatterådene at begrunde afgørelser, når rådet forhøjer en ansættelse, der hviler på selvangivelser og specificeret regnskab.

Vedrørende A's bemærkning om skattemyndighedernes almindelige pligt til at begrunde afgørelser henviste Skattedepartementet til ovennævnte lovs § 2, stk. 3, og til statskattelovens § 29, der indeholder en tilsvarende regel vedrørende skatterådene pligt til at begrunde ansættelser, hvor den af kommunen foretagne foreløbige ansættelse hviler på selvangivelse og specificeret regnskab.

Skattedepartementet beklagede dernæst den lange ekspeditionstid, som skyldtes personalemangel i forbindelse med meget store arbejdsbyrder og 3 chefskifter indenfor godt et år, hvilket ikke mindst var tyngende for kontorets souschef, der var overreferent i sagen.

Forsåvidt angår spørgsmålet om amtsskatterådets pligt til at begrunde sine afgørelser oplyste jeg, at det antages, at administrationen ikke har nogen almindelig pligt til at begrunde sine afgørelser, undtagen, hvor der er særlig lovhjemmel for det, jfr. Poul Andersen: »Dansk Forvaltningsret«, 5. udgave, side 317. Da der ikke den 23. september 1966, da amtsskatterådets afgørelser blev truffet, i lovgivningen var pålagt amtsskatterådene pligt til at begrunde deres afgørelser, idet en sådan pligt som nævnt først er blevet pålagt amtsskatterådene ved loven af 3. juni 1967, fandt jeg ikke at kunne kritisere, at amtsskatterådet ikke i videre omfang end sket havde begrundet sine afgørelser.

Vedrørende den tid, der var medgået til Skattedepartementets behandling af A's klage af 6. juni 1967, udtalte jeg, at det ville have været ønskeligt, om klagen kunne have været behandlet hurtigere end sket.

12. *Ulykkesforsikrings-Rådet burde have foranlediget undersøgt, hvorledes det forholdt sig med to tilsyneladende modstridende erklæringer fra samme læge. (J. nr. 987/67).*

A klagede over, at Direktoratet for Ulykkesforsikringen og Ulykkesforsikrings-Rådet ikke havde anset hende for berettiget til efter den 2. september 1966 at modtage dagpenge i anledning af et ulykkestilfælde, der fandt sted den 12. marts 1966.

Det var oplyst, at Direktoratet for Ulykkesforsikringen den 27. juni 1966 havde anerkendt ulykkestilfældet som hørende under ulykkesforsikringsloven. Efter denne dato havde A indsendt dagpengeerklæringer og i forbindelse hermed havde hendes læge udstedt sygesedler henholdsvis den 8. juli og den 5. august 1966. Det fremgik af sygesedlerne, at A efter lægens skøn ikke kunne udføre sit arbejde i væsentligt samme omfang som før ulykkestilfældet. A fik udbetalt dagpenge fra den 13. marts 1966.

I en erklæring (Lægeerklæring II) af 29. august 1966 oplyste A's læge overfor direktoratet, at professor Hart Hansen, Bispebjerg Hospital, hos hvem A gik til behandling, i en erklæring af 26. august 1966 havde oplyst, at hun skulle kunne begynde sit arbejde igen, idet hun nu måtte anses for arbejdsdygtig i samme omfang som før ulykkestilfældet. Af denne erklæring fremgik det endvidere, at A havde gået til massagebehandling 15 gange, hvilken behandling var afsluttet den 1. juni 1966. I erklæringen svarede A's læge dernæst bekræftende på spørgsmålet om, hvorvidt hun var arbejdsdygtig i samme grad og omfang som før ulykkestilfældet.

Direktoratet standsede herefter udbetalingen af dagpengene fra den 2. september 1966, og den 20. s. m. protesterede A herimod, idet hun oplyste, at hun endnu ikke var raskmeldt og ikke var klar over, hvorvidt hun fortsat skulle gå til behandling. Den 6. oktober 1966 svarede direktoratet, at A efter de foreliggende lægelige oplysninger var blevet raskmeldt fra den 26. august 1966, efter hvilket tidspunkt hun ikke var berettiget til dagpenge.

Den 29. december 1966 afgav A's læge til direktoratet en supplerende erklæring til Lægeerklæring II. Af den supplerende erklæring, som iøvrigt ikke indeholdt oplysning om, hvorvidt A da var arbejdsdygtig eller ej, fremgik det, at hun sidst havde konsulteret lægen den 20. oktober 1966, og at han da

havde henvist hende til Bispebjerg Hospital til »kolde pakninger«. Denne erklæring blev forelagt for direktoratets læger, som ønskede supplerende oplysninger indhentet fra professor Hart Hansen, der den 30. januar 1967 meddelte, at A havde gået til massagebehandling hos ham. Den 21. september 1966 havde der endnu været ubetydelig ømhed, men professoren fandt ikke grundlag for yderligere behandling. Da A tillige klagede over hævelse af højre ben, blev hun henvist til at konsultere sin egen læge.

Herefter meddelte direktoratet A, at det ville træffe afgørelse om erstatningsspørgsmålet, hvorfor det anmodede hende om eventuelt at fremkomme med yderligere oplysning i sagen. A oplyste, at hun i begyndelsen af januar måned havde forsøgt at påbegynde nyt arbejde, hvilket hun imidlertid måtte opgive, men at hun var begyndt påny den 1. februar 1967.

Efter at direktoratet havde truffet afgørelse om invaliditeten, erindrede A direktoratet om, at afgørelsen ikke indeholdt noget om dagpenge, idet hun påny rejste krav om at få dagpenge udbetalt for tiden 2. september 1966 - 1. februar 1967. Hun anførte i denne forbindelse, at hendes læge den 20. oktober 1966 havde udfærdiget en erklæring til hendes arbejdsgiver, ifølge hvilken erklæring hun stadig var uarbejdsdygtig som følge af ulykkestilfældet.

Senere indankede A direktoratets afgørelse for Ulykkesforsikrings-Rådet, idet hun samtidig vedlagde den ovennævnte lægeerklæring af 20. oktober 1966. Ulykkesforsikrings-Rådet stadfæstede de af Direktoratet for Ulykkesforsikringen trufne afgørelser såvel forsåvidt angik dagpengespørgsmålet som invaliditetsfastsættelsen. Af den skrivelse, hvori rådet meddelte A den trufne afgørelse, fremgik det, at der for rådet forelå oplysninger om undersøgelse af hende efter dagpengenes ophør den 21. september og den 29. december 1966.

Til støtte for klagen anførte A, at hun, også efter at direktoratet havde standset udbetalingen af dagpengene, var uarbejdsdygtig, som det fremgik af hendes læges erklæring af 20. oktober 1966 til hendes arbejdsgiver. Hun henviste endvidere til, at hun engang i begyndelsen af januar 1967 havde på-

begyndt et nyt arbejde, men at hun havde måttet opgive det.

I sin udtalelse til mig henholdt Direktoratet for Ulykkesforsikringen sig til de i sagen truffne afgørelser, og Ulykkesforsikrings-Rådet henholdt sig til sin kendelse.

På min forespørgsel om, hvorvidt Ulykkesforsikrings-Rådet havde været opmærksom på, at der forelå to tilsyneladende modstridende erklæringer fra A's læge, og hvad rådet i så fald havde foretaget i den anledning, svarede rådet, at man havde været bekendt med, at A var sygemeldt ved lægens erklæring af 20. oktober 1966, idet dette var anført i ankeskrivelsen. Erklæringen af 20. oktober 1966 indeholdt efter rådets opfattelse en almindelig sygemelding uden nærmere oplysning om tilstanden. Efter et skøn, baseret på samtlige de foreliggende lægelige oplysninger om skadens art og omfang, havde rådet ikke fundet lægeligt grundlag for at antage, at A efter 2. september 1966 var dagpengeberettiget for følge af ulykkestilfældet.

Jeg udtalte, at jeg ikke fandt at kunne kritisere, at Direktoratet for Ulykkesforsikringen efter modtagelsen af A's læges erklæring af 29. august 1966 standsede udbetalingen af dagpenge fra den 2. september 1966. Jeg måtte derimod finde det beklægt, at Ulykkesforsikrings-Rådet, da det modtog samme læges erklæring af 20. oktober 1966, hvorefter hun fortsat var uarbejdsdygtig som følge af ulykkestilfældet, ikke foranledigede undersøgt, hvorledes det forholdt sig med de to tilsyneladende modstridende erklæringer fra samme læge.

Da Sundhedsstyrelsen overfor mig havde oplyst, at lægen var afgået ved døden, og da det herefter ikke med tilstrækkelig sikkerhed lod sig konstatere, hvornår A's uarbejdsdygtighed som følge af ulykkestilfældet var ophørt, så jeg mig imidlertid ikke i stand til at foretage videre i sagen.

13. *En af Socialministeriet truffet afgørelse, hvorefter der ikke kunne ydes militærhjælp til betaling af terminsydelser, gav ikke anledning til kritik. (J. nr. 344/68).*

Forsvarets Oplysnings- og Velfærdstjeneste klagede på menig A's vegne over, at Socialministeriet havde godkendt en af Ibsker kommune truffet og af amtmanden over Bornholms amt tiltrådt afgørelse, hvorefter der i hjælp til husleje til A og hans familie i henhold til lov om offentlig forsorg § 54 alene blev ydet 150 kr. månedlig og ikke det af ham ansøgte beløb på 407 kr. til betaling af de månedlige renteudgifter til prioritetsgælden i familiens hus.

Af de foreliggende oplysninger fremgik det, at A var på session i foråret 1965, og at han i februar 1966 underskrev slutseddelen om køb af det nævnte hus. Kort tid efter købet modtog A indkaldelse til aftjening af værnepligt fra 2. september 1966. I marts 1966 fødte hans forlovede en søn, og han og hans forlovede indgik i maj s. å. ægteskab. I juni måned overtog han ejendommen.

Fra det tidspunkt, da A blev indkaldt, blev der ydet hans hustru og barn sædvanlig underholdshjælp i henhold til lov om offentlig forsorg § 54 samt som hjælp til huslejen et

månedligt beløb på 150 kr. A havde før indkaldelsen en indtægt på 410 kr. ugentlig.

I januar 1967 ansøgte A Ibsker kommune om huslejetilskud, da hans månedlige udgifter til betaling af renter på prioritetsgælden var 407 kr., men kommunen afslog hans andragende, under henvisning til at han ikke opfyldte betingelserne for at opnå huslejetilskud. Vedrørende den ydede militærhjælp til betaling af husleje bemærkede kommunen, at han ikke kunne få den forhøjet, idet han efter sognerådets opfattelse havde købt huset på et tidspunkt, da han vidste, at han skulle indkaldes til militærtjeneste. A klagede over kommunens afgørelse til Bornholms Amt, idet han anførte, at hans huskøb var nødvendigt for at skaffe familien en bolig, da det var umuligt at leje en lejlighed, og hverken hans eller hans hustrus forældre kunne have familien boende. Amtet indhentede i anledning af klagen udtalelser hos kommunen og Socialministeriet.

Ibsker sogneråd udtalte, at huslejhjælpen på 150 kr. månedlig svarede til størrelsen af

den gennemsnitlige husleje i kommunen, og at det havde været muligt at anvise A og hans familie en lejlighed til 150 kr. månedlig. Endvidere fandt sognerådet, at han havde haft mulighed for selv at skaffe sig en lejlighed, idet der stod et par ældre huse tomme i kommunen. Socialministeriet udtalte overfor amtet, at huslejetilskuddet ikke burde sættes højere end til 150 kr. månedlig. Amtet tiltrådte herefter den af kommunen truffne afgørelse.

A bestred i en skrivelse til amtet sognerådets oplysning om hans mulighed for at skaffe lejlighed. Overfor amtet fastholdt sognerådet imidlertid, at det havde været muligt at skaffe ham en lejlighed i Ibsker kommune til 150 kr. pr. måned. Socialministeriet, hvortil amtet havde oversendt A's klage, meddelte herefter, at ministeriet kunne henholde sig til den i sagen afgivne udtalelse, og at der ikke fandtes at være grundlag for at ændre den truffne afgørelse.

Velfærdstjenesten anførte i klagen til mig, at A havde haft rimelig grund til ikke at vente med at stifte hjem til efter aftjent værnepligt, og at der ikke var holdepunkter for den antagelse, at forpligtelsen var påtaget med henblik på at opnå hjælp fra det offentlige. Socialministeriet udtalte heroverfor, at det ved at tiltræde den truffne afgørelse havde anerkendt, at familien opfyldte de almindelige betingelser for at modtage hjælp i henhold til lov om offentlig forsorg § 54, nemlig at A havde haft rimelig grund til ikke at vente med at stifte hjem til efter aftjent værnepligt. Med hensyn til spørgsmålet om størrelsen af den hjælp, der var ydet til betaling for bolig, anførte ministeriet, at det i det foreliggende tilfælde, hvor sognerådet havde fastholdt, at der ville kunne være anvist en lejlighed til 150 kr. månedlig, fandt, at A havde haft rimelig grund til at vente med at købe huset til efter aftjeningen af værnepligten. Ministeriet anførte yderligere, at der ved sådanne afgørelser udfra et skøn over, hvilke dispositioner det er rimeligt at foretage, bl. a. lægges nogen vægt på forholdene på den pågældende egn og på, at familiens levestandard afpasses efter, hvad der er rimeligt under hensyn til, at den pågældende vidste eller burde vide, at han skulle indkaldes.

Velfærdstjenesten anførte videre, at det ikke forekom rimeligt som udgangspunkt ved fastsættelsen af hjælpen til boligudgiften at

anvende den gennemsnitlige husleje i kommunen, og at gennemførelsen af et sådant princip ville kunne få meget alvorlige konsekvenser for værnepligtige. Heroverfor oplyste Socialministeriet, at det ikke ved at tiltræde afgørelsen også havde tiltrådt sognerådets opfattelse, hvorefter der som udgangspunkt ved fastsættelsen af hjælpen til husleje anvendes den gennemsnitlige husleje i kommunen, og dette kriterium er heller ikke lagt til grund i andre afgørelser truffet af Socialministeriet. Ministeriet henviste i denne forbindelse til, at det under behandlingen af den foreliggende sag havde udbedt sig oplysning af amtmanden om, hvorvidt og på hvilke vilkår der eventuelt kunne være anvist familien en mindre lejlighed i kommunen, samt en udtalelse om, hvorvidt det måtte skønnes at have været muligt for familien at skaffe sig en lejlighed til en rimelig leje i Ibsker eller omliggende kommuner.

Endelig gjorde Velfærdstjenesten gældende, at en boligudgift svarende til renten af lånet i ejendommen ikke overstiger, hvad det må antages, at A selv ville kunne have udredet, såfremt han ikke var blevet indkaldt. Ministeriet udtalte, at hvad en værnepligtig selv ville kunne udrede, kun angiver, hvad der højest kan ydes til de pågældende formål; og at der ikke heraf kan sluttes, at den værnepligtige har ret til at få et så stort beløb som det, han selv ville have kunnet udrede, hvis han ikke var blevet indkaldt. At udmålingen af hjælpen sker efter dette princip, fremgår også af, at den vejledende sats for underholdshjælp svarer til den indtægtsbestemte folkepension og ikke er afpasset efter det muligt langt højere niveau, som den værnepligtige gennem en arbejdsfortjeneste kunne skaffe familien. Ministeriet anførte i denne forbindelse, at § 54 i loven om offentlig forsorg for såvidt angår spørgsmålet om udmåling af hjælpen henviser til samme lovs § 53, efter hvilken bestemmelse familiens hidtidige levestandard skal opretholdes indenfor rimelige grænser. Endelig anførte ministeriet, at A havde haft rimelig grund til ikke at vente med at stifte hjem, indtil efter aftjening af værnepligten, men at det, når der kan anvises en tilfredsstillende lejlighed til en passende husleje, ikke kan anses for rimeligt ved køb af hus at påtage sig en betydelig større udgift, med den virkning at udgiften skulle kunne betales efter forsorsloven. Ministeriet

tilføjede, at det ikke altid vil være udelukket at yde hjælp til værnepligtige til betaling af udgifterne ved et hus, idet afgørelsen må træffes efter et skøn i det enkelte tilfælde.

Ifølge forsorgslovens § 54 er det sociale udvalg, når en værnepligtig forretter militærtjeneste, forpligtet til i vedkommende tidsrum at afhjælpe den pågældendes egen og hans families derved forårsagede trang indenfor nærmere i loven fastsatte grænser. Det er en betingelse for ydelse af hjælp, at de forpligtelser, til hvis opfyldelse hjælpen søges, ikke må antages at være påtaget med henblik på at opnå hjælp fra det offentlige. Ved den første indkaldelse er det derhos en

forudsætning, at pågældende har haft rimelig grund til ikke at vente med at påtage sig de forpligtelser, til hvis opfyldelse han søger hjælp, til efter aftjeningen af den normale værnepligt.

Jeg udtalte, at jeg ved sagens bedømmelse måtte lægge til grund, at Ibsker sogneråd ville have været i stand til at anvise en lejlighed til en månedlig leje på 150 kr. Under hensyn hertil samt til det iøvrigt oplyste fandt jeg ikke at kunne kritisere den i sagen trufne afgørelse, hvorefter der ikke kunne tillægges A et huslejetilskud, der svarede til renterne af lånet i familiens ejendom.

14. *En fængselsbetjents videregivelse af oplysninger om en varetægtsfange ikke anset for at være i strid med retsplejelovens § 784, stk. 1, nr. 7. (J. nr. 172/68).*

En advokat, der havde været forsvarer for A, som var fængslet som sigtet bl. a. for hæleri, klagede over, at Justitsministeriet ikke havde fundet anledning til at kritisere, at en fængselsbetjent på Vestre Fængsel havde givet Københavns Politi underretning dels om oplysninger, der var meddelt fængselsbetjenten af A's hustru, dels om indholdet af en samtale mellem A og dennes hustru. Advokaten gjorde herved gældende, at det skete var en overtrædelse af retsplejelovens § 784, stk. 1, nr. 7, hvorefter fængslets personale eller andre personer ikke må benyttes til at udforske fangen.

Af de foreliggende oplysninger fremgik det, at fængselsbetjenten overfor en kriminalassistent havde oplyst, at han havde ledsaget A's hustru fra Vestre Fængsels kontor til sygeafdelingen, hvor A var indlagt. Medens han fulgte hustruen til sygeafdelingen, kom hun med en bemærkning om, at hun nok skulle have skænd af A, da hun havde været på Mallorca. Fængselsbetjenten overværede herefter hustruens besøg hos A, der bebrejdede hende, at hun snart havde brugt 10.000 kr.

Fængselsbetjenten udfærdigede senere på foranledning af kriminalassistenten en notits om samtalen, og kriminalpolitiet foretog derefter på grundlag af de i notitsen indeholdte oplysninger afhøring af fru A, hendes arbejdsgever og A.

Advokaten klagede over dette forhold til

Justitsministeriet, der indhentede udtalelser fra politidirektøren i København, inspektøren for Københavns Fængsler, 1. statsadvokat for København og rigsadvokaten.

Politidirektøren udtalte, at der ikke i det foreliggende tilfælde var foregået nogen udforskning af A eller foretaget udspørgen af denne. Fængselsbetjenten havde derimod overfor kriminalassistenten refereret dels en udtalelse, som direkte var fremsat overfor ham af A's hustru, og som derfor ikke kunne falde ind under retsplejelovens § 784, stk. 1, nr. 7, dels en udtalelse, som fængselsbetjenten tilfældigvis havde hørt under et skænderi mellem A og dennes hustru. Politidirektøren fandt herefter ikke, at det påklagede forhold kunne henføres under det nævnte forbud i retsplejeloven, der efter politidirektørens opfattelse næppe bør fortolkes videre, end at bestemmelsen skal yde beskyttelse mod politiets benyttelse af fængselspersonalet til gennem udspørgen eller beluring af fangen at fremskaffe oplysninger af efterforskningsmæssig interesse.

Inspektøren for Københavns Fængsler udtalte, at det påklagede forhold intet har at gøre med retsplejelovens § 784, stk. 1, nr. 7, idet besøgskontrol, hvis de praktiske forhold muliggjorde det, burde udføres af politiet, ligesom politiet varetager brevcensur. Da fængselspersonalet derfor foruden den sikkerhedsmæssige kontrol også må varetage kon-

trollen med, at efterforskningen ikke skades, er det klart, at fængselspersonalet, når omtale af en sag ikke kan bremses under besøg, må være forpligtet til at videregive oplysninger, der muligt måtte være af interesse for politiet.

1. statsadvokat for København henholdt sig til de af politidirektøren og inspektøren for Københavns Fængsler afgivne udtalelser, og rigsadvokaten udtalte, at han måtte finde klagen grundløs.

Justitsministeriet meddelte advokaten, at den af fængselsbetjenten foretagne videregivelse til politiet af oplysninger, der kunne være af betydning for efterforskningen i sagen, og som fængselsbetjenten var kommet til kundskab om uden nogen fra hans side foranstaltet udspørgen eller undersøgelse, efter ministeriets opfattelse ikke havde været i

strid med regelen i retsplejelovens § 784, stk. 1, nr. 7.

I sin udtalelse til mig henholdt Justitsministeriet sig til den trufne afgørelse.

Under hensyn til, at besøgskontrollen for fængslede varetages af fængslets personale, samt til, at fængselsbetjenten var kommet til kundskab om de omhandlede oplysninger uden nogen form for aktivitet, fandt jeg ikke tilstrækkeligt holdepunkt for at fastslå, at det skete var en overtrædelse af retsplejelovens § 784, stk. 1, nr. 7.

Jeg fandt imidlertid anledning til at anmode Justitsministeriet om at gøre det af ministeriet nedsatte udvalg vedrørende retsplejelovens fjerde bog, 2. og 3. afsnit, bekendt med sagen.

15. *Varemotorvogne, der blev anvendt til servicekørsel, kunne ikke indregistreres på gule nummerplader, og merværdiafgift på benzinindkøb kunne ikke medregnes til virksomhedens indgående afgift. (J. nr. 816/67).*

Et interessentskab klagede over, at det ved henvendelse til Tolddirektoratet havde fået oplyst, at dets varemotorvogne ikke kunne indregistreres på gule nummerplader, men kun på gul-sort-hvide nummerplader, hvilket bl. a. medførte, at interessentskabet ikke kunne fratække udlagt merværdiafgift på benzinkøb. Interessentskabet henviste til, at en række navngivne firmaer benyttede varemotorvogne med gule nummerplader til samme slags servicekørsel, som interessentskabet ønskede at anvende sine vogne til, og fremhævede i denne forbindelse, at det ikke så meget var formålet med klagen at få standset de nævnte firmaers kørsel på gule nummerplader, som at opnå, at interessentskabet fik tilsvarende muligheder for servicekørsel på gule nummerplader.

Af de foreliggende oplysninger fremgik det, at Industrirådet i skrivelse af 13. januar 1966 rettede henvendelse til Finansministeriet med henblik på, at der søgtes tilvejebragt udtrykkelig lovhjemmel for, at motorkøretøjer, som er fritaget for registreringsafgift i henhold til § 4, pkt. 7, i lov nr. 184 af 6. juli 1957 om omsætningsafgift af motorkøretøjer m. v. (motoromsætningsafgiftsloven), kunne anvendes til servicekørsel, herunder sådan kør-

sel, som indledes fra eller afsluttes ved førerens (service-mandens) bopæl.

I den anledning meddelte Departementet for Told- og Forbrugsafgifter efter stedfundne drøftelser Industrirådet følgende orienterende vejledning om afgiftsfritage varemotorkøretøjers benyttelse til de nævnte kørselsformål:

»1. *Kørsel til og fra førerens bopæl.*

Kørsel fra forretningssted til garage ved førerens bopæl eller omvendt er kun tilladt indenfor kortere afstande, og kun når det i betragtning af de foreliggende omstændigheder må anses for naturligt at anbringe køretøjet i garage ved bopælen. Garagen skal være forbeholdt det pågældende køretøj, og det er en forudsætning, at der ikke ved eller i nærheden af forretningsstedet findes disponibel garageplads.

Kørsel til og fra førerens bopæl i forbindelse med udlevering eller afhentning af varer må ikke finde sted med et afgiftsfritage køretøj.

2. *Servicekørsel.*

Benyttelse af et afgiftsfritage køretøj til transport af materiel, reservedele og værktøj i

forbindelse med montage og reparation af maskiner, anlæg, installationer m. m. er kun tilladt, såfremt udførelsen af den pågældende serviceydelse kræver, at der med køretøjet transporteres gods, herunder materialer, reservedele, montageudstyr, værktøj m. v., af så betydelig vægt og omfang eller af en sådan art, at det er påkrævet at anvende et køretøj af en type, som er konstrueret udelukkende til godstransport. Servicekørsel, hvor der kun skal medbringes værktøj og reservedele m. m. af mindre vægt og omfang, må ikke foretages med et afgiftsfritaget køretøj.

Når foranstående betingelser for servicekørsel er opfyldt, kan den pågældende service-mands bopæl benyttes som anbringelsessted for køretøjet, såfremt det af hensyn til betjeningen af virksomhedens kunder er nødvendigt at etablere en fast serviceordning med et afgiftsfritaget køretøj, f. eks. ved udstationering af servicevogne til betjening af kunder i et regionalt område. Den pågældende servicemand skal kunne dokumentere, at vognens anvendelse er et led i en sådan fast serviceordning, hvor vedkommende jævnligt bliver udkaldt fra bopælen i eller udenfor forretningstiden med materiel, reservedele og værktøj.«

Direktoratet for Toldvæsenet oplyste, at interessentskabet, der er registreret i henhold til lov nr. 102 af 31. marts 1967 om almindelig omsætningsafgift (merværdiafgiftsloven), i januar måned 1966 rettede henvendelse til toldvæsenet vedrørende ejerskifte af et antal varemotorkøretøjer, som ved tidligere indregistrering var fritaget for afgift i henhold til motoromsætningsafgiftslovens § 4, pkt. 7 (det vil sige, at varemotorkøretøjerne var indregistreret på gule nummerplader). Interessentskabet oplyste overfor toldvæsenet, at servicevirksomheden omfatter eftersyn og reparation af industrielle vaske-, rense- og kølemaskiner samt husholdningskøleskabe. Under hver kørsel medføres værktøj og reservedele m. v. af vægt omkring 100 kg, men det medbragte materiel anvendes i en del tilfælde slet ikke eller kun i ringe omfang ved eftersynene.

Det blev endvidere oplyst, at der ydes service overalt i landet, men dog fortrinsvis i København og nærmeste omegn, hvor montørerne også har deres bopæl; en af montørerne bor dog i Helsingør. Ordre om arbejdsudførelse tilgår montørerne pr. telefon, men de indfinder sig som regel hver dag på virksom-

heden for at supplere deres beholdning af reservedele og/eller for at modtage yderligere ordrer. Virksomheden har en døgnvagtordning med henblik på tilkaldelse i tilfælde af udstrømning af rensesæsker eller standsning af køleanlæg bl. a. på hospitaler, f. eks. blodbanken på Bispebjerg Hospital.

Under hensyn til at interessentskabets kørsel med værktøj og reservedele i det anførte omfang efter Tolddirektoratets skøn ikke gjorde det påkrævet at anvende varemotorkøretøjer samt til, at materiellet i en del tilfælde slet ikke eller kun i ringe omfang blev anvendt ved eftersynene, fandt direktoratet, at den omhandlede servicekørsel ikke kunne ske med afgiftsfritagne varemotorkøretøjer, og meddelte derfor interessentskabet, at såfremt motorkøretøjerne agtedes anvendt som anført, måtte de berigtiges med halv afgift (gul-sort-hvide nummerplader).

Interessentskabet rettede derefter henvendelse til Departementet for Told- og Forbrugsafgifter for at få tilladelse til at medregne merværdiafgiften af anskaffelsen og driften af interessentskabets køretøjer på gul-sort-hvide nummerplader til den indgående afgift, men departementet svarede, at ingen del af afgiften af anskaffelsen og driften af de omhandlede motorkøretøjer kunne fradrages som indgående afgift, jfr. § 3, stk. 3, i Finansministeriets bekendtgørelse nr. 264 af 9. juni 1967 om delvis fradragsret for almindelig omsætningsafgift. Departementet bemærkede i denne forbindelse, at afgifter af indkøb, der vedrører personbefordring, ifølge merværdiafgiftslovens § 16, stk. 3 f, ikke kan medregnes til den indgående afgift.

I anledning af klagen til mig udtalte departementet, at der til den indgående afgift ifølge merværdiafgiftslovens § 16, stk. 1, alene kan henregnes afgift af indkøb m. v., der udelukkende vedrører omsætningen af varer og afgiftspligtige ydelser. Ifølge lovens § 16, stk. 3 f, er afgiften af indkøb m. v., som vedrører personbefordring, herunder anskaffelse og drift af personmotorkøretøjer, udelukket fra at medregnes til den indgående afgift.

Kombinerede person- og varemotorvogne, der afgiftsberigtiges med halv afgift i henhold til motoromsætningsafgiftslovens § 5, stk. 2, og indregistreres med gul-sort-hvide nummerplader, er motorkøretøjer, der ikke udelukkende er bestemt til godstransport. Det drejer

sig om motorkøretøjer, som enten er konstrueret til såvel personbefordring som godstransport eller egentlige vare- og lastmotorkøretøjer, der agtes benyttet til personbefordring i videre omfang end tilladt for motorkøretøjer, der fritages for registreringsafgift i henhold til motoromsætningsafgiftslovens § 4, pkt. 7.

Spørgsmålet om, hvorvidt merværdiafgiften vedrørende anskaffelse og drift af motorkøretøjer med gul-sort-hvide nummerplader kan medregnes helt eller delvis til den indgående afgift, har på foranledning af Fællesudvalget for FDM og KDAK været forelagt Nævnet vedrørende den almindelige Omsætningsafgift, der har meddelt, at efter nævnets opfattelse må motorkøretøjer med gul-sort-hvide nummerplader anses som personmotorkøretøjer, idet de lovligt kan anvendes til personbefordring, og nævnet traf derfor afgørelse om, at afgifter vedrørende anskaffelse og drift af sådanne motorkøretøjer ifølge merværdiafgiftslovens § 16, stk. 1 og stk. 3 f, ikke kan medregnes til en registreret virksomheds indgående afgift.

Vedrørende det af interessentskabet anførte om, at det ved den i forbindelse med overtagelsen af de omhandlede varemotorkøretøjer foretagne omregistrering fik pålæg af Tolddirektoratet om at berigtige køretøjerne med halv registreringsafgift, henviste departementet til, at det – som tidligere nævnt – i 1966 havde givet vejledende regler for anvendelse af motorkøretøjer, der er fritaget for afgift i henhold til motoromsætningsafgiftslovens § 4, pkt. 7, til såkaldt servicekørsel. Denne kørsel er kendetegnet ved, at formålet er transport af en person (montøren), der skal udføre anden arbejdsydelse end godstransport, samt ved, at der vel skal medføres værktøj og reservedele, men kun i mindre omfang, og at der i det overvejende antal tilfælde kun bliver brug for en ringe del deraf.

Anvendelse af et afgiftsfritaget motorkøretøj til servicekørsel vil derfor efter departementets opfattelse som hovedregel være i strid med den i § 4, pkt. 7, fastsatte betingelse om, at motorkøretøjet kun må anvendes i forbindelse med godstransport.

Ud fra de foreliggende oplysninger om interessentskabets kørsel kunne departementet tiltræde Tolddirektoratets afgørelse, som var i overensstemmelse med den på grundlag af departementets ovennævnte skrivelse fastlagte praksis. Departementet henviste i denne forbindelse iøvrigt til en af Østre Landsret den 10. oktober 1967 afsagt dom, der er refereret i Ugeskrift for Retsvæsen 1968, s. 164. Ved denne dom blev det fastslået, at afgiftsfritagelsen efter § 4, pkt. 7, ikke omfatter et motorkøretøj, som var anvendt til servicekørsel med værktøj og materialer i et tilfælde af lignende karakter som interessentskabets.

Om de af interessentskabet nævnte andre firmaer oplyste departementet, at det havde tilladt, at et af de nævnte firmaer anvender afgiftsfritagne motorkøretøjer til servicekørsel, idet det var oplyst, at selskabets motorkøretøjer af hensyn til arbejdets udførelse til stadighed må være belæst med værktøj og reservedele med en samlet vægt af 750 kg til et større antal forskellige maskintyper.

De øvrige af interessentskabet nævnte virksomheders benyttelse af varemotorkøretøjer på gule nummerplader var derimod departementet ubekendt. På den givne foranledning havde departementet imidlertid anmodet Tolddirektoratet om at foretage en undersøgelse af de pågældende virksomheders benyttelse af afgiftsfritagne motorkøretøjer.

Efter det således oplyste fandt jeg ikke at kunne kritisere de af toldvæsenet truffne afgørelser, der var i overensstemmelse med lovgivningen på det pågældende område.

16. *Et sogneråd havde uden lovhjæmmel meddelt pålæg om løntilbageholdelse til dækning af en sygekasserestance. (J. nr. 205/68).*

A's fader gjorde gældende, at Aller kommune havde foretaget tilbageholdelse i A's løn, og det blev overfor mig oplyst, at løntilbageholdelsen, der var foretaget til dækning af A's sygekasserestancer, var sket med et beløb, der svarede til et nydende medlems kontingent.

I den anledning besluttede jeg i medfør af ombudsmandslovens § 6, stk. 5 at optage sagen til undersøgelse.

Aller sogneråd oplyste, at A, der var nydende medlem af Aller sygekasse, havde en kontingentrestance for oktober kvartal 1967 på

60 kr. Den 10. februar 1968 blev der derfor meddelt hans arbejdsgiver pålæg om at foretage tilbageholdelse i lønnen for dette beløb. Af sognerådets redegørelse fremgik det, at løntilbageholdelsen ikke blev gennemført, således at arbejdsgiveren indbetalte det tilbageholdte beløb til kommunen, men at A selv senere indbetalte beløbet, efter at han havde fået det udbetalt af arbejdsgiveren.

Sognerådet udtalte, at det ikke havde været opmærksom på, at der ikke i sygeforsikringsloven var hjemmel til at inddrive sygekasskontingentet hos A, der ikke var fyldt 18 år.

Haderslev amtsråd fandt ikke anledning til at fremsætte bemærkninger til det af sognerådet anførte.

Lov nr. 239 af 10. juni 1960 om den offentlige sygeforsikring sonderer mellem nydende medlemmer og bidragydende medlemmer af en anerkendt sygekasse.

Såfremt et *nydende* medlem af en sygekasse ikke betaler forfaldent medlemsbidrag inden en nærmere fastsat frist, overføres han som bidragydende medlem af sygekassen. Hvis et *bidragydende* medlem ikke betaler det ham påhvilende bidrag inden en bestemt frist, anmelder sygekassen ved regnskabsårets afslutning dette til kommunalbestyrelsen, der har hjemmel til at inddrive bidraget efter de regler, der gælder om inddrivelse af kommuneskat. I de til-

fælde, hvor et nydende medlem som følge af restance er overført til bidragydende medlemskab af sygekassen, kan kommunalbestyrelsen inddrive den del af bidragsrestancen, som svarer til medlemsbidraget for bidragydende medlemskab i en tilsvarende periode, jfr. lovens § 35, stk. 3. Sygeforsikringsloven giver således ikke kommunen hjemmel til fuldt ud at inddrive et nydende medlems restancer til sygekassen.

Sognerådets henvisning til, at det ikke havde været opmærksom på, at sygeforsikringslovens § 34, stk. 1, ikke indeholder hjemmel for kommunen til at inddrive kontingentet hos A, som var under 18 år, berode på en misforståelse af bestemmelsen. § 34 omhandler medlemsbidrag for bidragydende medlemmer. Er et bidragydende medlem under 18 år, påhviler forpligtelsen til at betale medlemsbidraget den person, som har forsørgerpligten overfor medlemmet, og bidraget vil i så fald kunne inddrives hos forsøgeren.

Bestemmelsen fandt imidlertid ikke anvendelse i det foreliggende tilfælde, alleve fordi A var *nydende* medlem af sygekassen.

Jeg udtalte herefter, at det af Aller kommune til A's arbejdsgiver meddelte pålæg om løntilbageholdelse til dækning af en sygekasserestance ikke havde haft fornøden hjemmel i de anførte bestemmelser.

17. En i et dagblad fremsat påstand om forskelsbehandling af to værnepligtige savnede grundlag. (J. nr. 32/68).

I en artikel i et dagblad blev det gjort gældende, at en værnepligtig, hvis onkel var minister, hurtigt opnåede forflyttelse til et andet tjenestested, medens en anden værnepligtig trods vægtige grunde fik afslag på en lignende ansøgning.

I denne anledning besluttede jeg i medfør af ombudsmandslovens § 6, stk. 5, at tage den påståede forskelsbehandling op til nærmere undersøgelse.

Det blev oplyst, at den værnepligtige (A), der var en nevø af den daværende forsvarsminister, i skrivelse af 23. oktober 1966 ansøgte Søværnskommandoen om forflyttelse fra Marinestation Langeland til Marinestation

Århus. Ansøgningen, der var begrundet med de dårlige rejsemuligheder mellem Langeland og Fredericia, hvor A havde sit hjem, blev afslået af Søværnskommandoen den 7. november 1966.

I skrivelse af 18. november 1966 ansøgte A Forsvarsministeriet om forflyttelse til Århus, idet han oplyste, at han var gift og havde et barn, og at han derfor gerne ville besøge sit hjem oftere, end han kunne gøre, når han var stationeret på Langeland.

Ansøgningen blev forelagt Søværnskommandoen, der udtalte, at der ikke var mulighed for at imødekomme ansøgningen, idet der ikke var behov for flere værnepligtige ved

Marinestation Århus, og at der heller ikke forelå ansøgning fra nogen af de i Århus tjenestgørende værnepligtige om forflyttelse til Langeland.

Den 3. december 1966 afslog Forsvarsministeriet A's ansøgning, men tilføjede, at ansøgningen, såfremt han kunne aftale bytning med en værnepligtig af samme mødehold, ville blive taget op til fornyet overvejelse.

I skrivelse af 9. december 1966 ansøgte værnepligtig B, der var tjenestgørende ved Marinestation Århus, sit tjenestested om forflyttelse til Flådestation Frederikshavn. Ansøgningen var begrundet med hans hustrus psykiske tilstand. Efter at B's familiære forhold havde været gjort til genstand for en undersøgelse gennem socialkonsulenten, forelagde marinestationen ansøgningen for Søværnskommandoen og anførte, at marinestationen, såfremt ansøgningen blev imødekommet, måtte have en anden værnepligtig som erstatning.

Søværnskommandoen foranledigede derefter, at B blev forflyttet fra Århus til Frederikshavn, og at A, der var fra samme mødehold som B, blev forflyttet fra Langeland til Århus.

I skrivelse af 28. februar 1967 ansøgte værnepligtig C, der var tjenestgørende ved Marinestation Langeland, om forflyttelse til Marinestation Århus. Ansøgningen var begrundet med hans forældres invaliditet, idet han anførte, at han var det sidste af 4 børn, som boede hjemme, og at han derfor var den eneste, der kunne bistå forældrene.

Den 10. marts 1967 indsendte marinestationen ansøgningen til Søværnskommandoen og bemærkede, at det efter en samtale med C var konstateret, at alle de andre 3 søskende var gift og boede i Århus, heraf den ene i samme gade som forældrene. Såfremt ansøgningen blev imødekommet, måtte marinestationen have en anden værnepligtig til erstatning. Den 21. marts 1967 blev ansøgningen afslået af Søværnskommandoen.

I skrivelse af 5. april 1967 ansøgte C Forsvarsministeriet om forflyttelse til Århus med samme begrundelse som tidligere. Ansøgningen blev forelagt Søværnskommandoen, der overfor ministeriet udtalte, at der ikke var

behov for flere værnepligtige ved Marinestation Århus, og at ansøgningen derfor kun kunne imødekommes ved udskiftning af en af de ved marinestationen tjenestgørende værnepligtige, der med en enkelt undtagelse, som var begrundet i et specielt tjenstligt behov (kontorarbejde), alle var tilkommanderet marinestationen under hensyn til deres personlige og sociale forhold.

Den 25. maj 1967 afslog Forsvarsministeriet C's ansøgning, men tilføjede – ligesom i sin tid for A's vedkommende – at ansøgningen, såfremt han kunne aftale bytning med en værnepligtig af samme mødehold, ville blive taget op til fornyet overvejelse, og at Søværnskommandoen iøvrigt ville have ansøgningen i erindring, såfremt en menig ved Marinestation Århus af samme mødehold søgte forflyttelse.

Forsvarsministeriet fremhævede overfor mig, at såvel A's som C's ansøgning om forflyttelse blev afslået af ministeriet bl. a. under hensyn til, at imødekommelse af ansøgningerne ville indebære, at andre værnepligtige på Marinestation Århus imod deres ønske måtte frakommanderes marinestationen. Det blev dernæst meddelt begge, at ansøgningerne ville blive taget op af Søværnskommandoen, såfremt der kunne aftales bytning med værnepligtige af samme mødehold.

For A's vedkommende blev en forflyttelse mulig, da en værnepligtig ved Marinestation Århus ønskede forflyttelse til Frederikshavn. For C's vedkommende, hvis ansøgning fremkom på et senere tidspunkt, viste der sig ikke en sådan mulighed inden hans hjemsendelse.

Efter det således oplyste udtalte jeg, at påstanden om forskelsbehandling af de 2 værnepligtige savnede grundlag, idet ministeriet i begge tilfælde havde afslået ansøgningerne og henvist til bytning.

Det savnede endvidere grundlag, at slægtskabet mellem A og forsvarsministeren havde haft betydning for forflyttelsen af A, idet forflyttelsen, der muliggjordes gennem en anden værnepligtigs ansøgning, end ikke havde været forelagt ministeriet, men var behandlet udelukkende af Søværnskommandoen.

18. *Et amt havde meddelt tilladelse til, at et barn måtte føre sin stedfaders slægtsnavn, uden selv at rette henvendelse til barnets fader. (J.nr. 73/68).*

M klagede over, at Hjørring amt efter anmodning fra hans fraskilte hustru H havde givet tilladelse til, at deres datter, der var født i ægteskabet, måtte føre sin stedfaders slægtsnavn.

H, der havde forældremyndigheden over barnet, havde indsendt andragende om udfærdigelse af navnebevis for datteren, således at hun kom til at føre stedfaderens slægtsnavn. Amtet anmodede H om at indhente en skriftlig erklæring fra M. Hun meddelte imidlertid kort efter amtet, at hun ikke havde modtaget noget svar på et brev til M, og amtet udfærdigede herefter det begærede navnebevis.

Det fremgik af sagens akter, at M havde modtaget det nævnte brev fra H, hvori hun spurgte, om han ville modsætte sig, at barnet fik tillagt stedfaderens slægtsnavn, og anmodede ham om at svare inden 8 dage.

Da M's klage var indgivet efter den i ombudsmandslovens § 6, stk. 2, fastsatte frist, besluttede jeg i medfør af lovens § 6, stk. 5, at tage op til undersøgelse, om Hjørring amt selv havde taget initiativ til at rette henvendelse til M, og i benægtende fald, om den anvendte fremgangsmåde var i overensstemmelse med § 9, stk. 3, i Justitsministeriets cirkulære nr. 270 af 22. december 1961 om udfærdigelse af navnebevis. Ifølge denne bestemmelse skal der i et tilfælde som det foreliggende, så vidt det er muligt, indhentes er-

klæring fra den af barnets forældre, der ikke har del i forældremyndigheden.

Amtet anførte, at det i sager vedrørende ansøgning om tilladelse til i medfør af navnelovens § 8, nr. 2, at føre stedfaderens slægtsnavn anmoder ansøgeren (moderen) om at fremskaffe de fornødne attester og erklæringer, herunder – såfremt barnet er ægtebarn – en erklæring fra faderen. Såfremt hustruen meddeler, at hun ikke kan få en sådan erklæring fra den tidligere ægtefælle, tilskriver amtet denne, såfremt hans bopæl kan fremskaffes, og gør ham bekendt med ansøgningen samt anmoder ham om en udtalelse med tilføjelse om, at der, såfremt man ikke modtager svar inden en passende frist (14 dage), vil blive udfærdiget navnebevis som ansøgt. Denne fremgangsmåde var på grund af en fejl-ekspedition beklageligvis ikke fulgt i denne sag.

Justitsministeriet henholdt sig til amtets udtalelse med hensyn til den formelle ekspedition af sagen og amtets oplysning om den sædvanlige praksis. Om grundlaget for udfærdigelsen af navnebeviset i det foreliggende tilfælde udtalte ministeriet, at det er stemmende med ministeriets sædvanlige praksis at meddele navnebevis i et tilfælde som det foreliggende.

Jeg udtalte, at det var beklageligt, at Hjørring amt ikke rettede henvendelse til M, før der blev truffet bestemmelse om, at hans datter måtte føre stedfaderens navn.

19. *En af Landsskatteretten afsagt kendelse, hvorefter en skatteyder ansås at have bevarret sin bopæl her under sit midlertidige ophold på Grønland, gav ikke grundlag for kritik. (J. nr. 921/67).*

A klagede over en af Landsskatteretten afsagt kendelse, hvorefter han med rette i henhold til statskattelovens § 2, stk. 2, var skatteansat til den danske stat for skatteåret 1965/66. Han gjorde gældende, at han ikke var skattepligtig i denne periode, idet han i tiden fra juli 1964 til juli 1965 ikke havde haft bopæl her i landet.

Det var oplyst, at A, der var ugift, i juli 1964 rejste til Grønland for at arbejde som truckfører hos et dansk firma. Ifølge kontrakten var han forpligtet til at arbejde på

Grønland i en 1-årig periode. Før afrejsen boede han hos sine forældre i Broager kommune, og han havde under sit ophold på Grønland ikke noget værelse til disposition hos forældrene. Ved afrejsen efterlod han sig ingen ejendele her i landet, bortset fra et telt, som han havde udlånt til en af sine bekendte. Et automobil havde han solgt til sin fader. Han meldte sig ud af fagforeningen, men blev medlem af sygekassen, idet dette krævedes af hans arbejdsgiver.

I slutningen af juni 1965 kom A tilbage fra

Grønland. Han opholdt sig i nogle dage hos sine forældre og rejste derefter til Spanien, hvorfra han kom hjem i midten af juli. Fra dette tidspunkt og indtil 1. november 1965 rejste han rundt her i landet og havde intet fast opholdssted. I denne forbindelse anførte A, at han ikke rigtig var klar over, om han ville rejse til Grønland igen, eller om han ville blive hjemme, når ferien var forbi. Han lejede herefter et værelse hos sin søster i Kolding, hvor han boede indtil juni 1966. I september 1965 købte A en ejendom i Kolding. Han boede ikke i ejendommen, men lejede den ud.

Da det af Landsskatterettens akter fremgik, at Broager sogneråd overfor Sønderborg skatteråd havde oplyst, at A's private ejendele under Grønlands-opholdet havde været opmagasinerede hos hans forældre, mens hans advokat overfor Landsskatteretten havde oplyst, at A ved afrejsen alene efterlod et telt med sovepose hos en bekendt, forelagde jeg A sognerådets udtalelse. Han bestred sognerådets oplysninger og anførte, at han – som af advokaten tidligere oplyst – alene havde efterladt et telt her i landet, og at han ikke havde haft løsøregenstande opbevaret hos sine forældre.

På mit spørgsmål om, på hvilket grundlag Broager sogneråds udtalelse var afgivet, oplyste sognerådet, at skattesagen i december 1965 var sendt til Kolding kommune, hvor A på det pågældende tidspunkt var bosiddende, med anmodning om at undersøge, om opholdet på Grønland havde været af midlertidig karakter. Kolding skattevæsen meddelte efter forhandling med A, at hans ejendele under opholdet på Grønland var opbevaret hos hans forældre. Broager sogneråd oplyste iøvrigt overfor mig, at A ved folketællingen den 27. september 1965 var blevet opført som bosiddende under sin faders adresse. Da A ifølge folkeregisteret var afmeldt til Grønland, tilskrev man ham, hvorefter han fremskaffede flyttebevis fra Grønland, der angav, at han pr. 1. september 1965 flyttede til fadrens adresse.

Ko'ding kommune oplyste, at kommunen ikke var i besiddelse af noget referat af forhandlingen med A, og at spørgsmålet om, hvilke ejendele der havde været opbevaret hos hans forældre, ikke havde været drøftet.

Da Broager sogneråds oplysning om, at A havde haft private ejendele opmagasineret

hos sine forældre under Grønlands-opholdet, således blev bestridt, forelagde jeg påny sagen for Landsskatteretten, idet jeg anmodede retten dels om at meddele, hvilken betydning den havde tillagt denne oplysning, dels om at overveje, om der var grundlag for at tage sagen op til fornyet behandling. Jeg henviste i denne forbindelse tillige til de af A givne oplysninger vedrørende hans ophold efter hjemkomsten fra Grønland.

Landsskatteretten oplyste, at rettens afgørelse var truffet efter en vurdering af samtlige de under sagens behandling tilvejebragte oplysninger dels om karakteren af A's 1-årige ophold på Grønland, dels om hans bopælsforhold og færden før og efter Grønlands-opholdet. Retten anførte, at oplysningerne om, at A's ejendele skulle have været opbevaret hos hans forældre, ikke havde haft afgørende betydning og heller ikke var omtalt i den afsagte kendelse, der refererer, at A havde afhændet sit automobil til sin fader og udlånt forskellige ejendele til bekendte og iøvrigt ikke efterlod sig ejendele her i landet. Landsskatteretten fandt ikke, at der i sagen var tilvejebragt sådanne væsentlige nye oplysninger, at retten havde grundlag for at genoptage klagesagen til fornyet påkendelse.

Ifølge statsskattelovens § 2, nr. 2, er det en betingelse for, at skattepligten består under midlertidigt ophold i udlandet, herunder før skatteåret 1966/67 også Grønland, at »bopælen« her i landet ikke er opgivet. Det forhold, at man ikke har »bolig« her i landet, er ikke i sig selv tilstrækkeligt til at medføre, at den bopælsmæssige tilknytning er opgivet. Afgørelsen heraf beror på et skøn over en række omstændigheder. Således har en af Højesteret den 19. december 1966 stadfæstet Østre Landsrets dom (refereret i Ugeskrift for Retsvæsen 1967, side 89) lagt vægt på, at en ugift skatteyder, der havde taget arbejde på Grønland i henhold til en ikke-tidsbegrænset kontrakt, måtte antages at have haft til hensigt at blive borte på længere ubestemt tid og ikke ved udrejsen at have taget stilling til, om han senere ville vende tilbage. Han fandtes herved at have opgivet »bopælen« her i landet.

På baggrund heraf og det iøvrigt oplyste fandt jeg ikke at kunne kritisere den af Landsskatteretten trufne afgørelse, hvorefter

ter A i skattemæssig henseende havde beva-
ret sin bopæl her under sit midlertidige op-
hold på Grønland.

Jeg tilføjede, at den endelige afgørelse af
spørgsmålet henhørte under domstolene.
Da den i § 13, stk. 3, i landsskatteretsloven

(lovbekendtgørelse nr. 275 af 1. september
1966) nævnte frist for anlæggelse af retssag
var overskredet, kunne spørgsmålet dog
kun indbringes for retten, såfremt Finans-
ministeriet meddelte tilladelse hertil.

- 20.** *En af Direktoratet for Fængselsvæsenet truffet afgørelse i en disciplinærsag mod en fængselsoverbetjent ikke anset for at være for streng. Direktoratet burde i anledning af nogle under disciplinærsagen faldne udtalelser have indskærpet overholdelsen af gældende regler. (J.nr. 395/68).*

Fængselsoverbetjent A klagede over en af Di-
rektoratet for Fængselsvæsenet truffet afgø-
relse i en disciplinærsag mod ham.

Disciplinærsagen var afsluttet med, at di-
rektoratet bestemte, at der til arrestinspektø-
rens protokol skulle meddeles A en alvorlig
påtale, bl.a. i anledning af at han havde hen-
sat en varetægtsfange i sikringscelle, uagtet de
i varetægtsanordningen fastsatte betingelser
herfor ikke var opfyldt.

Af A's egen forklaring under disciplinærsa-
gen fremgik det vedrørende fangens hensæt-
telse i sikringscelle, at A den pågældende dag
ville fjerne et tomt kaffepulverglas, som fan-
gen havde stående i sin celle, og at fangen i
den anledning for løs på ham under anvend-
else af skælds- og ukvemsord og skubbede
ham ud af cellen. Glasset blev herunder slået
fra ham og splintredes. Efter at en anden
fængselsoverbetjent, hidkaldt af larmen, var
kommet til stede, gik de to sammen ind i cel-
len - hvor fangen nu sad roligt på cellens
stol, men var ophidset - og førte ham ned ad
trapperne til stueetagen, hvor han blev an-
bragt i sikringscellen.

I klagen til mig gjorde A særlig gældende,
at han fandt afgørelsen af disciplinærsagen
for streng i forhold til de faktiske omstændig-
heder, at der burde lægges mere vægt på, at
fangen efter hans opfattelse overfaldt ham,
samt at han anså det for at være en formil-
dende omstændighed, at den fungerende
vagtmester overværede indsættelsen af vare-
tægtsfangen i den omhandlede sikringscelle
uden at gribe ind.

Det fremgik af de foreliggende rapporter,
at den fængselsoverbetjent, der fungerede
som vagtmester den pågældende dag, havde
forklaret, at han under den episode, der førte
til hensættelse af fangen i sikringscelle, op-
holdt sig i stueetagen, hvorfra han så A og

den anden fængselsoverbetjent komme ned ad
trapperne fra 3. sal med fangen. Han overvæ-
rede ikke hele nedtransporten, idet han blev
kaldt til telefonen, men efter at telefonsamta-
len var afsluttet, og ca. 10 minutter efter at
fangen var blevet anbragt i sikringscelle, talte
han med fangen og sørgede for, at denne, da
han nu var rolig, blev anbragt i en celle på 2.
sal. Den fungerende vagtmester havde yderli-
gere forklaret, at han fandt, at A under de
givne forhold havde handlet fuldt korrekt
ved at anbringe fangen i sikringscelle, og at
man i lignende tilfælde i arresthuset altid an-
vendte denne foranstaltning.

Afdelingens vagtmester havde i tilslutning
hertil forklaret, at der i den daglige tjeneste i
arresthuset fra tid til anden opstår situatio-
ner, der nødvendiggør hurtig indgriben fra
personalets side, således at nærmere forholds-
ordre fra en overordnet først kan indhentes
efterfølgende, samt at hensættelse i sikrings-
celle i alle tilfælde anføres i de årlige indbe-
retninger til Direktoratet for Fængselsvæse-
net.

Ved sagens forelæggelse for direktoratet
anmodede jeg om en udtalelse om, hvorvidt
den fungerende vagtmester som A's overord-
nede ikke burde være skredet ind overfor A,
da han overværede, at denne i strid med de
gældende regler indsatte fangen i sikrings-
celle. Yderligere anmodede jeg direktoratet
om en udtalelse om, hvorvidt det havde fore-
taget eller påtænkte at foretage noget i anled-
ning af, at den fungerende vagtmester og
vagtmesteren havde udtalt, at de anså A's nu
påtalte handlemåde for at være korrekt, og at
det var sædvane i arresthuset i lignende til-
fælde at anvende samme foranstaltning.

Direktoratet udtalte, at den episode, der
gik forud for og førte til indsættelsen i sik-
ringscellen, foregik på arresthusets 3. etage,

mens den fungerende vagtmester befandt sig i stueetagen, og at han iøvrigt ikke overværede hele nedtransporten og heller ikke selve indsættelsen i sikringscellen, idet han blev kaldt til telefonen. Efter at telefonsamtalen var slut, gik han ind i celle nr. 1, hvor fangen var blevet indsat. Da han havde talt et stykke tid med fangen og fundet, at denne var faldet til ro, fandt han ikke grund til at lade ham forblive i sikringscellen, men foranledigede ham flyttet til 2. etage.

Under de således foreliggende omstændigheder og i betragtning af at den fungerende vagtmester heller ikke havde været vidne til den episode, der førte til, at A traf beslutning om, at fangen skulle hensættes i sikringscelle, havde direktoratet ikke fundet tilstrækkelig anledning til at bebrejde ham, at han ikke skred ind, før han havde besvaret det nævnte telefonopkald. Direktoratet havde herved også henset til, at han efter ca. 10 minutters forløb drog omsorg for, at fangen blev udtaget af sikringscellen.

Direktoratet bemærkede videre, at det ikke havde fundet, at de ifølge § 29 i kgl. anordning nr. 349 af 24. december 1932 angående behandling af varetægtsfanger nævnte betingelser for hensættelse i sikringscelle havde været opfyldt i det foreliggende tilfælde. Direktoratet var af den opfattelse, at der under de foreliggende omstændigheder ikke var anledning til at fravige instruksens bestemmelse om, at indsættelse i sikringscelle kun kan ske efter nærmere ordre. Som det fremgik af A's egen forklaring, sad fangen på sin stol i cellen uden at foretage sig noget, da A kaldte en kollega til hjælp ved transport af fangen til sikringscellen. Direktoratet mente derfor, at A i stedet burde have lukket døren til cellen og indberettet det passerende til den fungerende vagtmester.

Endvidere udtalte direktoratet, at det havde været opmærksom på, at den fungerende vagtmester og vagtmesteren under sagen havde givet udtryk for, at de fandt A's handlemåde korrekt, og at der – hvilket dog ikke på anden måde havde været oplyst for direktoratet – skulle være handlet på lignende måde i arresthuset i andre tilfælde. Direktoratet havde imidlertid ikke ment med grundlag i de nævnte forklaringer i den foreliggende sag at burde søge iværksat undersøgelse overfor de pågældende eller andre ansatte ved arresthuset.

Direktoratet tilføjede, at der efter dets opfattelse ikke hos personalet ved arresthuset kunne være tvivl om, at direktoratet fortsat forlanger de i sagen omtalte bestemmelser om anvendelse af sikringscelle overholdt, eller at den i den foreliggende sag fulgte fremgangsmåde eller tilsvarende fremgangsmåder i tilsvarende sager må anses for stridende mod bestemmelserne.

Der syntes derfor efter direktoratets opfattelse ikke at foreligge tilstrækkelig grund til i fortsættelse af disciplinærsagen at udstede en instruks, der gentager og indskærper gældende bestemmelser.

Ifølge den ovennævnte anordnings § 29 kan spændetrøje, håndjern, hensættelse i sikringscelle eller andre sikringsmidler i det for øjemedet nødvendige omfang anvendes for at afværge truende vold, betvinge voldsom modstand eller forebygge rømning, og ifølge Almindelig Instruks for Fængselstjeneste, udfærdiget i september 1948 af direktøren for fængselsvæsenet med Justitsministeriets godkendelse, afsnit IV, pkt. 21, kan anvendelse af spændetrøje, håndjern, hensættelse i sikringscelle eller andre sikringsmidler kun ske efter nærmere ordre.

Jeg udtalte, at jeg uanset de af A påberåbte omstændigheder ikke fandt at kunne karakterisere den ham af direktoratet givne påtale som værende for streng, idet jeg bemærkede, at ingen af de i anordningens § 29 nævnte situationer forelå, da A foranledigede fangen indsat i sikringscelle, og at magtanvendelsen derfor havde været klart uberettiget.

Under hensyn til det af direktoratet i udtalelsen til mig anførte fandt jeg dernæst ikke at kunne kritisere, at direktoratet ikke havde fundet tilstrækkelig anledning til at bebrejde den fungerende vagtmester, at han ikke skred ind mod fangens indsættelse i sikringscelle, før han havde besvaret det omtalte telefonopkald.

Derimod måtte jeg finde, at det ville have været rettest, om Direktoratet for Fængselsvæsenet overfor den fungerende vagtmester og vagtmesteren i anledning af de pågældendes under disciplinærsagen fremsatte udtalelser om anvendelsen af sikringscelle i arresthuset havde indskærpet overholdelsen af de gældende regler.

21. Advokatvirksomheds forenelighed med ansættelse i Kongeriget Danmarks Hypotekbank. (J.nr. 390/68).

Advokat A, der var ansat i Kongeriget Danmarks Hypotekbank, klagede over, at Justitsministeriet under henvisning til retsplejelovens § 121, stk. 1, havde afslået hans ansøgning om forlængelse af hans adgang til at udøve advokatvirksomhed. A gjorde bl.a. gældende, at ministeriet ved afgørelsen havde undladt at udøve et konkret skøn, men generelt havde afslået ansøgninger om forlængelse af adgangen til at udøve advokatvirksomhed. Endvidere anførte han, at en af hans kolleger i Hypotekbanken, advokat B, havde fået tilsgagn om forlængelse af dispensationen.

Endelig klagede A over den tid, der var medgået til Justitsministeriets behandling af hans ansøgning.

Ifølge retsplejelovens § 121, stk. 1, 2. pkt., som denne blev ændret ved lov nr. 149 af 21. april 1965, bestemmer justitsministeren i hvert enkelt tilfælde, hvorvidt udøvelse af advokatvirksomhed kan forenes med ansættelse i det offentliges tjeneste. Før lovændringen havde bestemmelsen følgende formulering:

»Hvorvidt forøvrigt nogen statstjenestemand tillige kan udøve nogen advokatvirksomhed, bestemmes af justitsministeren.«

I motiverne til lovændringen udtaltes det bl.a., at man tilsigtede at udvide den hidtil gældende regel til også at omfatte overenskomstansatte og ansatte under eller i særlige forvaltningsenheder, idet formålet med den gældende bestemmelse i første række måtte antages at være at hindre konflikter mellem den pågældendes pligter overfor det offentlige og hans pligter som advokat. Dette hensyn skønnedes at gøre sig gældende med samme styrke for de grupper af ansatte, som bestemmelsen efter forslaget skulle omfatte.

Justitsministeriet oplyste, at ministeriet efter fast praksis kun havde givet dispensation til statstjenestemænd i 1 år, således at tilladelsen eventuelt kunne forlænges i yderligere 1 år og i helt ekstraordinære tilfælde endnu 1 år. For tjenestegrene, hvor man skønnede at der var særlig risiko for interessekonflikter, blev der dog ingen dispensationer givet. Efter praksis blev der således overhovedet ikke givet dispensation til statstjenestemænd, som er ansat f.eks. i Justitsministeriet eller Skattedepartementet. I denne forbindelse anførte ministeriet, at det for fremtiden

agtede at henregne de jurister, der ansættes bl.a. i Kongeriget Danmarks Hypotekbank, til sidstnævnte gruppe.

Af sagens akter fremgik det, at A i juli 1965 ansøgte Justitsministeriet om dispensation fra retsplejelovens § 121, stk.1. Efter at have indhentet en udtalelse fra Hypotekbanken meddelte ministeriet ham i skrivelse af 15. november 1965 den ansøgte dispensation, således at denne udløb den 15. november 1966. I ministeriets skrivelse tilføjedes det, at tilladelsen ved fristens udløb eventuelt ville kunne forlænges endnu 1 år, men at yderligere forlængelse af tilladelsen ikke ville blive givet. I oktober 1966 ansøgte A påny om forlængelse af tilladelsen, og i skrivelse af 24. november 1966 meddelte ministeriet ham efter at have indhentet udtalelser fra Hypotekbanken og Advokatrådet forlængelse indtil 15. november 1967.

I skrivelse af 10. november 1967 ansøgte A Justitsministeriet om en kortere forlængelse af tilladelsen til at udøve advokatvirksomhed. Ministeriet forelagde den 22. s.m. ansøgningen for Hypotekbanken, der i skrivelse af 24 s.m. meddelte, at den ville henholde sig til den afgørelse, Justitsministeriet måtte træffe.

Justitsministeriet oplyste i denne forbindelse, at ministeriet på dette tidspunkt havde modtaget enkelte andre ansøgninger, som efterhånden var blevet forelagt Advokatrådet med anmodning om en udtalelse. Da det imidlertid viste sig, at flere ville søge om yderligere dispensation under påberåbelse af særlige omstændigheder, valgte man at samle de enkelte ansøgninger og ophøre med enkeltstående høringer af Advokatrådet.

Efter at Justitsministeriet havde fået klarhed over, hvem der ville søge, og gennemgået de enkelte ansøgninger, anmodede ministeriet i skrivelse af 15. januar 1968 Advokatrådet om en udtalelse over samtlige ansøgninger. I skrivelse af 6. marts 1968 meddelte Advokatrådet, at man efter et møde i rådet ikke kunne anbefale forlængelse for nogen af ansøgerne.

I skrivelsen af 25. marts 1968 afslog Justitsministeriet herefter at forlænge bl.a. A's dispensation, idet ministeriet dog samtidig meddelte ham, at det intet havde at indvende imod, at han i en afviklingsperiode – dog

længst indtil 1. juni 1968 -- fortsat udøvede advokatvirksomhed.

Vedrørende A's anbringende om, at en af hans kolleger advokat B havde fået tilsagn om yderligere forlængelse af dispensationen, oplyste Justitsministeriet, at ministeriet i begyndelsen af april måned 1968 modtog henvendelse vedrørende afslaget på dispensation fra bl.a. B. Under et møde i ministeriet redegjorde det for baggrunden for den praksis, det fulgte. Advokat B omtalte sine særlige personlige forhold og henviste bl.a. til, at han allerede i 1964 var optaget i en advokatforretning, og at det på grund af den alder, hans kompagnon havde, og forretningens økonomi ville være af væsentlig betydning for ham at opnå dispensation til blot 1. december 1968, og at han ikke ville søge om yderligere forlængelse. Han henviste endvidere til, at han til forskel fra A alene var halvdagsbeskæftiget i Hypotekbanken.

Herefter blev det tilkendegivet ham, at ministeriet på baggrund af hans helt specielle personlige forhold påny ville overveje forlængelse af dispensationen for ham med et halvt år, men at en eventuel forlængelse forudsatte, at den kunne anbefales af Hypotekbanken.

Direktøren for Hypotekbanken anbefalede advokat B's ansøgning på vilkår, at tilladelsen ikke fik konsekvenser for andre medarbejdere i Hypotekbanken, og Justitsministeriet for-

længede herefter tilladelsen for ham indtil 1. december 1968.

I anledning af klagen til mig udtalte Justitsministeriet, at advokat A havde haft dispensation til at drive advokatvirksomhed i 3 år efter lovens ikrafttræden, og at ministeriet fortsat ikke fandt, at hans forhold i samme grad som advokat B's afveg fra de personers forhold, som i overensstemmelse med vilkårene for ministeriets tidligere meddelte dispensationer enten havde opgivet deres ansættelse i det offentlige tjeneste eller havde deponeret deres beskikkelse.

Jeg fandt ikke at kunne kritisere, at Justitsministeriet havde anset ansættelse i Kongeriget Danmarks Hypotekbank for uforenelig med udøvelsen af advokatvirksomhed, og at ministeriet i konsekvens heraf havde afslået at forlænge advokat A's dispensation.

Endvidere fandt jeg ikke, at det forhold, at Justitsministeriet havde givet advokat B dispensation indtil 1. december 1968, kunne karakteriseres som en kritisabel forskelsbehandling.

Den tid, der var medgået til ministeriets behandling af A's andragende af 10. november 1967, gav mig ikke grundlag for kritik.

22. *Ikke fundet grundlag for at kritisere politiets fremgangsmåde ved en ransagning og den derpå følgende anholdelse af en person, der skulle afsones en bødestraf. (J.nr. 451/68).*

En advokat klagede for fru A over den af politiet i Kalundborg fulgte fremgangsmåde ved anholdelsen den 14. februar 1968 af hendes fraskilte mand B og over, at Justitsministeriet ikke havde fundet grundlag for kritik af politiets handlemåde.

Det var i klageskrivelsen anført, at A ejer en ejendom i Kalundborg, og at hun er skilt fra B, der ikke på det tidspunkt, da anholdelsen fandt sted, havde bopæl på ejendommen. Om den foretagne anholdelse oplyste advokaten, at formålet var, at B skulle indsættes til afsoning af en forvandlingsstraf for en bøde på 150 kr., som han var idømt for overtrædelse af hundeloven. Politiet havde ikke retskendelse om ransagning, men skaffede sig ad-

gang til ejendommen ved at ødelægge entrédøren.

Advokaten gjorde dernæst gældende, at politiet nægtede at oplyse årsagen til, at B skulle anholdes, og at der ved anholdelsen skete materiel skade på ejendommen for ca. 5000 kr., ligesom A og hendes to mindreårige børn blev stærkt chokerede over episoden, hvorunder en af polititjenestemændene pegede på børnene med en tjenstepistol.

Endelig anførte advokaten, at de i retsplejeloven omtalte undtagelser fra kravet om, at der skal foreligge retskendelse, før politiet skaffer sig adgang til en bolig, efter hans opfattelse ikke kunne finde anvendelse i det foreliggende tilfælde, idet intet samfundsmæs-

sigt øjemed kunne forspildes, selvom det ikke netop den pågældende dag var muligt for politiet at anholde B. I denne forbindelse henviste han til, at politiet var klar over, at B arbejdede på opførelsen af et hus på ejendommen, og at der derfor ikke var nogen grund til at tro, at han ikke kunne træffes dér de følgende dage.

Det fremgik af sagen, at advokaten tidligere havde klaget til Justitsministeriet over politiets fremgangsmåde. Ministeriet henviste i sin afgørelse til, at B, der måtte antages at have bopæl på A's ejendom, var blevet iagttaget af politiet udenfor huset, men løb ind i huset ved politiets ankomst, hvorefter A og B nægtede politiet adgang til huset. Da de pågældende polititjenestemænd skønnede, at det ville være nødvendigt at foretage en ransagning af huset for at gennemføre en anholdelse af B, og at øjemedet ville forspildes ved at afvente retskendelse om ransagning, trængte de ind i huset og anholdt B under modstand fra ham og fra A. Ministeriet fandt som nævnt ikke grundlag for at kritisere politiets handlemåde.

En politibetjent, der deltog i anholdelsen, oplyste i en redegørelse om episoden, at han, der sammen med en overpolitibetjent var beordret til A's ejendom i anledning af forkyndelser for B og afkrævning af den omhandlede bøde, fik øje på B ved huset, da han befandt sig 75 m fra ejendommen. B satte i løb ind i huset, da polititjenestemændene nærmede sig. De standsede bilen ca. 30 m fra huset, og politibetjenten gik op til entrédøren. Han bankede på gentagne gange, men der blev ikke svaret. Ifølge redegørelsen oplyste han, hvad hans ærinde var, men der blev stadig ikke reageret indefra.

Efter at polititjenestemændene over vognradioen havde fået ordre til, at anholdelsen skulle finde sted om fornødent ved anvendelse af magt, gik de tilbage til huset. Overpolitibetjenten holdt hoveddøren under observation, mens politibetjenten påny bankede på entrédøren. Da der stadig ikke blev svaret, råbte politibetjenten både ved entrédøren, ved hoveddøren og ved vinduerne, at han ønskede at tale med B vedrørende en bøde, som skulle afsones. Det blev endvidere tilkendegivet, at politiet ville trænge ind i huset.

Politibetjenten oplyste videre, at glasset i entrédøren var revnet ud for håndtaget. Da han med en pind stødte ruden ind for at

kunne få hånden ind og åbne døren indvendig fra, kom A frem og råbte »Gestapo« o. lign. Det blev påny tilkendegivet, hvad politiets ærinde var, og politibetjenten stak hånden gennem ruden for at åbne døren. I samme øjeblik blev en træstang stødt gennem ruden mod politibetjenten. B, der nu også var kommet til stede, blev anmodet om at lukke op, men svarede, at hvis politibetjentene ikke omgående forsvandt, ville de blive skudt. B bad derefter A hente geværet, ligesom han under samtalen med hende oplyste, at han sagtens kunne klare ventetiden, da han stod med en springkniv parat.

Efter at politibetjenten påny havde været i kontakt med den vagthavende på politistationen over radioen, kom nu yderligere to polititjenestemænd til stede, medbringende skydeveste og tåregas.

Da politibetjenten påny nærmede sig entrédøren, blev der stødt et jernrør el. lign. ud gennem ruderne. Han fik fat i jernrøret, men straks efter kom et nyt rør ud gennem døren, ligesom der blev kastet kogende vand, syre og tjære ud gennem døren. Da polititjenestemændene prøvede at brække døren op med jernrøret, blev dette indefra trukket ind mod træsprosserne, der knækkede, hvorefter der var fri adgang.

B begyndte nu at kaste tomme flasker – ialt ca. 25 – mod polititjenestemændene. Derefter blev hoveddøren trykket ind af to polititjenestemænd, samtidig med at to andre kom ind ad entrédøren.

B løb nu ind i et soveværelse. Da politibetjenten løb soveværelsedøren ind, kom B imod ham med et eller andet våben i hånden. En af politibetjentene havde da taget sin tjenestepistol frem og råbte til B, at han skulle kaste sit våben, der viste sig at være den øverste del af en knust flaske. B kastede flasken efter en politibetjent og blev derefter straks overmandet og belagt med håndjern. Han blev med transportvognen indbragt til politistationen.

Vedrørende de opståede skader udtales det i erklæringen, at politiet kun har påført ejendommens døre mindre skader, og at resten af skaderne hidrører fra beboerne selv.

En anden af de tilstedeværende polititjenestemænd har i sin redegørelse givet en tilsvarende fremstilling af episoden, herunder at det gentagne gange blev tilkendegivet B, hvad der var politiets ærinde, og at B truede

med at skyde, uden at der dog blev fundet skydevåben hos ham. Der var et barn til stede i soveværelset, hvor B blev anholdt. Barnet gemte sig dels bag, dels under en seng og var på intet tidspunkt i fare. Den omtalte pistol har på intet tidspunkt peget mod barnet.

Politimesteren i Kalundborg henholdt sig til en udtalelse, som han havde afgivet til Justitsministeriet. Han anførte heri, at såvel A som B havde bopæl på A's ejendom, at politiet gentagne gange havde aflagt besøg på ejendommen for at foretage forkyndelser eller bødeafkrævning, at såvel postforkyndelser som skrivelser var blevet nægtet modtaget og at B flygtede, når politiet forsøgte at komme i kontakt med ham. Yderligere oplyste politimesteren, at B ved Københavns byret var blevet idømt bøden på 150 kr. med en forvandlingsstraf af hæfte i 5 dage for overtrædelse af færdselsloven og hundeloven. Ved forkyndelse af dommen erklærede B, at han ville klage til Justitsministeriet over sagens behandling. Politimesteren stillede derefter sagen i bero i nogle dage for at afvente, hvad der passerede. Derefter gav politimesteren ordre til, at bøden skulle afsones, men således at B først skulle tilsiges til afsoning. Tilsigelsen blev afsendt, men kom tilbage. Herefter blev der givet ordre til, at B skulle afhentes til afsoning af forvandlingsstraffen. På dette tidspunkt forelå der yderligere 2 bøder til afsoning, således at det bødebeløb, B skulle afsones, var på 400 kr.

Endelig oplyste politimesteren, at politiet havde skønnet, at B intet ejede til genstand for udpantning, og at de skyldige bødebeløb bortset fra 60 kr., der var afsonet, blev betalt 2 dage efter anholdelsen.

Politimesteren tilføjede overfor mig, at det skønnedes nødvendigt at gennemføre ransagning og anholdelse øjeblikkeligt, idet det måtte forventes, at B ellers ville få tid til at forskanse sig, således at anholdelsen ville blive umuliggjort. Tilkaldelse af vidner til ransagningen ville efter politimesterens opfattelse under de foreliggende omstændigheder have været uforsvarlig overfor vidnerne.

Statsadvokaten for Sjælland udtalte efter gennemgang af sagens akter, at han ikke fandt grundlag for at kritisere politiets fremgangsmåde i sagen.

Rigsadvokaten henviste til, at det følger af retsplejelovens § 1003, jfr. § 782, stk. 2, at det var reglerne om ransagning efter efter-

søgte i retsplejelovens § 773, der fandt anvendelse i sagen.

Efter de foreliggende oplysninger måtte det ifølge rigsadvokaten lægges til grund, at B havde bopæl på A's ejendom, således at bestemmelserne i retsplejelovens § 756 ikke havde skullet iagttages. Rigsadvokaten antog, at politiet havde været berettiget til at foretage ransagning uden retskendelse, idet indtrængningen i huset var sket, efter at den pågældende var iagttaget udenfor og var løbet ind i huset, da han så politiet komme, jfr. retsplejelovens § 773, stk. 2, nr. 1.

I betragtning af den udviste modstand anså rigsadvokaten ikke påbudet i retsplejelovens § 761, stk. 2, jfr. § 772, stk. 1, for tilsidesat, ligesom han efter beretningerne fra de deltagende polititjenestemænd lagde til grund, at øjemedet var bebudet, jfr. retsplejelovens § 760, stk. 3, og at opfordring til frivilligt at åbne havde vist sig frugtesløs, jfr. retsplejelovens § 761, stk. 4.

Rigsadvokaten fandt heller ikke grundlag for at kritisere, at vidner ikke havde været tilkaldt, jfr. retsplejelovens § 759, stk. 3, idet omstændighederne berettigede til at fravige det ikke absolutte påbud om tilkaldelse af vidner.

Iøvrigt henviste rigsadvokaten til højesteretsdommen af 28. maj 1952, der er refereret i Ugeskrift for Retsvæsen 1952, side 760.

Efter Justitsministeriets opfattelse var det med rette, at de polititjenestemænd, der foretog anholdelsen, gik ud fra, at B havde bopæl på A's ejendom. Ministeriet henviste herved til, at B ikke var tilmeldt folkeregisteret nogetsteds, men at folkeregisteret i Herlev i november 1967 havde oplyst, at han skulle være ved at bygge et hus ved Kalundborg sammen med sin hustru, at beboere i nærheden af A's ejendom overfor politiet havde oplyst, at B siden engang i 1967 havde haft bopæl på ejendommen, og at politiet var bekendt med, at B havde rettet henvendelse til kommunen få dage forinden for at få socialhjælp.

Justitsministeriet var herefter enig med rigsadvokaten i, at den foretagne ransagning uden retskendelse havde hjemmel i retsplejeloven, ligesom den anvendte magt efter ministeriets opfattelse ikke gik ud over det rimelige, under hensyn til at B efter at have bemærket politiets ankomst var løbet ind i huset.

Herefter havde ministeriet ikke fundet

grundlag for at kritisere de pågældende polititjenestemænds handlemåde ved ransagnin- gens iværksættelse.

Redegørelserne vedrørende anholdelsen blev forelagt advokaten, der oplyste, at A havde været for nervesvækket til at kunne fremkomme med en forståelig kommentar til beretningerne. Hun bestred dog på det bestemteste, at hun før anholdelsen skulle være blevet gjort bekendt med årsagen til, at politi- et uden ransagningskendelse ville bryde ind i huset.

Advokaten bemærkede, at selvom politiets redegørelse stort set måtte lægges til grund, var han stadig af den opfattelse, at retspleje- loven ikke indeholder hjemmel for, at der i en sag af så bagatelagtig karakter kan ske ind- trængning uden forudgående retskendelse, hvorfor han på sin klients vegne opretholdt et overfor Justitsministeriet fremsat krav om, at der blev givet hende en undskyldning, og at der blev ydet hende en passende erstatning for de skader, der var påført hendes ejendom.

Efter det om B's boligforhold oplyste fandt jeg ikke at kunne kritisere, at politiet og Justitsministeriet havde lagt til grund, at B havde bopæl hos A. Jeg fandt dernæst at måtte lægge til grund, at politiet gen- tagne gange forgæves havde forsøgt at fo- retage forkyndelser og bødefkrævning hos B. at B løb ind i A's ejendom, da han så

politiet, og at øjemedet ville forspildes ved at afvente en retskendelse.

Under hensyn hertil samt til det i sagen iøvrigt oplyste fandt jeg ikke at kunne kri- tisere politiets og Justitsministeriets opfat- telse, hvorefter ransagningen og anholdel- sen af B havde haft fornøden hjemmel i retsplejeloven. Forsåvidt angik spørgsmålet om, hvorvidt retsplejelovens formelle regler vedrørende ransagning var overholdt i det pågældende tilfælde, henholdt jeg mig til det af rigsadvokaten og Justitsministeriet herom anførte.

Selvom det efter advokatens beskrivelse måtte indrømmes, at skaderne på A's ejen- dom forekom at være store, fandt jeg ikke at kunne kritisere politiets og Justitsmini- steriets standpunkt, hvorefter der ikke fra politiets side ved gennemførelsen af anhol- delse var anvendt mere magt end A's og B's modstand mod anholdelsen gjorde nødven- digt.

Jeg henviste til, at spørgsmålet om, hvor- vidt A kunne gøre nogen erstatningsan- svarlig for den skete skade, henhørte under domstolene, der ligeledes havde den ende- lige afgørelse af, om den skete ransagning havde været lovlig.

Alt taget i betragtning fandt jeg herefter ikke at kunne kritisere politiets fremgangs- måde ved anholdelsen af B eller Justitsmi- nisteriets afgørelse af klagesagen.

- 23.** *Det havde været ønskeligt, om Kirkeministeriet, da det blev klar over, at behandlin- gen af en ansøgning om anerkendelse af et trossamfund ville blive langvarig, havde meddelt ansøgerne, at sagen var stillet i bero på principielle overvejelser. (J.nr. 545/68).*

Vagttårnets Bibel- og Traktatselskab kla- gede over den tid, der medgik til Kirkemini- steriets behandling af selskabets ansøgning af 2. november 1962 om anerkendelse af tros- samfundet Jehovas Vidner med de deraf føl- gende retsvirkninger. Selskabet anførte her- ved bl. a., at det – bortset fra et brev af 20. februar 1967 – ikke havde modtaget svar fra ministeriet, og at der var store økonomiske in- teresser knyttet til sagen, hvorfor denne øns- kedes bragt til snarlig afgørelse.

Det var oplyst, at selskabet den 14. august 1957 til Kirkeministeriet indsendte ansøgning om anerkendelse af Jehovas Vidner som tros- samfund, men i skrivelse af 13. september

1957 meddelte ministeriet, at det ikke fandt at kunne søge den ønskede anerkendelse ud- virket.

Den 2. november 1962 anmodede selskabet om, at spørgsmålet om anerkendelse påny måtte blive taget op til overvejelse. Såfremt ministeriet ikke fandt at kunne søge den øns- kedede anerkendelse udvirket, bad selskabet om, at det fik oplysning om, på hvilke punk- ter ministeriet mente at Jehovas Vidner ikke opfyldte betingelserne for at blive anerkendt.

I anledning heraf udbad ministeriet sig den 10. april 1963 en udtalelse fra biskoppen over Københavns stift med hensyn til spørgsmålet om, hvorvidt Jehovas Vidner kunne anses for

at være et trossamfund, hvilken forespørgsel biskoppen besvarede den 26. juni 1963. Kirkeministeriet anmodede den 21. august 1963 Justitsministeriet om at fremkomme med en udtalelse i sagen eller eventuelt henviser til en retskyndig, der kunne afgive et responsum om det principielle spørgsmål om tilstedeligheden af at søge en anerkendelse udvirket i et tilfælde, hvor anerkendelse ikke – eller i hver fald ikke i første række – søges opnået for at skaffe trossamfundet de rettigheder, som er det principale indhold af en anerkendelse, men derimod snarere for at skaffe trossamfundet og dets medlemmer de goder, især af økonomisk art, som sekundært er knyttet til anerkendelsen i medfør af bestemmelser og praksis indenfor andre forvaltningsområder. Den 27. april 1964 sendte den daværende justitsminister kirkeministeren et i Justitsministeriet udarbejdet notat om de i sagen foreliggende forfatningsretlige problemer. Sagen blev derefter optaget til fornyet overvejelse i Kirkeministeriet i forbindelse med videregående overvejelser angående spørgsmålet om opretholdelse af den hidtil fulgte praksis med hensyn til anerkendelse af trossamfund.

Den 9. februar 1967 anmodede selskabet ministeriet om at bekræfte, at ansøgningen af 2. november 1962 var modtaget i ministeriet, og at den var under ekspedition, og bad samtidig om, at sagen snarest muligt afsluttedes. I skrivelsen af 20. s. m. bekræftede Kirkeministeriet, at ansøgningen var under behandling i ministeriet, og oplyste, at sagens ekspedition beroede på principielle overvejelser, der ikke var afsluttede. Ministeriet udbad sig samtidig til brug ved de fortsatte overvejelser nogle supplerende oplysninger, som selskabet indsendte med skrivelse af 8. marts 1967.

Overfor mig udtalte Kirkeministeriet bl. a., at selskabets ansøgning og flere henvendelser fra andre ikke-anerkendte trossamfund havde givet ministeriet anledning til på bredere basis at overveje, om den gældende retstilstand vedrørende anerkendelse af trossamfund fremdeles kan anses for tilfredsstillende. Medvirkende hertil var ønsket om at bringe forholdene her i landet i nøjere overensstemmelse med de bestemmelser om forbud mod religiøs diskriminering, som indeholdes i de gennem FN udfærdigede og også af Danmark tiltrådte konventioner. Ministeriet oplyste, at den siden grundloven af 1849 praktiserede anerkendelse af trossamfund udenfor folke-

kirken består i et tilsagn om, at vedkommende trossamfunds præster under visse betingelser kan opnå anerkendelse som sådanne, hvorved de bliver bemyndigede til at udføre kirkelige handlinger, navnlig dåb og ægtevielse, med borgerlig gyldighed samt til at føre kirkebøger og udstede attester efter disse med samme offentlige troværdighed, som tilkommer de af folkekirkens præster udstedte attester. Heraf følger, at man ikke kan anerkende trossamfund, for hvis vedkommende det er uden interesse, om deres præster opnår sådan bemyndigelse. Kirkeministeriet fremhævede i denne forbindelse, at der for såvidt angår Jehovas Vidner ikke bliver spørgsmål om at knytte borgerlig retsvirkning til de indenfor trossamfundet stedfindende dåbshandlinger, og at samfundet ikke nærer noget ønske om at etablere kirkebogsføring vedrørende fødsler, navngivelse og dødsfald blandt trossamfundets medlemmer. Såfremt Jehovas Vidner måtte kunne anses for et trossamfund i dette ords hidtil brugte betydning, ville en anerkendelse bl. a. afhænge af, om trossamfundets ønske om at opnå ret til at foretage ægtevielse med borgerlig gyldighed under de foreliggende omstændigheder er tilstrækkelig motivering for at søge en almindelig anerkendelse af trossamfundet som sådant udvirket. Ministeriet har anset dette for at være særdeles tvivlsomt.

Kirkeministeriet udtalte endvidere, at anerkendelse af et trossamfund senest har fundet sted i 1958, da den norske menighed ved Kong Haakons Kirken i København blev anerkendt ved kgl. resolution af 30. august 1958. Repræsentanter for flere ikke-anerkendte trossamfund har senere ved personlig henvendelse i ministeriet forhørt sig om mulighederne for anerkendelse af de pågældende trossamfund. Efter at være blevet gjort bekendt med, at en nyordning var under overvejelse, har de pågældende trossamfund afstået fra at indgive ansøgning, således at den hidtidige praksis med hensyn til anerkendelse af trossamfund i realiteten har været suspenderet i en række år. Hvornår behandlingen af den omhandlede art af sager vil kunne genoptages, kunne ministeriet ikke udtale sig om, da en nyordnings gennemførelse afhænger af indholdet af den kommende ægteskabslov.

Ministeriet anførte endvidere, at det var gået ud fra, at selskabet ikke kunne være interesseret i at få et fornyet afslag, men måtte

foretrække, at der blev arbejdet med sagen på et videre grundlag for – om muligt – at finde frem til en nyordning, der i alt fald delvis kunne imødekomme selskabets og andre ikke-
anerkendte trossamfunds ønsker. Under hensyn til de principielle overvejelsers karakter havde ministeriet ikke set sig i stand til at give selskabet underretning om indholdet af disse, men ministeriet havde på selskabets begæring skriftligt bekræftet, at sagen beroede på principielle overvejelser, og at disse ikke var afsluttet. Dette måtte efter ministeriets opfattelse iøvrigt være selskabet bekendt fra den i selskabets skrivelse til mig omtalte gentagne telefoniske kontakt med ministeriet.

Jeg anmodede ministeriet om at tage stilling til, om det ikke i et tilfælde som det foreliggende, hvor behandlingen af en sag stilles i bero på principielle overvejelser, der må antages at blive langvarige, ville have været hensigtsmæssigt på et væsentlig tidligere tidspunkt af sagens behandling at have meddelt selskabet, at ansøgningen var stillet i bero på principielle overvejelser.

Kirkeministeriet udtalte, at det fandt sin opfattelse – at selskabet på baggrund af den tidligere i 1957 truffene afgørelse måtte have forståelsen af, at sagens udfald beroede på principielle overvejelser – bestyrket ved, at selskabet først i 1967 rettede skriftlig forespørgsel til ministeriet om sagen. Såfremt selskabet havde ønsket det, kunne det på et tidligere tidspunkt have fået skriftlig underretning om sagens stilling, idet ministeriet dog ville have anset sig for afskåret fra at meddele nærmere oplysning om karakteren af de stedfindende overvejelser.

24. *En af Landsskatteretten afsagt kendelse, hvorefter et i forbindelse med en ekspropriation tilkendt erstatningsbeløb i princippet skulle indkomstbeskattes, gav ikke grundlag for kritik. Landsskatterettens behandlingstid kritiseret. (J.nr. 935/68).*

Dansk Skatteborgerforening klagede for gårdejer A over en af Landsskatteretten den 13. august 1968 afsagt kendelse vedrørende indkomstbeskatning af en del af et i 1961 tilkendt erstatningsbeløb i forbindelse med en ekspropriation.

Foreningen gjorde gældende, at A i sin tid af vedkommende landvæsenskommissions formand fik at vide, at den del af erstatningen, der vedrørte udgifter ved bortskaffelse af jordfyld, ifølge gældende kutyme var skattefri, og at det var på denne baggrund, A ind-

Herefter anmodede jeg selskabet om at fremkomme med de bemærkninger, ministeriets udtalelser måtte give anledning til, idet jeg samtidig bad selskabet oplyse, hvornår det første gang var blevet orienteret om, at sagens ekspedition beroede på principielle overvejelser.

Selskabet oplyste, at det var med ministeriets skrivelse af 20. februar 1967, det første gang erfarede, at sagens ekspedition beroede på principielle overvejelser. De i selskabets skrivelse til mig omtalte telefonopringninger var udelukkende rettet til Kirkeministeriets journal for at sikre, at sagen var modtaget og under ekspedition, og det blev ikke ved disse henvendelser meddelt selskabet, at sagen beroede på langvarige principielle overvejelser. Når selskabet ventede over 4 år med at rykke for sagen, skyldtes det dels, at det havde den opfattelse, at det var normalt, at behandlingen af en sag af denne art kunne tage lang tid, dels at selskabet håbede på, at den lange tid var et tegn på, at ansøgningen ville blive imødekommet, og frygtede, at utålmodighed fra selskabets side kunne føre til et afslag.

Jeg udtalte, at jeg ikke kunne kritisere, at Kirkeministeriet havde fundet det rigtigst at stille behandlingen af selskabets fornyede ansøgning om anerkendelse som trossamfund i bero på de principielle overvejelser vedrørende anerkendelsesspørgsmålet. Det havde dog været ønskeligt, om ministeriet, da det blev klar over, at overvejelserne måtte forventes at blive langvarige, havde meddelt selskabet, at ansøgningen var stillet i bero på principielle overvejelser.

gik forlig om det efter hans opfattelse ret lave erstatningsbeløb. I denne forbindelse spurgte foreningen, om Landsskatterettens afgørelse, hvorefter 75 pct. af erstatningsbeløbet skulle indkomstbeskattes, var udtryk for, at praksis i mellemtiden var blevet skærpet, og om det i bekræftende fald var rimeligt, at den skærpede praksis blev lagt til grund ved afgørelsen af ældre skattesager. Endelig gjorde foreningen gældende, at Landsskatteretten havde været for længe om at træffe afgørelse i sagen.

Af de foreliggende oplysninger fremgik det, at Landvæsenskommissionen af 10. marts 1927 i anledning af etableringen af et vandværk i Regnemark og nedlægning af vandledninger i 1961 tilkendte en række lodsejere, herunder A, erstatning for bl. a. bortskaffelsen af fyld, det vil sige overskudsjord. Det gjordes gældende, at landvæsenskommissionens formand i forbindelse med fremsættelsen af forligstilbud havde udtalt, at disse erstatningsbeløb ifølge gældende kutyme var skattefri, og A accepterede herefter en erstatning på 6.788 kr. Beløbet var udregnet således, at det svarede til almindelige arbejdsløns- og vognmandspriser ved læsning og bortkørsel af overskudsjorden.

Imidlertid traf A og de øvrige lodsejere aftale med vedkommende graveentreprenør om, at han – mod en udvidet adgang til at færdes på ejendommene – påtog sig at sprede overskudsjorden i en svag forhøjning over ledningsarealet, således at der rent faktisk ikke fremkom nogen udgift til jordfyldets fjernelse.

I sin selvangivne indkomst for skatteåret 1963/64 medtog A ikke det omhandlede erstatningsbeløb, men såvel ligningskommissionen som skatterådet fandt, at beløbet skulle indkomstbeskattes fuldt ud efter de almindelige regler.

Den 25. juni 1963 indgav A af hensyn til klagefristens overholdelse en klage til Landskatteretten over de lokale ligningsmyndigheders afgørelse, idet han samtidig oplyste, at sagen for tiden søgtes løst ved forhandlinger mellem De samvirkende danske Landboforeninger, hvortil han havde rettet henvendelse, og Statens Ligningsdirektorat.

I en skrivelse af 1. juli 1963 til Statens Ligningsdirektorat gjorde Landboforeningerne navnlig gældende, at der i realiteten var tale om en erstatning for værdiforringelse af ejendommen, og at erstatningen derfor ikke burde medregnes i A's almindelige skattepligtige indkomst, men beskattes efter reglerne om særlig indkomstskat.

Til støtte for værdiforringelsessynspunktet anførte Landboforeningerne, at opgravningen og den uundgåelige sammenblanding af jordens forskellige dele havde ændret arealets jordstruktur, samt at der var foretaget indgreb i de bestående dræningsanlæg.

Statens Ligningsdirektorat, som allerede i en skrivelse af 19. december 1962 vedrørende

de omhandlede erstatninger havde udtalt, at erstatningsbeløbene for midlertidig benyttelse af arealerne, fjernelse af fyld o. l., måtte henregnes til modtagernes almindelige skattepligtige indkomst, uanset om ejerne fjernede fyldet eller ikke, meddelte i skrivelse af 6. februar 1964 Landboforeningerne, at direktoratet ikke fandt grundlag for at ændre standpunkt. Direktoratet henviste derfor lodsejerne til at påklage de i de enkelte tilfælde foretagne skatteansættelser i sædvanlig instansfølge.

Landboforeningerne indbragte herefter ved skrivelse af 1. juni 1964 sagen for Landskatteretten med påstand om, at A's indkomstansættelse for skatteåret 1963/64 blev nedsat med det fulde erstatningsbeløb vedrørende jordfyldet, 6.788 kr., eller i hvert fald med så stor en del af beløbet, som efter retens skøn modsvarede værdiforringelsen af ejendommen.

Efter at sagen havde været undergivet sædvanlig kontormæssig behandling, blev den den 12. januar 1965 gjort til genstand for forhandling med A og repræsentanter for Landboforeningerne, de lokale ligningsmyndigheder, amtsligningsinspektoratet og Landsskatteretten. Herunder blev det fra Landboforeningernes side foreslået, at den del af erstatningsbeløbet, som der kunne blive tale om at indkomstbeskatte efter almindelige regler, blev anslået til 20 pct.

I en erklæring af 13. april 1965 indstillede amtsskatterådet for Københavns vestre amtskatteskreds, at den foretagne ansættelse blev fastholdt, idet amtsskatterådet ikke kunne godtage den af Landboforeningerne fremførte argumentation, men anførte bl. a., at en eventuel jordforringelse måtte skyldes dårligt arbejde fra entreprenørens side, og Ligningsdirektoratet tilbagesendte sagen til Landskatteretten under henvisning til denne erklæring.

Den 24. august 1965 anmodede Landsskatteretten Københavns magistrat om hos landvæsenskommissionen at foranledige oplyst, hvorvidt kommissionen i det beløb, der blev tilkendt lodsejerne langs Regnemarks-ledningen som erstatning for fyld, tillige havde villet give erstatning for varig forringelse, samt i bekræftende fald hvor stor en del af beløbene der udgjorde erstatning herfor. I skrivelse af 9. september 1965 forelagde magistraten spørgsmålet for kommissionen med bemærk-

ning om, at magistraten anså det for ret umuligt at afgøre blot nogenlunde realistisk, om og i hvilket omfang der havde foreligget en gevinst for lodsejerne ved erstatningen for tiloversblevet fyld, men at det næppe kunne bestrides, at erstatningen i hvert fald i ikke ringe omfang medgik til dækning af blivende ulemper, driftstab og andre tab og ulemper. Landvæsenskommissionen svarede den 19. oktober 1965, at den ganske kunne tiltræde det af magistraten anførte, samt at det var kommissionens bestemte opfattelse, at erstatningen i det væsentlige var en kompensation for blivende ulemper og driftstab. Den 27. oktober 1965 modtog Landsskatteretten sagen tilbage fra Københavns magistrat med landvæsenskommissionens udtalelse, og sagen blev derefter påny undergivet kontormæssig behandling i retten.

Den 24. juni 1966 oversendte Landsskatteretten sagen til Ligningsdirektoratets afdeling for vurdering af fast ejendom til udtalelse om størrelsen af den varige værdiforringelse for hver enkelt af de af Regnemark-projektet berørte ejendomme, og den 7. oktober 1966 erklærede direktoratet, at forringelsen af A's ejendoms handelsværdi skønnedes at udgøre 5.000 kr. Landsskatteretten anmodede herefter den 5. december 1966 Ligningsdirektoratets afdeling for indkomst- og formueskat om en fornyet udtalelse, og den 10. maj 1967 henstillede direktoratet den foretagne ansættelse stadfæstet. Direktoratet bemærkede herved, at den omhandlede erstatning på 6.788 kr. til dækning af udgifter ved fjernelse af fyld efter direktoratets formening var indkomstskattepligtig, og at fradrag for udgifter til fjernelsen ville kunne foretages i det år, udgiften afholdtes. Direktoratet bemærkede endvidere, at den værdiforringelse af ejendommen, der kunne henføres til tilstedeværelsen af den omhandlede overskudsjord, efter direktoratets formening ikke kunne karakteriseres som varig, men ville kunne afhjælpes ved afholdelse af de udgifter, som erstatningen var givet til dækning af.

Efter at en repræsentant for Landboforeningerne havde haft lejlighed til at udtale sig for Landsskatteretten, overgik sagen den 13. juli 1967 til votering, der først var tilendebragt den 17. juni 1968.

Landsskatteretten afsagde kendelse i sagen den 13. august 1968. I kendelsen udtaltes det bl. a., at retten efter de i sagen tilvejebragte

oplysninger ved afgørelsen fandt at måtte lægge til grund, at erstatningsbeløbet i et vist omfang skulle yde godtgørelse for varige skader, og at denne del af erstatningen passende kunne ansættes til 25 pct. af den ydede erstatning. Den af skatterådet foretagne ansættelse af A's skattepligtige indkomst for skatteåret 1963/64 blev herefter nedsat med 25 pct. af erstatningsbeløbet på 6.788 kr. eller med 1.697 kr.

Overfor mig udtalte Landsskatteretten, at ligningsmyndighedernes ansættelse var foretaget efter bemyndigelse fra Statens Ligningsdirektorat og således var udtryk for praksis med hensyn til erstatningsudbetalinger, som ikke vedrører varige værdiforringelser, og retten henviste herved til Ligningsdirektoratets skrivelse af 19. december 1962, hvorved direktoratet bemyndigede skatterådet i Køge til at tage samtlige lodsejeres skattesager op til fornyet prøvelse og ændring, idet man var blevet bekendt med, at de omhandlede erstatninger ikke var blevet beskattet.

Landsskatteretten kunne for så vidt tiltræde Ligningsdirektoratets synspunkt, men fandt dog under henvisning til de for retten fremlagte oplysninger, at en begrænset del af erstatningsbeløbet kunne anses at være ydet for varig værdiforringelse, og denne del ansattes skønsmæssigt til 25 pct. Landsskatterettens afgørelse var således ikke udtryk for en skærpelse af praksis.

Med hensyn til ekspeditionstiden gjorde Landsskatteretten opmærksom på, at den skrivelse af 25. juni 1963, hvormed A rettede henvendelse til retten, efter sit indhold var af foreløbig karakter af hensyn til overholdelse af klagefristen, idet der i skrивelsen henvistes til, at sagen var overgivet til De samvirkende danske Landboforeninger, der søgte spørgsmålet løst ved forhandling med Statens Ligningsdirektorat. Landboforeningernes henvendelse til Ligningsdirektoratet var dateret 1. juli 1963, altså efter gårdejer A's henvendelse til Landsskatteretten, og den endelige klage til retten blev først indgivet af Landboforeningerne ved skrivelse af 1. juni 1964. Endvidere bemærkede Landsskatteretten, at sagsbehandlingen i tidsmæssig henseende havde været påvirket af fælles behandling af en række analoge klagesager.

Efter det således oplyste udtalte jeg, at jeg ikke kunne kritisere Landsskatterettens

standpunkt, hvorefter en erstatning som den her omhandlede i princippet er indkomstskattepligtig. Det af Landsskatteretten udøvede skøn, hvorefter 25 pct. af det omhandlede erstatningsbeløb havde udgjort godtgørelse for varige skader på A's ejendom, fandt jeg ikke at kunne kritisere.

Med hensyn til foreningens klage over Landsskatterettens behandlingstid bemærkede jeg, at denne efter det foreliggende ikke havde haft nogen indflydelse på rettens afgørelse, idet der ikke var holdepunkter for at antage, at skattemyndighedernes praksis var blevet skærpet. Jeg henviste

herved til, at Ligningsdirektoratet allerede i skrivelsen af 19. december 1962 anførte, at de omhandlede erstatningsbeløb fuldt ud måtte henregnes til skatteydernes almindelige skattepligtige indkomst i erhvervsåret.

Uanset det af Landsskatteretten anførte om årsagen til, at behandlingen af sagen havde trukket ud, måtte jeg dog finde det kritisabelt, at der gik over 4 år fra indgivelsen den 1. juni 1964 af den endelige klage til Landsskatteretten, til rettens afgørelse forelå den 13. august 1968.

- 25.** *Anset det for tvivlsomt, om ægteskabslovens § 71, pkt. 2, indeholder fornøden hjemmel for at lade en tidsbegrænset pligt til at betale hustrubidrag bortfalde, fordi der er betalt bidrag i en periode, der overstiger ægteskabets varighed. (J.nr. 52/68).*

H klagede over, at Justitsministeriet havde stadfæstet en af Københavns Overpræsidium truffet afgørelse, hvorefter der ikke fandtes grundlag for at pålægge hendes fraskilte mand, M, pligt til påny at betale bidrag til hendes underhold.

M's og H's ægteskab, der var indgået i 1926, blev opløst ved bevilling i 1945 bl. a. på vilkår, at M skulle svare bidrag til H's underhold efter overøvrighedens bestemmelse. Ved Overpræsidiets resolution blev M tilpligtet at betale bidrag til H fra 1. april 1945 at regne og indtil videre med 225 kr. månedlig. Bidraget blev forhøjet til 240 kr. fra 1. juli 1946 at regne, og i december 1951 blev bidraget yderligere forhøjet til 275 kr. Den 5. december 1963 blev bidraget nedsat til 200 kr. månedlig fra 1. januar 1964 at regne, og den 9. maj 1966 blev det af Justitsministeriet bestemt, at bidraget skulle bortfalde fra 1. juni 1966 at regne og indtil videre.

I skrivelse af 16. maj 1966 anmodede H Justitsministeriet om, at sagen måtte blive genoptaget, men ministeriet fastholdt den tidligere truffe afgørelse, idet det meddelte H, at hendes ret til enkepension ikke berørtes af den truffe afgørelse.

Den 23. maj 1967 fremsatte H's advokat begæring til Overpræsidiets om, at der påny måtte blive pålagt M pligt til at betale bidrag. I forbindelse med dette andragende afgav H's læge en erklæring om, at hun af lægelige grunde måtte erklæres for uarbejdsdygtig i ethvert erhverv. Overpræsidiets resolve-

rede, at det ikke fandt anledning til at imødekomme H's andragende, hvorefter hun selv indbragte sagen for Justitsministeriet med påstand om, at der blev fastsat et bidrag til hende på ikke over 320 kr. månedlig. Ministeriet stadfæstede imidlertid den af Overpræsidiets truffe afgørelse.

Justitsministeriet udtalte overfor mig, at ministeriet ved sin afgørelse om bortfald af bidraget til H fra 1. juni 1966 at regne havde lagt vægt på, at M havde betalt bidrag i ca. 21 år efter et 19-årigt ægteskab, hvorunder samlivet iøvrigt var ophævet ca. 5 år forud for skilsmissem, og at afgørelsen var i overensstemmelse med ministeriets praksis i tilsvarende sager.

På min forespørgsel om, med hvilken hjemmel Justitsministeriet havde bestemt, at bidraget skulle bortfalde, anførte ministeriet, at der efter dets opfattelse i ægteskabslovens (lov nr. 276 af 30. juni 1922) § 71, 2. pkt., var hjemmel for at lade bidraget til H bortfalde. Efter denne bestemmelse kan senere ændring af bevillingens bestemmelse om underholdsbidrag til ægtefællen ske, »når forholdene væsentligt har forandret sig og omstændighederne iøvrigt taler derfor«. Bestemmelsen indeholder således efter ministeriets opfattelse hjemmel for under visse betingelser at ændre størrelsen af et tidligere fastsat bidrag, herunder at fastsætte bidraget til 0. Endvidere antages det, at bestemmelsen under samme betingelser hjemler adgang for overøvrigheden til at ændre en afgørelse om

bidragspligt, i hvert fald når det drejer sig om ophævelse af pligten til at betale hustrubidrag.

Justitsministeriet fremhævede i denne forbindelse, at den nævnte bestemmelse ikke indeholder nærmere angivelse af, hvilke væsentligt forandrede forhold der kan berettige til at ændre en bestemmelse om underholdsbidrag. I første række vil der være tale om ændringer i parternes aktuelle økonomiske forhold, deres indtægt og formue eller erhvervs muligheder, men der må også antages at være adgang til at tage hensyn til væsentlige forandringer i andre forhold, som kan have indflydelse på ægtefællernes evne til at betale henholdsvis behov for at få underholdsbidrag. Som eksempel på momenter som typisk tillægges vægt ved afgørelsen af spørgsmålet om ændring af et tidligere fastsat bidrag pegede ministeriet på forandringer i parternes helbredsmæssige tilstand, muligheden for at opnå andel i de sociale sikringsordninger og parternes alder.

Ud fra samme betragtninger har Justitsministeriet i adskillige år fulgt den praksis at lade bidragsperiodens længde have indflydelse på størrelsen af de fastsatte bidrag, således at man i almindelighed på begæring af den bidragspligtige har ladet bidraget aftrappe og senere bortfalde, hvis der var betalt bidrag i en periode, der oversteg samlivets varighed. Denne praksis er for så vidt angår ægteskaber, hvor samlivet har været under en halv snes år, udviklet under indflydelse af domspraksis, hvorefter der i almindelighed ikke fastsættes en tidsbegrænset bidragspligt i sådanne tilfælde.

Ved opløsning af ægteskaber af længere varighed foretages der derimod hverken i domspraksis eller i administrativ praksis nogen tidsbegrænsning af bidragspligten. Heri ligger efter ministeriets mening imidlertid ikke i almindelighed nogen forudsætning om, at bidragene skal være livsvarige, alene afhængige af parternes rent økonomiske forhold. En sådan forudsætning ligger i hvert fald ikke bag den praksis, der er fulgt af ministeriet ved fastsættelse af vilkår om bidragspligt overfor ægtefælle ved bevilling af skilsmisse efter ægteskabslovens § 54, 2. pkt. Når man i administrativ praksis i regelen har undladt at tidsbegrænse underholdspligten ved skilsmisse, hvis ægteskabet forud for separationen eller samlivsophævelsen har bestået i

mere end en halv snes år, skyldes dette bl. a. den usikkerhed, der på tidspunktet for bevillingen må herske om forholdene mange år ud i fremtiden.

Det forekom Justitsministeriet naturligt at antage, at tilsvarende synspunkter danner baggrund for, at man i retspraksis er meget tilbage fra at fastsætte tidsbegrænsninger på mere end 10 år. Det betydelige åremål, der i de her omhandlede sager er gået siden skilsmissen, vil i næsten alle tilfælde have medført betydelige forandringer i parternes forhold. I mange tilfælde vil disse ændringer være indtrådt gradvis. Det er derfor ikke tilstrækkeligt blot at konstatere, om der er sket ændringer siden sidste bidragsfastsættelse, men man må vurdere spørgsmålet, om der er indtrådt væsentlige forandringer, ved at se på hele bidragsperioden under eet.

Når det efter en sådan samlet vurdering må konstateres, at der er indtrådt væsentlige forandringer i parternes forhold, må den nye afgørelse træffes ud fra samme hensyn, som er angivet i lovens § 69, jfr. § 68, hvor også ægteskabets varighed kan tillægges betydning. Da dommen eller bevillingen i de her omhandlede tilfælde som nævnt i almindelighed ikke kan antages at have gjort endeligt op med betydningen af dette moment, er det således efter Justitsministeriets opfattelse berettiget, at der ved senere afgørelser i henhold til § 71 tages hensyn hertil.

I denne forbindelse fremhævede Justitsministeriet, at dets praksis kun indebærer, at bidragets størrelse nedsættes, og at bidraget senere bortfalder, mens man ikke bestemmer, at bidragspligten bortfalder. Der er således mulighed for påny at fastsætte bidrag, hvis forholdene væsentligt forandrer sig. Ministeriets afgørelse om bidragets størrelse får heller ikke indflydelse på hustruens eventuelle ret til pension.

Ministeriet anførte endvidere, at det foreslag til en ny ægteskabslov, der blev fremsat i folketingssamlingen 1967/68, og som var genfremsat i folketingssamlingen 1968/69, indeholder en bestemmelse, som giver hjemmel til ændring af underholdsbidraget, når blot omstændighederne taler derfor. Den nærmere grundelse indeholdes i den af Justitsministeriets Ægteskabsudvalg afgivne betænkning II om ægteskabs indgåelse og opløsning m. v. (betænkning nr. 369/1964), hvori bl. a. af-

trapningssynspunktet er fremhævet. Ifølge forslaget skal ændringer af afgørelser om eventuelt bidrag, der er truffet før den nye lovs ikrafttræden, ske efter den nye lovs regler.

Endelig bemærkede Justitsministeriet, at dets praksis ikke tidligere havde været draget i tvivl, men ministeriet ville i anledning af denne sag på det årlige kursus for amts-jurister henstille til disse, at man under mægling og vilkårsforhandling i sager af denne art gør parterne bekendt med, at en tidsbegrænset bidragspligt ikke nødvendigvis medfører en livsvarig fastsættelse af bidrag, idet der ved senere afgørelse om underholdsbidrag bl. a. vil blive lagt vægt på ægteskabets varighed. Ministeriet ville endvidere tage under overvejelse at udsende en cirkulærskrivelse til overvrigheden herom.

Efter det således oplyste udtalte jeg, at det måtte anses for tvivlsomt, om den i sagen trufne afgørelse havde fornøden

hjemmel i ægteskabsloven af 1922, § 71, pkt. 2, om ændring af fastsatte underholdsbidrag, men afgørelsen var i overensstemmelse med Justitsministeriets flerårige praksis.

Under hensyn hertil samt til, at Folketinget havde et forslag til en ny ægteskabslov under behandling, og at der i dette forslag var udtrykkelig hjemmel for ministeriets praksis, fandt jeg ikke fuldt tilstrækkeligt grundlag for fremsættelse af kritik.

I cirkulærskrivelse af 5. december 1968 til overvrigheden og politiet har Justitsministeriet henstillet, at der under vilkårsforhandlinger i sager, hvor der kan blive tale om tidsbegrænset bidragspligt, gives parterne vejledning om, at bidragspligten ikke nødvendigvis medfører en livsvarig fastsættelse af underholdsbidrag, idet der ved senere afgørelse om underholdsbidrag bl. a. vil blive lagt vægt på samlivets varighed.

- 26.** *En overenskomstansat jurist havde ikke ret til at få udbetalt feriepenge af den løn, der var udbetalt ham for formiddagsbeskæftigelse, medens han endnu var tjenestemand. (J.nr. 887/68).*

A klagede over en af Arbejdsministeriet truffet afgørelse vedrørende hans ret til at få udbetalt feriegodtgørelse af den løn, som var udbetalt ham under hans formiddagsbeskæftigelse i Socialministeriet i ferieåret 1. april 1964 – 31. marts 1965.

Det var oplyst, at A før 1. april 1964 var tjenestemandsansat ekspeditionssekretær i et ministerium, og at han samtidig havde formiddagsbeskæftigelse i Socialministeriet. Pr. 1. april 1964 overgik A fra tjenestemandsansættelse til overenskomstansættelse, dog således at han indtil den 31. marts 1965 bevarede sin formiddagsansættelse i Socialministeriet. Den 1. april 1965 blev der til hans hovedansættelse knyttet 8. times tillæg. I ferieåret 1965/66 holdt A sædvanlig ferie med fuld løn.

I skrivelse af 29. marts 1966 anmodede A Arbejds- og Socialministeriernes Sekretariat om, at der måtte blive udbetalt ham feriepenge, 7 1/4 pct. af den ham i perioden 1. april 1964 – 31. marts 1965 udbetalte løn. Sekretariatet meddelte ham, at det havde indhentet erklæring fra Arbejdsministeriet over

sagen, i hvilken erklæring ministeriet havde udtalt, at der i henhold til ferielovens § 1, stk. 2, nr. 1, tilkom A feriegodtgørelse i forhold til hans beskæftigelse i Socialministeriet i perioden 1. april 1964 – 31. marts 1965, men at denne feriegodtgørelse ifølge Økonomiministeriets udtalelse i en tilsvarende sag ikke skulle udbetales til A, da feriegodtgørelsen ville kunne kræves indbetalt til hans hovedstilling, hvor han havde holdt sædvanlig ferie med fuld løn i ferieåret 1965/66. A var derimod efter ministeriets opfattelse berettiget til i henhold til ferielovens § 5, stk. 2, at oppebære tillæg til ferielønnen med 3/4 pct. af hans løn i den nævnte periode bortset fra løn under ferie. Dette beløb på 63,33 kr. blev samtidig udbetalt til ham.

Herefter indbragte A sagen for mig, men jeg oversendte klagen til Direktoratet for Arbejdstilsynet, efter at sekretariatet havde oplyst, at den af Arbejdsministeriet afgivne udtalelse blot var vejledende, og at sagen derfor på sædvanlig vis kunne indbringes for Direktoratet for Arbejdstilsynet.

Efter A's opfattelse kunne der erhverves ferieret på flere arbejdssteder samtidig, således at en person, der havde beskæftigelse hos flere arbejdsgivere – hvad enten disse beskæftigelser er sideordnede eller delt i hoved- og bierhverv – ville kunne erhverve ret til ferie og feriegodtgørelse overfor samtlige arbejdsgivere efter ferielovens almindelige regler. A gjorde endvidere gældende, at en udvidelse med 1 time daglig af arbejdstiden i hans hovedstilling mod at oppebære 8. times tillæg ikke kunne betragtes som et bierhverv, der »modsvare« hans hidtidige formiddagsstilling.

Direktoratet for Arbejdstilsynet var, ligesom Arbejds- og Socialministeriernes Sekretariat, af den opfattelse, at der i henhold til ferielovens § 1, stk. 2, nr. 1, tilkom A feriegodtgørelse i forhold til hans beskæftigelse i Socialministeriet. Da ferieloven imidlertid bygger på det princip, at man ikke samtidig kan få feriegodtgørelse og ferie med løn, kunne direktoratet intet indvende mod, at feriegodtgørelsen krævedes indbetalt til hovedstillingen under hensyn til, at der i det første ferieår efter A's overgang til heltidsbeskæftigelse i denne stilling var ydet ham fuld ferie med løn uden reduktion.

Denne afgørelse indbragte A for Arbejdsministeriet, idet han, ud over hvad han tidligere havde gjort gældende, anførte, at han var uenig med direktoratet, når det anvendte udtrykket »overgang til heltidsbeskæftigelse«, til trods for at han havde gjort gældende, at han hele tiden, også mens han havde formiddagsstilling i Socialministeriet, har haft fuld beskæftigelse i hovedstillingen. A fremhævede, at han, da han holdt op med at have formiddagsstilling, overgik fra at have to stillinger til kun at have en stilling, og at den omstændighed, at han i sin hovedstilling havde haft sædvanlig ferie med fuld løn, incl. 8. times tillæg, i ferieåret 1965/66, ikke kunne begrunde, at den feriegodtgørelse, han havde indtjent i det foregående ferieår i sin formiddagsstilling, skulle kunne kræves indbetalt til hovedstillingen. Han oplyste, at han havde kendskab til et tilfælde, hvor en i et ministerium ansat jurist, som havde formiddagsstilling i en kommune, ved opgivelse af denne stilling på grund af overenskomstansættelse i

sin hovedstilling fik sædvanlig feriegodtgørelse udbetalt, samtidig med at han holdt ferie med fuld løn, incl. 8. times tillæg.

Arbejdsministeriet tiltrådte direktoratets afgørelse. Til A's bemærkning om, at der kan erhverves ferieret på flere arbejdssteder samtidig, anførte ministeriet, at det ikke var uenig i denne opfattelse. Såfremt vedkommende imidlertid, inden ferie skal holdes, har opgivet den ene af de to tidligere beskæftigelser for at være fuldt beskæftiget i den anden, og såfremt han i denne holder ferie med løn, vil feriegodtgørelsen imidlertid kunne kræves indbetalt til arbejdsgiveren eller udbetalingen reduceret forholdsmæssigt. Efter ministeriets opfattelse kunne det ikke gøre nogen forskel i det anførte, at den beskæftigelse, A opgav pr. 1. april 1965, og forøgelsen af beskæftigelsen i hovedstillingen ikke ganske modsvarede hinanden, idet dette måtte ses på baggrund af, at der var tale om en overgangsordning i forbindelse med gennemførelse af adgang til at overgå fra tjenestemandsansættelse til overenskomstansættelse. Ministeriet tilføjede, at det anførte også ville gælde, selv om den opgivne stilling havde været udenfor staten.

I skrivelsen til mig henholdt A sig til det af ham tidligere anførte, idet han dog fremhævede, at han var uenig i Arbejdsministeriets og Direktoratet for Arbejdstilsynets opfattelse, hvorefter han med opgivelse af formiddagsstilling i Socialministeriet overgik til heltidsbeskæftigelse i hovedstillingen.

Arbejdsministeriet henholdt sig overfor mig til det i ministeriets skrivelse til A anførte, og Ministeriet for Statens Lønnings- og Pensionsvæsen udtalte, at det var enig i de af Arbejdsministeriet anførte synspunkter og i den trufne afgørelse.

Efter det således oplyste udtalte jeg, at jeg ikke fandt at kunne kritisere det af Arbejdsministeriet og Ministeriet for Statens Lønnings- og Pensionsvæsen indtagne standpunkt, hvorefter A ikke havde krav på at oppebære feriegodtgørelse af det honorar, som han fik udbetalt for sin formiddagsstilling i Socialministeriet i perioden 1. april 1964 – 31. marts 1965, bortset fra de allerede udbetalte 63,33 kr.

Jeg tilføjede, at spørgsmålets endelige afgørelse henhører under domstolene.

27. Myndighedernes behandling af en sag om et skolebyggeri gav ikke grundlag for kritik. (J.nr. 577/68).

Den 26. februar 1969 afgav jeg nedenstående redegørelse vedrørende igangsætning af et skolebyggeri i Høje-Tåstrup kommune:

»I nogle avisartikler i maj-juni 1968 i Dagbladet og Politiken blev det oplyst, at Høje-Tåstrup kommune havde påbegyndt 2. etape af Rønnevangsskolen uden at have modtaget den fornødne igangsætningstilladelse fra Undervisningsministeriet, idet det blev anført, at ministeriets behandling af ansøgninger om igangsætningstilladelse til skolebyggeri var langsommelig. På bladenes spørgsmål, om man havde rykket ministeriet, blev det af skoledirektøren i kommunen udtalt, at man næsten daglig havde rykket ministeriet for svar. Heroverfor udtalte undervisningsministeren, at det ikke var rigtigt, at kommunen gentagne gange havde rykket ministeriet, idet det tværtimod var ministeriet, der havde rykket kommunen, som havde overset, at den pr. 1. april 1968 havde fået »Gentofte-status« og dermed var udtrådt af amtsskoledirektionen, og at den derefter skulle ansøge om igangsætningstilladelse, hvilket kommunen havde glemt. Ministeren konkluderede herefter, at Undervisningsministeriet havde handlet korrekt og hurtigt i sagen, og at ministeriets embedsmænd havde gjort mere end deres pligt.

I den anledning besluttede jeg i medfør af ombudsmandslovens § 6, stk. 5, at tage sagen op til undersøgelse.

Fra kommunalbestyrelsen i Høje-Tåstrup har jeg indhentet udtalelser af 28. juni og 26. august 1968. Endvidere har jeg indhentet udtalelser af 17. juli og 5. august 1968 fra henholdsvis Boligministeriet og Undervisningsministeriet. Fra Undervisningsministeriet har jeg dernæst indhentet en supplerende udtalelse af 23. januar 1969. Forinden afgivelsen af denne udtalelse har ministeriet indhentet forskellige oplysninger fra Københavns amts skoledirektion og Høje-Tåstrup kommune.

De gældende bestemmelser om reguleringen af visse byggearbejder indeholdes i Boligministeriets bekendtgørelse nr. 125 af 22. april 1968, der er udfærdiget i henhold til § 2 i loven om boligbyggeri. For det kommunale skolebyggeri er der af regeringen fastsat en landskvote for hvert finansår. Det er Undervisningsministeriet, der disponerer over den fastsatte »folkeskolekvote«, idet ministeriet

påser nødvendigheden og hensigtsmæssigheden af ønskede skolebyggerier. Boligministeriet kontrollerer, at det nødvendige arbejdsgrundlag er til stede, jfr. Boligministeriets cirkulære nr. 134 af 1. juni 1966 om vinterforanstaltninger og arbejdsgrundlag ved byggearbejder, og udfærdiger derefter de fornødne igangsætningstilladelser.

Til brug for fordelingen af »folkeskolekvoten« udsender Undervisningsministeriet hvert år cirkulærskrivelser om igangsætning af folkeskolebyggeri til alle skoledirektioner samt til samtlige byråd og til visse kommunalbestyrelser, der ikke henhører under skoledirektionerne. Da antallet af aktuelle byggeønsker normalt langt overstiger de muligheder, som kvoterne tillader at opfylde, anmodes skoledirektionerne, byrådene og kommunalbestyrelserne om ved begyndelsen af hvert finansår at tilkendegive, i hvilken rækkefølge man ønsker at gennemføre såvel nye projekter som projekter, hvorom ministeriet tidligere har modtaget underretning.

Planerne om opførelse af Rønnevangsskolen blev første gang indsendt til Undervisningsministeriet den 3. marts 1965, idet Høje-Tåstrup kommune i tilslutning til ministeriets årlige cirkulærskrivelser afgav visse oplysninger om byudviklingen i Tåstrup-området. Af Undervisningsministeriets udtalelser fremgår det, at Høje-Tåstrup kommunes skolebyggeønsker siden 1965/66 har været samlet om 3 projekter: Rønnevangsskolen, Selsmoseskolen og Sydøstskolen. I Københavns amts skoledirektions indstilling vedrørende folkeskolebyggeri i 1966/67 var Rønnevangsskolen indstillet som nr. 2 og Selsmoseskolen som nr. 4. Den formelle ansøgning om igangsætningstilladelse til Rønnevangsskolen blev indsendt den 14. april 1965 til Boligministeriet, der forelagde ansøgningen for Undervisningsministeriet. Da der ikke var mulighed for at afse kvote til det omhandlede byggeri i finansåret 1965/66, tog Undervisningsministeriet efter indstilling fra skoledirektionen for Københavns amt sagen op til fornyet behandling i finansåret 1966/67. Byggeriet blev af Undervisningsministeriet efter forhandling med kommunen opdelt i to etaper, og den 16. august 1966 anbefalede Undervisningsministeriet overfor Boligministeriet at give igangsæt-

ningstilladelse til 1. etape. Efter at Undervisningsministeriet havde erindret Høje-Tåstrup kommune om indsendelse af det fornødne tekniske arbejdsgrundlag, udfærdigede Boligministeriet den 28. februar 1967 igangsættningstilladelse til 1. etape.

Ved et møde den 21. november 1967 i Undervisningsministeriet drøftede skoledirektøren og kommuneingeniøren i Høje-Tåstrup spørgsmålet om igangsættningstilladelser til folkeskoler i kommunen, idet man især ønskede igangsættningstilladelse til 2. og sidste etape af Rønnevangsskolen i finansåret 1968/69. Ifølge ministeriets referat af mødet blev det aftalt, at kommunen skulle indsende en nærmere redegørelse med prognose for behovet for skolebyggeri i de nærmeste år, hvorefter ministeriet ville tage stilling til, i hvilket omfang det ville blive muligt at give igangsættningstilladelser.

Høje-Tåstrup kommune indsendte den 11. december 1967 til Boligministeriet en ansøgning om igangsættningstilladelse til 2. etape af Rønnevangsskolen, ledsaget af et totalprojekt for denne etape. Boligministeriet forelagde den 22. december 1967 ansøgningen for Undervisningsministeriet og underrettede kommunen herom med bemærkning om, at man ville vende tilbage til sagen, når Undervisningsministeriets udtalelse forelå. Den 11. januar 1968 tilbagesendte Boligministeriet det af Høje-Tåstrup kommune indsendte totalprojekt og anførte, at Boligministeriet for sit vedkommende kunne godkende, at materialet til sin tid dannede grundlag for arbejdedes udførelse. Ministeriet tilføjede, at det ville vende tilbage til spørgsmålet om igangsættningstilladelse, når Undervisningsministeriet kunne anbefale, at arbejdet medtoges inden for rammerne af kvoten for folkeskolebyggeri.

Undervisningsministeriet har anført, at det modtog ansøgningen om igangsættningstilladelse for 2. etape fra Boligministeriet den 27. december 1967, og at ministeriet herefter førte flere telefonsamtaler med skoledirektøren og dennes kontor for at få indsendt den på mødet den 21. november 1967 aftalte prognose for kommunens behov for skolebyggeri. Herom har Høje-Tåstrup kommunalbestyrelse oplyst, at skoledirektøren efter at have modtaget totalprojektet tilbage fra Boligministeriet rettede telefoniske henvendelser til tjenestemænd i Undervisningsministeriet vedrørende chancerne for en andel i en even-

tuel restkvote for finansåret 1967/68. Det blev oplyst, at en sådan mulighed ikke var til stede, men at kommunen kunne forvente at komme med i den nye kvote efter 1. april 1968. Kommunen blev endvidere anmodet om at sende supplerende oplysninger til ministeriet, især med hensyn til det forventede børnetal. Den 8. februar 1968 indsendte kommunen den ønskede prognose, der viser en forventet stigning i elevtallet på ca. 1.200 skolebørn frem til udgangen af 1970.

Uafhængig af denne procedure udsendte Undervisningsministeriet den 15. februar 1968 de ovenfor nævnte cirkulærskrivelser til skoledirektionerne, byrådene og visse kommunalbestyrelser om skolebyggeri i finansåret 1968/69. Som tidligere nævnt udsendes cirkulærskrivelserne i to versioner, hvoraf den ene sendes til skoledirektionerne, der anmodes om at foretage en prioritering af de under direktionen hørende landkommuners byggeønsker, mens den anden cirkulærskrivelse sendes til samtlige byråd og kommunalbestyrelser i de kommuner, der har »Gentofte-status«. De sidstnævnte kommuner afgiver deres byggeønsker direkte til ministeriet med angivelse af den rækkefølge, i hvilken disse ønskes igangsat. Fristen for indgivelse af ansøgninger om igangsættningstilladelse var fastsat til 15. marts 1968.

Da ministeriet var bekendt med, at en sag om Høje-Tåstrup kommunes udtræden af skoledirektionen for København amt verserede, og da det ikke kunne forudses, om denne sag ville være afgjort inden udløbet af fristen for indgivelse af ansøgninger om igangsættningstilladelser, sendte ministeriet – uden følgeskrivelse – et eksemplar af den cirkulærskrivelse, der iøvrigt blev tilsendt byråd m. fl., til Høje-Tåstrup kommune. Den 27. februar 1968 sendte skoledirektionen Høje-Tåstrup kommune en fotokopi af Undervisningsministeriets cirkulærskrivelse af 15. s. m. vedrørende skolebyggeri i finansåret 1968/69, idet direktionen til brug for indstilling om igangsættningstilladelser udbad sig besvarelsen tilsendt inden 12. marts 1968. I skrivelse af 11. marts 1968 svarede Høje-Tåstrup kommune skoledirektionen, at der bl. a. ønskedes igangsættningstilladelse til 2. etape af Rønnevangsskolen.

Om Høje-Tåstrup kommunes udtræden af skoledirektionen for Københavns amt fremgår følgende:

Efter at kommunen havde opnået tilladelse til at oprette en stilling som skoledirektør, ansøgte kommunen i skrivelse af 11. december 1967, der var stilet til Undervisningsministeriet men indsendt til skoledirektionen, om tilladelse til at udtræde af skoledirektionen. Den 22. februar 1968 videresendte skoledirektionen ansøgningen til Direktoratet for Folkeskolen og Seminarierne, der efter at have indhentet en udtalelse fra Indenrigsministeriet i skrivelse af 3. maj 1968 meddelte skoledirektionen, at direktoratet kunne godkende, at Høje-Tåstrup kommune med virkning fra 1. april 1968 betragtedes som købstadskommune i henseende til skolevæsenets styrelse og tilsyn. Den 8. maj 1968 underrettede skoledirektionen Høje-Tåstrup kommune om direktoratets afgørelse.

Med skrivelse af 17. april 1968 indsendte skoledirektionen til Undervisningsministeriet en fortegnelse over de byggearbejder, som ønskedes igangsat i finansåret 1968/69. På denne fortegnelse er ikke bemærket noget om Rønnevangsskolen.

I den anledning har amtsskolekonsulenten for Københavns og Roskilde amtsrådskredse i en erklæring af 3. oktober 1968 til skoledirektionen udtalt, at han, da han i marts 1968 skulle udarbejde forslag til indstilling af skolebyggeri i kommunerne under skoledirektionen i Københavns amt, rettede telefonisk henvendelse til Direktoratet for Folkeskolen og Seminarierne, hvor han fik oplyst, at Høje-Tåstrup kommune ville få tilladelse til at udtræde af skoledirektionens område fra 1. april 1968. Under en telefonsamtale med Undervisningsministeriet gjorde han derefter opmærksom på, at Høje-Tåstrup var blandt de kommuner, der formentlig med høj prioritering af skoledirektionen ville være blevet indstillet til igangsætningstilladelse i finansåret 1968/69, såfremt kommunen var forblevet under skoledirektionens område. Med kommunens udtræden af skoledirektionen mente han imidlertid, at det ville være rigtigt, at igangsætningstilladelse blev givet efter direkte ansøgning fra kommunen til ministeriet, og han ville tage hensyn hertil i sit indstillingsforslag til skoledirektionen. Begrundelsen herfor var, at en anden kommune under skoledirektionen så kunne få en høj prioritering i indstillingen og være nogenlunde sikker på en tiltrængt igangsætningstilladelse, uden at dette ville forhindre, at Høje-Tåstrup fik den

ønskede og nødvendige igangsætningstilladelse.

Københavns amts skoledirektion har overfor Undervisningsministeriet henholdt sig til amtsskolekonsulentens erklæring.

Ved arbejdet med fordelingen af byggekvarterne blev Undervisningsministeriet i april 1968 opmærksom på, at skolebyggeriet i Høje-Tåstrup kommune hverken figurerede blandt de af skoledirektionen indstillede byggeønsker eller blandt »Gentofte-kommunerne« byggeønsker. Da vedkommende sekretær erindrede forhandlingen i november 1967, formodede han, at dette måtte skyldes en fejlkspedition, hvorfor han telefonisk omkring 25. april 1968 gjorde skoledirektøren i Høje-Tåstrup kommune opmærksom herpå. Skoledirektøren oplyste, at kommunen den 11. marts 1968 havde sendt en redegørelse til skoledirektionen, og det aftaltes, at kommunen skulle sende ministeriet en fotokopi af denne redegørelse, hvilket skete den 30. april 1968.

Den 15. maj 1968 anmodede skoledirektøren i Høje-Tåstrup telefonisk ministeriet om, at der snarest måtte blive udstedt igangsætningstilladelse til 2. etape af Rønnevangsskolen, og det blev lovet, at man ville fremskynde sagen. Da det nøjagtige omfang af 2. etape imidlertid ikke klart fremgik af besvarelsen eller af ministeriets øvrige materiale, anmodede ministeriet telefonisk kommuneingeniørens kontor og kommunens arkitekt om nærmere oplysninger, og disse modtoges den 24. maj 1968, hvorefter ministeriet i skrivelse af 31. s. m. overfor Boligministeriet anbefalede, at der blev meddelt igangsætningstilladelse til 2. etape. Ved skrivelse af samme dato underrettede Undervisningsministeriet Høje-Tåstrup kommune om anbefalingen, og det var i skrivelsen anført, at arbejdet ikke måtte iværksættes, førend der af Boligministeriet var udstedt igangsætningstilladelse. Den 12. juni 1968 modtog Høje-Tåstrup kommune fra Boligministeriet den ønskede igangsætningstilladelse.

Indledningsvis har Høje-Tåstrup kommunalbestyrelse bemærket, at der ikke fra kommunens side er rettet kritik mod Undervisningsministeriet for langsommelig sagsbehandling. Skoledirektøren havde til en journalist oplyst, at kommunen havde måttet fortsætte et igangværende byggeri på forventet efterbevilling, idet det allerede i slutningen af april måned gennem telefoniske henvendelser

til og fra Undervisningsministeriet lå klart, at igangsætningstilladelsen ville komme meget snart. Det er journalisten, der i sin gengivelse af skoledirektørens bemærkninger bruger vendingerne »ulovligt skolebyggeri« og konkluderer, at »ministeriets byggetilladelser er for længe om at nå ud til kommunerne«.

Kommunalbestyrelsen har dernæst udtalt, at kommunen blev forbavset over, at Undervisningsministeriet i slutningen af april måned 1968 kunne udtale, at det savnede byggesagen, som man fra 4. december 1967 til 8. februar 1968 såvel skriftligt som telefonisk havde korresponderet løbende om. Der var tale om en konkret sag, og der var ikke i Boligministeriets skrivelser af 27. december 1967 og 11. januar 1968 antydning af noget om, at kommunen skulle indsende flere skrivelser eller ansøgninger, idet Boligministeriet tværtimod havde meddelt, at det »ville vende tilbage til sagen«. Kommunen måtte herefter være berettiget til at vente på et udspil fra Undervisningsministeriets side, hvilken forventning syntes bestyrket gennem de førte telefonsamtaler, idet ingen på noget tidspunkt havde bedt kommunen om andet end supplerende oplysninger.

Videre har kommunalbestyrelsen anført, at Undervisningsministeriets cirkulærskrivelse af 15. februar 1968 ikke henvendte sig til Høje-Tåstrup kommune, der ikke på daværende tidspunkt var udtrådt af amtsskoledirektionen. Da kommunen heller ikke den 11. marts 1968 kunne vide, om den fik tilladelse til at træde ud af skoledirektionen, må det efter kommunalbestyrelsens opfattelse være korrekt, at den har sendt redegørelsen vedrørende det ønskede skolebyggeri til skoledirektionen, så meget mere som ministeriet i andre forhold har tilkendegivet, at vejen gik over skoledirektionen, indtil meddelelsen om kommunens udtræden af denne forelå.

Kommunalbestyrelsen har sammenfattende udtalt, at den efter sin opfattelse har gjort, hvad den skulle, med hensyn til indsendelsen af ansøgning om igangsætningstilladelse, samt at den vedrørende tidspunktet for igangsætningen af 2. etape ikke har handlet ulovligt.

Undervisningsministeriet har anført, at Høje-Tåstrup kommune har handlet korrekt ved at sende sin besvarelse af 11. marts 1968 til skoledirektionen, der nok burde have orienteret kommunen om, at dennes ansøgning

ikke blev omtalt i skoledirektionens indstilling til ministeriet.

Undervisningsministeriet har dernæst udtalt, at det ikke finder, at sagsbehandlingen i ministeriet er forsinket, og at ministeriet ikke havde grund til at reagere før efter modtagelsen af skoledirektionens indstilling af 17. april 1968. Da man havde gennemgået indstillingen, blev der telefoneret til kommunen efter en uges forløb.

Under hensyn til den vægt, Høje-Tåstrup kommune har lagt på at få det omhandlede skolebyggeri færdigt, er det ifølge Undervisningsministeriet bemærkelsesværdigt, at der fra august 1966, da ministeriet anbefalede igangsætningstilladelsen til 1. etape, hengik ca. 9 måneder, inden byggeriet kom i gang, samt at der fra mødet i november 1967 i Undervisningsministeriet vedrørende 2. etape hengik 2 1/2 måned, inden de lovede prognoser fra kommunen indkom til ministeriet.

Der er iøvrigt ikke fra kommunens side rykket skriftligt overfor ministeriet og efter det oplyste heller ikke i skoledirektionen om sagen. Forholdet er tværtimod det, at ministeriet i januar måned har rykket kommunen for de ovennævnte prognoser og i slutningen af april har gjort kommunen opmærksom på, at der måtte være sket en fejl.

Endelig har undervisningsministeriet peget på, at det af det foreliggende materiale fremgår, at udgravningsarbejdet til 2. etape er påbegyndt i maj 1968, men de egentlige byggearbejder er først påbegyndt i december 1968, ca. et halvt år efter at igangsætningstilladelse var anbefalet af Undervisningsministeriet.

På grundlag af de tilvejebragte oplysninger skal jeg udtale, at Undervisningsministeriets behandling af sagen om meddelelse af igangsætningstilladelse til 2. etape af Rønnevangsskolen i Høje-Tåstrup kommune til stadighed er foregået med fornøden hurtighed, og at der derfor ikke med føje kan rettes kritik mod ministeriet i anledning af sagens behandling.

Heller ikke den af Høje-Tåstrup kommune fulgte fremgangsmåde ved indgivelsen af ansøgningen om igangsætningstilladelsen i henhold til Undervisningsministeriets cirkulærskrivelse af 15. februar 1968 kan give mig grundlag for kritik. Det bemærkes herved, at jeg efter de nu foreliggende oplysninger må lægge til grund, at

det egentlige byggearbejde først påbegyndtes i december måned 1968. Da igangsættningstilladelsen var modtaget af kommunen den 12. juni 1968, har byggearbejdet ikke – således som det har været oplyst i pressen – været påbegyndt før modtagelsen af igangsættningstilladelsen.

Det tilføjes, at jeg forsåvidt angår Skoledirektionen for Københavns amt ikke har fundet, at der ved dennes sagsbehandling kan foreligge krænkelse af væsentlige retlige interesser, jfr. ombudsmandslovens § 6, stk. 5, og at jeg derfor ikke har kunnet tage stilling til, om skoledirektionens sagsbehandling ville kunne kritiseres.«

- 28.** *Henstillet til Statens Trykningskontor at overveje en ændret fremgangsmåde ved indhentelse af tilbud, således at modtaget prøvemateriale, der af tilbudsgiveren er gjort til genstand for bearbejdelse med henblik på tilbudet, ikke uden tilbudsgiverens samtykke overlades til et konkurrerende firma. (J.nr. 1001/67).*

En advokat klagede for sin klient A over den fremgangsmåde, Statens Trykningskontor havde benyttet i forbindelse med et fra A til Statens Ligningsdirektorat afgivet tilbud på levering af løsbladbind til vurderingsfortegnelser. Han gjorde herved gældende, at Trykningskontoret havde krænkede A's rettigheder, ved at man, efter at A havde leveret et prøvebind, overlod det til et konkurrerende firma B, hvis tilbud Trykningskontoret senere foretrak fremfor A's. Det var A's opfattelse, at det firma, der fik arbejdet overdraget, havde udnyttet prøveeksemplaret ved udarbejdelsen af tilbudet.

Af de foreliggende oplysninger fremgik det, at Statens Ligningsdirektorat tidligt på året 1965 havde erfaret, at amtstuen i Hillerød anvendte nogle mapper svarende til den i nærværende sag omhandlede, og at en kontorfunktionær ved amtstuen under et besøg af en af A's repræsentanter havde gjort denne opmærksom på, at Ligningsdirektoratet eventuelt var interesseret i lignende mapper.

A rettede herefter henvendelse til Ligningsdirektoratet, der meddelte, at antagelse af et eventuelt tilbud skulle ske gennem Statens Trykningskontor. Efter at der havde fundet forhandlinger sted mellem direktoratet og selskabet om mappens udseende og indretning, afgav A et tilbud af 26. marts 1965, der blev oversendt til Statens Trykningskontor tilligemed det prøvebind, som var fulgt med tilbudet. Trykningskontoret, som fandt prisen for høj, indhentede tilbud om leverance af mappen fra B, idet man i stedet for at give en beskrivelse af, hvilken vare Trykningskontoret ønskede, medsendte det omhandlede prøveeksemplar.

Den 5. april 1965 afgav B tilbud på levering af 16.000 plasticbind til en pris, der lå ca. 23 pct. under A's tilbud. B's tilbud blev accepteret. Den 21. april 1965 anmeldte A samlemappen til Direktoratet for Patent- og Varemærkevæsenet til registrering som mønster. Registreringen fandt sted den 23. s.m., og i skrivelse af samme dato protesterede A's advokat overfor Trykningskontoret, idet han gjorde gældende, at det havde krænkede selskabets rettigheder ved at overlade et konkurrerende firma det udarbejdede mønsterbeskyttede prøveeksemplar. Da Trykningskontoret svarede advokaten, at det intet havde at bemærke til hans skrivelse, udbad han sig en redegørelse for den af Trykningskontoret fulgte fremgangsmåde. Den 6. maj 1965 svarede Trykningskontoret, at det i første omgang havde afvist henvendelsen, fordi såvel Trykningskontoret som B var af den opfattelse, at der måtte foreligge en misforståelse, når advokaten påberåbte sig beskyttelsesret for en vare, som i materiale, form, mekanisme og anvendelsesmulighed var uden noget som helst særpræg, og som blev fremstillet i tusindvis af eksemplarer af andre selskaber end A. Trykningskontoret anførte endvidere, at den fulgte fremgangsmåde ved indhentelse af tilbud var ganske normal og i overensstemmelse med praksis såvel indenfor private virksomheder som indenfor statens øvrige indkøbsorganer. Fremgangsmåden bidrager til at sikre, at ingen tilbudsgiver bliver uretfærdigt behandlet f.eks. ved en andens underbud på en anden og kvalitetsmæssigt ringere vare. Den af B fremstillede mappe var af bedre kvalitet og på et afgørende punkt væsentligt forbedret i forhold til A's mappe. Iøv-

rigt bemærkede Trykningskontoret, at man havde konstateret, at alle dispositioner var foretaget på et tidspunkt, da A ikke havde nogen vare registreret i Patentdirektoratets varemærkeafdeling.

Den 25. maj 1965 skrev advokaten til B, overfor hvem han ligeledes protesterede mod, at det pågældende prøveeksemplar blev anvendt som forbillede ved fremstilling af en efterligning, og mod, at selskabet leverede mapperne til Statens Ligningsdirektorat. Han forbeholdt sin klients erstatningskrav og gjorde gældende, at det af A fremstillede eksemplar var beskyttet i henhold til loven om mønstre, således at det var fastslået, at den pågældende mappe havde fornødent særpræg til at opnå denne beskyttelse. B svarede bl.a., at man ikke kunne se, hvori prøveeksemplarets særpræg bestod, da selskabet tidligere havde fremstillet over 100.000 arbejdsmapper til skolerne efter nøjagtig samme principper, blot i karton, og at man i de sidste 30 år havde fremstillet lignende mapper, ligesom andre producenter havde fremstillet dem i plastic.

Herefter forelagde advokaten sagen for Økonomiministeriet, idet han gjorde gældende, at A havde konstateret, at de af B fremstillede samlemapper på intet væsentligt punkt adskilte sig fra den af hans klient konstruerede. Det var A's opfattelse, at hans konstruktion var særpræget med hensyn til splitter, plasticoverligger, skyder og plasticbind. Endvidere anførte advokaten, at A havde lidt et meget stort tab ved at blive afskåret fra at levere den konstruerede mappe og var særlig fortørnet over, at der, efter at B havde afgivet tilbud, ikke havde været ført forhandlinger om prisen med A. Endelig anmodede advokaten ministeriet om at foranledige, at A fik lejlighed til at levere mapperne til Statens Ligningsdirektorat.

Statens Trykningskontor anførte overfor Økonomiministeriet, at det havde fundet A's tilbud for højt og indhentet et konkurrerende tilbud fra B, hvis tilbud lå væsentligt lavere end A's. Trykningskontoret fremhævede, at det i sagen havde fulgt de sædvanlige og af Statens Nævn for Papir og Tryksager godkendte retningslinier, der bl.a. går ud på følgende:

»Foreligger der en prøve på den vare, der ønskes leveret, et løsbladbind, en trykprøve eller andet, medfølger prøven forespørgselen om tilbud, således at der ikke kan være tvivl

om, hvilken vare det drejer sig om. Foreligger der ingen prøve, formuleres forespørgselen til alle tilbudsgivere enslydende og på en så nøjagtig og faglig måde, at der ikke skulle kunne opstå tvivl om varens art, hvorefter modtagne tilbud i regelen kan sammenlignes direkte.

Medmindre Trykningskontoret i et modtaget tilbud konstaterer åbenlyse fejlkalkulationer eller misforståelser, diskuteres priserne ikke med tilbudsgiverne. Det mest fordelagtige tilbud, alt taget i betragtning, antages, og der gives meddelelse om ikke antagelse til de øvrige tilbudsgivere.

Trykningskontoret benytter aldrig et lavt tilbud til at »tinge« om endnu lavere priser hos en anden leverandør, idet noget sådant af leverandørerne ville blive betragtet som forsøg på unfair pristryk. Det er også en ufravigelig regel ikke at give en leverandør oplysning om en konkurrents priser, en regel, Trykningskontoret også beder andre statsinstitutioner om at følge.

Disse retningslinier er højt værdsat blandt leverandørerne, fordi det giver dem tryghed for fair og objektiv behandling i deres samarbejde med Trykningskontoret.«

Trykningskontoret bemærkede endvidere, at der ved et eventuelt nyt behov for løsbladbind intet var til hinder for, at der blev indhentet tilbud fra A, og at antagelsen af tilbuddet fra B medførte en besparelse på 17.332,80 kr.

Direktoratet for Patent- og Varemærkevæsenet udtalte, at ifølge § 1 i loven om mønstre (lovbekendtgørelse nr. 193 af 1. september 1936) beskyttes som mønstre forbilleder for industrifrembringelsers ydre udstyr og ydre skikkelse. Hvis en mønsteranmeldelse er formelt i orden, finder registrering sted uden nogen forudgående nyhedsundersøgelse. Det bliver herefter et domstolsspørgsmål, om der ved registrering er opstået nogen eneret. Den beskyttelse, der kan opnås ved mønsterregistrering, omfatter alene genstandens ydre udstyr og ydre skikkelse, hvilken beskyttelse ikke må forveksles med en patentbeskyttelse. Den i mappen anvendte samleanordning må derfor efter direktoratets opfattelse anses som mønsterbeskyttelsen uredkommende. Forsåvidt angik spørgsmålet om, hvorvidt mappen – bortset fra samleanordningen og skinnen – havde et nyt og ejendommeligt udseende, således at kravene i mønsterlovens § 4, nr. 4 og nr. 5, kunne siges at være opfyldt, udtalte di-

rektoratet, at det anså det for tvivlsomt, om mappen var ny og ejendommelig, idet der måtte bortses fra den tekniske anordning, fra den anvendte samleskinne og fra det til mappen anvendte materiale, der er mønsterbeskyttelsen ivedkommende. Endvidere anførtes det, at mønsteranmeldelsen blev indgivet den 21. april 1965, mens tilbudet om levering af mappen allerede blev afgivet den 26. marts 1965, og at mønsterlovens § 27, stk. 2, åbner adgang til under en eventuel retssag at gøre gældende, at mønsteret ikke er beskyttet, selvom mappen er registreret. Endelig anførte direktoratet, at en krænkelse af ophavsretsloven næppe kunne komme på tale, og at spørgsmålet herefter var, om konkurrence-loven, herunder generalklausulen i § 15, kunne anses for overtrådt. Direktoratet var af den opfattelse, at bestemmelsen næppe kunne komme til direkte anvendelse overfor Trykningskontoret, hvorimod det var muligt, man kunne forbyde B fremtidig at fremstille mappen, hvis fremstillingen var en såkaldt »slavisk efterligning« af prøvemappen. Da der ikke til direktoratet medfulgte nogen model af den af B fremstillede mappe, kunne direktoratet imidlertid ikke tage stilling til dette spørgsmål. Efter de foreliggende oplysninger fandt direktoratet, at der næppe kunne gøres et erstatningskrav gældende overfor Trykningskontoret og B. Direktoratet henlede opmærksomheden på, at det måtte anses for uheldigt, hvis Trykningskontoret stillede en særlig opgave til en erhvervsvirksomhed og derefter på grundlag af forevist original arbejdsindsats indhentede nyt tilbud fra anden side på varen fremstillet med den anden virksomheds model som forbillede. En sådan situation forelå dog efter direktoratets opfattelse heller ikke i det foreliggende tilfælde, hvor det drejede sig om en vare af almen karakter. Hvis særlige opgaver skal løses, bør man efter direktoratets opfattelse så vidt muligt rette samtidig henvendelse til flere for at få det bedste og billigste tilbud frem. Direktoratet konkluderede herefter, af klagen måtte afvises.

Overfor Økonomiministeriet udtalte Handelsministeriet som sin opfattelse, at forholdet ikke omfattedes af konkurrenceloven eller anden under Handelsministeriet hørende lovgivning, og at ministeriet ikke kunne udtale sig om, hvorvidt forholdet iøvrigt kunne kritiseres.

Økonomiministeriet meddelte herefter A's advokat, at det ikke fandt anledning til at kritisere den af Trykningskontoret anvendte fremgangsmåde. Ministeriet bemærkede i denne forbindelse, at det måtte anses for særdeles tvivlsomt, om mappen var ny og ejendommelig og således omfattet af mønsterbeskyttelsen. Ministeriet anførte dernæst, at såfremt Trykningskontoret havde stillet en særlig opgave til en erhvervsvirksomhed og der derefter på grundlag af et forevist originalt arbejdsresultat blev indhentet nyt tilbud fra anden side på varer fremstillet med den anden virksomheds model som forbillede, ville man have fundet forholdet kritisabelt, men noget sådant var ikke tilfældet i nærværende sag, hvor det drejer sig om en vare af almindelig karakter.

I en ny skrivelse fastholdt advokaten overfor Økonomiministeriet, at der var tale om en mønsterbeskyttet vare, og at der netop var stillet en særlig opgave til A, som frembragte et originalt arbejdsresultat. Han anførte endvidere, at det af Økonomiministeriets skrivelse fremgik, at det var særdeles tvivlsomt, hvorvidt mappen var mønsterbeskyttet, og at en sådan tvivl burde komme A til gode.

Økonomiministeriet fastholdt sin afgørelse. Når det i ministeriets skrivelse af 6. januar 1967 var anført, at det måtte anses for særdeles tvivlsomt, om mappen var ny og ejendommelig, var der dermed bl.a. givet udtryk for, at spørgsmålets endelige afgørelse var et domstolsanliggende. Økonomiministeriet understregede i denne forbindelse, at såfremt der fra Trykningskontoret havde været tvivl om mappens mangel på originalitet på det tidspunkt, tilbudet blev afgivet, ville den ikke være blevet forevist et med A konkurrerende firma. Ministeriet tilføjede, at Trykningskontoret ville rette henvendelse til A om afgivelse af tilbud, såfremt der påny skulle opstå behov for anvendelse af samlemapper af omhandlede art i statstjenesten.

I klagen til mig gjorde advokaten gældende, at B's mappe blev leveret til Statens Ligningsdirektoratet til en pris, som kun lå lidt under A's, og at A havde kunnet konstatere, at mapperne på intet væsentligt punkt adskilte sig fra hinanden. Han fremhævede endvidere ligesom tidligere overfor ministeriet, på hvilke punkter hans klients mappe adskilte sig fra andre tidligere fremstillede mapper.

Trykningskontoret anførte, at den anvendte fremgangsmåde, hvorved en fra en tilbudsgiver modtaget vareprøve også bruges som prøve ved eventuel indhentelse af tilbud fra anden side, er helt almindelig indenfor såvel offentlige som private indkøbsorganer. Trykningskontoret anså fremgangsmåden for at være ikke alene fuldt forsvarlig, men af væsentlig betydning ved indhentelse af tilbud, således at man ikke får tilbud på en vare, der er af ringere kvalitet. En konkret vareprøve, et lølbladbind eller f. eks. en tryksag giver mindre anledning til misforståelser end en faglig beskrivelse af den ønskede vare. Forudsætningen for rigtigheden af denne fremgangsmåde er, at der er tale om en vareprøve, der ikke er belagt med særlige rettigheder. For Trykningskontoret har der ikke på noget tidspunkt været tvivl om, at det af A fremsendte lølbladbind var en ganske almindelig og gængs handelsvare, der kunne købes hos ethvert firma indenfor branchen, ligesom alle de til lølbladbindet anvendte materialer kan købes og anvendes frit. Efter Trykningskontorets opfattelse har det intet med særpræg at gøre, om et lølbladbind er stift, mindre stift eller blødt, eller om der anvendes en eller flere splitter. Trykningskontoret anførte endvidere, at B's mapper på flere punkter adskilte sig fra A's, idet der bl.a. var anvendt smallere splitter, og mapperne var støbt i eet stykke i modsætning til prøvebindet, der var støbt i to halvdele. De to tilbudgivende firmaer, på hvis tilbud der var en meget betydelig prisforskel, var efter Trykningskontorets opfattelse behandlet på lige fod.

Økonomiministeriet henholdt sig overfor mig til Trykningskontorets udtalelse.

Overfor de indhentede udtalelser anførte advokaten bl.a., at hans klient af egen drift havde konstateret, at Statens Ligningsdirektorat havde et behov for en samlemappe og ved henvendelse havde fået klarlagt den stillede opgave, hvorefter man havde løst den og afgivet et prøvebind med pris. Hvis andre konkurrenter eller tilbudsgivere skulle ligestilles med A, måtte opgaven på tilsvarende måde skriftligt eller mundtligt defineres overfor dem. Advokaten fremhævede nu, at hans klient, da han leverede vareprøven, fik oplyst, at sagen skulle forelægges for Trykningskontoret, og at man ville indhente tilbud fra B, hvilket hans klient accepterede med den udtrykkelige tilføjelse, at man ikke måtte videre-

give prøveappen til konkurrenten. Advokaten anførte endvidere, at det ville have været korrekt, såfremt Trykningskontoret, efter at B's tilbudspris forelå, havde forhandlet med A om prisen. Med hensyn til spørgsmålet om mønsterbeskyttelsen gjorde advokaten gældende, at mappen ikke på noget tidspunkt havde været alment tilgængelig forud for den 21. april 1965. De af amtstuen i Hillerød anvendte mapper var af væsentligt forskelligt ydre og udstyr, hvorfor de ikke kunne sammenlignes med prøveeksemplaret. Advokaten fastholdt, at konkurrencelovens regler, herunder generalklausulen om redelig forretnings-skik, var overtrådt.

I anledning af advokatens bemærkning om, at hans klient af Ligningsdirektoratet havde fået stillet en opgave og derefter til brug for afgivelse af tilbud fremstillede et prøvebind, anførte Statens Trykningskontor, at det har så stor en erfaring vedrørende lølbladbind såvel hvad angår foreliggende lagervarer som konstruktion af bind til særlige formål, at det ville have været uden betydning for løsningen af opgaven, om den var stillet med eller uden prøvebind. Da der forelå et prøvebind, var det selvfølgelig at anvende prøvebindet til sikring af, at det konkurrerende tilbud ikke blev baseret på levering af en ringere vare. Det var dernæst for Trykningskontoret en helt ny oplysning, at A havde nedlagt et udtrykkeligt forbud mod, at prøveeksemplaret blev videregivet til en konkurrent. Den fuldmægtig i Statens Ligningsdirektorat, der førte forhandlingerne med Trykningskontoret og med A, havde på kontorets forespørgsel oplyst, at han ikke havde nogen erindring om, at der blev nedlagt et sådant forbud.

Arbejdsministeriet, hvortil det pågældende sagsområde i mellemtiden var overgået, henholdt sig overfor mig til Trykningskontorets udtalelse. Overfor bemærkningen om, at hvis andre konkurrenter eller tilbudsgivere skulle ligestilles med A, måtte opgaven på tilsvarende måde skriftligt eller mundtligt defineres overfor disse, anførte ministeriet, at sagen om leverancen var startet, efter at A's repræsentant på eget initiativ henvendte sig til Ligningsdirektoratet i det øjemed at opnå en ordre, og at prøvebindet næppe kunne siges at være foranlediget af en stillet opgave fra Ligningsdirektoratet endsige fra Trykningskontoret.

Jeg udbad mig en udtalelse fra Grosserer-

Societetets Komite, der svarede, at uanset at komiteen måtte være af den opfattelse, at den af Statens Trykningskontor anvendte fremgangsmåde ikke kunne betegnes som korrekt, mente den ikke at kunne udtale sig om, hvorvidt fremgangsmåden måtte anses for at være i strid med redelig forretningsskik, idet komiteen anså spørgsmålet for at være et domstolsanliggende, der måtte afgøres efter samtlige konkret foreliggende omstændigheder.

Efter det således oplyste udtalte jeg, at spørgsmålet om, hvorvidt der ved den af Statens Trykningskontor anvendte fremgangsmåde var sket en krænkelse af A's retigheder efter ophavsretsloven, mønsterloven eller konkurrenceloven, og om der i bekræftende fald tilkom ham en erstatning, henhørte under domstolens afgørelse, og jeg fandt derfor ikke at burde tage stilling til disse spørgsmål. Det lå dernæst udenfor området for min virksomhed at foranledige, at A kom til at levere de omhandlede mapper til Statens Ligningsdirektorat.

Spørgsmålet var herefter alene, om det forhold, at Trykningskontoret i forbindelse med indhentelsen af tilbud fra B overlod det fra A modtagne prøveeksemplarer til det konkurrerende firma, ud fra almindelige administrative synspunkter kunne give anledning til kritik.

Ved bedømmelsen af dette spørgsmål måtte jeg efter det foreliggende lægge til grund, at Trykningskontoret ikke havde haft kendskab til, at A skulle have nedlagt forbud mod, at prøveeksemplaret blev

overladt til et konkurrerende firma. Endvidere kunne jeg ikke anse der for godtgjort, at B var blevet gjort bekendt med A's pris.

Alt taget i betragtning var det imidlertid min opfattelse, at Trykningskontoret i en situation som den foreliggende ikke uden særlig tilladelse burde have overladt en tilbudgivers materiale til et konkurrerende firma, og sagen gav mig derfor anledning til at henstille til Trykningskontoret at overveje, om det ikke ville være rettest at indføre en ordning, hvorefter man i alle tilfælde, hvor der i forbindelse med indhentelse af tilbud modtages prøvemateriale, der af tilbudsgiveren er gjort til genstand for en eller anden form for bearbejdelse med henblik på tilbudet, indhenter tilbudsgiverens samtykke til, at prøvematerialet eventuelt overlades til et konkurrerende firma, idet det må tillægges afgørende betydning, at myndighederne ved indhentelse af tilbud i så vidt omfang som muligt sikrer sig imod, at der kan rejses berettiget kritik mod deres fremgangsmåde.

Statens Trykningskontor tog henstillingen til efterretning og meddelte, at den ikke ville medføre nogen principiel ny retningslinie for Trykningskontorets virksomhed, men at sagen ville give anledning til, at der blev trukket snævre grænser for overladelse af modtaget prøvemateriale, i eller uden forbindelse med afgivet tilbud, til konkurrerende firma.

Jeg tog det af Trykningskontoret anførte til efterretning.

29. *En ansøgning om tilskud til en lærlings rejseudgifter var blevet afslået, fordi den var indgivet mere end 6 måneder efter læreforholdets påbegyndelse. (J.nr. 663/68).*

Centralarbejdsanvisningskontoret klagede over en af Undervisningsministeriet truffet afgørelse, hvorefter der ikke kunne ydes maskinarbejderlærling A rejsetilskud i henhold til Arbejdsministeriets bekendtgørelse nr. 214 af 20. juni 1961 om statstilskud til lærlinges rejse- og opholdsudgifter under oplæring udenfor hjemstedet.

Det var oplyst, at A var født i 1950, at han den 17. november 1966 indgav ansøgning om tilskud til rejse- og opholdsudgifter under ophold udenfor hjemstedet, og at han på det

tidspunkt boede i Lejre hos sin moder.

Ifølge ansøgningsskemaet var der indgået lærekontrakt mellem A og Københavns Vandforsyning den 9. september 1965, og læretiden var påbegyndt den 15. s. m. Den i lærlingelovens § 6 omhandlede prøvetid på 6 måneder var således udløbet ved ansøgningens indgivelse.

Arbejdsanvisningskontoret videresendte ansøgningen til Arbejdsdirektoratet og henstillede, at der principalt blev ydet A støtte til rejseudgifter med tilbagevirkende kraft fra

læreforholdets påbegyndelse, da kontoret måtte skønne, at han ikke kunne opnå en tilsvarende oplæring på hjemstedet, ligesom kontoret gjorde gældende, at betingelserne iøvrigt for opnåelse af tilskud i henhold til bekendtgørelsen af 20. juni 1961 var opfyldt. Kontoret, som var bekendt med direktoratets praksis, hvorefter tilskud ikke blev bevilget, såfremt ansøgning herom først blev indgivet efter prøvetidens udløb, anbefalede, at tilskud blev ydet til A, og henviste i denne forbindelse til, at der ikke i Arbejdsministeriets cirkulære nr. 150 af 20. juni 1961 var fastsat nogen frist for ansøgningens indsendelse, og at fristen heller ikke var omtalt i bekendtgørelsen af 20. juni 1961 eller Arbejdsdirektoratets cirkulære af samme dato. Da 6 måneders fristen for indgivelse af ansøgninger om rejsetilskud m. v. således ikke var offentliggjort i overensstemmelse med loven om Lovtidende, fandt kontoret, at regelen ikke var trådt i kraft. Kontoret gjorde i denne forbindelse gældende, at det forhold, at der i lærekontrakter oprettet efter august/september 1965 blev indlagt en rød seddel med oplysning om ansøgningsfristen, ikke kunne træde i stedet for offentliggørelse. Kontoret henviste endvidere til, at den manglende offentliggørelse kunne medføre dels en forskelsbehandling af borgerne, dels at tilskudsordningen ikke blev anvendt i det omfang, som bevillingsmyndighederne havde tilsigtet. Endelig anførte kontoret, at det forhold, at A's mor oppebar enkebørnsbidrag, ikke kunne afskære ham fra at opnå rejsetilskud. Subsidiært indstillede kontoret, at rejsetilskud blev bevilget A efter hans fyldte 18. år, fra hvilket tidspunkt moderens ret til enkebørnsbidrag bortfaldt, samtidig med at A's rejseudgifter blev forhøjet.

Den 27. juli 1967 meddelte Arbejdsdirektoratet A, at formålet med tilskudsordningen principielt er at yde støtte i forbindelse med påbegyndelse af et læreforhold. Da ansøgningen først var indgivet efter prøvetidens udløb, havde direktoratet ikke fundet grundlag for at imødekomme ansøgningen.

I en skrivelse af samme dato til arbejdsanvisningskontoret redegjorde direktoratet for afgørelsen, idet man overfor kontorets principielle indstilling anførte, at formålet med tilskudsordningen var at ligestille unge, der på grund af deres bopæl er vanskeligere stillet end andre unge med hensyn til at opnå læreplads. Den grundlæggende betingelse for til-

skud, som går ud på, at lærlingen ikke kan finde en læreplads ved hjemstedet, ville efter direktoratets opfattelse i langt de fleste tilfælde ikke kunne dokumenteres behørigt efter en længere tids forløb, hvorfor direktoratet med Undervisningsministeriets godkendelse i de 6 år, ordningen havde bestået, havde fulgt den praksis, at tilskud ikke blev ydet, når et læreforhold havde kunnet bestå i mere end et halvt år, uden at der havde været søgt om tilskud, idet man i denne forbindelse tillige havde lagt vægt på, at læreforholdet i løbet af de første 6 måneder lovligt ville kunne ophæves, såfremt en ansøgning om tilskud ikke kunne imødekommes.

Endvidere henviste direktoratet til, at ansøgningsfristen bringes til lærlingenes kundskab, ved at arbejdsanvisningskontorerne i lærekontrakterne indlægger den af direktoratet udarbejdede røde vejledning. For ikke helt at afskære lærlinge i ældre læreforhold fra tilskud havde direktoratet i praksis ydet tilskud, såfremt der i et bestående læreforhold i løbet af læretiden var indtrådt forhold, som ikke kunne have været taget i betragtning ved læreforholdets indgåelse, og som væsentligt ændrede de forudsætninger, der forelå på dette tidspunkt, og derved bragte læreforholdets fortsatte beståen i fare. De ændringer, der ville ske i A's økonomiske forudsætninger for, at han kunne gennemføre læren, når han fyldte 18 år, kunne efter de foreliggende oplysninger ikke give grundlag for at imødekomme kontorets subsidiære indstilling.

Arbejdsanvisningskontoret indbragte Arbejdsdirektoratets afgørelse for Direktoratet for Erhvervsuddannelserne, som svarede, at det ikke fandt grundlag for at ændre den af Arbejdsdirektoratet truffene afgørelse. Direktoratet tilføjede, at man var af den opfattelse, at hele tilskudsordningen fra begyndelsen i væsentlig grad har været bygget på et administrativt skøn vedrørende mulighederne for, at den enkelte ansøger har kunnet opnå en tilsvarende oplæring ved hjemstedet. Da lærekontrakter ikke ensidigt kan ophæves efter udløbet af prøvetiden, har Arbejdsdirektoratet med tilslutning fra Undervisningsministeriet fortolket denne bestemmelse således, at spørgsmålet om tilskud må være rejst inden prøvetidens udløb. Direktoratet fandt ikke anledning til at ændre dette standpunkt, men man ville på den givne foranledning påny overveje at optage forhandling med Arbejds-

direktoratet om en ændring af bekendtgørelsen, således at den gældende praksis kom til udtryk i teksten.

Herefter klagede Centralarbejdsanvisningskontoret til mig over den af Direktoratet for Erhvervsuddannelserne truffne afgørelse. I henhold til ombudsmandslovens § 6, stk. 3, oversendte jeg klagen til Undervisningsministeriet (departementet), der svarede arbejdsanvisningskontoret, at det ikke fandt grundlag for at ændre de tidligere truffne afgørelser. Ministeriet tilføjede, at det ved afgørelsen af sagen havde lagt vægt på, at formålet med tilskudsordningen er at ligestille unge, der på grund af deres bopæl er vanskeligere stillet end andre unge med hensyn til at opnå læreplads, at dette formål har fundet udtryk gennem bekendtgørelsens betingelse om, at vedkommende offentlige arbejdsanvisningskontor skønner, at lærlingen ikke kan opnå en tilsvarende oplæring ved hjemstedet, at det normalt kun vil være muligt at dokumentere opfyldelsen af denne betingelse i forbindelse med eller en kortere tid efter læreforholdets indgåelse, at det derfor vil være nødvendigt at fastsætte en frist for indsendelse af ansøgning om støtte efter denne bestemmelse, samt at den gennem mere end 6 år praktiserede ordning, hvorefter fristen er fastsat til 6 måneder, svarende til prøvetidens længde, af flere grunde forekommer naturlig.

Undervisningsministeriet henledte samtidig kontorets opmærksomhed på A's mulighed for at søge støtte gennem Ungdommens Uddannelsesfond. Endvidere anførte ministeriet, at selvom man således ikke havde fundet grundlag for at ændre afgørelsen, havde henvendelsen dog givet ministeriet anledning til at overveje, hvorvidt det ville være hensigtsmæssigt at optage bestemmelsen om 6 måneders fristen i bekendtgørelsen af 20. juni 1961.

Over for mig gjorde Centralarbejdsanvisningskontoret bl. a. gældende, at det af ministeriet nævnte forhold om lærekontraktens løsere karakter i prøvetiden ofte kan bevirke, at lærlingen mener, at han først kan søge tilskud, når man har fuld sikkerhed for, at læreforholdet faktisk bliver etableret, idet der efter manges opfattelse først på dette tidspunkt er indgået et virkeligt læreforhold. Meddelelsen om 6 måneders fristen ved indlæggelse af den røde seddel var ikke fuldt ud gennemført på det tidspunkt, da A gik i lære, ligesom meddelelsen var affattet på en sådan

måde, at det for mange ville være vanskeligt at forstå, at man var afskåret fra den nævnte hjælp, såfremt ansøgningen ikke var indsendt inden prøvetidens udløb. Når det iøvrigt i meddelelsen er anført, at det ikke er udelukket, at tilskud kan opnås efter prøvetidens udløb, såfremt der på et senere tidspunkt måtte indtræde væsentlige og uforudselige ændringer med hensyn til forudsætningerne for oplæringen, skulle der i den konkrete sag være mulighed for i hvert fald at følge kontorets subsidiære indstilling.

Arbejdsdirektoratet henviste til sin redegørelse til Centralarbejdsanvisningskontoret og til Undervisningsministeriets afgørelse. Arbejdsdirektoratet tilføjede, at tilskudsordningens formål bl. a. er at medvirke til at fjerne de betænkeligheder, en lærling kan have ved at skulle være nødt til at tage en læreplads så langt fra hjemmet, at det medfører udgifter enten til transport eller ophold ved lærestedet. Det er derfor velovervejet, at der siden tilskudsordningens indførelse i 1959 praktiseres en ansøgningsfrist på 6 måneder, svarende til prøvetiden, idet lærlingen, såfremt det ansøgte tilskud ikke skulle kunne bevilges, vil have mulighed for at få læreforholdet ophævet uden at skulle svare erstatning. I de tilfælde, hvor en tilskudsydelse er af virkelig betydning for læreforholdet, skulle incitamentet til at søge tilskud straks snarest være større end incitamentet til at vente, indtil det ved prøvetidens udløb kan fastslås, om læreforholdet fortsættes, i særdeleshed da det utvivlsomt kun er et fåtal af læreforholdene, hvor lærlingen ved oprettelsen tænker på, at prøvetiden skulle være en mindre sikker del af læretiden.

Har lærlingen gennemført de første 6 måneder af et læreforhold uden støtte efter nævnte tilskudsordning, vil der i de fleste tilfælde være mulighed for, at læreforholdet – alt andet lige – også kan gennemføres uden støtte.

Indlæggelsen af den røde folder med oplysning om tilskudsordningen i de lærekontrakter, der indsendes til arbejdsanvisningskontorerne til godkendelse, må efter direktoratets opfattelse betragtes som en service, der ydes lærlingene. Da der ikke består nogen pligt i henhold til lærlingeloven til at oprette skriftlig kontrakt, når læren påbegyndes efter det 18. år, er det ikke muligt at informere alle lærlinge om tilskudsordningen ved indlæg-

gelse af denne folder i lærekontrakterne, men direktoratet mener ikke, at en lærling, der tilfældigvis ikke skulle have modtaget denne informationseddél, skulle kunne få en bedre stilling end en lærling, der har modtaget den. Det er direktoratets erfaring, at der også gives de unge orientering om de muligheder, der er for at søge støtte i læretiden, både fra erhvervsvejledernes og lærlingskolernes side.

Ansøgningsfristen på de 6 måneder er fastsat, fordi hovedbetingelsen for opnåelse af tilskud siden 1961 er, at læreplads ved hjemstedet trods forsøg derpå ikke har kunnet opnås, og at man må have mulighed for at konstatere, hvorvidt denne betingelse nu er opfyldt, og selvom der er egne af landet, hvor det ikke er muligt for lærlingene at opnå hvilken som helst læreplads ved hjemstedet, kommer flertallet af ansøgninger fra steder, hvor en tilsvarende læreplads ved hjemstedet ikke på forhånd kan udelukkes, hvorfor det i alle disse tilfælde vil være lettere for arbejdsanvisningskontorerne at konstatere, hvilke forgæves bestræbelser lærlingene har udfoldet i så henseende, når ansøgningsfristen er på et halvt år. Til kontorets subsidiære indstilling anførte direktoratet, at man ikke kunne anse det forhold, at lærlingens transportudgifter stiger ved det fyldte 18. år, eller at børnepenge bortfalder efter lærlingens fyldte 18. år, som uforudselige og væsentlige i relation til tilskudsordningen.

Direktoratet for Erhvervsuddannelserne henholdt sig til det af Arbejdsdirektoratet anførte og tilføjede, at det må anses for påkrævet, at lærlingene informeres om 6 måneders fristen, og at ilæggelsen af den røde vejledning i lærekontrakterne derfor næppe kan betragtes som en service overfor lærlingene.

Direktoratet gik iøvrigt ud fra, at A i hvert fald ved lærekontraktens godkendelse havde fået vejledningen udleveret, idet Arbejdsdirektoratet ved cirkulærskrivelse af 22. juli 1965 havde pålagt arbejdsanvisningskontorerne fremtidig at indlægge vejledningen i lærekontrakter ved disses udlevering, og idet Centralarbejdsanvisningskontoret rekvirerede

vejledninger umiddelbart efter cirkulærskrivelsens udsendelse.

Undervisningsministeriet udtalte, at de af Arbejdsdirektoratet og Direktoratet for Erhvervsuddannelserne afgivne udtalelser ikke gav ministeriet anledning til bemærkninger, og at ministeriet i det hele kunne henholde sig til disse udtalelser og til den trufne afgørelse, idet arbejdsanvisningskontorets skrivelse til mig ikke indeholdt oplysninger, der kunne motivere ministeriet til at ændre standpunkt. Ministeriet tilføjede, at det snarest ville tage skridt til at indføje en bestemmelse om 6 måneders fristen i bekendtgørelsen af 20. juni 1961.

Efter ordlyden af § 2, nr. 2, i bekendtgørelsen af 20. juni 1961 og det om formålet med tilskudsordningen foreliggende fandt jeg ikke at kunne kritisere, at myndighederne havde anset det for rimeligt i praksis at fastsætte den i sagen omhandlede frist for indgivelse af ansøgninger om bl. a. rejsetilskud. Under hensyn hertil kunne den af Undervisningsministeriet trufne afgørelse vedrørende spørgsmålet om rejsetilskud til A heller ikke give mig grundlag for kritik.

Selvom indlæggelsen af den i sagen omtalte røde vejledning normalt må være en forsvarlig måde, hvorpå man kan orientere lærlingene om den i den administrative praksis gældende frist for indgivelse af ansøgninger om tilskud, måtte det dog anses for ønskeligt, at en så vigtig frist indeholdes i bekendtgørelsen om tilskud. Da Undervisningsministeriet imidlertid havde meddelt, at det snarest ville tage skridt til at indføje en bestemmelse herom i bekendtgørelsen, fandt jeg at kunne undlade at foretage videre i sagen.

Ved bekendtgørelse nr. 67 af 10. marts 1969 om ændring af bekendtgørelse om stats-tilskud til lærlinges rejse- og opholdsudgifter er der nu i § 3 indsat en bestemmelse om, at ansøgning om statstilskud skal indsendes inden 6 måneder efter læreforholdets påbegyndelse.

30. *Kritiseret, at en kommune i en enkelt uge uden skatteyderens samtykke havde ladet foretage tilbageholdelse i vedkommendes løn med et beløb, der oversteg det i kommuneskatteloven fastsatte maximum. (J.nr. 668/68).*

A gjorde gældende, at Højelse kommunes skattevæsen de sidste to uger før hans sommerferie havde foranlediget tilbageholdt et for stort beløb af hans løn til dækning af en skatterestance.

I den anledning besluttede jeg i medfør af ombudsmandslovens § 6, stk. 5, at foretage en undersøgelse, og jeg anmodede Højelse sogneråd om en redegørelse for den fremgangsmåde, skattevæsenet havde fulgt ved inddrivelsen af de A pålignede personlige skatter.

Af de foreliggende oplysninger fremgik det, at tilbageholdelsen i A's løn gennem nogen tid efter aftale mellem kommunen og A's hustru fandt sted med 200 kr. pr. uge.

Da skattevæsenet i lønnen for de to sidste uger før A's sommerferie foranledigede tilbageholdt 300 kr. pr. uge, henvendte A sig til sognerådsformanden og protesterede herimod. Han forlangte samtidig det for meget tilbageholdte beløb udbetalt, hvilket blev nægtet.

Sognerådet udtalte overfor mig, at der ved udbetalingen af lønnen for den sidste uge før A's ferie tillige blev udbetalt feriepenge, og at det tilbageholdte beløb, 300 kr., herved ikke oversteg 25 pct. af det ialt udbetalte beløb.

Med hensyn til tilbageholdelsen i lønnen for den foregående uge erkendte sognerådet derimod, at kommunen på A's forlangende burde have foretaget tilbagebetaling af differencen mellem de tilbageholdte 300 kr. og 25 pct. af den udbetalte løn.

Det var endelig oplyst, at sognerådet som følge af A's protest havde meddelt hans arbejdsgiver, at tilbageholdelse fremtidig kun skulle finde sted med 25 pct. af hver lønudbetaling. Da dette imidlertid efter sognerådets opfattelse ville medføre, at afdragene ikke stod i rimeligt forhold til de pålignede skatter, anmodede sognerådet samtidig A om, at

der herudover blev indbetalt 150 kr. ugentlig direkte til kommunekontoret.

Ifølge kommuneskattelovens § 42, stk. 1, har en kommunalbestyrelse ret til, når en skatteyder ikke rettidigt har betalt de ham pålignede personlige skatter, ved skriftlig meddelelse til den pågældendes arbejdsgiver at forlange, at arbejdsgiveren i skatteyderens lønning m. v. (herunder feriegodtgørelse) tilbageholder det til restancens betaling fornødne beløb, dog højst 25 pct. af den en familieforsørger tilkommende løn og 40 pct. af andre skatteyders løn. Det antages, at kommunalbestyrelsen er berettiget til hos en skatteydere arbejdsgiver at begære tilbageholdelse i lønning m. v. foretaget for et beløb, der overstiger de i loven fastsatte grænser, når skatteyderen udtrykkelig har erklæret sig indforstået hermed, og han ikke senere har tilbagekaldt denne erklæring.

I den foreliggende sag måtte jeg lægge til grund, at A's hustru på A's vegne havde erklæret sig indforstået med, at tilbageholdelsen i lønnen fandt sted med 200 kr. ugentlig, og at kommunen derfor havde været berettiget til at begære dette beløb tilbageholdt i A's ugelønninger, så længe han ikke gjorde indsigelse. Da det beløb, hvori der kan foretages tilbageholdelse, ifølge kommuneskatteloven også omfatter feriepenge, kunne jeg ikke kritisere, at skattevæsenet i den sidste uge før A's ferie foretog tilbageholdelsen med 300 kr., da dette beløb efter det oplyste ikke oversteg 25 pct. af den samlede udbetaling.

Derimod fandt jeg det beklageligt, at skattevæsenet den næstsidste uge før A's ferie uden hans samtykke forhøjede den ugentlige tilbageholdelse til 300 kr.

31. *Et besøg på Flyvestation Værløse gav anledning til overfor Forsvarsministeriet at rejse spørgsmål om konstablernes kvarterer, om udlevering af skjorter og om forplejningen. (J. nr. 576/68).*

Efter et besøg på Flyvestation Værløse fremdrog jeg følgende forhold overfor Forsvarsministeriet.

Konstablernes kvarterer.

Under mine samtaler med det på flyvestationen tjentsgørende personel beklagede nogle

konstabler sig over, at de skulle betale 100 kr. om måneden hver i leje for kvarterer i 4-mands stuer, beliggende i gamle barakker. Dette medførte efter konstablernes fremstilling, at der blev erlagt en samlet månedlig husleje på 400 kr. plus betaling for rengøring for kakkelovnsfyrede rum af meget ringe kvalitet i bygninger med dårlige sanitære installationer.

Jeg anmodede Forsvarsministeriet om at redegøre for, efter hvilke retningslinier den omhandlede leje var fastsat, og om der var mulighed for at variere lejen efter de pågældende kvarterers kvalitet.

Ministeriet henviste til, at retningslinierne for leje af kvarterer på forsvarsets etableringer er optaget i Kundgørelse for Forsvaret B.16-1966. Ifølge kundgørelsen er lejen for et kvarter afhængig af antal beboere, enkelt- eller dobbeltkvarter og kvarterets beliggenhed. Lejen omfatter betaling for møbleret kvarter, varme, lys samt vask af tæpper, lagner og håndklæder. For rengøring ydes et beløb ud over lejen.

Lejen kan efter forelæggelse for Forsvarsministeriet nedsættes, såfremt kvarteret er af ekstraordinær ringe størrelse eller standard.

Vedrørende de her omhandlede træbarakker blev det oplyst, at de forventedes saneret indenfor en overskuelig fremtid, og at der derfor ikke var afset midler til vedligeholdelse, ud over hvad en nødtørfvig vedligeholdelse havde krævet. De kvarterer, der er i bygningerne, bærer præg heraf, og selv om de efter Flyverkommandoens opfattelse ikke umiddelbart kunne karakteriseres som uegnede til beboelse, virker de ringe i forhold til flyvestationens øvrige indkvarteringsområder, der igen de senere år er blevet moderniseret.

Ved en undersøgelse af, hvad hver enkelt havde betalt i leje, var det konstateret, at der for enkelte fejlagtigt var tilbageholdt 100 kr. for indkvartering i 4-mands kvarterer, hvor lejen rettelig skulle være 67 kr. om måneden. De for meget tilbageholdte beløb blev tilbagebetalt. Der var dog i intet tilfælde erlagt en samlet husleje på 400 kr. for 4-mands kvarterer.

På baggrund af, at det ikke fandtes økonomisk forsvarligt at foretage en så gennemgribende ombygning, at de omhandlede kvarterer ville opnå en rimelig standard, indstillede Flyverkommandoen til Forsvarsministeriet, at kvarterbidragene blev nedsat i overensstem-

melse med kundgørelsens regler. Under hensyn til at betalingen også omfatter vask, varme og elektricitet m. v., fandt Flyverkommandoen en nedsættelse på $33\frac{1}{3}$ pct. rimelig.

Forsvarsministeriet tiltrådte den indstillede nedsættelse af lejen.

Jeg tog det af ministeriet oplyste til efterretning.

Skjorter.

Nogle af talsmændene på flyvestationen beklagede sig over, at der havde været vanskeligheder med at få udleveret skjorter i visse størrelser.

Efter min anmodning fremsendte flyvestationen en redegørelse, der syntes at bekræfte, at der havde været mangel på skjorter, og at dette forhold trods bestræbelser fra flyvestationens side ikke kunne anses for afhjulpet.

Under henvisning hertil fandt jeg at burde henlede Forsvarsministeriets opmærksomhed på klagen, idet jeg anmodede ministeriet om at overveje, om der var mulighed for at fremme afhjælpningen af den pågældende mangel.

Ministeriet meddelte, at Flyverkommandoen på grund af det unormalt store træk på skjorter af den omhandlede type i finansårene 1966/67 og 1967/68 havde ladet iværksætte specielle anskaffelser på henholdsvis 5.000 stk. og 3.700 stk. i mellemstørrelserne 40-42. Endvidere var der i finansåret 1968/69 - udover en ordinær anskaffelse på ialt 7.000 stk. - bestilt 2.000 stk. i størrelserne 40 og 42, hvorefter finansårets behov med rimelighed måtte anses for dækket. For finansåret 1969/70 påregnedes anskaffet 10.000 stk., hvorefter også dette finansårs behov skulle kunne dækkes fuldt ud.

Forplejningen.

Under mine samtaler med talsmændene blev der fremsat klager over specielt den varme forplejning på flyvestationen.

Ved min efterfølgende samtale med flyvestationens chef blev det oplyst, at chefen var bekendt med utilfredsheden, og at klagerne var under behandling i udvalget vedrørende forplejningen på flyvestationen.

Efter anmodning fik jeg fra udvalgets formand tilsendt en redegørelse vedrørende kla-

gerne. Da redegørelsen gav det indtryk, at der stadig blev arbejdet med problemerne i udvalget, og at formanden havde forventning om, at der kunne komme et positivt resultat ud af dette arbejde, fandt jeg det rigtigst at afvente resultatet af de lokale bestræbelser.

Nogen tid efter iværksatte mandskabet på flyvestationen imidlertid spisevægring, og samtidig modtog jeg en klage – bilagt en liste med 241 underskrifter – over forplejningen og over, at der gik for lang tid mellem afholdelse af møder i flyvestationens kontaktudvalg og udvalg vedrørende forplejningen.

I den anledning anmodede jeg Forsvarsministeriet om at lade foretage en undersøgelse af klagen.

Ministeriet lod udarbejde en samlet redegørelse, omfattende både begivenhederne omkring spisevægringen og spørgsmålene vedrørende forplejnings- og mødevirksomheden på flyvestationen. Det fremgik heraf, at der var fundet mulighed for at imødekomme en række af de fremsatte krav og ønsker (ansættelse af mere personale, udskiftning af materiel, intensivering af tilsynsvirksomheden m. v.), medens kritikken på andre områder måtte afvises.

For så vidt angik spørgsmålet om mødevirksomheden indenfor samarbejdsordningen, oplyste ministeriet, at bestemmelserne om mø-

dehyppigheden i kontaktudvalget ikke havde været efterlevet, og ministeriet tilkendegav overfor Flyverkommandoen, at mulighederne for at løse de opståede problemer indenfor samarbejdsordningens rammer ikke havde været udnyttet fuldt ud. Samtidig blev det taget under overvejelse, om der burde træffes særlige foranstaltninger til en effektivisering af flyvestationens samarbejdsordning.

Sagen var iøvrigt medvirkende til, at Forsvarsministeriet fremskyndede en påbegyndt undersøgelse af forsvarets forplejnings- og kantinevirksomhed med henblik på en samlet vurdering af behovet for en ændret indretning og arbejdsdag i kostforplejninger og kantiner, herunder en bedømmelse af mulighederne for at overgå til mere arbejdskraftbesparende tilberedningsformer.

Endelig tog ministeriet under overvejelse at skabe mulighed for en intensivering af Forvaltningsdirektoratets inspektionsvirksomhed, der foruden en løbende kontrol med de enkelte kostforplejninger efter ministeriets opfattelse også bør have til formål at skabe større forståelse for betydningen af både myndighedernes og kostdeltagernes medvirken i forplejningstjenesten.

Jeg tog det af ministeriet oplyste til efterretning.

32. Spørgsmålet om de ved bekendtgørelse nr. 364 af 5. november 1968 om toldbehandling af rejsegods m. v. fastsatte nye regler om toldfrihed har fornøden hjemmel i toldlovens § 129, stk. 1, pkt. 2. (J. nr. 1005/68).

Den 25. marts 1969 skrev jeg således til direktør Asger Lindinger:

»I skrivelse af 6. november 1968 har De som direktør for Lindinger-selskaberne, herunder Rønmø-Sild Færgeri A/S, rettet henvendelse til mig vedrørende de ved bekendtgørelse nr. 364 af 5. november 1968 om toldbehandling af rejsegods m. v. fastsatte nye regler om toldfrihed. De har herved spurgt, om de skærpede regler om rejsendes adgang til at medføre varer ved indrejse her i landet har fornøden hjemmel i toldlovens § 129, stk. 1, pkt. 2.

I den anledning modtog jeg fra Finansministeriet, Departementet for Told- og Forbrugsafgifter, en udtalelse af 21. november 1968. Denne udtalelse forelagde jeg for Dem,

og i skrivelse af 23. december 1968 har De fremsat Deres bemærkninger til departementets udtalelse. Herefter har departementet i skrivelse af 17. januar 1969 afgivet en supplerende udtalelse.

Ifølge den tidligere gældende bekendtgørelse om toldbehandling af rejsegods m. v. (bekendtgørelse nr. 341 af 26. september 1966) kunne de rejsende med visse nærmere angivne begrænsninger told- og afgiftsfrit medføre varer, herunder dog ikke vin, spiritus, øl, tobaksvarer og cigaretpapir, som de havde erhvervet i udlandet, til en værdi, der ikke oversteg 350 kr.

Denne regel ændredes ved § 3, stk. 2, i bekendtgørelsen af 5. november 1968, således at de rejsende med bopæl i det danske toldom-

råde nu skal erlægge told og afgift ved indførsel af varer, der er erhvervet i fly – bortset fra parfume samt chokolade- og sukkervarer – eller på skibe i Skagerak, Kattegat, Øresund, Østersøen, Flensborg Fjord, eller i skibe i Vesterhavet i fart mellem Danmark og Tyskland, dog bortset fra chokolade- og sukkervarer indtil et beløb af 15 kr. Varer, der er købt i udlandet, kan også efter den nye bekendtgørelse indføres told- og afgiftsfrit, når deres værdi ikke overstiger 350 kr. Ifølge § 3, stk. 7, er værdien af varerne ensbetydende med varernes detailpris på indkøbsstedet.

I udtalelsen af 21. november 1968 har Departementet for Told- og Forbrugsafgifter henvist til, at der ifølge toldlovens § 1 skal svares told efter toldtariffens bestemmelser af alle varer, som indføres i toldområdet, medmindre andet er udtrykkelig hjemlet i toldloven. Ifølge forbrugsafgiftslovene skal der endvidere betales forbrugsafgifter af indførte forbrugsafgiftspligtige varer.

De nævnte afgiftsbestemmelser gælder også for varer, der indføres af rejsende, men der er i de forskellige love hjemmel for at indrømme rejsende afgiftsfritagelse.

For toldlovens vedkommende findes undtagelsesbestemmelsen i § 129, stk. 1, pkt. 2, der lyder således:

»Fritaget for told ved indførsel er:

punkt 2. rejseudstyr og rejseproviant m. v., som rejsende medfører, for så vidt det med hensyn til mængde og beskaffenhed af toldvæsenet skønnes at blive indført til den rejsendes eget brug under rejsen; toldstyrelsen er endvidere bemyndiget til at tillade fri indførsel af andre varer, som en rejsende medfører, når varernes samlede værdi ikke overstiger et af toldstyrelsen nærmere fastsat beløb og varerne ikke indføres med salg eller anden erhvervmæssig anvendelse for øje; nærmere regler og kontrolforanstaltninger fastsættes af toldstyrelsen, som for enkelte varer eller varekategorier kan begrænse retten til fri indførsel til nærmere fastsatte mængder, og som bestemmer, i hvilken udstrækning reglerne i nærværende punkt kommer til anvendelse på rejsende i den lokale grænsetrafik samt på personer, der er beskæftiget ved skibsfart eller anden transportvirksomhed, og hvis indrejse sker i forbindelse dermed.«

Om denne bestemmelses tilblivelseshistorie har departementet oplyst, at den fik sin nu-

værende formulering ved § 13 i lov nr. 58 af 31. marts 1953. Lovændringen var foranlediget af en betænkning om lettelse i toldbehandlingen af rejsende i den internordiske trafik, afgivet i april 1952 af Den nordiske parlamentariske Komité for friere Samfærdsel m. m. I betænkningen var det anbefalet, at der gennemførtes fælles nordiske regler for toldbehandling af rejsegods, og herunder, at der åbnedes mulighed for, at rejsende udover sædvanligt rejsegods told- og afgiftsfrit kunne medbringe andre varer for et beløb af indtil 350 d. kr.

Om baggrunden for forslaget er der i betænkningen anført bl. a. følgende:

» Det vil dog ofte forekomme de rejsende urimeligt, at de skal svare told og eventuelle afgifter af de gaver eller andre nyerehvervelser, de hjemfører fra rejsen. For de almindelige turistrejsende er det vel sjældent, at muligheden for at gøre økonomisk fordelagtige indkøb i udlandet er den væsentligste tilskyndelse til, at de køber forskellige ting med sig hjem. Ser man bort fra varer, der er mangelvarer i den rejsendes hjemland, vil det som regel også kun være meget beskedne økonomiske fordele, der kan blive tale om. Køber man varer i detailhandelen, da vil priserne i de fleste lande i større eller mindre grad være belastet med told eller andre afgifter eller bestemt af den toldbeskyttelse, varerne nyder. Det er stort set de samme varekategorier, der fra land til land gøres til genstand for told- og forbrugsbeskatning. Skal den rejsende told- og afgiftsberigtige, hvad han har købt i udlandet, er han derfor i realiteten ude for en dobbeltbeskatning, som i princippet ikke er tiltalende. Dertil kommer det mere væsentlige synspunkt, at varernes undersøgelse og opvejning samt udregningen og betalingen af told og afgifter både for den rejsende og for toldopsynet medfører et tidtab og en arbejdsindsats og i det hele et sådant besvær, at det ofte ikke står i et rimeligt forhold til de småbeløb, det drejer sig om.«

Departementet har dernæst anført, at man, da komiteen afgav sin betænkning i 1952, ikke kendte problemet med told- og afgiftsfrit salg af andre varer end spiritus og tobaksvarer på skibe i den internordiske trafik. Det fremgår imidlertid efter departementets opfattelse af betænkningen, at komiteen betragtede salget af disse varer på skibe som en hin-

dring for liberaliseringen af de nordiske toldbestemmelser og som en anomali, der burde bringes til ophør. Departementet har herom henvist til bemærkningerne i betænkningens side 16-17, hvor det bl. a. hedder:

»Det er komiteen bekendt, at de ret snævre regler, der håndhæves i de pågældende lande forsåvidt angår de ovennævnte specielle varer, må ses i forbindelse med det forhold, at der i fartøjs-, færge- og flyvetrafikken mellem de nordiske lande sker et ikke ubetydeligt salg af beskattede varer af den omhandlede art . . . Komiteen har ikke set det som sin opgave at anvise nogen konkret løsning på dette problem, men anbefaler, at en løsning søges opnået ved forhandling mellem de respektive landes myndigheder. Når de rejsende opnår en væsentlig videre adgang end hidtil til frit at medtage varer fra et andet nordisk land, og når man samtidig i hovedsagen fritager dem for toldeftersyn, er det efter komiteens opfattelse kun en naturlig følge, at rejsende, der benytter sø- og luftforbindelser mellem de nordiske lande, må give afkald på de for den enkelte uvæsentlige særbegunstigelser, som de nugældende provianteringsbestemmelser indeholder, om det skulle vise sig, at en fuldt betryggende kontrol med salget af ubeskattede varer ikke kan gennemføres.«

Departementet har endvidere henvist til, at de varer, der indføres told- og afgiftsfrit af rejsende, falder i to kategorier. Den ene kategori er varer købt i udenlandske detailbutikker; disse varer vil være beskattet med sådanne afgifter, som påhviler varerne i det land, hvor indkøbet foretages. Den anden kategori er varer indkøbt på transportmidler; sådanne varer er enten ubeskattede eller ikke beskattede i samme omfang som varer købt i detailhandelen her i landet.

Indførselen af varer købt i udenlandske detailbutikker, specielt i nabolande, er den ene side af den såkaldte grænsehandel. Den anden side af grænsehandelen er danske detailbutikkers salg af beskattede varer til udlændinge, specielt personer, der er bosat i et naboland. Den stilling, man indtager til indførsel af varer i grænsehandel, vil afhænge af, om det pågældende naboland har lige så liberale regler for indførsel af varer i grænsehandel, som man har her i landet.

På baggrund af den omhandlede betænkning indførte Norge og Sverige samtidig med Danmark regler om told- og afgiftsfri indførsel

af andre varer end spiritus, vin og tobak til en værdi af 350 kr.

Ved forhandlinger med Forbundsrepublikken Tyskland i de senere år har man gennetagne gange opnået lempelser af reglerne om tyske rejsendes told- og afgiftsfri indførsel af varer indkøbt her i landet. Senest har man ved forhandlinger sidste efterår opnået tilsgagn om en væsentlig liberalisering af de tyske regler. Ved disse forhandlinger har man forpligtet sig til ikke fra dansk side at foretage generelle indskrænkninger i de gældende regler for danske rejsendes adgang til told- og afgiftsfrit at indføre varer indkøbt i tyske detailbutikker.

Man kan derfor ikke ændre reglerne om danske rejsendes adgang til told- og afgiftsfrit at indføre varer til en værdi af 350 kr. købt i udenlandske detailbutikker, uden at dette må antages at få konsekvenser for danske detailhandlers salg til udlændinge.

Når de rejsende derimod told- og afgiftsfrit indfører varer, der er købt på transportmidler, opnår den danske detailhandel ikke nogen kompensation i form af øget salg til udlændinge eller danskere for den omsætning, der falder bort som følge af denne indførsel.

Hensynet til de indenlandske handlende, hvis omsætning beskattes af de stigende vareskatter, har medført, at man måtte se med megen betænkelighed på en fortsat stigning i de rejsendes indførsel af varer købt på transportmidler. I de sidste par år har der iøvrigt været tendenser til en stærk forøgelse af det varesortiment, der forhandles på nogle af skibsruterne. Tidligere solgtes bortset fra tobak og spiritus kun chokolade og parfumerer, men nu forhandles på en række skibsruter mange varige forbrugsgoder såsom radioapparater, fotoartikler, elektrisk håndværktøj, elektriske køkkenredskaber, dekorationsgenstande af glas og porcelæn, beklædningsgenstande, legetøj, cykler m. m. samt et omfattende sortiment af kolonialvarer, herunder navnlig kaffe.

Det gælder for alle varer, der forhandles om bord, at de enten er ubeskattede eller ikke er beskattede i samme omfang som tilsvarende varer, der forhandles i detailhandelen i land. En del varer, der forhandles på skibsruterne mellem Danmark og Tyskland, leveres til skibene i ubeskattet stand fra tyske frihavne eller frilagre. Andre varer er indkøbt i beskat-

tet stand i Danmark, Sverige eller Tyskland, men eftersom man hverken efter den danske eller den tyske merværdiafgiftslovgivning eller efter den kommende svenske merværdiafgiftslov har mulighed for at opkræve merværdiafgift ved salg om bord, beskattes detailavancen ikke, som det er tilfældet ved den normale detailhandel i land. Hertil kommer, at de meget betydelige avancer, der opnås ved salg af uberigtiget spiritus og tobaksvarer om bord, kan benyttes til at holde priserne på andre varer nede. På denne baggrund har departementet måttet give detailhandelen i land medhold i, at det hastigt ekspanderende salg i skibe påfører den normale handel en konkurrence, som er ubillig, fordi grundlaget for denne konkurrencesituation er det forhold, at handelen til søs ikke er beskattet i samme omfang som handelen i land.

I denne forbindelse har departementet nærmere redegjort for de overenskomster, der er indgået med Forbundsrepublikken Tyskland og med toldstyrelserne i Finland, Norge og Sverige om at begrænse provianteringen og salget af ubeskattede eller kun delvis beskattede varer i transportmidler.

Sammenfattende har departementet udtalt, at det fremgår af motiverne til den i 1953 foretagne ændring i toldloven, at det hverken var Den nordiske parlamentariske Komité eller Rigsdagens hensigt med liberaliseringen af rejsegodsreglerne at give adgang til told- og afgiftsfri indførsel af varer erhvervet i helt eller delvis ubeskattet tilstand i transportmidler. Tværtimod forudsatte komiteen, at det rejsende publikums adgang til at erhverve ubeskattede varer måtte ophøre. Under hensyn hertil samt under hensyn til de nævnte reale grunde til på den ene side at opretholde told- og afgiftsfrihed for varer erhvervet i udlandet og til på den anden side at nægte told- og afgiftsfrihed for varer, der er erhvervet i transportmidler, er det departementets opfattelse, at toldlovens § 129, stk. 1, pkt. 2, som giver adgang til for enkelte varer og varekategorier at begrænse retten til fri indførsel til nærmere anførte mængder, afgiver fornøden lovhjemmel for den i bekendtgørelsen indeholdte regel, hvorved der nægtes told- og afgiftsfri indførsel for visse kategorier af varer, som, fordi de er erhvervet i transportmidler i international fart, er helt eller delvis ubeskattede.

Departementet har tilføjet, at selvom de omhandlede ændringer i toldfrihedsreglerne ikke var blevet gennemført, måtte Rømø-Sild Færgeri A/S under alle omstændigheder have standset salg af andre ubeskattede varer end tobaksvarer og chokolade- og sukkervarer i løbet af nogle få måneder, når overenskomsten af 30. marts 1967 mellem Danmark og Tyskland om toldlettelse i den lille grænsetrafik træder i kraft.

I skrivelsen af 23. december 1968 har De fastholdt, at den ved bekendtgørelsen af 5. november 1968 indførte bestemmelse ikke har fornøden hjemmel i toldlovens § 129, stk. 1, pkt. 2. De har herved henvist til, at den ved § 129 indrømmede bemyndigelse for toldstyrelsen til at udstede generelle bestemmelser om toldfrihed nok er vid, men dog har klare grænser. Omfanget af toldfriheden skal således fastsættes efter almene saglige retningslinier og kan ikke vilkårligt begrænses. I denne forbindelse har De henvist til, at det af bestemmelsen og dens tilblivelseshistorie fremgår, at basis for en indrømmet toldfrihed dels kan være et beløbsmæssigt maksimum, dels, når ganske særlige hensyn af afgiftsmæssig karakter tilsiger det, en kvantumsmæssig begrænsning eller eventuelt et totalt forbud for bestemte varer og varekategorier. Derimod mener De ikke, at selv en udvidende fortolkning af bemyndigelsesbestemmelsen kan give støtte for udstedelse af en almindelig regel, der i en lovbestemmelse, som har til formål at indrømme toldfrihed, indskrænker den nævnte frihed, idet det tillægges afgørende betydning, hvor en vare er erhvervet.

Forsåvidt angår betænkningen af 1952 om lempelser i toldbehandlingen af rejsende i den internordiske trafik har De anført, at De ikke kan tiltræde, at komiteen betragtede salget af told- og afgiftsfri spiritus og tobaksvarer som en hindring for liberaliseringen af de nordiske toldbestemmelser og som en anomali, der burde bringes til ophør.

Det eneste, der efter Deres opfattelse med føje kan udledes af komiteens betænkning, er, at komiteen på daværende tidspunkt forsåvidt angik forholdet mellem de nordiske lande anså det som en naturlig konsekvens navnlig af fritagelsen for toldeftersynene, at de rejsende, der benyttede sø- og luftforbindelser, måtte give afkald på de for den enkelte uvæsentlige særbegunstigelser, som indeholdtes i de dagældende provianteringsbe-

stemmelser. Komiteens udtalelse forudsætter endda, at en fuldt betryggende kontrol med salget af ubeskattede varer ikke kunne gennemføres. De mener herefter, at komiteens udtalelse alene tager sigte på forholdet mellem de nordiske lande og som sin reale baggrund har ønsket om at gennemføre fritagelse for toldeftersyn mellem de nordiske lande. Det forekommer Dem derfor klart, at det er de manglende effektive kontrolmuligheder, som har motiveret komiteens udtalelse om, at de særbegunstigelser, som de dagældende provianteringsbestemmelser var udtryk for, kunne falde bort.

Hvad forholdet til de andre lande angår mener De overhovedet ikke, at der foreligger nogen relevant stillingtagen fra komiteens side, og betænkningen kan derfor ikke påberåbes forsåvidt angår andre lande, hvor den særlige baggrund i form af fritagelse for toldeftersyn ikke er til stede. Hertil kommer, at der både i den internordiske skibsfart og luftfart m. v. og i sø- og lufttrafikken mellem Danmark og andre lande er sådanne muligheder for at føre kontrol med køb af afgiftsfri, ikke toldbelagte varer af enhver art, at der ikke i kontrol-hensynet kan findes nogen afgørende støtte for at begrænse varekøbet på transportmidlerne som sket ved den nye bekendtgørelse.

Endelig har De peget på, at komiteens udtalelser alene refererer sig til spiritus og tobaksvarer, der i de nordiske lande var og er genstand for en særlig høj indirekte beskatning. Man kan ikke uden videre overføre komiteens udtalelser til alle de forskellige varegrupper, som i de senere år er blevet forhandlet, navnlig i fartøjs- og færgetrafikken mellem Danmark og tilgrænsende lande. De fiskale hensyn, der må antages at ligge bagved komiteens bemærkninger om salg af ubeskattede varer i fartøjs-, færge- og flyvetrafikken, gør sig efter Deres opfattelse enten overhovedet ikke gældende eller kun gældende med langt mindre styrke, når talen er om varer udenfor gruppen tobak og spiritus og måske et par enkelte særligt beskattede varekategorier.

Dernæst har De udtalt, at det forekommer Dem utvivlsomt, at den nye bekendtgørelse er et resultat af de protester, der er fremsat fra en række interessegruppers side, nemlig detailhandelens organisationer. De mener imidlertid ikke, at hensynet til detailhandlerne kan

varetages med hjemmel i toldlovens § 129, stk. 1, pkt. 2. Der er her tale om forfølgelse af et erhvervspolitisk formål, som er Tolddepartementet uvedkommende.

Videre har De anført, at den trufne afgørelse end ikke er resultat af en afvejning af de i sagen forekommende modstående erhvervsinteresser. Der savnes således en analyse af, om og i bekræftende fald i hvilket omfang det nu forbudte salg af alle arter af varer til indførsel i toldområdet har udøvet skadevirkninger af nogen betydning overfor de detailhandelsorganisationer, der har optrådt som presionsgrupper i sagen. Man har endvidere for sømt at foretage en vurdering af den indtjening af fremmed valuta til toldområdet, som salget af ubeskattede varer har indebåret. De har gjort gældende, at en sådan undersøgelse ville resultere i, at den ved dette salg opnåede indtjening af valuta var af en sådan størrelse, at det måtte henstå som usikkert, om der overhovedet ud fra samfundsøkonomiske overvejelser foreligger nogen præjudicerende virkning af et tilladt salg indenfor de hidtil i toldloven hjemlede rammer. Det forekommer Dem hensigtsløst at indføre bestemmelser, der flytter en valutaskabende, beskæftigelsesfremmende og for mange virksomheder og enkeltpersoner indtægtgivende omsætning til de udenlandske butikker og virksomheder, der nu dukker op som følge af bekendtgørelsen.

De finder herefter ikke, at de nye regler kan betragtes som rimelige, først og fremmest fordi der ikke har været foretaget en virkelig saglig undersøgelse og prøvelse af sagens erhvervsøkonomiske og valutamæssige aspekter.

De har herefter sammenfattende anført, at § 129, stk. 1, 2. pkt., ikke hjemler adgang til en regulering af retten til told- og afgiftsfri indførsel af varer i toldområdet på en sådan måde, at der vilkårligt gribes ind overfor et begrænset antal indkøbssteder, hvor varer kan erhverves afgiftsfrit, mens de samme varer frit – indenfor de tilladte beløbsrammer – kan indføres, når de er indkøbt andre steder, ganske uanset om de dér er belagt med større eller mindre afgifter eller eventuelt slet ikke er belagt med afgifter. Der er efter Deres opfattelse her tale om en i lovbestemmelsen ikke tilsluttet uretmæssig diskrimination. De ved bekendtgørelsen af 5. november 1968 indførte nye bestemmelser varetager dernæst et udenfor toldlovens § 129, stk. 1, 2. pkt., liggende formål, idet reglerne, som også erkendt

af Tolddepartementet, reelt er motiveret med hensynet til detailhandlerstanden.

Endelig har De gjort gældende, at Tolddepartementet ikke kan påberåbe sig den endnu ikke ikrafttrådte dansk-tyske overenskomst om toldlettelser i den såkaldte lille dansk-tyske grænsetrafik. De mener, at denne overenskomst må lades ude af betragtning, allerede fordi den ikke har nogen juridisk tilværelse, og skulle den træde i kraft, vil dens gennemførelse efter Deres opfattelse nødvendiggøre en ændring af bestemmelsen i § 129, stk. 1, pkt. 2.

Departementet for Told- og Forbrugsafgifter har heroverfor udtalt, at det ikke kan være enig i, at toldstyrelsen ikke i toldlovens § 129, stk. 1, pkt. 2, har hjemmel til at varetage hensynet til den indenlandske handelsinteresser.

Når der i almindelighed skal betales told- og forbrugsafgifter af varer, der indføres i ikke-erhvervsmæssigt øjemed, og når rejsendes told- og afgiftsfri indførsel som fastsat i § 129, stk. 1, pkt. 2, skal være af begrænset omfang, er formålet hermed dels statsfinansielle hensyn, dels at undgå, at indenlandske handlende, der kun kan omsætte beskattede varer, såvel danske som indførte, udsættes for en urimelig konkurrence ved en ubegrænset indførsel af varer, der ikke er beskattede i samme omfang som varer, der omsættes af indenlandske handlende. Departementet mener derfor ikke, det kan være i strid med toldlovens § 129, stk. 1, pkt. 2, at rejsegods-bekendtgørelsens § 3, stk. 2, beskytter den indenlandske handel.

Videre er det Tolddepartementets opfattelse, at man hverken i ordlyden af § 129, stk. 1, pkt. 2, eller i motiverne til bestemmelsen kan finde støtte for det synspunkt, at der ved udformningen af de nærmere regler for rejsendes toldfrihed bør foretages en erhvervspolitisk afvejning af på den ene side rederiers interesse i at opretholde et afgiftsfrit salg til rejsende og på den anden side den indenlandske detailhandels interesse i, at dette salg ikke finder sted. Departementet anser det heller ikke for berettiget uden støtte i ordlyden af § 129, stk. 1, pkt. 2, eller i motiverne til bestemmelsen at lade en bredere samfundsøkonomisk vurdering omfattende sådanne hensyn som valutaindtjening, beskæftigelsesforhold og egnsudvikling m. v. få indflydelse

på administrationen af bestemmelsen. Dersom lovgivningsmagten havde ønsket, at sådanne hensyn, der ikke er af beskatningsmæssig karakter, skulle varetages ved administrationen af en toldfrihedsbestemmelse, måtte det have været tilkendegivet enten i lovteksten eller i motiverne.

Endelig har Tolddepartementet på ny henvist til, at de varer, der indføres af rejsende, falder i to kategorier. Den ene kategori er varer købt i udenlandske detailbutikker; disse varer er beskattet med sådanne afgifter, som påhviler varerne i det land, hvor indkøbet er foretaget. Den anden kategori er varer indkøbt i transportmidler; sådanne varer er enten helt ubeskattede eller lavere beskattede end varer købt i udenlandske detailbutikker.

Told- og afgiftsfri indførsel af begge disse kategorier varer påfører den indenlandske handel konkurrence. Indførsel af varer købt i udenlandske detailbutikker kompenseres imidlertid af danske detailbutikkers salg til udlændinge, hvis disses hjemland har lige så liberale regler som Danmark om rejsendes told- og afgiftsfri indførsel.

Når varer, der er købt på transportmidler, tillades indført told- og afgiftsfrit af rejsende, opnår de danske handlende ikke nogen kompensation for den omsætning, der falder bort som følge af denne indførsel.

Man må endvidere regne med, at konkurrencen fra varer, der er købt i transportmidler, på grund af den lavere beskatning vil være stærkere end konkurrencen fra varer, der er købt i udenlandske detailbutikker.

Når bekendtgørelsen af 5. november 1968 giver rejsende en videre adgang til told- og afgiftsfri indførsel af varer, der er købt i udenlandske detailbutikker, end af varer købt på transportmidler, er der ifølge departementet således tale om en sondring, der er baseret på reale grunde, som er i overensstemmelse med lovens formål.

Departementet har tilføjet, at udkast til en ny toldlov er under udarbejdelse i den af regeringen den 15. august 1967 nedsatte toldkommission. Kommissionen, der hidtil har beskæftiget sig med toldforvaltningsproceduren, vil i den kommende tid bl. a. gennemgå toldfrihedsbestemmelserne – herunder også toldlovens § 129, stk. 1, pkt. 2 – med henblik på at modernisere og forenkle de gældende bestemmelser. Det forventes, at kommissionen afgiver betænkning i løbet af indeværende år.

Den nordiske parlamentariske Komité's forslag til fælles nordiske regler for toldbehandling af rejsende (den ovenfor nævnte betænkning side 21) gik ud på, at rejsende udover rejseudstyr (A) og rejseproviant (B) told- og afgiftsfrit kan medbringe:

»C. Andre varer.

Foruden de foran under punkterne A og B nævnte genstande og effekter m. v., varer til en samlet værdi af indtil 350 danske kroner regnet efter varernes detailpris i købslandet, når varerne medbringes på personen eller i håndbagagen (den ved ind- og udrejse personligt medbragte bagage), . . .«

Forslagene omfattede dernæst, jfr. ligeledes betænkningen side 21, rejser »mellem de nordiske lande samt til og fra det nordiske område«.

Komiteen behandler de fiskale og erhvervspolitiske synspunkter vedrørende toldfrihed for andre varer end rejseudstyr og rejseproviant i betænkningen side 12. sidste stk., der er sålydende:

»Komiteen mener heller ikke, at der ud fra *erhvervspolitiske* synspunkter kan rejses alvorlige indvendinger imod, at varer, som rejsende hjembringer, underkastes mere liberale regler i told- og afgiftsmæssig henseende end hidtil. Det kan naturligvis ikke bestrides, at man derved noget svækker den beskyttelse, som hvert lands erhverv nu nyder. Efter komiteens opfattelse er der imidlertid ingen grund til at tillægge dette forhold nogen nævneværdig betydning. Som allerede påpeget er det kun i ringe grad prismæssige fordele, der for det store flertal af rejsende er det væsentligste motiv til, at de ønsker at købe ting med hjem fra udlandet. Er forsyningsforholdene blot nogenlunde normale, vil den vareindførsel, man åbner for, stort set modsvares af den udførsel, som følger af, at fremmede rejsende på tilsvarende måde indkøber eller erhverver varer under opholdet i landet og medtager dem ved udreisen.«

Jeg finder herefter at måtte anse det for godt gjort, at komiteens overvejelser ikke alene har angået den internordiske trafik, at komiteens overvejelser ikke har været begrænset til tobak og spiritus, og at komiteen ligeledes har overvejet lempelsernes betydning for beskyttelse af erhvervene i de enkelte lande og herved er gået ud fra, at den foreslåede toldfrihed for varer af værdi indtil 350 kr. alene burde omfatte varer, der var købt i den ordinære detailhandel.

Når henses til, at § 129, stk. 1, pkt. 2, direkte er foranlediget af de af komiteen i betænkningen af april 1952 stillede forslag, finder jeg, at betænkningen må tillægges væsentlig betydning ved fortolkningen af bestemmelsen om toldstyrelsens bemyndigelse til at »tillade fri indførsel af andre varer, som den rejsende medfører«.

Efter ordlyden af § 129, stk. 1, pkt. 2, og det om dens tilblivelse foreliggende finder jeg ikke at kunne kritisere den af Departementet for Told- og Forbrugsafgifter hævdede fortolkning, hvorefter toldstyrelsen ikke er afskåret fra som vilkår for rejsendes tilladelse til toldfri indførsel af andre varer end rejsegods og rejseproviant at kræve, at varerne er købt i den sædvanlige detailhandel i det land, hvorfra indreisen finder sted.

Det bemærkes herved, at jeg ikke finder holdepunkter for den antagelse, at man ved den anvendte formulering »enkelte varer eller varekategorier« har tilstræbt at gøre nogen begrænsning i toldstyrelsens almindelige adgang til at fastsætte regulerende bestemmelser, herunder bestemmelser, der er motiveret i statsfinansielle hensyn eller i hensyn, der tjener til beskyttelse af detailhandelen her i landet, hvilket er toldlovgivningens primære formål.

Den endelige afgørelse af fortolkningsspørgsmålet henhører under domstolene.

Det tilføjes, at jeg ikke ved bedømmelsen af klagen har taget stilling til de kritiserede reglers hensigtsmæssighed, idet dette må afgøres ud fra politisk betonedede synspunkter, som det ligger udenfor området for min virksomhed at vurdere.«

33. *Behandlingen af en sag i Statens Ligningsdirektorat gav på enkelte punkter anledning til kritik. Henledt Finansministeriets og Folketingets Ombudsmandsudvalgs opmærksomhed på arbejdsforholdene i Ligningsdirektoratet. (J. nr. 789/68).*

A klagede over Statens Ligningsdirektorats behandling af en sag vedrørende adgang til ved opgørelsen af den skattepligtige indtægt for skatteårene 1962/63 og 1963/64 at fradrage nogle skatte- og rentebeløb, der var påløbet i forbindelse med et typehusfirmas opførelse af hans ejendom i 1961 og 1962 før hans overtagelse af ejendommen den 1. august 1962. Selve det skatteretlige spørgsmål var indbragt for Landsskatteretten.

Navnlig klagede A over, at Ligningsdirektoratet først ved skrivelse af 7. marts 1968 besvarede en skrivelse, som han den 5. april 1965 sendte til direktoratet, samt over, at direktoratet havde afslået hans anmodning om, at det skatteefterbetalingsbeløb, som han efter direktoratets opfattelse skulle betale, blev beregnet, som om det var betalt i året 1966, således at det blev fratrukket A's skattepligtige indkomst for skatteåret 1967/68 med den heraf følgende virkning for beregningen af hans skat for dette skatteår. A anførte, at såfremt direktoratets behandling af sagen havde været af normal varighed, ville han være kommet til at udrede efterbetalingen i året 1966 og kunne herefter have gjort brug af fradragsretten for betalte skatter. Han var derfor ikke tilfreds med et af Ligningsdirektoratet fremsat tilbud om, at skatteberegningen blev foretaget med successive skattefradrag – hvilket tilbud iøvrigt efter A's opfattelse senere var trukket tilbage.

Af de foreliggende oplysninger fremgik det, at A ved slutseddelen af 4. marts 1960 af et typehusfirma købte en parcel, der var under udstykning, med pligt til på parcellen at lade opføre et nærmere angivet typehus. Huset skulle ifølge slutseddelen overtages af A, når det af sælgeren med 14 dages varsel meldtes klar til indflytning, og fra dette tidspunkt ville ejendommen henligge for A's regning og risiko i enhver henseende. Endvidere bestemtes det i slutseddelen, at A fra 1. november 1959 at regne i forhold til parcellens størrelse skulle deltage i betalingen af de hovedejendommen påhvilende skatter, vej- og kloakbidrag og andre afgifter samt renter af grundkøbslån. Om købesummen hed det endelig i slutseddelen bl. a., at den skulle være lig med de samlede udgifter ved husets opførelse, det

vil sige grundudgift, herunder udstykningsomkostninger, håndværkerudgift + alle omkostninger, herunder bygge- og salgsomkostninger.

I 1961–62 blev huset opført, og i juni 1963 blev A's endelige skøde på ejendommen tinglyst. Det fremgik af skødets punkt 3, at A overtog ejendommen med indflytningsdatoen 1. august 1962 som skæringsdag, således at han fra denne dato at regne skulle afholde samtlige udgifter vedrørende ejendommen til skatter, afgifter m. v.

I skødets punkt 4 var det anført, at ejendommen overdroges til A til et beløb, der blev sat lig med sælgerens anskaffelsessum alt inklusive, og herunder samtlige af sælgeren fra dennes overtagelse af ejendommen indtil skæringsdagen den 1. august 1962 afholdte udgifter til skatter, afgifter m. v.

I sine selvangivelser for skatteårene 1962/63 og 1963/64 foretog A fradrag af den for hans ejendom beregnede andel af de fælles grundkøbs- og byggelånsrenter m. v. for tiden indtil hans overtagelse af ejendommen, hvilket accepteredes af de lokale ligningsmyndigheder.

Om baggrunden for, at Ligningsdirektoratet senere tog spørgsmålet om berettigelsen af disse fradrag op til undersøgelse, oplyste direktoratet, at sagen oprindeligt blev rejst på grund af en skrivelse af 24. oktober 1963 fra amtsligningsinspektoratet for Københavns amt, hvori direktoratet blev gjort opmærksom på, at det under ligningen i Søllerød kommune for skatteåret 1962/63 var konstateret, at et antal skatteydere i kommunen ved opgørelsen af den skattepligtige indkomst fratrukket fælles grundkøbs- og byggelånsrenter samt skatter vedrørende tiden før overtagelsen af ejendommen fra det pågældende typehusfirma. Ligningskommissionen havde efter at have set et eksemplar af de ved ejendomshandlerne udfærdigede slutsedler truffet den afgørelse, at de nævnte fællesudgifter måtte anses for tillæg til købesummen og følgelig ikke måtte fratrækkes af de enkelte købere.

Da typehusfirmaet solgte huse på lignende vilkår i andre kommuner end Søllerød, fremskaffede Ligningsdirektoratet oplysninger herom, og dette bevirkede en gennemgang af

28 skatteyderes forhold, idet de lokale ligningsmyndigheder ikke havde foretaget de efter direktoratets opfattelse fornødne reguleringer i disse sager. Blandt de 28 sager var A's.

Efter en gennemgang af selvangivelserne for skatteårene 1961/62–1964/65 henvendte direktoratet sig første gang til A i skrivelse af 20. oktober 1964 og udbad sig slutseddel og endeligt skøde vedrørende hans ejendom. Materialet blev modtaget i direktoratet den 25. s. m., og da det gav direktoratet anledning til at formode, at der med urette var fratrukket de omhandlede grundkøbs- og bygge-lånsrenter m. v. for skatteårene 1962/63 og 1963/64, blev A indkaldt til en forhandling den 3. februar 1965.

Ved forhandlingen kunne A ikke godkende, at hans indkomstansættelse for de to skatteår blev forhøjet, og han ville indsende en nærmere redegørelse for sit syn på dette spørgsmål, hvilket han gjorde med skrivelsen af 5. april 1965. Redegørelsen gav ikke Ligningsdirektoratet anledning til at fravige sit standpunkt, men direktoratet beklagede overfor mig, at det ikke, således som ønsket af A, besvarede hans skrivelse.

Selvom redegørelsen for så vidt indeholdt fyldestgørende oplysninger til brug ved en ansættelse af A's skattepligtige indkomst, afstod direktoratet fra at foranledige ansættelsen forhøjet, før der var foretaget en undersøgelse af skatteansættelserne for de skatteydere, der på samme betingelser havde erhvervet ejendomme af typehusfirmaet. Udskydelsen var begrundet i, at det havde vist sig vanskeligt at fremskaffe de relevante oplysninger fra en række af disse skatteydere, og da direktoratet således ikke kunne tage stilling til, om og i bekræftende fald i hvilket omfang man ville rejse krav mod disse, fandt direktoratet det uheldigt på daværende tidspunkt at iværksætte den påtænkte forhøjelse af A's skatteansættelser med de totale beløb.

Direktoratet beklagede endvidere, at undersøgelsen af de omhandlede skatteyderes ansættelser og dermed afslutningen af A's sag på grund af direktoratets arbejdsbyrde var trukket i langdrag. Direktoratet henviste herved til, at der i begyndelsen af året 1966 – som et led i et internt forsøg på at rationalisere arbejdet i Ligningsdirektoratet – blev foretaget en omfordeling af skattekredsene og dermed af de verserende sager – herunder A's

– mellem revisionskontorerne, ligesom der blev foretaget en omfordeling af referenterne.

Den 11. februar 1966 blev således A's sag tilligemed sager af tilsvarende art overført fra Ligningsdirektoratets 7. kontor til 5. kontor. På grund af det store antal sager påbegyndte den nye referent ifølge det af direktoratet oplyste først behandlingen af disse sager i oktober 1966 og var desværre ikke opmærksom på, at der manglede svar på A's skrivelse af 5. april 1965.

Om behandlingen af A's sag oplyste Ligningsdirektoratet dernæst: at direktoratet i skrivelse af 12. december 1967 bemyndigede vedkommende skatteråd til at optage A's skatteansættelser til fornyet prøvelse og ændring, således at der under henvisning til en landsskatteretskendelse af 9. september 1964 i en lignende sag (offentliggjort under nr. 62 i Meddelelser 1965 fra Landsskatteretten) nægtedes fradrag for de omhandlede renteudgifter m. v.,

at direktoratet efter modtagelsen af en skrivelse af 9. maj 1968 fra A meddelte, at efterbeskatningen ville kunne ske med successive skattefradrag uden renter, hvorefter A ville blive stillet, som om forhøjelsen var sket på den løbende ligning,

at A ved en forhandling på direktoratets kontor den 16. august 1968 ikke kunne acceptere en forligsmæssig ordning på dette grundlag, men krævede fradrag for efterbetalingen i 1965 eller 1966,

og at direktoratet i skrivelse af 28. august 1968 meddelte A, at hans anmodning ikke kunne imødekommes.

Endvidere udtalte Ligningsdirektoratet, at den omstændighed, at der senere var sket lovændring, således at der ikke mere forelå ret til fradrag af betalte skatter, ikke kunne ændre direktoratets ovenfor refererede opfattelse. Direktoratet havde dog efter omstændighederne som nævnt ment at kunne acceptere en beregning med successive skattefradrag uden renter – det vil sige, at A blev stillet helt som om selvangivelserne havde været rigtige. Dette havde A som anført ikke kunnet tiltræde, men havde ønsket skattefradrag i et af ham selv valgt år, hvor fordelene for ham ville blive størst. Ligningsdirektoratet kunne ikke acceptere dette.

Om arbejdsforholdene i Ligningsdirektoratets afdeling for indkomst- og formueskat op-

lyste ligningsdirektøren, at afdelingen siden 1946 har bestået af 7 kontorer. Heraf var oprindelig 5 kontorer beskæftiget med revision af skatteyderes ansættelser, mens 1 kontor havde til opgave at medvirke ved vejledning af de stedlige skattemyndigheder, besvare forespørgsler og give udtalelser i landsskatteretssager, og 1 kontor behandlede de særlige spørgsmål vedrørende beskattningen af aktieselskaber, foreninger m. v.

Under hensyn til det betydelige antal nye skattebestemmelser og til betydningen af at ekspeditionen af forespørgselsager og landskatteretssager skete så hurtigt som muligt, er senere 2 kontorer overført til disse opgaver, således at der nu kun er 3 kontorer til behandling af revisionssagerne. At denne ændring i kontorernes arbejdsområde har været nødvendig, viser sig, ved at det fortsat er overordentlig vanskeligt at opnå den hurtige ekspedition af forespørgselsager og landskatteretssager, som var ønskelig.

Det er imidlertid ifølge ligningsdirektøren meget beklageligt, at forholdene har medført, at indsatsen i revisionssagerne er svækket. Dels kan der ikke optages et tilstrækkeligt antal revisionssager, dels hengår der for lang tid med behandlingen af mange af sagerne. Det bemærkes herved, at den langt overvejende del af sagerne hidrører fra indberetninger fra stedlige myndigheder.

Man søger på forskellig måde at imødegå de foreliggende vanskeligheder. I 1966 gennemførtes en ændret fordeling af sagerne mellem revisionskontorerne, særlig med henblik på en bedre udnyttelse af den tid, der anvendes til rejsearbejde. Det har imidlertid ikke kunnet undgås, at selve omlægningen i nogle tilfælde har medført forsinkelser.

Efter at amtsligningsinspektorerne er blevet styrket ved overførelse af personale fra amtstuerne, har man ved et cirkulære af 5. september 1968 overført den fremtidige behandling af en væsentlig del af de revisionssager, der hidtil har været behandlet af Ligningsdirektoratet, til amtsligningsinspektorerne. Der foretages dernæst for tiden en gennemgang af samtlige revisionssager til undersøgelse af, om et antal af sagerne kan henlægges eller ekspederes straks. Da det har vist sig, at det kontor, denne sag vedrører (5. kontor) har væsentlig flere sager end de to øvrige kontorer, vil man samtidig tilstræbe en udlig-

To af Ligningsdirektoratets ekspeditionssekretærer har gennemgået Administrationsrådets kursus i administrativ rationalisering og har siden væsentligt været beskæftiget med rationaliseringsarbejde. Nogle af deres forslag er allerede gennemført. Der er fornylig nedsat et rationaliseringsudvalg, der dels skal behandle fremsatte rationaliseringsforslag, dels skal påse, at godkendte forslag gennemføres.

Ligningsdirektøren bemærkede i denne forbindelse, at arten af arbejdet i Ligningsdirektoratet medfører et meget betydeligt personligt arbejde for kontorcheferne. Dette gælder særlig for revisionskontorerne, hvor kontorcheferne i stor udstærkning må deltage i forhandlinger både på kontoret og på rejser, hvorfor det er vanskeligt for dem at føre et tilfredsstillende tilsyn med medarbejdernes arbejde. Ligningsdirektoratet har da også fra 1965 givet indstilling om normering af yderligere 2 kontorchefer, men denne indstilling er ikke hidtil fulgt.

Om personaleforholdene i øjeblikket oplyste ligningsdirektøren følgende:

2 kontorchefer og 1 ekspeditionssekretær gør tjeneste i Skattedepartementet ved forbedelsen af indførelse af kildeskatt.

2 ekspeditionssekretærer og 1 overrevisor har orlov, mens 2 ekspeditionssekretærer beskæftiger sig alene med rationaliseringsarbejde.

Af 7 revisorstillinger bevilget på finansloven har kun 1 kunnet besættes, da der ikke har meldt sig kvalificerede ansøgere.

4 ekspeditionssekretærer er udtaget til instruktionsarbejde i forbindelse med kildeskattens indførelse, og det må antages, at en ikke uvæsentlig del af deres arbejdstid vil medgå til dette arbejde i det kommende år.

Efter det således oplyste udtalte jeg, at jeg måtte finde det beklageligt, at Ligningsdirektoratet ikke besvarede A's skrivelse af 5. april 1965, og at det ved sagens omfordeling i 1966 blev overset, at A fortsat var uden svar på skrivelsen, ligesom jeg måtte finde det beklageligt, at behandlingen af sagen havde taget så lang tid, som det var tilfældet.

Derimod fandt jeg ikke at kunne kritisere, at Ligningsdirektoratet havde afslået A's anmodning om, at beregningen af efterbetalingsbeløbet foretages, som om dette var betalt i 1966. Jeg bemærkede herved,

at Ligningsdirektoratet overfor A havde fremsat tilbud om, at beregningen af efterbetalingsbeløbet kunne ske med successive skattefradrag, at dette tilbud efter de foreliggende oplysninger fortsat var gældende, og at A herved ville blive stillet, som om hans selvangivelser for skatteårene 1962/63 og 1963/64 havde været i overensstemmelse med den gældende landsskatteretspraksis.

Da det skatteretlige spørgsmål om A's adgang til at fratække de omhandlede renteudgifter for tiden indtil hans overtagelse af ejendommen den 1. august 1962 var indbragt for Landsskatteretten, fandt

jeg ikke at burde udtale mig om dette spørgsmål.

Sagen gav mig endvidere anledning til at henlede Finansministeriets opmærksomhed på det af ligningsdirektøren anførte, herunder især, at Ligningsdirektoratet med det forhåndenværende personale og med de eksisterende arbejdsbyrder ikke ser sig i stand til at optage et tilstrækkeligt antal skatteansættelser til revision, ligesom der hengår for lang tid med behandlingen af mange af de optagne sager.

Endvidere gjorde jeg Folketingets Ombudsmandsudvalg bekendt med sagen.

34. Boligministeriet havde afslået at foretage besigtigelse af forholdene på stedet, før det traf afgørelse i sag om dispensation fra en bygningsvedtægt. (J. nr. 1032/68).

En advokat klagede over, at Boligministeriet havde afslået at foretage besigtigelse på stedet, før det traf afgørelse i en sag om dispensation fra en bygningsvedtægt.

Det var oplyst, at advokaten, da han indankede sagen for Boligministeriet, havde anført, at hans klienter gerne ville have en repræsentant for ministeriet til at besigtige forholdene, således at de kunne få lejlighed til på stedet nærmere at redegøre for disse.

Boligministeriet indhentede udtalelser fra vedkommende sogneråd og amtsråd og fra ministeriets kommitterede i byplansager. Disse udtalelser var bilagt forskelligt kortmateriale. Herefter traf ministeriet afgørelse i sagen. Samtidig meddelte det advokaten, at det ikke havde fundet grundlag for at imødekomme det fremsatte ønske om besigtigelse.

Advokaten anmodede ministeriet om at tage sagen op til fornyet overvejelse, men ministeriet svarede, efter at have indhentet en ny udtalelse fra den kommitterede, at det måtte fastholde den trufne afgørelse, og at det fortsat ikke på det foreliggende grundlag fandt anledning til at foretage syn som ønsket.

Foranlediget af en personlig henvendelse til boligministeren bl. a. med en indtrængende anmodning om, at ministeriet foretog besigtigelse af de pågældende ejendomme, opfordrede boligministeren den kommitterede til at orientere sig om forholdene på stedet. Dette skete ved at den kommitterede sammen med amtsarkitekten besigtigede ejendommen og

det omliggende område. Den kommitterede udtalte herefter til ministeriet, at besigtigelsen ikke kunne give ham anledning til en ændret stilling til sagen. Samtidig bemærkede den kommitterede vedrørende klagen til mig, at han på grundlag af sit forkendskab til området og de for dette foreliggende planer samt under hensyn til de i sagen konkret foreliggende oplysninger og kortbilag havde skønnet, at en besigtigelse i forbindelse med sagens behandling ikke kunne forventes at frembringe nye oplysninger af betydning for sagens afgørelse og derfor måtte være uforholdsmæssig hensyn. Det var herved taget i betragtning, at ejeren af ejendommen havde anmodet om en besigtigelse, men det var den kommitteredes principielle opfattelse, at spørgsmålet om en eventuel besigtigelse måtte afgøres ud fra en konkret vurdering allerede af arbejds- og tidsmæssige hensyn.

Boligministeren meddelte herefter, at han måtte fastholde den trufne afgørelse.

Advokaten sendte mig en fotokopi af boligministerens skrivelse og bemærkede, at den kommitteredes besigtigelse var foretaget, uden at hans klient havde været tilvarslet.

Boligministeriet udtalte overfor mig, at det havde fundet klagesagen tilstrækkeligt oplyst gennem det foreliggende skriftlige materiale. Den i december skete besigtigelse var derfor alene foretaget for at imødekomme klagerens gentagne anmodninger herom, idet det ikke er ministeriets praksis at foretage besigtigelser i sager, der skønnes tilstrækkeligt belyst ved

de foreliggende planer eller ved ministeriets teknikeres kendskab til området. Ministeriet henviste herved til den kommitteredes ovennævnte udtalelse.

Jeg udtalte, at jeg ikke fandt at kunne kritisere det af ministeriet indtagne standpunkt, hvorefter det ikke anser sig for forpligtet til at imødekomme anmodninger om

besigtigelse af forholdene på stedet, når det skønnes, at en sag er tilstrækkelig oplyst ved det foreliggende skriftlige materiale.

For så vidt der endvidere var klaget over, at den af den kommitterede på foranledning af boligministeren senere foretagne besigtigelse var sket uden tilvarsling af klagerne, meddelte jeg, at heller ikke dette forhold kunne give mig grundlag for kritik.

35. *Ikke fundet grundlag for kritik af et børne- og ungdomsværn for en erklæring afgivet til brug under en retssag eller for behandlingen af en henvendelse om aktindsigt. (J. nr. 71/68).*

H klagede over en afgørelse, som Socialministeriet havde truffet vedrørende hendes klage over en udtalelse, som Direktoratet for Københavns Børne- og Ungdomsværn havde afgivet i december 1965 til brug for Københavns byret i en mellem H og M verserende skilsmisssag. Hun gjorde i denne forbindelse gældende, at det måtte anses for tvivlsomt, om de personer, som havde afgivet erklæringer til brug for børne- og ungdomsværnets udtalelse, havde tilstrækkeligt kendskab til forholdene, samt at børne- og ungdomsværnet ikke havde fulgt en korrekt fremgangsmåde, idet man bl. a. ikke, inden udtalelsen blev afgivet, havde spurgt H selv, familien eller naboerne om forholdene og ikke havde indhentet oplysninger fra Direktoratet for Københavns Hospitalsvæsen vedrørende spørgsmålet om, hvorvidt M havde været indlagt. Endvidere klagede H over, at børne- og ungdomsværnet ikke havde tilstillet hende afskrift af de nævnte erklæringer.

Af de foreliggende oplysninger fremgik det, at Københavns byret i 1965 til brug for den mellem H og M verserende skilsmisssag anmodede Direktoratet for Københavns Børne- og Ungdomsværn om en udtalelse om, hvem af forældrene der var bedst egnet til at få forældremyndigheden over børnene.

Børne- og ungdomsværnet svarede retten, at de to børn i ægteskabet på grund af H's sygdom havde været undergivet forsorg i henhold til § 27, stk. 6, i lov om offentlig forsorg med ophold i et optagelseshjem. Til rettens orientering vedlagde børne- og ungdomsværnet genpart af 3 erklæringer fra henholdsvis forstanderinden for optagelseshjemmet, en

forsorgsmedhjælper og en kredsverge-suppleant, til hvilke erklæringer direktoratet beholdt sig.

I juni 1966 meddelte H børne- og ungdomsværnet, at byretten havde tillagt M forældremyndigheden over børnene, men at hun havde påanket dommen til Østre Landsret. H gav udtryk for, at byrettens dom var afsagt på et ufuldstændigt grundlag, da det bl. a. ikke var oplyst, at M flere gange havde været indlagt på psykiatriske afdelinger og på Sankt Hans Hospital til antabus-kur for overdreven spiritusnydelse.

I maj 1967 underrettede H børne- og ungdomsværnet om, at forældremyndigheden over børnene også efter landsretsdommen var blevet tillagt M. Da H imidlertid var af den opfattelse, at M havde afgivet mangelfuld forklaring i retten, og da H ønskede, at spørgsmålet om forældremyndigheden blev underkastet fornyet prøvelse, anmodede hun direktoratet om at blive gjort bekendt med den fulde ordlyd af de af direktoratet for retten fremlagte erklæringer.

Som svar herpå henledte direktoratet H's opmærksomhed på, at hun som part i retssagen havde krav på at blive gjort bekendt med ethvert dokument, der var fremlagt i retten og indgået i behandlingen af sagen, hvorfor man henviste hende til at rette henvendelse til sin advokat. Såfremt H imidlertid foretrak at gøre sig bekendt med akterne på børne- og ungdomsværnets kontor, kunne dette ske efter forudgående aftale med en af børne- og ungdomsværnets medarbejdere.

Herefter blev sagen indbragt for Socialministeriet, idet H gjorde gældende, at børne-

og ungdomsværnet havde handlet ukorrekt, dels fordi de afgivne erklæringer byggede på en 10-årig datters tilfældige udtalelser, dels fordi børne- og ungdomsværnet ikke havde indhentet oplysninger vedrørende M's hospitalsindlæggelse.

Socialministeriet svarede H, at sagen påny havde været forelagt børne- og ungdomsværnet, som vedrørende H's påstand om manglende oplysning om M's hospitalsophold havde udtalt, at børne- og ungdomsværnet havde fundet det rigtigst at holde sig til sit eget kendskab til forholdene. Det måtte iøvrigt anses for tvivlsomt, om det ville have været berettiget til at fremsende erklæringer indhentet fra hospitalet. Børne- og ungdomsværnet henviste endvidere til, at det havde tilbudt H, at hun ved personlig henvendelse til børne- og ungdomsværnet kunne gøre sig bekendt med sagens akter.

Direktoratet for Børne- og Ungdomsforsorgen, som havde haft sagen forelagt, havde overfor ministeriet udtalt, at den af børne- og ungdomsværnet fulgte fremgangsmåde måtte betragtes som værende korrekt.

I anledning af klagen til mig, blev der afgivet nye erklæringer af forstanderinden, forsorgsmedhjælperen og den tidligere kreds-værge-suppleant.

Børne- og ungdomsværnet udtalte, at det ikke plejer at tale med familie eller naboer med henblik på udtalelser, som skal afgives til retter i anledning af ægteskabssager. Man mener i disse udtalelser kun at burde give udtryk for, hvad man ved, idet man er bekendt med, at retterne anvender flere andre oplysningsmidler til brug for ægteskabssagernes afgørelse.

Forsåvidt angik klagen over, at H's anmodning om aktindsigt ikke blev imødekommet, anførte børne- og ungdomsværnet, at H ikke i sit brev havde anmodet om kopi af erklæringerne, og at hun var blevet gjort opmærksom på, at hun som part i ægteskabssagen havde krav på i retten at blive gjort bekendt med erklæringerne. Hun fik dog tilbud om at kunne gøre sig bekendt med akterne på børne- og ungdomsværnets kontor.

Til H's klage over, at der ikke blev indhentet erklæringer fra hospitalsvæsenet, udtalte børne- og ungdomsværnet, at det havde ment, det var rigtigst ved afgivelsen af erklæringerne at holde sig til sit eget kendskab om forholdene, samt at det var tvivlsomt, om det

var berettiget til eventuelt at fremsende erklæringerne fra hospitalsvæsenet til H.

Direktoratet for Børne- og Ungdomsforsorgen udtalte, at børne- og ungdomsværnet ikke kan have nogen pligt til at indhente oplysninger fra familie eller naboer. Såfremt H mente, at det ville være af betydning, at de pågældende personer afgav oplysninger til rettens brug, måtte hun have ført de pågældende som vidner for retten under ægteskabssagen, jfr. retsplejelovens § 168.

Vedrørende H's ønske om oplysninger om M's indlæggelse på hospital henviste direktoratet til, at børneværnsmyndighederne ikke har pligt til at fremskaffe relevante oplysninger i en verserende ægteskabssag, idet dette må påhvile sagens parter, eventuelt disses advokater, jfr. retsplejelovens § 298 og § 300.

Med hensyn til spørgsmålet om aktindsigt kunne H efter direktoratets opfattelse i stedet for at blive henvist til et gennemsyn af retssagens dokumenter eventuelt have været vejledt om, at hun, hvis hun havde anmodet om det, ville have haft krav på afskrifter af dokumenterne. Direktoratet henviste dog til, at H ikke havde fremsat krav om afskrifter, og at hun heller ikke havde gjort brug af tilbudet om at gennemse akterne.

Direktoratet mente herefter, at sagens behandling – eventuelt bortset fra, at det kunne være blevet meddelt H, at hun ifølge partsøfentlighedslovens § 7, stk. 2, havde haft krav på efter begæring derom at få afskrift af dokumenterne – har været korrekt.

Socialministeriet henholdt sig til det af Direktoratet for Børne- og Ungdomsforsorgen anførte.

Alt taget i betragtning fandt jeg ikke at kunne kritisere den fremgangsmåde, som børne- og ungdomsværnet i Københavns kommune havde anvendt, da det i 1965 efter anmodning fra Københavns byret skulle afgive en udtalelse til brug for en verserende retssag. Indholdet af udtalelsen, de til grund herfor liggende erklæringer og det forhold, at børne- og ungdomsværnet ikke på eget initiativ indhentede oplysninger om M's hospitalsindlæggelser, kunne heller ikke give mig grundlag for kritik. Jeg bemærkede herved, at det – som af Direktoratet for Børne- og Ungdomsforsorgen fremhævet – ifølge retsplejeloven påhviler parterne (eller deres advokater) i en ægte-

skabssag at foranledige indhentet de oplysninger, som de ønsker at forelægge retten, eller at foranledige de pågældende personer indkaldt til at afgive forklaring for retten som vidner.

Børne- og ungdomsværnets behandling af H's henvendelse om aktindsigt kunne dernæst ikke give mig tilstrækkelig grundlag for kritik. Jeg lagde herved vægt på, at H ikke havde anmodet om afskrifter af erklæringerne, at børne- og ungdomsværnet

vejledede hende om hendes adgang til aktindsigt i retten og iøvrigt tilbød hende at gennemse akterne på børne- og ungdomsværnets kontor, og at H ikke benyttede sig af dette tilbud. Ifølge partsøffentlighedslovens § 7, stk. 2, har en part iøvrigt ikke noget ubetinget krav på at få afskrifter af aktstykker, idet imødekommelse af en sådan begæring forudsætter, at det har betydning for partens mulighed for at varetage sine interesser.

36. *Handelsministeriets administration af sukkerordningen gav ikke grundlag for kritik. (J. nr. 1145/68).*

Den 12. marts 1969 skrev jeg således til formanden for Den danske Bagerstands Fællesorganisation, hr. N. Restrup Carstensen:

»I skrivelse af 16. december 1968 har De som formand for Den danske Bagerstands Fællesorganisation klaget over Handelsministeriets administration af den ved lov nr. 135 af 29. marts 1950 med senere ændringer etablerede sukkerordning, hvorved der under visse nærmere angivne betingelser gives industrier adgang til at købe sukker til en lavere pris end hjemmemarkedsprisen til fremstilling af sukkerholdige varer til salg på hjemmemarkedet.

De har herved anført, at bagerhåndværket i konkurrencemæssig henseende på grund af de industrien givne subsidier er urimeligt stillet på hjemmemarkedet, hvilket må være i strid med det krav om ligestilling af alle landets borgere, der forlængst er et knæsat princip i dansk lovgivning.

Endvidere har De gjort gældende, at Handelsministeriet har behandlet sagen på en så langsommelig måde, at selve sagsbehandlingen efter Deres opfattelse er kritisabel, hvorved De har bemærket, at der er gået 8 år siden spørgsmålet første gang blev rejst overfor ministeriet.

Endelig har De anført, at ministeriet eller dets embedsmænd – skønt en klar erkendelse af manglende ligestilling foreligger – ikke har eller ikke har haft vilje til at gennemføre en faktisk ligestilling, under påberåbelse af de vanskeligheder, der i forbindelse hermed skal overvindes. Den omstændighed, at en løsning medfører vanskeligheder, kan efter Deres op-

fattelse ikke berettige til, at bestemmelsen udskydes på ubestemt tid eller helt opgives.

Fra Handelsministeriet har jeg modtaget en redegørelse af 27. februar 1969 tilligemed sagens akter.

Af de foreliggende oplysninger fremgår det, at handelsministeren ifølge § 8 i loven af 29. marts 1950 om en sukkerordning kan foreskrive, at industrier, som fremstiller varer til forbrug her i landet, skal kunne købe sukker til verdensmarkedspris, for så vidt sukker indgår som materiale i et sådant omfang, at sukkerprisen er af betydning i konkurrencen med udenlandske varer af samme eller tilsvarende art. De i medfør af denne bestemmelse udfærdigede regler er nu indeholdt i Handelsministeriets bekendtgørelse nr. 346 af 29. september 1960, jfr. § 1, stk. 3, og §§ 3–5. En til den ovennævnte bestemmelse i sukkerlovens § 8 svarende regel har været indeholdt i alle de skiftende sukkerlove siden 1933, men der har ikke tidligere været gjort brug af hjemmelen til at give industrien adgang til køb af billigt sukker til hjemmemarkedsproduktion.

Handelsministeriet har herom oplyst, at der i begyndelsen af 1961 under indtryk af den fremadskridende toldafvikling og liberalisering indenfor EFTA samt i forventning om en eventuel dansk tilslutning til fællesmarkedet gennemførtes en ordning, hvorefter bl. a. virksomheder, der fremstiller kiks, biskuit og vafler til forbrug her i landet, fik adgang til at indkøbe sukker til verdensmarkedspris. En tilsvarende ordning for mel indførtes i marts 1962 af Landbrugsministeriet med virkning for høståret 1961/62. Disse ordninger blev

anset for nødvendige, såfremt danske industrivirksomheder skulle have mulighed for at klare sig i den stigende konkurrence på hjemmemarkedet, idet der måtte forventes øget import af varer fremstillet på grundlag af råvarer til verdensmarkedspris. Det bemærkes herved, at de danske eksportvirksomheder i forvejen ifølge ovennævnte bestemmelse i sukkerloven havde adgang til uden særskilt tilladelse at indkøbe sukker til verdensmarkedspris til brug ved fremstilling af varer til eksport.

Kontrollen med forbruget af billigt sukker til hjemmemarkedsproduktionen blev – bortset fra chokolade- og sukkervareindustrien, hvor kontrollen henlagdes til toldvæsenet – tilrettelagt efter samme retningslinier, som gjaldt for kontrollen med anvendelsen af billigt sukker til eksportproduktion, idet kontrollen blev baseret på erklæringer underskrevet af den forbrugende virksomhed og attesteret af dennes statsautoriserede revisor.

Da begrebet biskuit gav anledning til tvivl, blev der i forbindelse med ordningens gennemførelse og med bistand fra bl. a. Teknologisk Instituts bage- og mellaboratorium fastsat følgende definition for biskuit, der ligeledes blev lagt til grund for mel-godtgørelsesordningen i henhold til kornloven:

»Ved biskuit forstås hårdbagt bagværk med en holdbarhed af mindst 2 måneder. Bagværket er fremstillet af mel (eventuelt stivelse) samt vand eller mælk, sukker og fedtstof, og dejen kan være tilsat f. eks. nødder, mandler, kokos, ost, syltede skaller og syltede frugter. Bagværket kan være forsynet med glasur eller overtræk og være bestreuet med nødder, mandler eller kokos og være sammenlagt med et fyld af en fedtstofholdig masse, Vandindholdet må ikke overstige 6 pct. og fedtstofindholdet ikke 35 pct. af det færdige produkt.«

Handelsministeriet har bemærket, at det ved udarbejdelsen af definitionen er tilstræbt at holde sådanne varer udenfor, der kun har kort holdbarhed, og med hensyn til hvilke importmuligheden derfor er ringe. Iøvrigt bemærkes, at definitionen omfatter hovedparten af de almindeligt kendte tørre småkager, idet det af hensyn til administrationen af ordningen ikke er fundet muligt at indsnævre definitionen yderligere.

I skrivelse af 15. november 1960 til Handelsministeriets tilsyn med sukkerordningen

protesterede Københavns Bagerlaug imod, at der blev givet biskuitfabrikkerne tilladelse til at indkøbe sukker til verdensmarkedspris, idet lauget henviste til, at en sådan tilladelse yderligere ville forringe bagerens stilling i konkurrencen med fabrikkerne.

Handelsministeriet har anført, at en imødekommelse af industriens ønsker måtte anses for påkrævet, såfremt den skulle have mulighed for at klare sig overfor den voksende udenlandske konkurrence, og da ministeriet ikke fandt, at de fra bagerlaugets side fremførte argumenter kunne motivere et afslag, idet dette blot ville betyde, at bagerne i stedet blev udsat for konkurrence fra udlandet, gennemførte Handelsministeriet med virkning fra 13. marts 1961 den omhandlede ordning. I skrivelse af samme dato gav ministeriet bagerlauget meddelelse om ordningens indførelse, idet det tilføjedes, at bagere og konditorer ligeledes ville kunne få tilladelse til at købe sukker til verdensmarkedspris til fremstilling af kiks, biskuit og vafler på tilsvarende vilkår, herunder at forbruget af sukker blev attesteret af en statsautoriseret revisor.

Et spørgsmål fra bagerlauget i skrivelse af 20. juli 1962 om, hvilke varer der henførtes under begrebet biskuit, besvarede Handelsministeriet i skrivelse af 26. s.m., hvori den ovenfor citerede definition blev gengivet.

I tiden fra ordningens indførelse i marts 1961 til begyndelsen af 1963 blev tilladelserne til køb af sukker til verdensmarkedspris til fremstilling af varer til forbrug her i landet meddelt af Handelsministeriet i hvert enkelt tilfælde, men i skrivelse af 14. januar 1963 bemyndigedes Handelsministeriets Licenskontor til fremtidig at meddele sådanne tilladelser indenfor de af ministeriet godkendte varekategorier.

Handelsministeriet har oplyst, at der i løbet af 1963 indtrådte en meget kraftig stigning i verdensmarkedsprisen på sukker, således at denne blev højere end hjemmemarkedsprisen. De virksomheder, der hidtil havde indkøbt billigt sukker til hjemmemarkedsproduktion, var ifølge de meddelte tilladelser forpligtet til fortsat at betale verdensmarkedsprisen, men da denne i slutningen af november 1963 var steget til henimod det dobbelte af hjemmemarkedsprisen, besluttedes det med virkning fra 1. januar 1964 at åbne adgang for alle sukkerforbrugende virksomheder til at købe sukker til hjemmemarkedspris til produktion

af varer til hjemmemarkedet. I skrivelse af 18. december 1963 fra licenskontoret blev der givet de berørte virksomheder meddelelse om ordningens ophævelse.

I løbet af foråret 1964 faldt verdensmarkedsprisen på sukker betydeligt, og i maj 1964 blev verdensmarkedsprisen påny lavere end hjemmemarkedsprisen. Da verdensmarkedsprisen vedblivende var lavere end hjemmemarkedsprisen, fremkom der i efteråret 1964 anmodning fra de brancher, der tidligere havde haft adgang til at købe sukker til verdensmarkedspris, om genindførelse af den tidligere ordning, og da der ikke var udsigt til afgørende ændringer i prisrelationen, besluttede Handelsministeriet med virkning fra 1. januar 1965 at genindføre den tidligere gældende ordning vedrørende køb af sukker til verdensmarkedspris til fremstilling af bl. a. kiks, biskuit og vafler.

I skrivelse af 13. april 1965 anmodede Den danske Bagerstands Fællesorganisation Handelsministeriet om en oversigt over de bagervarer, der var omfattet af bestemmelserne i bekendtgørelsen af 29. september 1960, og i skrivelse af 5. maj 1965 svarede ministeriet fællesorganisationen, at indkøb af sukker til verdensmarkedspris til brug ved fremstilling af varer, der eksporteres, ikke er begrænset til særligt angivne varegrupper. Drejede det sig om varer til forbrug her i landet, var indkøb af sukker indtil videre begrænset til kiks, biskuits og vafler. I september 1966 blev tillige marengs inddraget under ordningen.

Som følge af de ekstraordinært lave priser på det internationale sukkermarked i løbet af 1965 og 1966 medførte salget af sukker til verdensmarkedspris ifølge Handelsministeriet betydelige tab for sukkerordningens prisreguleringsfond, og med henblik på at nedbringe fondens underskudsaldo blev hjemmemarkedsprisen (noteringsprisen) med virkning fra 1. september 1966 forhøjet med 40 øre til 185 øre pr. kg. I skrivelse af 23. september 1966 protesterede landsretssagfører P Thorlacius som advokat for Københavns Konditorlaug mod denne forhøjelse, idet han henviste til, at forhøjelsen af sukkerprisen selv for den lille bager og konditor ville betyde en merudgift på 2-3.000 kr. årlig. En lignende henvendelse fremkom i skrivelse af 18. oktober 1966 fra Den danske Bagerstands Fællesorganisation, der i anledning af en konkret foreliggende sag tillige protesterede imod, at refusi-

onsordningen blev udvidet til at omfatte roulader o. lign. Såvel Konditorlauget som fællesorganisationen gav udtryk for ønsket om en forhandling med handelsministeren.

På foranledning af disse henvendelser afholdtes der den 17. november 1966 et møde i Handelsministeriet med repræsentanter for Den danske Bagerstands Fællesorganisation og Danmarks Konditorforening, hvor organisationerne redegjorde for deres synspunkter. Ifølge det foreliggende mødereferat gjorde organisationerne gældende, at der vel var formel, men ikke reel ligestilling mellem detailbager og engros-bagere, idet detail-bagerne i langt de fleste tilfælde ikke er i stand til at opfylde kravet om statsautoriseret revision. Endvidere blev det anført, at definitionen af begrebet biskuit var så vid, at den også omfatter en række produkter, der traditionelt fremstilles af bagerne, og at bagerne således blev udsat for en ubillig konkurrence. Der blev fra ministeriets side givet udtryk for forståelse for bagerens synspunkter, idet det samtidig oplystes, at ministeriet arbejdede med at finde frem til en for bagerne mere tilfredsstillende ordning, men at en sådan ordning formentlig ville kræve lovændring.

I den følgende tid traf Handelsministeriet afgørelse i sagen om billigt sukker til fremstilling af roulader, og i skrivelser af 19. december 1966 til fællesorganisationen og konditorforeningen gav ministeriet meddelelse om, at det var blevet besluttet at imødekomme ansøgningen. Det oplystes samtidig, at afgørelsen var truffet på baggrund af, at en dansk virksomhed ellers måtte standse sin produktion af roulader, som følge af at en storaftager af roulader ville ophøre med at købe disse og i stedet importere billigere roulader fra England. Det tilføjedes, at man fortsat arbejdede på en løsning af de af bagerne og konditorerne anførte ulemper.

I skrivelser af 25. januar og 30. januar 1967 rettede henholdsvis fællesorganisationen og konditorforeningen henvendelse til Folketingets Sukkerudvalg, idet organisationerne anmodede om et møde med udvalget for at fremføre deres synspunkter om sukkerordningens virkninger for bagerfaget, og i skrivelse af 2. februar 1967 udbad sukkerudvalget sig handelsministerens bemærkninger til de to henvendelser. I besvarelse heraf fremsendte Handelsministeriet den 10. marts 1967 et i ministeriet udarbejdet notat af 24. februar

1967 vedrørende adgangen til at købe sukker til verdensmarkedspris til fremstilling af visse typer bagværk.

Udover at redegøre for sukkerordningen anførte ministeriet i notatet, at det måtte erkendes, at den nuværende ordning medfører en faktisk forskelsbehandling mellem håndværksmæssigt og industrielt fremstillede biskuit og roulader, idet kravet om attestation af statsautoriseret revisor bevirker, at bagere og konditorer i praksis ikke kan benytte sig af ordningen, fordi det er så godt som umuligt at tilrettelægge den foreskrevne kontrol. Man har hidtil kunnet forsvare forskelsbehandlingen med, at vareområdet var begrænset til produkter, der ikke i større omfang fremstilles håndværksmæssigt, hvortil kommer, at en ligestilling, derved at man fratager biskuitfabrikkerne adgangen til at købe sukker til verdensmarkedspris, ikke vil hjælpe bagerne, idet de i så fald blot vil blive udsat for konkurrence fra udenlandske produkter. Efter at man i slutningen af 1966 havde inddraget roulader under den gældende ordning og med sandsynlighed for at andre skærekager end roulader med en forskel mellem verdensmarkedspris og dansk notering på sukker på 1,35 kr. pr. kg også må inddrages under ordningen, vil det i længden være vanskeligt at opretholde den eksisterende ordning.

Den store forskel mellem verdensmarkedsprisen og hjemmemarkedsprisen, der nu havde været gældende i længere tid, taler iøvrigt også af andre grunde for en ændring af den nuværende ordning vedrørende levering af billigt sukker til industriforbrug. Jo større prisdifferencen er, des flere varearter vil opfylde sukkerlovens betingelser for køb af billigt sukker, og jo flere varer der inddrages under ordningen, des mere må den indenlandske sukkerpris forhøjes for at kompensere tabet for prisreguleringsfonden.

Under hensyn hertil havde Handelsministeriet derfor igennem nogen tid i samarbejde med Departementet for Told- og Forbrugsafgifter arbejdet med en ændring af det nuværende system, der bl. a. skulle tjene til løsning af de for bagerne bestående vanskeligheder. Forhandlingerne mellem ministeriet og departementet var endnu ikke afsluttet, og de foranstaltninger, man havde under overvejelse, forudsatte ændring af sukkerloven, hvorfor der ikke på daværende tidspunkt kunne gives bagerorganisationerne bindende tilsagn om

en ændring af den bestående tilstand med henblik på en forbedring af bagerstandens konkurrencevilkår, men det var overfor organisationerne oplyst, at overvejelser og forhandlinger pågik.

Handelsministeriet har i tilslutning hertil oplyst, at den i notatet omtalte mulige udvidelse af området for køb af billigt sukker til også at omfatte skærekager ikke har fundet sted, og at ministeriet iøvrigt ikke er underrettet om sukkerudvalgets besvarelse af de to organisationers henvendelse.

I mellemtiden havde Handelsministeriet i samarbejde med Departementet for Told- og Forbrugsafgifter udarbejdet et forslag til ændring af sukkerordningens prissystem, hvorefter sukker til eksportproduktion fortsat skulle indkøbes til verdensmarkedspris, mens alt sukker til hjemmemarkedsforbrug skulle købes til verdensmarkedsprisen med tillæg af en afgift. Samtidig skulle der pålægges importerede sukkerholdige varer en dækningsafgift, hvis størrelse skulle fastsættes under hensyn til varens normale sukkerindhold og til den afgift, de danske producenter skulle betale ved køb af sukker. Afgifterne skulle indgå i prisreguleringsfonden og skulle have til formål at sikre balance i fonden. Som det påpegedes i notatet, ville gennemførelsen af den foreslåede ordning nødvendiggøre en gennemgribende ændring af sukkerloven, og notatet mandede derfor ud i en henstilling om, at der optoges kontakt med erhvervene med henblik på drøftelse af ordningen.

Efter at sagen havde været drøftet i regeringen, indkaldte Handelsministeriet i skrivelse af 4. oktober 1967 de interesserede erhvervsorganisationer m. v. til et møde i ministeriet den 18. oktober 1967. Efter at der fra Handelsministeriets side var redegjort for den påtænkte ordning, tog samtlige erhvervsorganisationer med undtagelse af Håndværksrådet afstand fra forslaget, som ville betyde et brud med de hidtidige principper, hvorefter industrien skal have adgang til at købe råvarer til de lavest mulige priser. Det blev endvidere anført, at nyordningen ville belaste virksomhedernes i forvejen stramme likviditet, at den ville virke prisfordyrende og medføre nedgang i produktion og eksport, samt at den ville medføre øget administrativt besvær for virksomhederne.

Nogle få måneder efter afholdelsen af det omhandlede møde indførtes der pris- og

avancestop, og regeringen fandt ikke, at den under de således foreliggende omstændigheder kunne gennemføre en ordning, der ville udløse prisstigninger på en lang række varer.

I skrivelse af 10. oktober 1968 rettede Den danske Bagerstands Fællesorganisation henvendelse til Handelsministeriet og anførte, at den havde bragt i erfaring, at ministeriet havde opgivet at gennemføre de forslag til ændringer i sukkerordningen, som ministeriet tidligere overfor erhvervenes hovedorganisationer havde skitseret. Fællesorganisationen anmodede ministeriet om at bekræfte, at det forholdt sig således, ligesom man anmodede om en nærmere begrundelse herfor.

Den 1. november 1968 besvarede Handelsministeriet fællesorganisationens henvendelse og oplyste, at en ændring af de gældende regler fortsat overvejedes af ministeriet. Det havde imidlertid vist sig overordentlig vanskeligt at finde frem til en ordning, der stiller danske producenter af sukkerholdige varer lige i konkurrencemæssig henseende såvel indbyrdes som i forholdet til udenlandske, idet de planer, der havde været taget op til overvejelse, rejste omfattende problemer af administrativ natur, ligesom deres gennemførelse måtte forudses at have vidtrækkende prismsættende konsekvenser for et stort antal varer.

Handelsministeriet havde tillige overvejet, om man uden at ændre prisvilkårene for andre erhvervsgræne kunne imødegå de for bagerstanden rådende ulemper, men det var ikke lykkedes at finde frem til nogen anden ordning end den gældende, der rummer mulighed for den nødvendige kontrol med, at sukker, der leveres til verdensmarkedspris, ikke anvendes til forbrug, hvor udenlandsk konkurrence ikke gør sig gældende. Ministeriet måtte derfor beklage ikke at kunne afgive nogen udtalelse om, på hvilket tidspunkt en ændret ordning ville kunne foreligge.

I anledning af fællesorganisationens klage til mig har Handelsministeriet vedrørende bemærkningen om, at der er forløbet 8 år siden problemet blev rejst overfor Handelsministeriet, udtalt, at den påberåbte ubillige konkurrence i hvert fald ikke har gjort sig gældende i hele denne periode. I de første to år efter ordningens indførelse var forskellen mellem hjemmemarkedsprisen og verdensmarkedsprisen for sukker relativt lille og på grund af arbejdslovens indflydelse antagelig uden

større betydning i konkurrencen mellem industrielt og håndværksmæssigt fremstillede produkter. Fra marts 1963 til udgangen af 1963, hvor verdensmarkedsprisen var højere end hjemmemarkedsprisen, og hvor industrien måtte betale den højere verdensmarkedspris, medførte ordningen en klar konkurrencemæssig fordel for bagerne, der kunne købe sukker til den lave hjemmemarkedspris. I hele 1964 var ordningen sat ud af kraft, og der var derfor i dette år ligestilling mellem engros- og detail-bagerne.

Det kan derimod næppe bestrides, at den gældende ordning under de helt ekstraordinære forhold, der har præget det internationale sukkermarked i de senere år, har medført ulige konkurrencevilkår mellem det industrielt og det håndværksmæssigt fremstillede bagværk, til hvis fremstilling der kan købes billigt sukker. Herved må det dog tages i betragtning, at salget af biskuit – eller småkager – kun udgør en ringe del af detail-bagerens omsætning, og at den gældende ordning ikke for så vidt angår den helt overvejende del af produktionen, nemlig fremstillingen af brød og kager, medfører nogen forskel i konkurrencen mellem industrielt og håndværksmæssigt fremstillede produkter, idet der, bortset fra roulader, ikke gives billigt sukker til fremstilling af disse varer.

Handelsministeriet har dernæst anført, at man kan rejse det spørgsmål, om der i sukkerloven er hjemmel til at give detail-bagere adgang til at købe sukker til verdensmarkedspris, idet sukkerlovens § 8 taler om »industri«, der fremstiller varer til forbrug her i landet. Bemærkningerne til lovforslaget af 1933 og til de senere sukkerlove indeholder imidlertid ingen vejledning på dette punkt, ligesom der ikke under behandlingen i Rigsdagen ses at være fremkommet noget til belysning af spørgsmålet. Selvom det næppe kan have været lovens hensigt at åbne adgang til køb af sukker til verdensmarkedspris til enhver nok så lille produktion, har Handelsministeriet dog ikke i sin hidtidige praksis fastsat noget egentligt mindstekvantum som betingelse for at kunne drage fordel af ordningen. Handelsministeriet har i denne forbindelse henvist til Landbrugsministeriets fortolkning af bestemmelsen i kornloven om ydelse af mel-godtgørelse til engros-virksomheder. Folketinget har tiltrådt Landbrugsministeriets fortolkning, hvorefter en sådan

godtgørelse ikke kan ydes til den del af en virksomheds produktion, der afsættes direkte til forbrugerne, selvom der herved sker en forskelsbehandling af virksomheder med egne udslag og andre virksomheder.

Den forskelsbehandling, som bagerne således – omend kun for en meget begrænset del af deres produktion – udsættes for gennem den bestående ordning, kan ifølge Handelsministeriet teoretisk afhjælpes på 3 måder, enten ved a) at ophæve industriens adgang til at købe billigt sukker, hvorved den her i landet stedfindende produktion i vidt omfang vil blive erstattet af import uden forbedring af detail-bagernes konkurrencemæssige stilling, eller ved b) at erstatte det nuværende kontrolsystem med en anden form for kontrol, som ikke virker diskriminerende overfor detail-bagerier, eller ved c) at indføre en ordning som den foran omhandlede, hvorefter alt sukker til indenlandsk brug sælges til samme pris, kombineret med dækningsafgifter på importerede sukkerholdige varer.

Der er ikke under de forhandlinger, som har fundet sted med bagernes organisationer, peget på nogen form for kontrol under en dobbeltprisordning, der kan erstatte den eksisterende kontrol, og når henses til, at der findes henved 5.000 detail-bagere i hele landet, som i vidt omfang fremstiller varer, hvortil der ikke kan anvendes billigt sukker, må det anses for umuligt at etablere en kontrol, der på effektiv måde kan sikre, at sukker indkøbt til verdensmarkedspris ikke anvendes til formål, hvortil der ikke må anvendes billigt sukker.

Den eneste mulighed, der består, såfremt man vil ophæve den bestående ulighed i konkurrencen, bliver derfor at gennemføre den foran omtalte ordning, hvorefter alt sukker til produktion til hjemmemarkedet sælges til verdensmarkedspris med tillæg af en afgift, og hvorefter importerede sukkerholdige varer belægges med en dækningsafgift fastsat på grundlag af varens normale sukkerindhold samt den foran nævnte afgift.

En sådan ordning vil nødvendiggøre en gennemgribende ændring af sukkerloven, idet der bl. a. må tilvejebringes lovhjemmel for handelsministeren til at fastsætte og regulere sukkerprisen efter forholdene på det internationale sukkermarked, ligesom der må tilvejebringes hjemmel til at pålægge og regulere de omhandlede afgifter.

Ordningen vil endvidere medføre en meget omfattende administration, idet der dels må fastsættes bestemte procenter for sukkerindholdet i samtlige importerede sukkerholdige varer, dels hyppigt må foretages regulering af afgifterne under hensyn til udviklingen på det internationale sukkermarked, og dels løbende må foretages opkrævning af de varierende dækningsafgifter ved import.

En fastsættelse af sukkerindholdet i importerede varer må forventes at give anledning til talrige indsigelser fra udlandets og danske importørers side, da der må arbejdes med skønnede gennemsnit for grupper af varer. Hertil kommer, at ordningen, der vil medføre en betydelig forhøjelse af sukkerprisen ved salg til indenlandske producenter af en lang række varer, må forudses at ville få vidtrækkende prismæssige konsekvenser, ligesom en substitution af sukker med andre, billigere sødemidler må forventes at sætte ind med en betydelig formindskelse af den danske sukkerproduktion til følge.

Handelsministeriet har ikke hidtil ment, at det af hensyn til de af detail-bagerne anførte ulemper vil være forsvarligt at gennemføre en så kompliceret ordning, der uundgåeligt må skabe forskelsbehandling.

Ved bedømmelsen af den foreliggende sag bør det efter Handelsministeriets opfattelse også tages i betragtning, at situationen på det internationale sukkermarked i de senere år har været helt ekstraordinær, hvilket måske delvis kan forklares derved, at den internationale sukkeraftales prisstabiliserende bestemmelser har været sat ud af kraft siden 1960. Der er imidlertid i oktober 1968 afsluttet en ny international sukkeraftale, og det må forventes, at verdensmarkedsprisen for sukker under indflydelse af denne aftale igen vil stige. Det kan i denne forbindelse nævnes, at verdensmarkedsprisen i tiden efter 1. oktober 1968 er steget med 20–25 øre til omkring 75 øre pr. kg.

Efter det således oplyste skal jeg udtale, at jeg ikke finder at kunne kritisere Handelsministeriets fortolkning af sukkerlovens § 8, og at jeg derfor heller ikke finder, at der ved ministeriets administration af sukkerordningen sker nogen kritisabel forskelsbehandling af industrien og bagerne, idet den faktisk eksisterende forskel i muligheden for at kunne købe sukker til verdens-

markedsprisen hidrører fra sukkerlovens § 8, som det ligger udenfor området for min virksomhed at tage stilling til.

Dernæst finder jeg ikke, at de foreliggende oplysninger om Handelsministeriets bestræbelser på at finde frem til en acceptabel ordning, herunder den tid, der er medgået hertil, kan give mig grundlag for kritik. Jeg har herved lagt vægt på det af

Handelsministeriet anførte, hvorefter en acceptabel ordning nødvendiggør en gennemgribende ændring af sukkerloven, og at Folketingets Sukkerudvalg gennem det af Handelsministeriet den 10. marts 1967 til udvalget fremsendte notat er orienteret om problemstillingen, uden at udvalget ses at have foretaget noget i den anledning.«

37. *Behandlingen i Københavns Kommunes Socialdirektorat af en sag om hjælp til anskaffelse af ortopædiske sko. (J. nr. 394/68).*

A klagede over den tid, der medgik til Københavns Kommunes Socialdirektorats behandling af et andragende fra ham om hjælp til anskaffelse af ortopædiske sko (skiftesko). Endvidere gjorde han gældende, at Socialministeriet ikke havde taget stilling til nogle af ham indgivne klager over socialdirektoratets behandling af hans andragende.

Af de foreliggende oplysninger fremgik det, at A's andragende om hjælp til anskaffelse af ortopædiske sko (skiftesko) blev modtaget i socialdirektoratet den 3. juli 1967. Da der senest var ydet A ortopædisk fodtøj i april 1967, anmodede direktoratet ham i en tilsigelse af 10. juli 1967 om at rette telefonisk henvendelse til direktoratet, idet man ville orientere ham om, at ydelse af ortopædisk fodtøj ifølge Socialministeriets cirkulære af 22. maj 1967 normalt kun kan ske med intervaller på 15 måneder.

Socialdirektoratet oplyste, at det ikke af sagen fremgik, at A havde reageret på tilsigelsen før hans nedenfor omtalte skrivelse af 31. januar 1968 til Socialministeriet. Den overassistent, der havde behandlet sagen, og som i mellemtiden var fratruddet på grund af alder, oplyste, at han på et tidspunkt, som han ikke nærmere kunne angive, da det ikke fremgik af sagen, havde haft telefonisk kontakt med A og herunder gjort ham bekendt med de gældende regler for ydelse af ortopædisk fodtøj.

Heroverfor anførte A, at han efter modtagelsen af tilsigelsen havde en telefonsamtale med overassistenten, der ganske rigtigt orienterede ham om, at der normalt skulle gå 15 måneder, inden der påny kunne bevilges ortopædisk fodtøj. Da A oplyste, at hans fødder havde forandret sig efter en nyresygdom, lo-

vede overassistenten ham imidlertid at fremskynde sagen.

Foreholdt disse oplysninger bestred overassistenten, at han under telefonsamtalen med A skulle have lovet at fremskynde sagens behandling. Han havde tværtimod forklaret A, at ansøgningen ikke kunne behandles før efter 15 måneders forløb, og han betragtede herefter sagen som afsluttet.

I skrivelse af 31. januar 1968 til Socialministeriet beklagede A sig over, at socialdirektoratet endnu ikke havde taget stilling til hans ansøgning om ortopædiske sko, og den 8. februar 1968 meddelte ministeriet ham, at det havde oversendt hans skrivelse til direktoratet til besvarelse.

Socialdirektoratet oplyste, at sagen bærer påtegning om, at A den 13. februar 1968 påny blev anmodet om at rette telefonisk henvendelse til direktoratet, men det kunne ikke med sikkerhed ses, om denne ekspedition var foretaget. Ovennævnte overassistent havde ikke set sig i stand til at oplyse, om A faktisk var blevet underrettet.

A kunne imidlertid bekræfte, at han i anledning af sin henvendelse til Socialministeriet påny fik et brev fra socialdirektoratet, og at han havde en telefonsamtale med overassistenten, der bestred, at han ved den første telefonsamtale skulle have lovet at fremskynde sagens behandling. A tilbød at afspille en båndoptagelse af telefonsamtalen, men det ville overassistenten ikke høre på, idet han sagde, at det ikke var til ham, men til Socialministeriet, A skulle redegøre for sagen.

Foreholdt A's oplysninger bekræftede overassistenten, at A ved den anden telefonsamtale tilbød at afspille en båndoptagelse af den tidligere telefonsamtale, og at han afslog at

have med sådanne metoder at gøre. Derimod bestred han bl. a. at have fremsat bemærkningen om, at det ikke var til ham, A skulle give sin redegørelse, men til Socialministeriet.

I skrivelse af 28. juni 1968 rettede A på ny henvendelse til Socialministeriet, der den 4. juli 1968 meddelte ham, at det havde oversendt hans skrivelse til socialdirektoratet og anmodet direktoratet om at fremskynde sagens behandling.

Socialdirektoratet oplyste, at A den 9. juli 1968 fik bevilget det ønskede ortopædiske fodtøj, idet der da var forløbet de i Socialministeriets cirkulære fastsatte 15 måneder siden sidste bevilling.

På et spørgsmål fra mig til socialdirektoratet om, hvorvidt det ikke ville have været rigtigst i et tilfælde som det foreliggende at have besvaret en skriftlig ansøgning skriftligt, oplyste vedkommende overassistent, at man på det pågældende sagsområde jævnlig har anvendt den fremgangsmåde at råde og vejlede ansøgerne telefonisk, når dette har været muligt, dels fordi der på den måde bedre end skriftligt kan gives en fyldigere vejledning og forklaring, dels fordi eventuelle misforståelser derved straks kan rettes.

Socialdirektoratet udtalte, at det principielt er af den opfattelse, at alle skriftlige henvendelser bør besvares skriftligt, og at dette også i almindelighed praktiseres. Man har imidlertid i den lokale sociale forvaltning mangeårig erfaring for, at den mundtlige kontakt er meget betydningsfuld og jævnlig nødvendig af hensyn til den oplysnings- og vejledningspligt, som lovgivningsmæssigt påhviler de lokale sociale myndigheder.

- 38.** *En indstilling til en kommunalbestyrelse fra kommunens tekniske udvalg anset for omfattet af undtagelsesbestemmelsen i partsoffentlighedslovens § 6, nr. 3, selv om indstillingen var tiltrådt af kommunalbestyrelsen. Kritiseret, at Vejdirektoratet ikke havde bemærket, at en klager havde fremsat begæring om aktindsigt. (J. nr. 670/68).*

A klagede over, at Ministeriet for offentlige Arbejder, Vejdirektoratet, efter indhentet erklæring fra Indenrigsministeriet havde tiltrådt, at Rødovre kommunalbestyrelse havde afslået hans begæring om i henhold til loven om partsoffentlighed i forvaltningen at blive gjort bekendt med en indstilling fra kommunens tekniske udvalg til kommunalbestyrelsen.

Endvidere klagede A over, at Vejdirekto-

ratet ikke havde hjemvist en af ham indgivet ankesag til fornyet behandling ved Københavns amtsråd, selv om Indenrigsministeriet havde udtalt, at det ville have fundet det rigtigst, om amtsrådet havde underrettet A om, at sagen, der i et vist tidsrum havde været stillet i bero, ville blive taget op til realitetsbehandling.

Efter det således oplyste udtalte jeg, at Socialministeriet ved skrivelserne af 8. februar og 4. juli 1968 i fornødent omfang havde besvaret A's henvendelser til ministeriet.

Ved bedømmelsen af socialdirektoratets behandling af A's ansøgning om hjælp til anskaffelse af ortopædisk fodtøj måtte jeg lægge til grund, at ansøgningen af juli 1967 ikke på daværende tidspunkt kunne imødekommes, og det forhold, at ansøgningen derfor først blev imødekommet i juli 1968, kunne herefter ikke give mig grundlag for kritik.

Sagen gav mig imidlertid anledning til overfor socialdirektoratet at fremhæve betydningen af, at der i videre omfang end sket i det foreliggende tilfælde foretages notater om vigtigere ekspeditioner, herunder telefonsamtaler, således at der ikke senere kan rejses tvivl om, hvad der er passeret i sagen.

Selv om der måtte gives socialdirektoratet ret i, at myndighedernes oplysnings- og vejledningspligt i et tilfælde som det foreliggende nemmest kan opfyldes ved en mundtlig (telefonisk) kontakt med vedkommende ansøger, måtte jeg finde det rigtigst, at underretning om en sags afgørelse eller dens berostillelse meddeles skriftligt, eventuelt i tilslutning til den førte orienterende samtale.

Endelig klagede A over, at en begæring om

aktindsigt, som han havde indgivet til Vejdirektoratet den 29. august 1967, måtte gentages i maj 1968 og først blev imødekommet ved Vejdirektoratets skrivelse af 25. juni 1968 og endda ikke fuldt ud, idet han ikke havde modtaget genpart af en skrivelse af 9. juni 1967 fra Københavns amtsråd til Vejdirektoratet.

Det fremgik af de foreliggende oplysninger, at Rødovre kommune i en skrivelse, som A modtog den 2. marts 1966, meddelte, at kommunalbestyrelsen i sit møde den 25. januar 1966 havde besluttet at iværksætte et vejarbejde, der ville berøre hans ejendom.

I skrivelse af 4. marts 1966 fremsatte A forskellige bemærkninger til vejprojektet, idet han samtidig anmodede om at få lejlighed til at se den indstilling fra teknisk udvalg, der var grundlag for kommunalbestyrelsens beslutning

Som svar herpå redegjorde kommunalbestyrelsen nærmere for de trafikmæssige hensyn, der begrundede anlægget, og meddelte, at A af principielle grunde ikke kunne få lejlighed til at se indstillingen fra teknisk udvalg. Denne afgørelse påklagede A til Indenrigsministeriet, som oversendte sagen til Vejdirektoratet.

Efter aftale mellem A og Rødovre kommune blev sagens behandling sat i bero i september måned 1966. Kommunen begærede dog sagen genoptaget ved skrivelse af 2. marts 1967 til Københavns amtsråd, der imødekom denne begæring, idet der ikke fandtes at være grundlag for en udsættelse, når der ikke var enighed derom.

Den 12. maj 1967 blev der afholdt åsteds-møde med deltagelse af medlemmer af amtsrådets vejudvalg, kommunalbestyrelsen og vedkommende grundejerforening. A var indkaldt til mødet, men havde i skrivelse af 10. maj 1967 meddelt, at han ikke agtede at deltage, idet han først ønskede spørgsmålet om partsoffentlighed afklaret. Efter mødet indstillede amtsrådets vejudvalg, at arbejdet blev fremmet, og at kommunalbestyrelsens kendelse blev stadfæstet.

I overensstemmelse hermed vedtog amtsrådet at stadfæste kommunalbestyrelsens kendelse. Endvidere vedtog amtsrådet under hensyn til den almene interesse i, at arbejdet blev fremmet – jfr. partsoffentlighedslovens § 10, stk. 3, sammenholdt med § 8, stk. 2 – ikke at imødekomme A's anmodning om, at sagens

afgørelse blev udsat. Om amtsrådets afgørelse blev A underrettet ved Rødovre kommunes skrivelse af 1. august 1967, og arbejdet blev derefter iværksat.

Amtsrådets afgørelse påklagede A til Vejdirektoratet i skrivelse af 29. august 1967, idet han anmodede om, at Vejdirektoratet ville pålægge amtsrådet at genoptage sagen, således at der blev givet ham mulighed for at fremkomme med en skriftlig begrundelse for sin klage. Subsidiært ønskede A overfor Vejdirektoratet at fremkomme med en skriftlig begrundelse for sin anke.

Dernæst bestred A, at den almene interesse var til hinder for, at klagesagen blev udsat, indtil hans begæring om i henhold til partsoffentlighedsloven at få udleveret teknisk udvalgs indstilling til gennemsyn var færdigbehandlet.

Endelig anmodede A om, at erklæringer, der var afgivet af Rødovre kommunalbestyrelse og Københavns amtsråd, måtte blive tilstillet ham til orientering.

Overfor Vejdirektoratet udtalte amtsrådet i skrivelse af 23. november 1967, at det var dets opfattelse, at Rødovre kommunalbestyrelse var berettiget til i medfør af partsoffentlighedslovens § 6, nr. 3, at nægte A adgang til at gøre sig bekendt med teknisk udvalgs indstilling, idet denne efter amtsrådets formening kun kunne anses for tilgængelig for en part med det indhold og i den form, hvori den fremtrådte på det offentlige møde i kommunalbestyrelsen.

Endvidere var det amtsrådets opfattelse, at A's krav efter partsoffentlighedslovens § 10 på udsættelse af realitetsafgørelse i sagen, indtil han havde afgivet en udtalelse, forsåvidt angår den del af vejanlægget, der ikke berørte hans ejendom, efter lovens § 8, stk. 2, måtte vige for den offentlige interesse, der efter amtsrådets skøn kunne baseres på principielle betragtninger over vejanlæggets tilstrækkelighed, bl. a. ud fra trafikikkerhedsmæssige hensyn, hvilket efter amtsrådets opfattelse støttedes af grundejerforeningens ønske om istandsættelsens snarlige gennemførelse.

Vejdirektoratet forelagde partsoffentlighedsspørgsmålet for Indenrigsministeriet, der udtalte, at indstillingen fra teknisk udvalg måtte anses for omfattet af partsoffentlighedslovens § 6, nr. 3, og at det således måtte anses for berettiget, at kommunalbestyrelsen

havde nægtet at give A adgang til at gøre sig bekendt med indstillingen. Indenrigsministeriet havde heller ikke fundet grundlag for at kritisere amtsrådets vurdering af de hensyn, der efter amtsrådets skøn måtte tale imod en yderligere udsættelse af sagen, idet ministeriet dog ville have fundet det rigtigst, om amtsrådet havde underrettet A om, at sagen ville blive optaget til realitetsbehandling.

Vejdirektoratet henholdt sig overfor A til de af amtsrådet og Indenrigsministeriet afgivne udtalelser og tilføjede, at hvis A stadig måtte ønske at klage over sagens realitet, kunne en sådan klage indgives inden 30 dage.

A protesterede mod denne afgørelse i skrivelse af 19. maj 1968, idet han henviste til, at Vejdirektoratet ikke havde taget stilling til hans anmodning om, at det måtte blive pålagt Københavns amtsråd at genoptage sagens behandling. Endvidere henledte han opmærksomheden på, at hans anmodning om at få tilstillet de erklæringer, der var afgivet til Vejdirektoratet, ikke var blevet imødekommet.

Vejdirektoratet henviste i skrivelse af 25. juni 1968 til, at hverken Indenrigsministeriet eller Vejdirektoratet havde fundet grundlag for at kritisere amtsrådets vurdering af de hensyn, der efter amtsrådets skøn måtte tale imod en yderligere udsættelse af sagen, og at Vejdirektoratet derfor ikke kunne imødekomme anmodningen om at hjemvise sagen til fornyet behandling i amtsrådet. I denne forbindelse henviste Vejdirektoratet til, at amtsrådet gentagne gange havde indkaldt A til åstedsforretning vedrørende sagen. Samtidig fremsendte Vejdirektoratet fotokopier af nogle erklæringer, der var afgivet i sagen.

I en udtalelse afgivet til Vejdirektoratet i anledning af klagen til mig henholdt amtsrådet sig til det i skrivelse af 23. november 1967 udtalte og bemærkede, at A's protest mod den den 12. maj 1967 afholdte åstedsforretning blev gennemgået i amtsrådets vejudvalg i et møde den 7. juni 1967 sammen med et forslag til kendelse. Under hensyn til den offentlige interesse i, at det pågældende vejarbejde blev fremmet, vedtog vejudvalget ikke at imødekomme begæringen om udsættelse. Der var derfor ikke mulighed for at underrette A, før sagen blev optaget til realitetsbehandling. Om åstedsforretningen var A forinden underrettet gennem Rødovre Kommunalbestyrelse.

Vejdirektoratet udtalte, at den i sagen om-

handlede indstilling fra Rødovre kommunes tekniske udvalg efter Indenrigsministeriets og Vejdirektoratets opfattelse måtte anses for omfattet af partsoffentlighedslovens § 6, nr. 3, og at kommunalbestyrelsens nægtelse af at give A adgang til at gøre sig bekendt med indstillingen derfor fandtes berettiget. I denne forbindelse oplyste Vejdirektoratet, at det møde i kommunalbestyrelsen, hvori indstillingen blev behandlet, var offentligt.

Vedrørende klagen over, at Vejdirektoratet ikke havde pålagt Københavns amtsråd at genoptage sagens behandling, henviste Vejdirektoratet til, at det ligesom Indenrigsministeriet ikke havde fundet grundlag for at kritisere amtsrådets vurdering af det hensyn, der talte imod en yderligere udsættelse af sagen. Den omstændighed, at amtsrådet ikke havde givet A underretning om sagens optagelse til realitetsbehandling, var efter Vejdirektoratets opfattelse ikke en sådan væsentlig mangel ved amtsrådets afgørelse, at den kunne medføre annullation af afgørelsen og hjemvisning af sagen til fornyet behandling i amtsrådet.

Endelig udtalte Vejdirektoratet, at A's i skrivelser af 29. august 1967 fremsatte begæring om aktindsigt ved en fejltagelse ikke var blevet bemærket, hvorfor den først blev imødekommet, da A gentog anmodningen i skrivelse af 19. maj 1968. At amtsrådets skrivelse af 9. juni 1967 til Vejdirektoratet ikke blev medsendt, skyldtes den omstændighed, at den var citeret fuldt ud i Vejdirektoratets skrivelse til A af 7. maj 1968. Vejdirektoratet havde senere sendt A den omhandlede skrivelse.

Endelig bemærkede Vejdirektoratet, at det ville behandle klagen over kommunalbestyrelsens beslutning og amtsrådets afgørelse, når A fremsatte begæring herom.

Ifølge partsoffentlighedslovens § 6, nr. 3, omfatter adgangen til at få oplysninger ikke brevveksling mellem en kommunalbestyrelse og dennes afdelinger, udvalg eller andre administrative organer eller mellem disse organer indbyrdes. Den i denne sag omhandlede indstilling fra Rødovre kommunes tekniske udvalg til kommunalbestyrelsen måtte anses for omfattet af denne undtagelsesbestemmelse, og det sås ikke i relation til partsoffentlighedsloven at gøre nogen forskel, om indstillingen var tiltrådt af kommunalbestyrelsen eller ej.

Spørgsmålet om, hvorvidt det forhold, at en kommunalbestyrelse har tiltrådt et udvalgs indstilling og dermed gjort den til en del af kommunalbestyrelsens afgørelse, medfører, at indstillingen bliver offentlig, afgøres ikke af partsoffentlighedslovens regler, men må afgøres ud fra kommunalretlige synspunkter. Sådanne synspunkter synes da også at ligge til grund for den af Vejdirektoratet tiltrådte udtalelse fra Københavns amtsråd, hvorefter indstillingen kun kunne anses for tilgængelig for en part med det indhold og i den form, hvori den fremtrådte på det offentlige møde i kommunalbestyrelsen. Dette standpunkt kunne ikke give mig grundlag for kritik.

Forsåvidt angik klagen over, at Vejdirektoratet ikke havde pålagt Københavns amtsråd at genoptage behandlingen af A's klage, udtalte jeg, at jeg ikke fandt at kunne kritisere, at Indenrigsministeriet og Vejdirektoratet ikke havde ment at have grundlag for at tilsidesætte amtsrådets vurdering af de hensyn, der efter amtsrådets

skøn måtte tale imod en yderligere udsættelse af sagen. Ej heller fandt jeg at kunne kritisere Vejdirektoratets opfattelse, hvortil amtsrådets undladelse af at give A underretning om, at sagen ville blive optaget til realitetsbehandling, ikke var en sådan mangel ved amtsrådets afgørelse, at den kunne medføre annullation af afgørelsen og hjemvisning af sagen til fornyet behandling i amtsrådet.

Derimod måtte jeg anse det for beklageligt, at Vejdirektoratet ikke bemærkede A's i skrivelsen af 29. august 1967 fremsatte begæring om aktindsigt, men først imødekom den, da A havde gentaget anmodningen i skrivelsen af 19. maj 1968. Når Vejdirektoratet ikke fandt det nødvendigt at medsende en af de udtalelser, der var modtaget fra Københavns amtsråd, fordi den var citeret fuldt ud i en tidligere skrivelse fra Vejdirektoratet, ville jeg dernæst have fundet det rettest, om A var blevet gjort opmærksom herpå.

39. *Ikke fundet tilstrækkeligt grundlag for at kritisere et af Københavns Boligkommission og Boligtilsynsrådet for Østre Landsretskreds i medfør af boligtilsynslovens § 21, pkt. 1, udstedt påbud om nedrivning af en ejendom. (J. nr. 687/68).*

Institutionen »Boliger for Unge« klagede over et af Københavns Boligkommission givet og af Boligtilsynsrådet for Østre Landsretskreds den 7. maj 1968 stadfæstet påbud om nedrivning af ejendommen Dronningensgade 33.

Det fremgik af de foreliggende oplysninger, at boligkommissionen ved skrivelse af 1. marts 1963 i henhold til lov nr. 185 af 5. juni 1959 om boligtilsyn, § 12, nedlagde forbud mod, at ejendommen Dronningensgade 33 benyttedes til ophold. Som begrundelse for forbudet, der havde virkning fra 1. april 1965, anførtes det, at det ved de af kommissionen foretagne undersøgelser var godtgjort, at ejendommen ikke opfyldte kravene i boligtilsynslovens § 8, jfr. §§ 9 og 10, således at den ved sin indretning og ved sin tilstand frembød fare for sundhedstilstanden hos de personer, for hvem den tjente som opholdssted, ligesom de personer, der opholdt sig i ejendommen, var udsat for særlig fare i brandtilfælde. Med hensyn til de forefundne mangler ved ejendommen henviste kommissionen til en bygningsbeskrivelse af 16. juni 1961.

Det tilføjedes i boligkommissionens skrivelse, at den i lovens § 13 nævnte adgang for ejeren til at fremsætte ombygningsforslag ikke kom til anvendelse, da ejendommen lå indenfor et område, for hvilket saneringsplan var under udarbejdelse, men at forbudet af ejer og panthaver inden 4 uger kunne påklages til boligtilsynsrådet.

Forbudet blev ikke påklaget, og i skrivelse af 17. april 1963 meddelte boligtilsynsrådet kommissionen, at rådet på det foreliggende grundlag intet havde at bemærke til den trufne afgørelse.

Ejendommen blev, efter at påbudet var trådt i kraft den 1. april 1965, taget i brug til ophold for unge under uddannelse. I november oprettedes institutionen »Boliger for Unge« med henblik på at formalisere den faktisk stedfundne benyttelse af bl. a. den her omhandlede ejendom, og den 20. januar 1967 oprettedes lejekontrakt mellem ejendommens ejer Danske Andelslejligheder a. m. b. a. og »Boliger for Unge«.

Ifølge kontrakten skulle det lejede benyttes

til fremleje til beboelse for unge under uddannelse, og det måtte ikke benyttes til ophold for børn. Lejeren var udtrykkelig gjort bekendt med den afsagte kondemneringskendelse og afstod fra ethvert krav overfor udlejeren, i tilfælde af at lejemålet måtte bringes til ophør som følge af kendelsen. Iøvrigt skulle lejemålet vedvare til 1. september 1971, idet dog lejeren skulle være forberedt på at fraflytte tidligere, i tilfælde af at ejendommen skulle nedrives eller ombygges efter krav fra myndighederne.

I skrivelse af 7. februar 1968 meddelte boligkommissionen ejendommens ejer, at det ved en foretaget undersøgelse var godtgjort, at ejendommen var kommet i en sådan stand, at nedstyrtning af ejendommen kunne befrygtes. Kommissionen påbød derfor i henhold til boligtilsynslovens § 21, at ejendommen blev nedrevet og grunden ryddeliggjort inden 1. april 1968.

Ejeren påklagede den 3. marts 1968 dette påbud til boligtilsynsrådet, under henvisning til at planen til en ny samlet bebyggelse på arealet endnu ikke var fuldt ud afklaret, og til, at det måtte påregnes, at der ville gå adskillige år, før nybyggeriet kunne iværksættes. Ejeren fandt det derfor uheldigt at foretage en isoleret nedrivning i husrækken, dels fordi dette var uforholdsmæssigt bekosteligt, dels fordi det var uheldigt at frilægge gavlmuren til Dronningensgade 31, idet man havde tilladt, at denne ejendom blev anvendt til beboelse i en årrække endnu.

Boligtilsynsrådet indhentede en udtalelse af 22. april 1968 fra boligkommissionen, som meddelte, at der for det område, hvori ejendommen Dronningensgade 33 ligger, af Københavns Borgerrepræsentation var vedtaget en saneringsplan, som var godkendt af Boligministeriet. Ifølge planen skal de kondemnerede ejendomme i Dronningensgade nedrives og erstattes af en ny bebyggelse. Under henvisning hertil og til, at det var konstateret, at ejendommen var i en sådan forfatning, at nedstyrtning af dele af ejendommen kunne befrygtes, og når hertil endvidere kom, at det måtte forudses, at ejendommen yderligere blev svækket ved fjernelse af naboejendommen, som boligkommissionen samtidig havde påbudt nedrevet, fandt kommissionen påbudet endog særdeles velbegrundet.

Efter at have besigtiget ejendommen stadfæstede boligtilsynsrådet ved skrivelse af 7.

maj 1968 boligkommissionens afgørelse, idet rådet kunne tilslutte sig kommissionens bedømmelse af bygningen. Fristen for ejendommens nedrivning og grundens ryddeliggørelse blev fastsat til 1. august 1968.

I skrivelse af 28. maj 1968 anmodede ejeren boligtilsynsrådet om at tage sagen op til fornyet behandling. Rådet fastholdt ved skrivelse af 3. juli 1968 sin afgørelse og henviste til, at det ved sin besigtigelse af ejendommen havde fundet, at der forelå fare for nedstyrtning, og at dette skyldtes mangelfuld vedligeholdelse, der måtte antages at have nøje sammenhæng med, at ejendommens benyttelse til ophold havde været forbudt siden 1. april 1965. Det var rådets opfattelse, at den omstændighed, at ejendommen desuagtet, uden at forbudet var ophævet eller ændret, var beboet af unge mennesker under uddannelse, ikke kunne bringe forholdet udenfor reglerne i lovens § 21.

Da påbudet om nedrivningen ikke blev efterkommet, anmodede boligkommissionen den 2. august 1968 politidirektøren i København om, at der i henhold til boligtilsynslovens § 32 måtte blive rejst tiltale mod ejendommens ejer, og at det under tvang af en fortløbende bøde måtte blive pålagt ham at efterkomme påbudet. Kommissionen foranledigede senere politisagen sat i bero til 1. februar 1969.

Ejendommens ejer begærede herefter lejerne udsat af ejendommen under en udsættelsesforretning ved Københavns byrets fogedafdeling, der afsagde kendelse den 22. november 1968. Overfor fogedretten gjorde ejeren gældende, at lejerne var pligtige at fraflytte i henhold til lejelovens § 14, stk. 1, nr. 1, og lejekontraktens forannævnte bestemmelse om pligt til fraflytning, dersom ejendommen skal nedrives eller ombygges efter krav fra myndighedernes side. Lejerne påstod principalt sagen afvist fra fogedretten under henvisning til, at bestemmelsen i lejekontrakten måtte fortolkes således, at lejerne kun skulle flytte, hvis myndighedernes nedrivningskrav var lovligt ikke alene formelt, men også iøvrigt, hvilket efter deres opfattelse ikke var tilfældet. Subsidiært påstod lejerne sagen udsat til nærmere prøvelse af nedrivningspåbudets lovlighed.

Fogedretten fandt ikke, at ejeren i forhold til lejerne havde pligt til at foretage yderligere skridt for at anfægte nedrivningspåbudets lovlighed, herunder at lade lovligheden

prøve under en politisag, men at ejeren var berettiget til nu at acceptere det i formen lovlige påbud og kræve ejendommen fraflyttet.

Fogedrettens kendelse blev af »Boliger for Unge« påanket til Østre Landsret, der stadfæstede kendelsen ved dom af 18. februar 1969. I dommen henvises der til, at appellanterne ved lejemaalenes indgåelse havde været bekendt med, at disse var i strid med det i 1963 nedlagte benyttelsesforbud, og at appellanterne ved lejekontrakterne havde indvilliget i at fraflytte ejendommen bl. a. i tilfælde af et krav fra myndighederne om nedrivning.

Under hensyn til de særlige omstændigheder tiltrådte landsretten dernæst af de i fogedrettens kendelse nævnte grunde, at lejemaalene kunne kræves bragt til ophør på grundlag af det udstedte nedrivningspåbud, hvis lovlighed ikke kunne anfægtes under denne sag.

Udsættelsesforretningen blev herefter gennemført den 27. februar 1969.

I forbindelse med klagen til mig henviste klagerne til et af lektor i retsvidenskab Ole Krarup udarbejdet responsum af 28. maj 1968, hvori der rejses tvivl om nedrivningspåbudets lovlighed på 4 punkter.

For det første henvises der til, at det i henhold til boligtilsynslovens § 21 er en betingelse for et lovligt nedrivningspåbud, at bygningen henstår »helt eller delvis ubenyttet«. Dette må ifølge lektor Krarup forstås således, at bygningen rent faktisk henstår ubenyttet, og denne betingelse er ikke opfyldt i det foreliggende tilfælde, idet ejendommen har været beboet lige siden 1965. Det gøres iøvrigt gældende, at denne benyttelse stiltiende har været accepteret af de kommunale myndigheder.

Dernæst behandles spørgsmålet om nedstyrtningsfaren, der af boligkommissionen er anført som begrundelse for nedrivningspåbudet. Det oplyses herunder, at der ifølge indhentede oplysninger hverken fra stadsbygmesterens eller fra 2. bygningsinspektors side har været nogen indvendinger mod bygningsforbliven. Hvis man kan gå ud fra, at boligkommissionen og boligtilsynsrådet har baseret deres afgørelse på den fejlagtige forudsætning, at de kompetente bygningsmyndigheder anså den påberåbte nedstyrtningsfare som nærliggende og de påpegede mangler ved ejendommen som vanskeligt afhjælpelige, må grundlaget for afgørelserne efter lektor Krarups opfattelse betragtes som tvivl-

somt, idet afgørelserne formentlig bygger på en vildfarelse.

Som tredje punkt i argumentationen anføres det, at beføjelsen til at udstede nedrivningspåbud er betinget af, at ulempen skyldes »forsømmelighed fra ejerens side – herunder utilstrækkeligt tilsyn«. Det gøres gældende, at denne betingelse næppe er opfyldt, idet bygningsinspektoratet og stadsbygmesterens vedligeholdelsesanvisninger til stadighed er blevet efterkommet, og idet der er ofret meget på vedligeholdelse af bygningen. Specielt gøres der opmærksom på, at boligkommissionen i sin indstilling af 22. april 1968 til boligtilsynsrådet har anført, at Dronningensgade 33 ville blive yderligere svækket ved fjernelsen af naboejendommen, som kommissionen samtidig havde påbudt nedrevet. Det anføres, at der i denne begrundelse ligger, at årsagen til den påberåbte ulempe bl. a. er nedrivning af naboejendommen, altså ikke forsømmelighed fra ejerens side.

Endelig henvises der i lektor Krarups responsum til, at det i boligkommissionens indstilling af 22. april 1968 er anført, at der er vedtaget og godkendt en saneringsplan for det område, hvori ejendommen ligger. Hertil bemærkes, at § 21 i boligtilsynsloven ikke hjemler boligkommissionen beføjelse til at søge en saneringsplan gennemført. Grundlaget for gennemførelsen af en sådan plan findes i de beføjelser, der er overladt myndighederne ved lov nr. 184 af 5. juni 1959 om sanering af usunde bydele, bl. a. gennem ekspropriationsbestemmelser. At anvende boligtilsynsloven i det nævnte øjemed ville ifølge lektor Krarup være magtfordrejning.

Københavns Boligkommission anførte i anledning af klagen til mig, at det forhold, at ejendommen uanset det nedlagte forbud havde været beboet siden 1. april 1965, uden at forbudet havde været ophævet eller ændret, ikke kunne bringe forholdet udenfor regelen i boligtilsynslovens § 21.

Vedrørende spørgsmålet om nedstyrtningsfaren anførte boligkommissionen, at den i december 1967 blev opmærksom på, at forholdene vedrørende ejendommen Dronningensgade 33 og to andre ejendomme i Dronningensgade, nemlig nr. 35 og nr. 41, der også var kondemnerede, havde udviklet sig sådan, at der var fare for nedstyrtning af dele af ejendommene. Efter en nøje gennemgang af

ejendommene blev det besluttet at forlange dem nedrevet og grundene ryddeliggjort.

De foretagne undersøgelser havde bl. a. givet sig udtryk i en rapport af 26. januar 1968 fra lederen af boligkommissionens sekretariats arkitektkontor. I denne rapport udtaltes det om Dronningensgade 35, at uanset visse trufne foranstaltninger var navnlig det nordøstlige hjørne af gårdfacaden i fare for at styrte ned på grund af råddenskab i bindingsværkskonstruktionen og en udskredet stolpekonstruktion, der havde svækket sammenhængen i det samlede bindingsværk. En sammenstyrtning af hjørnet kunne meget vel føre til, at yderligere dele af gårdfacaden skred ud, og herunder ville underlaget for etageadskillelsen blive stærkt svækket eller helt forsvinde, hvilket meget vel kunne få katastrofale følger. Arkitektkontoret anbefalede, at ejendommen blev nedrevet, i stedet for at der blev brugt penge til de fornødne sikkerhedsforanstaltninger.

Det udtaltes videre i rapporten, at nedrivning af ejendommen formentlig ville medføre, at naboejendommen Dronningensgade 33, hvis gårdfacade og trappehus havde lignende skavanker som nr. 35, blev så svækket, at arkitektkontoret også kunne anbefale, at denne ejendom blev nedrevet. Derimod syntes der ikke at være overhængende fare for, at nedrivningen af Dronningensgade 35 ville medføre nogen fare for ejendommen Dronningensgade 37.

Hvad angik spørgsmålet om udførelse af vedligeholdelsesarbejder henviste boligkommissionen til en erklæring af 1. juli 1968 fra bygningsinspektøren for 2. distrikt. Det udtales heri, at den foretagne istandsættelse er sket uden bygningsinspektoratets medvirken og viden. På grundlag af et eftersyn oplyste inspektoratet, at istandsættelsen kun havde bestået i, at rådne og løse dele af bygningens bindingsværkskonstruktion var fjernet, hvorefter hullerne var fyldt efter med mørtel, der siden var blevet overmalet. Gårdfacaden fremtrådte herefter med et »pynteligt udseende«, men kunne ifølge inspektoratet med rette betegnes som »en kalket grav«.

Det var boligkommissionens opfattelse, at faren for nedstyrtning skyldtes mangelfuld vedligeholdelse, der måtte antages at have nøje sammenhæng med, at ejendommens benyttelse til ophold havde været forbudt siden 1. april 1965.

Endelig udtalte kommissionen, at nedrivningspåbudet ikke var et forsøg på ved hjælp af boligtilsynsloven at få gennemført den for området godkendte saneringsplan, men alene var begrundet i den konstaterede faretilstand.

Boligtilsynsrådet henviste til det af boligkommissionen anførte og til rådets foran omtalte skrivelse af 3. juli 1968 til ejendommens ejer, hvori findes rådets begrundelse for den trufne afgørelse.

Rådet tilføjede, at tilsynet med, at kondemnerede lokaliteter ikke benyttes ulovligt, ikke omfattes af rådets forretningsområde, og henledte iøvrigt opmærksomheden på boligtilsynslovens § 25, stk. 1 og 2, der alene giver ejendommens ejer og panthavere, men ikke brugerne, adgang til at påklage påbud om nedrivning til boligtilsynsrådet, jfr. derimod stk. 3.

De spørgsmål, der forelå til bedømmelse, var, om den omhandlede ejendom kunne siges at have henstået helt eller delvis ubenyttet i lovens forstand på tidspunktet for nedrivningspåbudet, om den havde forvoldt ulempe for de omboende, og om dette skyldtes forsømmelighed fra ejerens side – herunder manglende tilsyn. Var disse betingelser opfyldt og påbudet dermed tilstrækkeligt sagligt begrundet, kunne det ikke antages at gøre påbudet ulovligt, at boligkommissionen i sin indstilling havde anført, at der var vedtaget saneringsplan for området. Det bemærkes herved, at saneringsplanen også har betydning for de i henhold til loven om boligtilsyn trufne afgørelser, idet den i henhold til lovens § 14 afskærer ejeren fra adgangen til at fremsætte forslag til forbedring af forholdene, hvis dette må påregnes at komme i strid med saneringsplanen.

En bestemmelse svarende til § 21 i boligtilsynsloven fra 1959 fandtes ikke i den tidligere lovgivning. Forslag til bestemmelsen blev fremsat af den af Boligministeriet den 22. oktober 1949 nedsatte kommission, i hvis betænkning (nr. 187/1957) om boligtilsyn og sanering, bind I, side 133, det anføres, at en ejendom, som ejeren efter benyttelsesforbudet lader stå tom, f. eks. kan blive et tilholdssted for asociale individer og derved virke forringende på de omkringliggende ejendomme. Der var derfor indgivet i kommissionen om at foreslå, at

man i sådanne tilfælde fik hjemmel til, at ejendommen skal holdes i sømmelig stand og under behørigt tilsyn. Skete dette ikke, og hvis ejeren ikke selv indenfor en rimelig frist foretog nedrivning, skulle nedrivning kunne foretages på ejerens bekostning. Det af kommissionen udarbejdede lovudkast var i overensstemmelse med denne udtalelse.

Boligtilsynslovens § 21 er enslydende med den tilsvarende bestemmelse i det forslag til en boligtilsynslov, der blev fremsat i Folketinget den 17. februar 1959. I bemærkningerne til lovforslaget anføres det (FT 1958/59, tillæg A, sp. 1835), at erfaringen viser, at bygninger, der henstår helt eller delvis tomme, hurtigt kan komme i et bygningsmæssigt forfald, som kan medføre fare for sammenstyrtning, ligesom bygninger, der henligger uden tilsyn, kan blive tilholdssted for asociale elementer. I de tilfælde, hvor en ejer undlader at passe og føre tilsyn med en bygning, der er ramt af benyttelsesforbud, og bygningens tilstedeværelse som følge heraf medfører ulempe for de omboende, anså man det for påkrævet, at der skaffedes hjemmel til at lade den pågældende bygning fjerne.

Ved min bedømmelse af sagen fandt jeg at måtte lægge den af boligkommissionen og boligtilsynsrådet anlagte sagkyndige vurdering af ejendommens faktiske tilstand til grund, idet der ikke overfor mig var fremkommet oplysninger, der gav grundlag for at drage denne vurdering i tvivl. Vurderingen, der var baseret på besigtigelser og undersøgelser af ejendommen, gik ud på, at der forelå nedstyrtningsfare.

Efter bemærkningerne til lovforslaget måtte det endvidere antages, at fare for sammenstyrtning var en af de »ulemper for

de omboende«, som kunne begrunde et nedrivningspåbud.

Boligkommissionen havde ment, at det forhold, at ejendommen efterhånden var blevet så faldefærdig, at nedstyrtning af bygningsdele kunne befrygtes, måtte skyldes, at vedligeholdelsen havde været forsømt. Dette synspunkt kunne vanskeligt afvises, og jeg fandt herefter ikke tilstrækkeligt grundlag for at antage, at lovens betingelser ikke skulle være opfyldt på dette punkt.

Hvad endelig angik spørgsmålet, om ejendommen havde henstået helt eller delvis ubenyttet i lovens forstand, var det på den ene side ubestridt, at ejendommen havde været beboet af unge under uddannelse, selvom dette var i strid med det nedlagte forbud mod ophold. På den anden side var det efter lovens motiver klart, at ikke enhver ulovlig beboelse medfører, at § 21 bliver uanvendelig.

Det måtte vel erkendes, at § 21 efter sin tilblivelse og ordlyd kan give anledning til tvivl om bestemmelsens rækkevidde, og der sås ikke at foreligge tidligere afgørelser om forståelsen af § 21.

Efter det foreliggende fandt jeg det dog betænkeligt at antage, at den stedfundne benyttelse, der som nævnt klart var i strid med det i 1963 nedlagte forbud mod ophold, og som myndighederne når som helst kunne have forlangt bragt til ophør, kunne medføre, at et iøvrigt lovligt påbud om nedrivning blev ulovligt.

Under hensyn til det anførte fandt jeg herefter ikke tilstrækkeligt grundlag for at kunne kritisere de af boligkommissionen og boligtilsynsrådet truffne afgørelser.

40. *En af Handelsministeriet afgivet udtalelse vedrørende de i nogle kommuner i medfør af beværterlovens § 23, stk. 2, fastsatte afgifter for tilladelse til opstilling af spilleautomater i restauranter gav ikke grundlag for kritik. (J.nr. 1073/68).*

En advokat klagede for Dansk Automatbrancheforening over en af Handelsministeriet den 10. september 1968 afgivet udtalelse, hvorefter ministeriet ikke havde fundet anledning til at foretage videre vedrørende advokatens klage over størrelsen af de af nogle kommuner i medfør af beværterlovens § 23,

stk. 2, fastsatte afgifter for tilladelse til opstilling af spilleautomater i restauranter. Til støtte for klagen blev det gjort gældende, at beværterlovens § 23 ikke hjemler kommunerne ret til at pålægge et enkelt erhverv en sådan særskat.

Det var oplyst, at advokaten i 1961 overfor

Handelsministeriet havde rejst spørgsmålet om forståelsen af beværterlovens § 23, stk. 2, i anledning af at kommunalbestyrelsen i Odder havde truffet beslutning om, at der for tilladelse til opstilling i Odder kommune af spilleautomater med gevinst skulle betales en afgift på 1.000 kr. årlig for første automat og 500 kr. årlig for hver af de følgende. Kommunalbestyrelsen i Odder havde overfor Handelsministeriet udtalt, at det var hensigten ved fastsættelsen af en så høj afgift at søge opstilling af spilleautomater gjort urentabel, således at der i hvert fald kun ville blive opstillet automater i meget begrænset antal.

Den 26. juni 1962 udtalte Handelsministeriet, at der efter ministeriets formening ikke var hjemmel til at fastsætte så høje afgifter, at bestemmelsen om adgang til at give de omhandlede tilladelser blev betydningsløs.

I 1967 rettede advokaten påny henvendelse til Handelsministeriet, bl. a. foranlediget af at der i et af dagbladene var bragt meddelelse om, at kommunalbestyrelsen i Værløse kommune påtænkte at forhøje den årlige afgift på spilleautomater fra 50 til 5.000 kr., samt at afgifterne i Frederikssund var forhøjet til 4.000 kr. årlig pr. automat. Han henviste til, at kommunalbestyrelserne forsøgte at omgå bestemmelsen i beværterlovens § 23, stk. 2, idet formålet med de høje afgifter var at komme spilleautomater til livs og således lægge hindringer i vejen for udøvelsen af et fuldt lovligt erhverv.

Samtidig med henvendelsen til Handelsministeriet rettede advokaten henvendelse til Værløse kommunalbestyrelse og henstillede til denne, at de bebudede forhøjelser ikke blev gennemført. Den 10. maj 1967 meddelte kommunalbestyrelsen imidlertid, at den på sit møde den 26. april 1967 havde vedtaget at forhøje afgiften fra 50 til 5.000 kr., idet man mente, at en afgift af denne størrelse bedre svarede til spilleautomaternes indtjeningsmuligheder. Kommunalbestyrelsen var imidlertid villig til at foretage en fornyet overvejelse af afgiftens størrelse, såfremt det kunne dokumenteres, at afgiften stod i et helt urimeligt forhold til automaternes indtjening.

Handelsministeriet indhentede udtalelser fra kommunalbestyrelserne i Frederikssund og Værløse. Værløse kommunalbestyrelse svarede, at den ud fra det om indtjeningsmulighederne for spilleautomaterne oplyste havde fundet det rimeligt at foretage forhøjelsen.

Kommunalbestyrelsen var af den formening, at de stedfundne forhøjelser ikke ville udelukke en rimelig indtjening til såvel ejeren som lejeren af automaten. Man havde forud for sagens behandling rettet henvendelse til samtlige restauratører i kommunen med spilleautomater og anmodet dem om at fremsende økonomiske oplysninger vedrørende automaterne. Kommunalbestyrelsen havde imidlertid i intet tilfælde modtaget de ønskede oplysninger. Der henvises endvidere til, at kommunalbestyrelsen havde erklæret sig indforstået med at optage spørgsmålet om afgiftens størrelse til fornyet behandling, såfremt det dokumenteredes, at afgiften ikke stod i et helt rimeligt forhold til den faktiske indtjening af automaterne.

Kommunalbestyrelsen i Frederikssund svarede, at den efter oplysninger indhentet fra nogle restauratører vedrørende omsætningen i spilleautomaterne var af den formening, at den fastsatte årlige afgift på 4.000 kr. ikke gjorde tilladelsen til opstilling af spilleautomater betydningsløs, og at afgiften ikke var urimelig.

Handelsministeriet forelagde derefter sagen for Skattedepartementet, som indhentede en udtalelse fra Indenrigsministeriet. I mellemtiden rettede advokaten en fornyet henvendelse til Handelsministeriet og oplyste, at han ved en henvendelse til Monopoltilsynet først havde fået meddelelse om, at tilsynet betragtede kommunernes opkrævning af afgiften vedrørende spilleautomaterne som værende omfattet af bestemmelserne i loven om avancestop. Monopoltilsynet havde imidlertid senere givet udtryk for, at de omhandlede afgifter ikke kunne betragtes som tjenesteydelser, men måtte betragtes som en fiskal ydelse, således at eventuelle forhøjelser ville kunne foretages uden forelæggelse for Monopoltilsynet. Advokaten ønskede derfor i tilslutning til sin tidligere henvendelse at få oplyst, om beværterlovens § 23, stk. 2, hjemlede ret til opkrævning af disse ydelser.

Indenrigsministeriet udtalte overfor Skattedepartementet, at der ikke uden hjemmel i lov ville kunne pålægges afgifter af fiskal karakter til kommunen, samt at der ikke Indenrigsministeriet bekendt udenfor beværterlovens § 23 fandtes hjemmel for at pålægge afgifter for opstilling af spilleautomater.

Skattedepartementet udtalte overfor Han-

delsministeriet, at det kunne henholde sig til Indenrigsministeriets skrivelse.

Den 10. september 1968 meddelte Handelsministeriet advokaten, at ministeriet ikke havde fundet anledning til at foretage videre i sagen. Ministeriet bemærkede samtidig, at afgifterne efter de foreliggende oplysninger ikke gjorde adgangen efter beværterloven til at opstille spilleautomater illusorisk.

Advokaten gav overfor ministeriet udtryk for utilfredshed med svaret. Efter hans opfattelse havde bestemmelsen i beværterlovens § 23 ikke relation til spilleautomater, idet man ikke ved udformningen af lovens bestemmelser har tænkt på spilleautomater overhovedet. I virkeligheden blev bestemmelsen ulovligt brugt til opkrævning af afgifter af rent fiskal karakter.

Overfor mig henviste Handelsministeriet til, at ministeriet under et møde med advokaten havde udtalt, at de påklagede afgifter væsentligst syntes fastsat med henblik på en begrænsning af spillesteder og derfor næppe ville kunne karakteriseres som værende af egentlig fiskal karakter. Ministeriet anførte dernæst, at det ikke fandt at have hjemmel til at omgøre en kommunalbestyrelses beslutning om afgiftsfastsættelsen, medmindre afgiftens størrelse ville gøre en tilladelse illusorisk eller det skønnedes, at der ved fastsættelsen varetoges formål, der ikke kunne begrundes med de hensyn, der har motiveret beværterlovens bestemmelser. På grundlag af de indhentede oplysninger havde ministeriet ikke ment at kunne skride ind i de påklagede tilfælde.

Endelig bemærkede ministeriet, at begrundelsen for, at afgifter i henhold til beværterloven tilfalder vedkommende kommunekasse, har været, at de pågældende afgifter skulle tjene til dækning af det daværende kommunale politiske udgifter ved administration af beværterlovgivningen, og at det i udkast til ny beværterlov, der er under udarbejdelse, vil blive foreslået, at afgifterne fremtidig skal tilfalde statskassen.

Ifølge § 22, stk. 3, i beværterloven af 1924 (lov nr. 99 af 29. marts 1924) fastsatte kommunalbestyrelsen regler for, under hvilke betingelser og i hvilket omfang beværtere og gæstgivere måtte holde billard- og keglebane for gæsterne. For tilladelsen ydedes en årlig afgift til kommu-

nens kasse på »fra 10 til 50 kr. efter kommunalbestyrelsens bestemmelse«.

I § 22, stk. 1 og 2, fandtes samtidig regler om tilladelse til i beværtinger at afholde offentlig dans eller maskerade eller andre præstationer til underholdning for gæsterne. For sådanne tilladelser skulle der betales »en kendelse efter kommunalbestyrelsens bestemmelse«, uden at der i loven var fastsat et maksimums- eller minimumsbeløb.

I betænkning af juni 1938 angående revision af beværterlovgivningen foreslås det uden nærmere begrundelse (side 64) ad forslaget § 24 vedrørende tilladelse til »billard, keglebane og lignende underholdningsspil«, at der for disse tilladelser skal betales en afgift efter kommunalbestyrelsens bestemmelse.

I § 24 i beværterloven af 1939 (lov nr. 129 af 15. marts 1939) anføres forsåvidt angår gebyrer i overensstemmelse med forslaget: »For tilladelsen betales en afgift efter kommunalbestyrelsens bestemmelse«.

Ved senere ændringer af beværterloven er bestemmelsen gentaget som § 23, uden at bestemmelsen har givet anledning til bemærkninger. I betænkning nr. 104/1954 om ændringer i beværterlovgivningen er det vedrørende tilladelser til natbevillinger (side 127) af kommissionens flertal dog anført, at disse tilladelser »bør betinges af betaling af en betydelig afgift«.

I Dansk Forvaltningsret, 5. udgave, 1965, side 410, hvor bl. a. finansiel magtfordrejning omtales, anfører Poul Andersen i note 4, at det er en selvfølge, at »forvaltningens tilladelser kan gøres betinget af modydelse, hvor dette har positiv lovhjemmel, se til eksempel beværterlovens § 23, stk. 2«. I noten henvises til Handelsministeriets udtrykte skrivelse af 29. oktober 1952, hvorefter den her omhandlede afgift fastsættes efter kommunalbestyrelsens skøn, og hvorefter det næppe kan kræves, at der fastsættes ensartede afgifter indenfor den enkelte kommune. En lignende udtalelse har Handelsministeriet afgivet i en utrykt skrivelse af 15. marts 1960.

I Købstadforeningens Tidsskrift nr. 20 af 15. januar 1968 er der iøvrigt i en artikel »Afgift til kommunen af spilleautomater« givet en oversigt over de af et betyde-

ligt antal kommuner gennemførte forhøjelser i 1967/68.

Efter den ovennævnte lovbestemmelses indhold og tilblivelse måtte det lægges til grund, at lovgivningsmagten uden anden begrænsning end den, der følger af almindelige retsgrundsætninger, har overladt det til kommunalbestyrelserne at fastsætte størrelsen af de årlige afgifter ifølge beværterlovens § 23, stk. 2. Da det ikke kunne anses for godtgjort, at de af en række kommuner

foretagne forhøjelser af afgifterne havde overskredet de begrænsninger, der måtte følge af disse retsgrundsætninger, fandt jeg ikke at kunne kritisere Handelsministeriets udtalelser af 10. september og 5. november 1968.

Jeg tilføjede, at der ikke til ombudsmanden kan indgives klage over afgørelser, der er truffet af den samlede kommunalbestyrelse, og at spørgsmålets endelige afgørelse iøvrigt henhørte under domstolene.

41. *Behandlingstiden for sager i Ankenævnet for Invalideforsikringsretten ikke anset for forsvarlig. Henstillet til ankenævnet og Socialministeriet at træffe yderligere foranstaltninger til at bringe behandlingstiden ned på et rimeligt niveau. (J. nr. 378/68).*

Den 24. februar 1969 afgav jeg nedenstående redegørelse vedrørende sagsbehandlingen i Ankenævnet for Invalideforsikringsretten. Jeg gjorde samtidig Folketingets Ombudsmandsudvalg bekendt med sagen.

»I de senere år har jeg modtaget et stigende antal klager over den tid, der medgår til behandlingen af sagerne i Ankenævnet for Invalideforsikringsretten.

I den anledning udtalte ankenævnet i skrivelser af 31. maj og 24. juni 1968, at antallet af indankede sager i 1964 var 1.068 og i 1965 1.176. I 1966 steg antallet til 2.174 og i 1967 til 2.491. I hvert af årene 1965–67 er der af nævnet afgjort ca. 1.200 sager, og der er således de sidste år sket en ophobning af sager.

Allerede i januar måned 1966 afgav ankenævnet indstilling til Socialministeriet om en udvidelse af nævnet, således at det kunne arbejde i to afdelinger. Indstillingen blev tiltrådt, og udvidelsen trådte i kraft i marts måned 1968.

Den stigning i sagsantallet, der er indtruffet i den mellemliggende tid, samt nævnsmedlemmernes krav om en lettelse af arbejdsbyrden medførte imidlertid, at der næppe med det samme kunne forventes nogen væsentlig forkortelse af ekspeditionstiden for den enkelte sag. Nævnet ønskede dernæst at indvinde erfaringer med de to afdelinger, inden der eventuelt blev fremsat forslag om udvidelse af nævnets kapacitet.

I denne forbindelse henledte ankenævnet opmærksomheden på, at en udvidelse af nævnets kapacitet også ville nødvendiggøre en udvidelse af kontorapparatet og lokaleforhol-

dene. Allerede i december 1966 havde nævnet søgt om tilladelse til ansættelse af yderligere juridisk arbejdskraft, men en sådan tilladelse var endnu ikke givet. Der var sket en mindre udvidelse af kontorpersonalet, men yderligere personaleforøgelse ville ikke være mulig under de eksisterende lokaleforhold. Ankenævnet havde derfor forlængst søgt om større lokaler, men uden resultat.

Af de statistiske oplysninger fremgik det, at behandlingstiden for de første 100 sager, hvori der var blevet udsendt kendelse i 1967, varierede fra 1 til 15 måneder. 4 sager havde taget 10 måneder og derover. For de sidste 100 sager i 1967 havde behandlingstiden varieret fra 2 til 14 måneder, men 81 sager havde taget 10 måneder og derover. I nogle af sagerne havde der dog været hospitalsobservationer eller andre undersøgelser.

Ankenævnet havde som nævnt på et tidligt tidspunkt været opmærksom på, at det stigende sagsantal ikke indenfor de oprindelige rammer kunne behandles indenfor en rimelig tid. Den skete udvidelse af nævnet bevirkede, at der holdtes møde hver uge, og at der på en dagsorden aldrig var færre end 50 sager. For fortsat at kunne behandle dette betydelige antal sager og for at lette det hermed forbundne store arbejde for hver enkelt mødedeltager var man i færd med at indføre en stramning og yderligere systematisering af sagsekstrakterne.

Videre anførte nævnet, at der i de første 5 måneder af 1968 som ventet var indtruffet en nedadgående tendens i antallet af sager i forhold til 1967, og såfremt denne tendens fort-

satte eller der blot ikke indtrådte nogen forøgelse af sagsantallet, ville behandlingstiden gradvis blive kortere.

I betragtning heraf, og i betragtning af at de to afdelinger kun havde virket i 2-3 måneder, og også under hensyn til de erfaringsmæssigt betydelige vanskeligheder ved at skaffe personer, særlig lægekyndige, der var egnede og villige til at påtage sig hvervet som medlemmer af ankenævnet, havde nævnet ikke anset det for rimeligt på daværende tidspunkt at søge om yderligere udvidelse af nævnet.

Socialministeriet henholdt sig overfor mig til ankenævnets udtalelse og tilføjede, at ministeriet i skrivelse af 14. juni 1968 havde anmodet Finansministeriet om godkendelse af, at der i ankenævnene for invalide- og ulykkesforsikring blev ansat yderligere 2 akademiske medarbejdere.

På grundlag af de foreliggende oplysninger udtalte jeg i skrivelse af 11. september 1968, at den tid, der generelt set medgik til behandling af sagerne i ankenævnet, ikke forekom mig rimelig, og jeg henstillede derfor til ankenævnet og Socialministeriet, at man, såfremt behandlingstiden ikke indenfor en kortere tid kunne bringes væsentligt ned, traf yderligere foranstaltninger til at bringe ekspeditionstiden ned på et rimeligt niveau.

Samtidig anmodede jeg om en fornyet oversigt over sagsbehandlingen ved udgangen af året 1968.

Den 8. november 1968 gjorde ankenævnet mig bekendt med, at Socialministeriet havde meddelt, at Finansministeriet kun ville kunne anbefale godkendelse af een af de to stillinger, hvormed nævnet ønskede det juridisk uddannede personale forøget, og at nævnet i den anledning overfor Socialministeriet havde udtalt, at det var uomgængeligt nødvendigt for blot at opretholde den nuværende kapacitet, at ønsket om de to stillinger blev imødekommet. Ekspeditionstiden for flertallet af de indankede sager var omkring 1 år eller derover, til trods for at nævnets to afdelinger ved en meget stor arbejdsindsats, som utvivlsomt i omfang og tid overstiger, hvad der med rimelighed kan ventes eller kræves af hvert enkelt medlem, søger at holde ekspeditionstiden nede så godt som muligt.

De to nævnsafdelinger behandler altså så mange sager, som det på nogen måde er muligt at overkomme, men dette forudsætter bl. a., at kontoret har en kapacitet, der gør det muligt til stadighed at forelægge nævnsafdelingerne dette store antal sager så vel forberedt og ajourførte som muligt og tillige at bestride affattelse og afsendelse af kendelser i overensstemmelse med nævnets beslutninger.

Ved etableringen af to afdelinger i marts 1968 var der oparbejdet et vist antal sagsekstrakter, som i den første tid kunne delvis dække behovet for arbejdsmateriale til begge afdelinger. Sådanne tidligere forberedte sagsekstrakter findes imidlertid ikke mere, hvilket betyder, at der løbende til hvert enkelt møde skal præsteres nye ekstrakter i fornødent antal til begge afdelinger, og dette ville ikke være muligt med det nuværende personale.

Hertil kom, at den omstændighed, at de fleste af sagerne nu bliver så gamle i ankenævnet, medfører en betydelig korrespondance med ansøgere eller deres repræsentanter, som fremkommer med allehånde forespørgsler i anledning af den lange ekspeditionstid.

De to søgte stillinger var derfor minimum af, hvad der var nødvendigt, og ankenævnet anmodede derfor om Socialministeriets støtte til opnåelse af de to stillinger. Det er senere overfor mig oplyst, at de ønskede stillinger blev godkendt i januar måned 1969.

Med skrivelse af 10. februar 1969 har ankenævnet fremsendt de af mig ønskede statistiske oplysninger. Det fremgår heraf, at der i de sidste 6 måneder af 1968 er indkommet ialt 988 sager. Sammenlignet med antallet af indkomne sager (991) i de første 5 måneder af samme år har der været en nedadgående tendens. I samme tidsrum blev der afsendt kendelse i 1.107 sager, mens 69 sager blev afvist.

Behandlingstiden for de sidste 100 sager, hvori der blev udsendt kendelse i 1968, varierer fra 1 til 22 måneder, men 91 sager har taget 10 måneder eller derover.

Ankenævnet har anført, at adskillige sager har været udsat – nogle flere gange – på indhentelse af yderligere lægelige eller sociale oplysninger eller af andre særlige grunde.

På grund af ophobning af sager i tiden før nævnets udvidelse i foråret 1968 har ekspeditionstiden endnu ikke kunnet blive kortere,

selvom der siden udvidelsen behandles ca. 50 sager på møde hver 8. dag.

Efter de senest tilvejebragte oplysninger må jeg finde, at den tid, der medgår til behandlingen af sagerne i Ankenævnet for

Invalideforsikringsretten, ikke forekommer forsvarlig, og jeg har derfor påny henstillet til ankenævnet og Socialministeriet, at der træffes yderligere foranstaltninger til at bringe behandlingstiden ned på et rimeligt niveau.«

SAGREGISTER

til folketingets ombudsmands beretninger for årene 1955—68.

(Citeringsmåde: 56.131 betyder beretningen for året 1956, s. 131)

Administration,

- af prøveløsladts formue, 58.229.
- af ydelse i h. t. forsorgsloven, 58.58.

Administrative bestemmelser, se Love og —.

Advarsel inden afskedigelse, 57.164, jfr. 59.17.

Advokatbistand til møde i ministerium. 62.39.

Advokativirksomheds forenelighed med ansættelse i det offentlige tjeneste, 68.50.

Afgift,

- af bomuldsbindegarn, 56.82.
- af spilleautomater, 68.104.
- for polititilsyn, 56.70.
- fritagelse for — af brugt motorkøretøj, 66.61.

Afhøring,

- af børn i brandsag, 61.128, jfr. 66.15.
- af børn i sædelighedssag, 56.131.
- af nabo, 64.72.
- af patienter, 60.167.
- af varemotorvogne til servicekørsel, 68.41.
- i bidragssager, 57.206.
- i færdselssager, 61.152, jfr. 62.15 og 63.14.
- i tyverisag, 64.76.
- pr. telefon, 56.199.
- tilsigelser til —, 57.206; 61.124.
- uden iagttagelse af rpl. § 807, stk. 3, 57.157; 58.222, 229; 59.167.
- varighed af —, 63.56.

Aflysning af tinglyst tilskudsdeklaration, 58.192.

Afsenderadresse,

- på breve fra fanger, 55.102.
- på politiets tilsigelser, 61.124.

Afskedigelse,

- advarsel inden —, 57.164, jfr. 59.17.
- af skoleinspektør med ventepenge, 60.95, jfr. 61.20.
- af tobaksælgere på private øresundsbåde, 60.87.
- formalitetsfejl ved — af kontraktansat, 60.83.
- formalitetsfejl ved — af tjenestemand, 57.164, jfr. 59.17.

- formulering af erklæring afgivet efter —, 55.92.
- tilbud til afskediget kontraktansat officer om civil beskæftigelse, 55.18.
- varsel, 56.182.
- se også *Tjenestefritagelse.*

Afsoning,

- af adm. fastsatte skattebøder, 61.94.
- af bøde, 60.60; 62.35.
- af bødeforvandlingsstraf af hæfte eller hæftestraf forud for — af fængselsstraf m. v., 56.122.
- af straf i h. t. straffelovstillægget af 1945, 55.29.
- affattelsen af tilsigelser til —, 67.37.
- afhentet trods Justitsministeriets tilsagn om udsættelse af —, 59.147.
- tilsigelse til — ved anbefalet brev, 66.46.

Afstemning i h. t. menighedsrådslovens § 42, stk. 1, 65.116, jfr. 66.16.

Afvandingskommissioner, ankeregler, 59.203, jfr. 65.16.

Aktier, udelukkelse fra børsnotering, 55.73.

Aktindsigt,

- erklæring om legatansøgers brud med hjemmet, 68.34.
- fangers — i klagesager, 62.68.
- for tilskadekomnes advokat i erstatningssag, 57.194.
- i antidumpingtoldsag, 62.39.
- i børneværnsag, 68.15.
- i h. t. monopollovens § 17, stk. 2, 61.115.
- i h. t. ulykkesforsikringslovens § 9, 57.193.
- i invalidepensionssager, 61.135, jfr. 62.15.
- udtrykket »inden for strafferetsplejen« i parts-offentlighedslovens § 11, 67.44, 81.
- vedr. doktordisputats, 66.25.
- vedr. erklæring fra børne- og ungdomsværn, 68.88.
- vedr. indstilling til kommunalbestyrelsen, 68.97.
- vedr. personalestridigheder, 68.20.
- vedr. skatteråds mødereferat, 68.22.
- værnepligtiges — vedr. indberetninger om tjenesteforseelser, 67.81.

Ambassade, bistand fra en -, 61.56.

Amterne,

forelæggelse for Justitsministeriet af sager om fri proces mod amt, 55.55.
overholdelse af begrundelsespligten i forsorgslovens § 50, stk. 3, 57.65, jfr. 58.33.
udnævnelse af »tillidsmand«, 58.58, jfr. 59.19.

Amtsråd, behandling af udstyknings sag, 63.36.

Amtstue,

inddrivelse af amtstueskatter, 66.83.
påtegning på skøde, 56.151.
reduktion af amtstueskatter, 56.151.
skyldneres påvisningsret ved udpantning for amtstueskatter, 57.150, jfr. 58.35.

Anerkendt trossamfund,

Islam Danmark, 61.84.
Jehovas Vidner, 68.54.

Anholdelse,

adgang til omklædning ved -, 56.137.
af beruset restaurationsgæst, 65.71.
omsorg for en anholdts cykel, 62.85.
polititjenestemandes fejlagtige meddelelse om -, 57.95.
til afsoning af bøde, 68.51.
se også *Politi*.

Anke,

anke i stedet for ny begæring om invalidepen- sion, 61.154; 62.85.
ankeberettiget i h. t. naturfredningslovens § 19, 61.51.
ankefrist i h. t. ulykkesforsikringsloven, 56.179.
ankemulighed i h. t. landvindings- og grund- forbedringslovene, 59.203, jfr. 65.16.
anketilladelse til prøvelse af husdyrvoldgiftssag ved overvoldgiftsret, 55.21.
formulering af ankemeddelelser i straffesager, 62.34.
genoptagelse trods undladelse af -, 65.155.
i h. t. byplanlovens § 26, 66.48.
omgåelse af -, 61.48.
vedr. afgørelse truffet af et automobilvurde- ringsnævn, 59.135.
vedr. afgørelse truffet af Forsikringsrådet, 61.125.

Ankevejledning,

i h. t. militær retsplejelovs § 62, 56.159.
m. h. t. Arbejdsdirektoratets afgørelser, 61.170, jfr. 62.16.
m. h. t. Arbejdsnævnets afgørelser, 56.91.

m. h. t. inddragelse af førerbevis på grund af manglende ædruelighed, 57.102.

m. h. t. opgivelse af strafforfølgning, 55.99, jfr. 56.17.

m. h. t. statskattelovens § 24, 61.72.

sygeforsikringslovens § 42, stk. 5, 64.125, jfr. 65.19.

udvalg m. h. t. -, 64.125, jfr. 65.19.

ved afslag på erstatning i h. t. ulykkesforsik- ringsloven, 56.49, jfr. 57.23; 58.40, jfr. 59.18.
ved forbud mod udstykning, 63.36.

ved præmieforhøjelser for den lovpligtige ulyk- kesforsikring, 61.172, jfr. 62.18.

ved nægtelse af førerbevis til erhvervsmæssig personbefordring, 57.209.

ved nægtelse af udlevering af i bevaring tagne effekter, 56.150; 58.222.

Anmeldelse, se *Politi*.

Anmeldere, se *Politi*.

Anordning, en ved lov ophævet - opretholdt ved bekendtgørelse, 56.31.

Ansættelseskontrakt, fejl i -, 63.75.

Antidumpingtold, se *Told*.

Apotekerfondens krav iflg. ulykkesforsikringslovens § 42, stk. 2, 62.47, jfr. 64.13.

Apotekere,

gebyr for særlig indpakning ved forsendelser, 57.205.
rabat til læger, 60.178.

Apotekerlovens § 34, administrationen af -, 67.58.

*Approbat*ion, sogneråds anbefaling ikke nødvendig for en udstyknings -, 65.114.

Arbejderbeskyttelse, hotel- og restaurationsvirksom- hed, 56.164.

Arbejdsdirektoratet,

behandling af sag vedr. understøttelse og med- lemskab af arbejdsløhedskasse, 58.48, jfr. 60.30.

ekspeditionsform, 56.122.

forhøjelse af arbejdsløhedskasses dagpenge- sats, 67.105.

henvisning til vedtægtsbestemmelser, 62.25.

slettelse af arbejdsløhedskasse p. g. a. kontin- gentrestance, 67.56.

underretning om ankemulighed, 61.170, jfr. 62.16.

- Arbejdsdirektøren*, formandskab i Arbejdsnævnet, 57.90.
- Arbejdsløshedskasser*, se *Arbejdsdirektoratet* og *Arbejdsnævnet*.
- Arbejdsløhedsunderstøttelse*, se *Arbejdsdirektoratet* og *Arbejdsnævnet*.
- Arbejdsnævnet*,
 behandling af andragende om statsanerkendelse af arbejdsløhedskasse, 60.105.
 understøttelse som forsøger nægtet uanset bidragspligt overfor det offentlige til frasepareret hustru, 56.76.
- Arbejdstilsyn*,
 dispensation fra arbejderbeskyttelseslovens § 31, 61.117.
 indberetning om ulykkestilfælde, 58.63, jfr. 59.19.
- Arrestanter*, se *Fængselsforhold*.
- Arresthusophold*,
 lægetilkaldelse under -, 62.31.
 udgifterne ved civile værnepligtiges -, 58.60.
- Arveafgiftsloven*,
 ajourføring af enkelte bestemmelser i -, 57.199, jfr. 63.13.
 ikke rentegodtgørelse ved tilbagebetaling af arveafgift, 68.21.
- Attest i medfør af husdyrvoldgiftslovens § 9*, 55.21.
- Automobilvurderingsnævn*, ikke anke af afgørelse truffet af -, 59.135.
- Autoradiolicens*, se *Danmarks radio*.
- Autorisation*,
 af elektroinstallatører, 57.159.
 af gas- og vandmestre, 58.168.
 af laboratorier til undersøgelse af foder- og gødningsstoffer, 58.237, jfr. 61.18.
- Autorisationsordning*,
 vedr. eksport af avlsdyr, 59.137; 64.16.
 vedr. eksport af kartofler, 58.230; 59.133, jfr. 60.33 og 61.19.
 vedr. eksport af ost, 56.33.
- Avlsdyreksport*, 64.16.
- Banktilsynets virksomhed m. h. t. Københavns Kreditbank*, 58.85.
- Beboerrepræsentanter*, valg af - i de sociale boligforetagender, 59.113, jfr. 60.32.
- Befordringsgodtgørelse* ved benyttelse af egen vogn, 55.43.
- Begravelse*, takst for - af udensogsboende, 58.68.
- Begravelseshjælp*,
 bidragydende medlems ret til - gennem sygekassen, 56.72.
 ikke udbetaling af genkøbsværdien ved udtræden af sygekassen, 56.72.
- Begrundelse*,
 begrundelsespligten i lov om offentlig forsorg § 50, stk. 3, 57.65, jfr. 58.33.
 de særlige patentkommissioner har ikke pligt til at begrunde deres afgørelser, 60.189.
 manglende -, 63.77; 64.62.
 specifikation af ekspropriationserstatning, 65.24.
 urigtig -, 55.86; 58.48; 63.23; 64.107.
 utilstrækkelig -, 56.218; 58.48; 65.36.
 ved Arbejdsdirektoratets afgørelser, 62.25.
 ved amtskatterådernes afgørelser, 68.35.
 vedr. afvisning af indsigelser mod byplanvedtægtsforslag, 67.25.
- Behandlingstid*,
 amter, 56.125; 58.158, 211; 62.89.
 amtsligningsinspektorer, 55.96; 58.179, 194.
 Ankenævnet for Invalideforsikringsretten, 65.31, 129; 68.107.
 Boligministeriet, 65.97.
 Direktoratet for Folkeskolen og Seminarierne, 66.51.
 Direktoratet for Statshospitalerne, 64.129.
 Direktoratet for Sygekassevæsenet, 56.133; 59.201; 61.22.
 Direktoratet for Ulykkesforsikringen, 57.137; 60.51; 62.83; 63.34, 79.
 Fabrikinspektør, 61.117.
 flyvevåbnet, 56.69.
 Forsvarsministeriet, 55.75; 57.234.
 Forsikringsrådet, 60.38.
 Fredningsplanudvalg, 64.92.
 Handelsministeriet, 57.119.
 Invalideforsikringsretten, 57.184; 59.74, 201; 60.80, 104, 126; 61.23, 33, 115; 64.78; 65.129; 67.23.
 Justitsministeriet, 61.50.
 kammeradvokaten, 55.75; 57.136.
 Kirkeministeriet, 68.54.
 kommunalbestyrelse, 67.67.
 Københavns Overpræsidium, 56.144, 156.
 Københavns Skattevæsen, 63.42.
 Landbrugsministeriet, 64.16; 65.55.

- Landsskatteretten, 55.69; 56.173; 57.57, jfr. 59.17 og 63.13; 57.188; 58.73, 216, 241; 59.47; 60.47, 111, 187; 61.27; 63.100; 64.62; 65.143; 66.79; 68.56.
- ledende landinspektør, 59.127.
- Luftfartsdirektoratet, 65.39.
- Matrikeldirektoratet, 58.154, jfr. 62.14.
- Ministeriet for Grønland, 62.70.
- Ministeriet for offentlige arbejder, 57.233; 63.103.
- politiet, 56.126, 190; 57.220; 58.158; 61.24, 42; 62.30; 66.30.
- rektorer, 57.207.
- Skattedepartementet, 58.221; 63.38, 100; 68.35.
- skatteråd, 57.178; 60.78; 61.44; 62.37.
- Socialministeriet, 57.175; 59.34.
- Statens Jordlovsudvalg, 58.46, jfr. 59.18; 59.190, jfr. 60.34.
- Statens Ligningsdirektorat, 56.90; 57.213; 58.219, 241; 59.29; 61.27; 62.99; 63.65, 100; 68.84.
- Statens Åndssvageforsorg, 61.180, jfr. 62.19.
- Statskontrollen med Mejeriprodukter og Æg m. m., 56.33.
- Sundhedsstyrelsen, 56.215.
- Undervisningsministeriet, 55.96; 58.189; 60.54; 63.62.
- Vejdirektoratet, 67.102.
- se tillige *Sagsbehandling*.
- Bemandingsloven, se Bemandingsnævnets dispensationspraksis.*
- Bemandingsnævnets dispensationspraksis, 65.100.*
- Benådning, telefonisk afslag på andragende om -, 67.37.*
- Berostillelse af sager, se Sagsbehandling.*
- Besigtigelse i byggesag, 68.87.*
- Beskæftigelsesforanstaltninger, pligt til at overtage arbejde ved -, 58.48.*
- Beslaglæggelse,*
forelæggelse for retten, 57.251, 254; 58.115, 222.
forsegling af beslaglagte dokumenter, 57.250.
fortegnelse over det beslaglagte, 57.246; 58.222.
første gennemsyn af papirer, 60.160.
retskendelse til -, 60.160.
- Bestillingstillæg, se Løn.*
- Besøgstilladelse, se Fængselsforhold.*
- Bevaring,*
bevaringstagelse i henhold til toldlovens § 192, 62.103, jfr. 65.18; 66.27.
tilbageholdelse af aktiver efter konfiskations-sags afslutning, 55.27.
tilbagelevering af i - tagne effekter, 56.150; 58.115, 222; 62.30, 32.
- Bibeskæftigelse, se Tjenestemænd.*
- Bidragssager, se Underholdsbidrag.*
- Billighedsgodtgørelse* vedr. tilsidesat forkøbsret, 66.56.
- Bindende tilsagn,*
reparation af kirkespir, 55.81.
uddannelse af kystofficerer, 61.137.
ventetillæg til folkepension, 63.94.
- Biografteaterbevilling, inddragelse af -, 58.161.*
- Bisidder* ved møde for Invalideforsikringsretten, 65.125.
- Bistand, gebyr ved - fra udenrigstjenesten, 62.21.*
- Blanketter, formulering af skattevæsens tilsigelsesblanketter, 59.185; 64.61.*
- Blechingberg-sagen, 59.76.*
- Blinklys, afmærkning af køretøj med gule -, 66.88.*
- Boligstøttelovgivning,*
gebyrbegunstigelse i h. t. -, 57.35.
godkendelse af foreløbig lejeforhøjelse, 63.97.
mindrebemidlet i h. t. boligstøtteloven af 1955, 60.78.
- Boligtilsyn,*
forbud i h. t. boligtilsynslovens § 12, 67.96.
nedrivningspåbud i h. t. boligtilsynslovens § 21, 68.100.
- Bortlodning, spørgsmål om - var offentlig, 58.227. se tillige Lotteri.*
- Bortlovning* af tjenestemandstilling, 63.44, jfr. 64.14.
- Brevveksling,*
censur af observands -, 59.31.
forvaredes - med beskikket forsvarer, 61.171, jfr. 62.17.
varetægtsfangers -, 65.33.
se tillige *Fængselsforhold*.

Byggetilladelse,

fejl ved meddelelse af -, 64.123, jfr. 66.16; 67.67-
undladelse af at søge dispensation ved med-
delelse af -, 65.98.

Bygningsreglement, dispensation fra -'s højde-
bestemmelser, 66.23.

Bygningsvedtægt, fremlæggelse af forslag til -,
65.36, jfr. 67.16.

Byplaner,

dispensation fra byplanvedtægt, 66.48.
erstatning i h. t. byplanlovens § 15 a, 67.74.
forbud i h. t. byplanlovens § 9, 65.36; 67.30.
kollegiebyggeri i strid med -, 66.97.
pligt til at udfærdige -, 62.52.
udstykningsplan i h. t. byplanvedtægt, 67.25.
se tillige *Dispositionsplaner*.

Byplannævnet, formandsposten i -, 64.116.

Byreguleringsloven,

betydningen af »sammenlægges« i -'s § 8, stk. 1,
65.66.
byggeri i yderzone, 66.74, jfr. 67.17 og 68.14.
tilsidesættelse af -'s §§ 8 og 9, 65.52.

Byudviklingsudvalg, fritagelse for medlemshverv
i -, 58.197.

Bøder,

afsoning af adm. fastsatte skattebøder, 61.94.
afsoning af bøde, 60.60; 62.35.
ransagning med henblik på anholdelse af bøde-
restant, 68.51.

Bødeforvandlingsstraf, se *Afsoning*.

Børn,

afhøring af -, 56.131; 61.128, jfr. 66.15;
64.76.
anbringelse af - på Sundholm, 60.131.

Børsnotering af aktier, 55.73.

Båndlæggelse,

af ulykkesforsikringserstatning til efterladte,
58.150.
tilbagekaldelse af konfirmation på båndlæg-
gelsesbestemmelse, 58.251.

Censur,

af forvarede brevveksling, 61.171, jfr. 62.17.
af observands brevveksling, 59.31.
af skoleblade, 58.165.

Chokbehandling, se *Samtykke*.

Civile værnepligtige,

begyndelsestidspunktet for eftertjeneste, 58.61.
nægtelse af friheder for -, 57.72.

ordensreglement for -, 57.69.

skabseftersyn hos -, 57.186.

udgifterne ved -'s ophold i arresthus, 58.60.

Civilforsvarskorpset,

aktindsigt vedr. værnepligtiges tjenesteforsee-
ser, 67.81.

disciplinarmiddel for forsinkelse, 68.17.

overførsel fra - til civilt statsarbejde, 64.87.

Dagpenge, se *Sygekasseforhold* og *Ulykkesforsikring*.

Danmarks Nationalbank,

adgangsformening til -, 58.255; 59.202.

Finansministeriets foliokonto i -, 55.64.

godtgørelse af beskadigede eller bortkomne
pengesedler, 57.146.

Danmarks Radio,

autoradiolicens, 61.122, jfr. 62.14 og 65.18.
honorerer af og frist for antagelse af hørespil,
57.142.

oplysninger fra licenskontoret, 59.28.

radiomedarbejders bibeskæftigelse, 59.140.

udbetaling af forfatterhonorarer, 66.33, jfr.
67.16.

udsendelse af underholdningsfilm i fjernsyn,
58.218.

valgudsendelse ved folkeafstemning, 63.15.

Danske statsbaner,

erstatning for ulemper ved muldoplæg, 65.93.
erstatningsansvar for bortkommet kuffert,
65.77.

generaldirektørens udtalelser om pressen,
61.74.

håndhævelse af rygeforbud i statsbanernes
omnibusser, 55.55.

kontrakt om kiosksalg m. v. på -'s færger, 65.69.
mødetidskontrol ved Halsskov-Knudshoved-
ruten, 58.214.

lønoplysninger til skattevæsenet, 61.94.

overtagelse af rutebiltruter, 57.74.

personligt tillæg til kontorassistenter af 2. grad,
60.145.

takstnedsættelser, 58.198.

udelukkelse af styrmand fra at fungere som
skibsfører, 58.248.

Delegation,

ulovhjemlet - af beføjelser, 56.162.

ved indsættelse af underudvalg, 55.117.

Den kgl. Ballet, 58.199.

Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole,

henstilling vedr. -'s organisation, 55.173.

- regler om erhvervelse af doktorgraden ved -, 55.143.
 tavshedspligt m. h. t. forhandlinger i undervisningsråd og afdelinger, 55.173.
 Wamberg-sagen m. v., 55.105, jfr. 56.18.
- Den særlige Klagerets* kompetence overfor dommerfuldmægtige, 56.155.
- Det særlige Bygningssyn*, departementschef i Undervisningsministeriet medlem af -, 59.130.
- Diger*,
 opførelse af -, 56.37.
 skade på -, 57.215.
- Direktøren for Ulykkesforsikringen*, formandskab i Ulykkesforsikrings-Rådet, 56.196, jfr. 58.31.
- Disciplinærsager*, se *Tjenestemandssager*.
- Disciplinærstraf*,
 civilforsvarspligtige, 68.17.
 varetægtsfangers udelukkelse fra kirkegang, 65.147, jfr. 66.17.
- Diskrimination*, se *Forskelsbehandling*.
- Dispensation*,
 byggetilladelse forudsatte -, 65.98; 67.67.
 for at kunne indstille sig for 4. gang til prøven som kørelærer, 62.74.
 fra aldersbetingelsen i førerbevisbekendtgørelsens § 28, 61.85.
 fra bekg. om udførsel af avlsvæg, 64.16.
 fra bygningsreglementets højdebestemmelser, 66.23.
 fra byplanvedtægt, 66.48.
 i h. t. bemandingslovens § 40, 65.100.
 i h. t. byreguleringslovens § 17, stk. 3, 65.52.
- Dispositionsplaner*,
 anvendelse af -, 62.52.
 fravigelse fra -, 56.142.
 se tillige *Byplaner*.
- Disputatser*, 55.143; 58.133; 66.25.
- Dommerfuldmægtige*,
 afhentning af udlagte effekter, 57.135.
 Den særlige Klagerets kompetence overfor -, 56.155.
 lodtrækning, 57.121.
 ombudsmandens kompetence overfor -, 56.10; 57.15; 58.9.
- Domstolsprøvelse*, se *Ankevejledning*, *Beslaglæggelse*, *Besøgstilladelse*, *Frihedsberøvelse*, *Førerbeviser* og *Sindssyge*.
- Droit moral*, se *Forfatter- og kunstnerret*.
- Drosker*,
 etablering af holdeplads for -, 58.242, jfr. 59.21.
 forbud mod hyresøgning fra holdeplads, 58.208.
 meddelelse af droskebevilling, 57.169, jfr. 58.36.
- Dyrplageri*, politiets besigtigelse i anledning af anmeldelse om -, 56.169; 66.30.
- Efterretningstjeneste*, Politiets, 55.93.
- Eftertjeneste*, begyndelsestidspunktet for civile værnepligtiges -, 58.60.
- Egen drift*,
 afskedigelse af tjenestemand, 56.40.
 amtsråds sagsbehandling, 63.36.
 ankereglerne i landvindings- og grundforbedringsloven, 59.203, jfr. 65.16.
 arbejdsdirektørens formandskab i Arbejdsnævnets to afdelinger, 57.90.
 arveafgiftsloven, 57.199, jfr. 63.13.
 behandlingstid i Invalideforsikringsretten, 64.78.
 beregning af afsoningstid, 56.122.
 besættelse af stillinger uden opslag, 57.198.
 byggetilladelse uden fornøden dispensation, 65.98; 67.67.
 fangers adgang til at købe forskellige love, 61.174.
 fejl i eksamensopgaver, 63.29, 30, jfr. 65.19.
 feriebonsystemet, 55.51.
 formanden for Byplannævnet, 64.116.
 formanden for Elektricitetsrådet, 63.29.
 formanden for Ulykkesforsikrings-Rådet, 56.196.
 formuleringen af § 4, stk. 3, i bekg. nr. 58/1958, 59.22, jfr. 60.31.
 formuleringen af Ligningsdirektoratets skrivelser til skatterådene, 65.145.
 forretningsordenen for Ankenævnet vedr. Vareforsyningsager, 55.102.
 forretningsordenen for Invalideforsikringsretten, 55.93, jfr. 60.25.
 forskelsbehandling af værnepligtige, 68.44.
 fristen i vurderingslovens § 41, 64.115.
 iagttagelse af rpl. § 807, stk. 3, ved afhøring af sigtede, 59.167.
 igangsættningstilladelse til skolebyggeri, 68.63.
 indberetningspligt for statsrepræsentanterne i SAS, 61.156.

- indhentelse af erklæring før udstedelse af navnebevilling, 68.46.
- indlæggelse på kommunalt sindssygehospital, 67.78.
- instruks for kloakmestre i strid med ny lov, 65.121.
- instruks vedr. hjælp fra Invalideforsikringsfonden, 55.93, jfr. 60.25.
- løntilbageholdelse til dækning af sygekasse-
restance, 68.43.
- løntilbageholdelse til skat, 63.92; 64.64, 108,
117; 67.87.
- modregning i løn for ægtefællens skatte-
restance, 66.63.
- optagelsen af testosteron propionat i den dan-
ske farmakopé, 59.69.
- politiets behandling af anmeldelse, 64.68.
- politiets udtalelser til pressen, 60.65.
- P. O. Pedersen kollegiet i Gladsaxe, 66.97.
- rpl. § 807, stk. 3, overholdelse af -, 64.72.
- samkvemsret i henh. til myndighedslovens § 27,
62.62.
- skattevæsens behandling af sag om underholds-
bidrag, 65.130.
- skattevæsens tilsigelsesblanket, 64.61.
- skriftlig besvarelse af ansøgninger, 63.39.
- sogneråds behandling af udstyknings-sag,
65.114.
- sogneråds tilsidesættelse af byreguleringsloven,
65.52.
- sogneråds udflugt betalt af firma, 65.159.
- Statens Åndssvageforsorgs køb af ejendom,
61.180, jfr. 62.19.
- tilskadekommen værnepligtig, 56.184.
- tjenestemand, trusel om afsked, 63.89.
- underretning om verserende straffesag, 61.148.
- underskrifters læselighed, 57.186; 59.201.
- vagtarrestanters læsning, 63.95, jfr. 64.14.
- varetægtsfangers deltagelse i kirkegang, 65.147,
jfr. 66.17.
- varighed af politiafhøring, 63.56.
- vederlagsfri retshjælp i h. t. rpl. § 135, 59.183,
jfr. 60.33.
- vilkårsforhandling, vejledning om enkepen-
sionsreglerne, 64.79.
- Ejendomsskatter*, ejendomsskyldpromillen ved
kommunesammenlægning, 66.22.
se også *Amstue*.
- Eksamensopgaver*, fejl i -, 63.29, 30, jfr. 65.19.
- Ekspeditionsfejl*, se *Sagsbehandling*.
- Ekspeditionsform*,
i De særlige Patentkommissioner, 60.189.
- i Invalideforsikringsretten, 60.126; 61.33.
- i Kongeriget Danmarks Hypotekbank m. h. t
notering af transporter, 60.121.
- i Københavns Overpræsidium m. h. t. klager
over bidragsfastsættelse, 56.197.
- i Landsskatteretten m. h. t. vurderingssager,
61.27.
- i Matrikeldirektoratet, 58.154, jfr. 62.14.
- i Naturfredningsrådet, 63.31, jfr. 64.14.
- i Overfredningsnævnet, 61.77.
- i Statens Ligningsdirektorat,
m. h. t. skatteefterbetalingssager, 58.219.
m. h. t. vurderingssager, 61.27.
- vedr. sager, der af arbejdsløshedskasserne fore-
lægges Arbejdsdirektoratet og Arbejdsnæv-
net, 56.122.
- vedr. sager om dispensation fra arbejderbe-
skyttelseslovens § 31, stk. 1, 61.117.
- vedr. ægteskabs- og bidrags-sager, 59.122.
se også *Sagsbehandling*.
- Ekspeditionstid*, se *Behandlingstid*.
- Ekspert*, se *Autorisationsordning*.
- Ekspropriation*,
af areal til militære formål, 57.234.
af ejendom ved vejudvidelse, 55.87.
af jord til målepunkt, 55.24.
erstatning for privat vej, 66.72.
erstatning for ulempe ved muldoplæg, 65.93.
planer om- til hinder for sommerhusbyggeri,
66.31.
skat af erstatningsbeløb, 68.56.
specifikation af erstatning, 57.134; 65.24.
- Elektricitetsrådet*,
formandsposten i -, 58.178; 63.29; 68.26.
offentliggørelse af -'s forretningsorden, 58.178,
jfr. 59.20.
pålæg i h. t. stærkstrømsreglementets § 119 c,
68.26.
pålæg til installatør 62.87.
- Elektroinstallatør*, se *Autorisation*.
- Enkepension* i tilfælde af skilsmisse, 56.186.
- Erklæring*,
fra børne- og ungdomsværn, 68.88.
fra overlæger om en ansøgers kvalifikationer,
65.150.
om legatansøgers brud med hjemmet, 68.34.
undladelse af at indhente -, 56.48; 56.77.
- Erklæringers meddelelse* (lov af 2.2.1866),
erklæringer til Direktoratet for Fængselsvæse-
net, 62.68.

- erklæringer til ombudsmanden, 56.132.
 fremsendelsespåtegninger, 55.23.
 invalidepensionssager, 61.135, jfr. 62.15.
 referater, 55.23.
- Erstatning,*
 for ulempe ved muldoplæg, 65.93.
 i h. t. byplanlovens § 15 a, 67.74.
 i h. t. naturfredningslovens § 22, 61.77.
 i h. t. ulykkesforsikringsloven for tab af forsørgere, 56.149; 58.150.
 renter af – for tilskadekomst, 56.157.
 statsbanernes ansvar for bortkommet kuffert, 65.77.
 vedr. kontrakt om kiosksalg m. v. på statsbanernes færger, 65.69.
 se tillige *Ekspropriation*.
- Euforiserende stoffer,* ordination af –, 67.65.
- Fanger,* se *Fængselsforhold*.
- Fangetidsgodtgørelse,* 63.71, jfr. 64.14; 65.155.
- Farmakopékommisionen,* optagelsen af testosteronpropionat i den danske farmakopé, 59.69.
- Ferie,* godtgørelse for bortfaldet –, 66.78, jfr. 67.18.
- Feriebønsystemet,* 55.51.
- Feriepenge,*
 af løn for formiddagsbeskæftigelse, 68.61.
 for arbejdstid i Grønland, 56.182.
- Film,* forevisning af forbudt – i foreninger, 67.44.
- Findeløn,* se *Politi*.
- Fingeraftryk,*
 politiets fjernelse af – efter tiltalefrafald og frifindelse, 57.157.
 politiets optagelse af – af sigtede, 57.157.
- Fiskeauktionsmester,* bopælskrav for –, 67.50, jfr. 68.14.
- Fjernsynet,* se *Danmarks Radio*.
- Flyverelever,* manglende underretning til – om evt. afbrydelse af uddannelse, 56.69.
- FN-tjeneste,* tvungen – i udlandet, 66.64, jfr. 68.14.
- Fogedforretning,* berømmelse og underretning om foretagelse af –, 57.135.
- Folkeafstemning,* se *Danmarks Radio*.
- Folkepension,*
 amtets forpligtelser i henh. til invalide- og folkepensionslovens § 25, stk. 2, 62.89.
 beregning af lommepege til folkepensionist på alderdomshjem, 62.76, jfr. 63.14.
 bopælsbetingelser, 63.98, jfr. 68.13.
 fradrag ved beregning af –, 64.128, jfr. 65.21.
 indtægtsbestemt – til tjenestemænd, der som følge af strafbar handling afskediges uden pension, 58.188, jfr. 59.20 og 60.31.
 konkret skøn over begyndelsestidspunkt for pensionens udbetaling, 65.22.
 offentlighed vedr. afgørelser i henh. til invalide- og folkepensionslovens § 25, stk. 2, 62.89.
 tilbageholdelse i – til dækning af skatte-
 restance, 64.108.
 under ophold i udlandet, 66.58.
 ventetillæg, 63.94.
- Folkeskolen,*
 afskedigelse af skoleinspektør med ventepenge, 60.95, jfr. 61.20.
 læreres undervisning i religion og kristendoms-
 kundskab, 59.177.
- Folketingets ombudsmand,*
 loven om –, 56.9; 57.9; 58.9; 59.9; 60.7.
 instruks for –, 55.9; 61.7.
 klage til – har ikke opsættende virkning, 55.87.
 –s kompetence overfor:
 amtsskolekonsulent, 60.95.
 bygningskonsulent for præstegårde, 57.221.
 Danmarks Nationalbank, 57.146.
 dommerfuldmægtige, 56.10; 57.15; 58.9.
 Finansudvalget, 62.14.
 folketingsudvalg, 61.75; 67.45.
 fredningsnævn, 61.98.
 kommunalbestyrelse, 66.97.
 kommuner, 56.9; 57.9; 58.10; 60.7.
 Landbrugets Afsætningsudvalg, 65.55.
 præst i egenskab af menighedsrådsmedlem,
 57.221.
 Samfundet og Hjemmet for Vanføre, 68.20.
 statsanerkendte skolehjem, 57.164.
 statsrepræsentanterne i SAS, 61.156.
 udvalg nedsat af ministerium, 60.75.
 vurderingskommissioner i h. t. byregulerings-
 lovens § 14, stk. 2, 67.74.
- Folketingsvalg,* anmeldelse af partier, 67.45.
- Forbud,*
 i h. t. boligtilsynslovens § 12, 67.96.
 i h. t. byplanlovens § 9, 65.36; 67.30.
 i h. t. landsbyggeloens § 5, stk. 2, 65.135.
 undladelse af at kræve rygeforbud i bus over-
 holdt, 55.55.
 se også *Påbud*.
- Fordeling af offentlige midler,* 62.77; 65.55; 66.33,
 jfr. 67.16.

- Fordelingsloven*, fangetidsgodtgørelse i h. t. lov 242/1960, 63.71, jfr. 64.14; 65.155.
- Foreninger*, forevisning af forbudt film i -, 67.44.
- Forfatter- og kunstnerret*, Droit moral udvalgets sagskundskab, 59.59.
- Forfatterhonorarer*, udbetaling af - fra Danmarks Radio, 66.33, jfr. 67.16.
- Forfremmelsesbedømmelser*, se *Militærforhold*.
- Forholdsattester*, se *Militærforhold*.
- Forkøbsret*,
til kutter tilsidesat, 66.56.
se også *Statens Jordlovsudvalg*.
- Fornavn*,
indførelse af - i ministerialbogen, 58.234.
navnet Eg som -, 65.126.
- Forretningsordener*,
Ankenævnet vedr. Vareforsyningssager, 55.102,
jfr. 56.18.
Arbejdsnævnet, 56.92, jfr. 57.24.
Elektricitetsrådet, 58.178, jfr. 59.20.
Invalideforsikringsretten, 55.93, jfr. 60.25.
Udvalg under Handelsministeriet, 62.84.
Ulykkesforsikrings-Rådet, 56.196.
- Forsegling*, se *Beslaglæggelse*.
- Forsikringsrådet*,
anke af en afgørelse truffet af -, 61.125.
anvendelsen af udtrædelsesgodtgørelser, 66.45.
- Forskelsbehandling*,
aflønning i Grønland, 61.101.
af strafafsonere, 55.29.
af værnepligtige, 68.44.
disciplinære reaktioner overfor plejepersonale, 59.56.
forbud mod udstykning, 65.135.
forevisning af forbudt film i foreninger, 67.44.
handelen med lægemidler, 67.58.
læreres undervisning i religion og kristendoms-kundskab, 59.177.
over for dybfrostbranchen, 65.55.
postvæsenets krav om ekstrabetaling for omde-
ling af visse blade, 59.162.
ved administration af sukkerordningen, 68.90.
ved ansættelse af værdien af fribolig, 59.46.
ved dispensation fra strandbyggelinie, 61.98.
ved fastsættelse af invaliditetsgrad, 55.89.
ved radioens valgudsiddelser, 63.15.
ved statstilskud til krigsramte kirker, 55.81.
ved udbetaling af udtrædelsesgodtgørelse,
61.125.
- ved ydelse af supplementsunderstøttelse, 68.23.
vedr. indregistrering af biler til servicekørsel,
68.41.
- Forsorg*,
administration af ydelse i h. t. forsorgsloven,
58.58.
begrundelsespligt i forsorgslovens § 50, stk. 3,
57.63, jfr. 58.33.
hjælp til værnepligtige, 57.65; 66.19; 68.38.
politiets bistand i h. t. forsorgslovens § 44,
stk. 1, 59.156.
udnævnelse af »tillidsmand«, 58.58; jfr. 59.10.
- Forsvarer*,
indkaldelse af - til retsmøde, 61.123.
underretning til forvaringsanstalt om beskik-
kelse af -, 61.171, jfr. 62.17.
- Forsvarets Bygningstjeneste*, behandling af sag om
indkøb af skumslukningsaggregater, 56.52.
- Fortovsbidrag*, pålægelse af -, 65.133.
- Forvaring*,
anbringelsen af sikkerhedsforvarede, 67.94.
antallet af lægestillinger ved forvaringsanstal-
ten i Horsens, 57.177.
forvaredes brevveksling med beskikket for-
svarer, 61.171, jfr. 62.17.
forvaredes sygekasseforhold, 58.80.
indberetningspligt ved hensættelse i isolations-
celle, 58.80.
kropsvisitering af forvarede, 67.85.
speciallægeundersøgelse af forvaret, 66.21.
underretning om tilsynsværgebeskikkelse,
56.190.
ventetid ved indsættelse i -, 56.93.
se også *Fængselsforhold*.
- Forældremyndighed*, 53.209, jfr. 57.26; 62.62.
- Fotokopiers anvendelse*, 56.200; 62.83.
- Fotos*,
politiets fjernelse af - efter tiltalefrafald og
frifindelse, 57.157.
politiets optagelse af - af sigtede, 57.157.
- Fredning*, se *Naturfredning* og *Strandbyggelinier*.
- Fredningsnævn*, se *Folketingets ombudsmand*, *Natur-
fredning* og *Strandbyggelinier*.
- Fri proces*,
ansøgning om - mod amt forelægges for Ju-
stitsministeriet, 55.55.
henstilling om -, 55.22; 56.161, 209; 57.256;
58.230, 237; 59.17, 116; 61.166.

- retshjælp i h. t. rpl. § 135, 59.183, jfr. 60.33.
urigtig begrundelse for henlæggelse af ansøgning om -, 55.86.
- Fribolig*, forskelsbehandling ved ansættelse af værdien af -, 59.46.
- Frihedsberøvelse*, 5-dages fristen i rpl. § 469, stk. 2, 58.235; 65.34.
- Frimærker*, trykvarianter eller makulatur, 59.37.
- Frister*,
- 1-års fristen i § 16, stk. 2, i lov om børns retsstilling, 67.69.
 - for 2. behandling af kommunes budget, 58.82.
 - for antagelse af hørespil, 57.144.
 - for anvendelse af retsmidlerne i inddrivelsesloven af 7. maj 1937, 58.146.
 - for skønmæssig forhøjelse af skatteansættelser, 57.240; 58.179.
 - for udlevering af administrativt inddragne førerbeviser, 57.102, jfr. 58.33.
 - 5-dages fristen i rpl. § 469, stk. 2, 58.235; 65.34.
 - 5-års fristen i ulykkesforsikringslovens § 34, stk. 4, og § 37, 56.179.
 - 14-dages fristen i husdyrvoldgiftslovens § 8, stk. 1, pkt. 1, 55.21.
 - overskridelse af fristen i statshusmandslovens § 8, stk. 5, 55.76.
 - overskridelse af fristen i statsskattelovens § 30, stk. 5, 57.131; 58.241; 60.117.
 - overskridelse af fristen i vurderingslovens § 41, 64.115.
 - 10-dages fristen i tinglysningslovens § 16, stk. 4, 67.54.
- Funktioner*,
- afønning af - i Grønland, 61.101.
 - behandling af klage over -, 60.83.
- Fængselsforhold*,
- administration af prøveløsladts formue, 58.229.
 - afsenderadresse på breve, 55.102.
 - anskaffelse af eget radioapparat, 59.176.
 - anvendelse af håndjern overfor arrestanter, 57.195.
 - anvendelse af sikringscelle, 68.48.
 - badeforhold, 59.183.
 - begunstigelse ved afsoning af straf i h. t. straffelovstillægget af 1945, 55.29.
 - begæring om fremstilling, 59.184.
 - besvarelse af henvendelse fra nu løsladt fange, 65.124.
 - besøg af privat antaget advokat, 57.30.
 - besøg hos fanges familie, 63.33.
 - besøgstilladelse m. h. t. varetægtsfanger, 56.114; 61.150.
 - breve til varetægtsfanger, 65.33.
 - brevpapir og kuvert må ikke forsynes med mærke, 58.39.
 - disciplinærsag mod fængselsfunktionær, 68.48.
 - ekstraforplejning på sygeafd., 56.139.
 - fangers adgang til at bære ringe, 65.79.
 - fangers adgang til at holde fugle, 66.41.
 - fangers adgang til at købe forskellige love, 61.174.
 - fangers adgang til at købe tandpasta med fluor, 67.41.
 - fangers aktindsigt, 62.68.
 - fangers deltagelse i gudstjeneste, 57.176.
 - fanges beskæftigelse med recidivstatistik, 56.91.
 - frankering af varetægtsfanges breve, 63.19.
 - fremstilling for ortopædisk specialist, 59.160.
 - fængselsfunktionærs leverancer til fængslets butik, 58.76.
 - fængselsfunktionærs videregivelse af oplysninger om varetægtsfange, 68.40.
 - grupperådgivers tavshedspligt, 66.43, jfr. 67.16.
 - hjemsendelse af manuskript, 60.199, jfr. 61.21.
 - hviletid i et statsfængsel, 60.183.
 - hæftefanges adgang til at skrive til dagblade, 59.44.
 - indkaldelse til særfængsel, 62.45.
 - indstilling til svendeprøve, 57.233.
 - kaffeindkøb, 57.73.
 - kollektive henvendelser, 63.70.
 - køb af pulverkaffe, 60.42.
 - lommepege til mentalobservander, 67.41.
 - lægetilkaldelse i arresthus, 62.31.
 - magtanvendelse over for indsat, 65.32.
 - meddelelse om tilbageholdelse af brev, 60.40.
 - trysag indlagt i fangers breve af fængslet, 55.102; 58.39.
 - udlevering af fotografier til fanger, 67.101.
 - udlevering af reglement, 57.200; 58.225.
 - valgretsudøvelse, 62.23.
 - varetægtsfangers kirkegang, 65.147, jfr. 66.17. se også *Forvaring*.
- Færdssager*,
- behandlingstid, 56.175; 61.24.
 - forelæggelse for sigtede af anmeldelse for færdsselsforseelse, 57.172.
 - motorkørsel på stranden, 66.70.
 - oplæsning af forklaring og forevisning af rids, 61.152, jfr. 62.15 og 63.14.
- Færger*,
- mødetidskontrol ved -, 58.214.

- undersøgelse ved sammenstød af 2 automobiler på en -, 59.75.
- Føjetilladelse*, behandling af ansøgning om -, 56.218; 58.63.
- Førerbevis*,
 dispensation fra aldersbetingelsen i førerbevis-bekendtgørelsens § 28, 61.85.
 erhvervsmæssig personbefordring, 57.209.
 inddragelse af fradømt -, 58.226.
 nægtelse af - med ret til erhvervsmæssig personbefordring indbringes for retten på begæring af anklagemyndigheden, 59.22, jfr. 60.31.
 procesmåden ved prøvelse af ærdeligheds-spørgsmål, 57.102, jfr. 58.33.
 rutinetimer ved fornyelse af -, 59.24.
 udlevering af administrativt inddraget -, 56.192.
 vilkår ved udlevering af - inddraget på grund af manglende ærdelighed, 57.102, jfr. 58.33.
- Gas- og vandmestre*, se *Autorisation*.
- Gaver*, undervisningsassistents modtagelse af cigaretter fra studerende, 55.150.
- Gebyr*,
 begunstigelse i h. t. boligstøttelovgivningen, 57.35.
 for navnebevilling, 57.210.
 takster for behandling på Rigshospitalet, 68.28.
 ved bistand fra udenrigstjenesten, 62.21.
- Genindsættelse*, forkyndelse af resolution om - efter prøvetidens udløb, 59.25.
- Giro*, se *Postvæsenet*.
- Gl. Bakkehus-sagen*, 59.56.
- Goodwill*,
 beskatning af - ved salg af ejendom med virksomhed, 58.73.
 betaling for - ved overtagelse af bilruiter, 57.74.
 ved overdragelse af biografteaterbevillinger, 58.161.
- Graufred*,
 flytning af lig, 60.184, jfr. 65.16 og 67.15.
 flytning af urne, 66.76.
- Grundforbedringsloven*, manglende ankemulighed, 59.203, jfr. 65.16.
- Grundloven*,
 lighedsgrundsætningen i § 70, 59.177.
 religionsfrihed i § 67, 61.84.
- Grundstigningsskyld*, fritagelse for - i h. t. lov 265/1950, 57.180.
- Grundværdiansættelse*, revision af - ved 10. alm. vurdering, 58.173.
- Grønland*,
 aflønning af funktionær i -, 61.101.
 afregning efter hjemkomst, 62.70.
 feriepenge for arbejdstid i -, 56.182.
 formulering af ansættelsesskrivelse, 63.20.
 skattepligt under ophold på -, 68.46.
 udgifter ved hjemrejse fra -, 59.155; 61.132.
- Habilitet*,
 arbejdsdirektøren, 57.90.
 Boligministeriets - i byplansager i forbindelse med statsbyggeri, 62.52.
 departementschef i Undervisningsministeriet medlem af Det særlige Bygningssyn, 59.130.
 direktøren for ulykkesforsikringen, 56.196.
 direktøren for Københavns Vandforsyning, 60.102.
 formanden for Byplannævnet, 64.116.
 formanden for Elektricitetsrådet, 58.178; 63.29; 68.26.
 formanden for Landsnævnet for omnibus- og fragtmandskørsel, 64.93.
 politifuldmægtigs -, 63.61.
 ved andragende om fri proces mod amt, 55.55.
 ved bedømmelse af videnskabeligt arbejde, 55.119, 144, 159, 161; 58.116.
 vedr. det i h. t. loven om forbrugsbegrænsende foranstaltninger nedsatte nævn, 56.82.
- Habilitetsregler*,
 for skyldrådsmedlemmer, 57.63, jfr. 58.33.
 for universitetslærere, 58.144.
 for lægerne i Direktoratet for Ulykkesforsikringen, 59.49.
- Halskov-Knudshoved-ruten*, se *Danske Statsbaner*.
- Handelsskoletilsynet*, 57.109.
- Hastesager*, se *Sagsbehandling*.
- Havneareal*, strandbyggelinie, 61.77, 98.
- Henlæggelse af sager*, se *Sagsbehandling*.
- Hittegods*, se *Politi*.
- Hjemmeværnet*, klager over afslag på optagelse i -, 59.66, jfr. 60.31.
- Hjemsendelse*, se *Militærforhold*.
- Hjemsendelsespenge*, se *Militærforhold*.
- Holdeplads*, se *Drosker*.
- Honorarlønnede stillinger*, besættelsen af opslåede -, 57.123; 60.115.

- Hospitaler*, takster for behandling på Rigshospitalet, 68.28.
- Hovedrevisorater*, se *Revisionsdepartementer*.
- Hundeloven*,
 aflivningsret i anledning af tidligere ejers manglende betaling af hundeafgift, 57.93.
 pålæg i h. t. - s § 13, stk. 2, 58.176.
- Hunderegistre*, oplysninger fra -, 59.27.
- Husdyrvoldgift*, anketilladelse i medfør af husdyrvoldgiftslovens § 9, 55.21.
- Husundersøgelse* udenfor strafferetsplejen, 57.186.
- Hædersgave*, overførelse af - til enke, 67.84.
- Hørespil*, se *Danmarks Radio*.
- Høring*,
 andragende til skatteråd om lempelse i ligningen, 59.63.
 mangelfuld -, 63.38.
 oversendelse i stedet for -, 56.124.
 undladelse af -, 55.121; 56.51; 57.131, 138;
 58.56, 161, 241; 64.93.
 unødvendig -, 58.211.
 ved dispensation fra arbejderbeskyttelseslovens § 31, stk. 1, 61.117.
 ved dispensation fra overfredningsnævnskendelse, 61.51.
- Håndjern*, anvendelse af - overfor arrester, 57.195.
- Igangsættningstilladelse*,
 praksis ved udstedelse af -, 67.30.
 til skolebyggeri, 68.63.
- Ikke-juridisk personale*, ekspedition i statslånssag, 56.213.
- Indberetningspligt*,
 forvaringsanstaltens - om hensættelse i isolationscelle, 58.80.
 statsrepræsentanterne i SAS, 61.156.
- Inkompetence*, se *Kompetence*.
- Indkøbstilladelse*, behandling af ansøgning om -, 55.50.
- Indlemmelse*, se *Kommuner*.
- Instansfølge*, se *Kompetence*.
- Intertemporale spørgsmål*,
 beregning af bevillingstilsagnskursen ved dollarpræmiering, 55.50.
 forhøjelse af fradrag for naturalydelser til tjenestemænd, 60.44.
 kontrollovens § 8 C, 59.168.
- kontrollovens § 8 D, 59.170.
 pålæggelse af omsætningsafgift, 63.65.
 tilbagevirkende kraft for bestillingstillæg, 62.100.
- Invalide- og folkepension*, se henholdsvis *Folkepension* eller *Invalidepension*.
- Invalideforsikringsretten*, bisidder ved møde for -, 65.125.
- Invalidepension*,
 aktindsigt i invalidepensionssager, 61.135, jfr. 62.15.
 anke i stedet for ny begæring, 61.154; 62.85.
 indtægtsberegning ved ydelse af -, 55.26;
 64.128, jfr. 65.21.
 konkret skøn over begyndelsestidspunkt for pensionens udbetaling, 65.22.
 rejsehjælp, 55.26.
 under ophold i udlandet, 66.58.
- Invaliditetserstatning*,
 tidspunktet for fastsættelsen af -, 57.106.
 udbetaling af - til tilskadekommen militær værnepligtig, 59.116, jfr. 60.32.
- Islam Danmark*, se *Anerkendte trossamfund*.
- Jernbaneerstatningskommissionen*, renter af tilskadekomsterstatning, 56.157.
- Journalisering*, se *Sagsbehandling*.
- Kartofleeksportører*, se *Autorisationsordning*.
- Kgl. Teater*, se *Den kgl. Ballet*.
- Kirkegang*, varetægtsfangers deltagelse i -, 65.147, jfr. 66.17.
- Kirkelige afgifter*, se *Skat*.
- Kirker*, stilling i forhold til krigsforsikringen, 55.81.
- Kloakmestre*, instruks for - i strid med ny lov, 65.121.
- Kommuner*,
 afgift af spilleautomater, 68.104.
 aktindsigt vedr. indstilling fra teknisk udvalg, 68.97.
 byggetilladelse forudsatte dispensation, 65.98; 67.67.
 deltagelse i udflugt betalt af privat firma, 65.159.
 ejendomsskyldpromillen ved kommunesammenlægning, 66.22.
 foreneligheden af kommunale tjenester og hverv, 66.68, jfr. 67.17.
 fravigelse fra dispositionsplan, 56.142.
 indlemmelse af -, 62.63.

løntilbageholdelse til dækning af sygekasse-
restance, 68.43.
modregning i løn for ægtefællens skatte-
restance, 66.63.
ombudsmandstilsyn med -, 56.9; 57.9; 58.10;
59.9; 60.7.
pligt til at udfærdige byplaner, 62.52.
underskrifters læselighed, 62.35.

Kompetence,

administrativ ankeinstans' - i forhold til 1.
instans, 58.48.
byggetilladelse, 64.123, jfr. 66.16.
Den særlige Klagerets - overfor dommerfuld-
mægtige, 56.155.
dispensation fra arbejderbeskyttelseslovens § 31,
stk. 1, 61.117.
dispensation til overskridelse af udnyttelses-
grad, 67.67.
forsikringsselskabers - m. h. t. nedsættelse af
dagpenge, 60.150.
forstanders - til at opsiges en funktionær,
57.164, jfr. 59.17.
fredningsnævns adgang til at dispensere fra
overfredningsnævnskendelse, 61.51.
fritagelse for at aflægge den almindelige filoso-
fiske prøve, 61.47.
Handelsministeriets - overfor Forsikringsrådet,
61.125.
Handelsministeriets - overfor Monopoltilsynet,
61.104.
Indenrigsministeriets - overfor sundheds-
kommission, 66.92.
kontorchefs -, 60.55.
nævnsformands -, 62.95.
Overfredningsnævnets adgang til at tilbage-
kalde en dispensation, 61.51.
Overfredningsnævnets adgang til at dispensere
fra egen kendelse, 61.51.
programsekretærs -, 57.142.
Toldvæsenets Prøvesamling og Fakturakont-
rols - i tarifieringspørgsmål, 62.27.
vedr. klager i forbindelse med folketingsvalg,
67.45.
se også *Folketingets ombudsmand.*

Koncession til fremstilling af sukker, 61.87.

Kondemnering af ejendomme, 55.103; 68.100.

Konfirmation, se *Båndlæggelse.*

Konfiskation,

tilbageholdelse af aktiver efter konfiskations-
sags afslutning, 55.27.

udlevering af konfiskerede varer, 61.176, jfr.
62.18.

Konkurrencebegrænsning i h. t. monopolloven,
61.104.

Konsulent for særundervisningen, indstilling og ud-
nævnelse af en -, 59.149, jfr. 61.19.

Kontrakt, fortolkning af - om kiosksalg m. v. på
statsbanernes færger, 65.69.

Kontrolløven, se *Skat.*

Kreditbanken, Banktilsynets virksomhed m. h. t.
-, 58.85.

Krigsskade, nægtelse af tilskud til dækning af -
på kirke, 55.81.

Kristendomskundskab, se *Folkeskolen.*

Kvarter, spm. om tjenstemands bolig kunne
betragtes som -, 55.33.

Kvægavlsassistenter, 56.25.

Kørelærerprøve, eksamination af kørelæreraspi-
rant, 62.74.

Laboratorier, se *Autorisation.*

Landbohøjskolen, se *Den kgl. Veterinær- og Landbo-
højskole.*

Lander-sagen, 58.199.

Landsskatteretten,

berostillelse af sager, 60.47, 111; 64.62; 65.143.
formulering af kendelse, 66.87.

klager over skønmæssige ansættelser, 57.57,
jfr. 59.17 og 63.13; 57.240; 64.62.

manglende iagttagelse af:

forretningsordenens § 4, stk. 2, 57.131.

forretningsordenens § 7, stk. 6, 56.77, jfr. 57.24.

forretningsordenens § 13, stk. 1, 64.62.

lov 108/1938, § 8, stk. 2, 55.69.

manglende stillingtagen til klagepunkt, 68.24.
organisation m. v., 55.69; 57.57, jfr. 59.17 og
63.13; 61.27.

personligt møde for -, 57.57, jfr. 59.17.

sagsbehandlingens varighed, 55.69; 56.173;
57.57, jfr. 59.17 og 63.13; 57.188; 58.73,
216, 241; 59.47; 60.47, 111, 187; 61.27;
63.100; 64.62; 65.143; 66.79.

udtalelse i kendelsespræmisses, 58.73.

Landvindingsloven,

foreløbig tinglysning af landvindingsbidrag,
58.43, jfr. 65.16.

manglende ankemulighed, 59.203, jfr. 65.16.

Lejeforhøjelse, se *Boligstøttelovgivning*.

Licens, se *Danmarks Radio*.

Licitation vedr. statshospital, 66.39.
se tillige *Tilbud*.

Lig, flytning af -, 60.184, jfr. 65.16 og 67.15;
66.76; 67.39.

Lighedsgrundsætning,
grundlovens § 70, 59.177.
ved administration af eksportordning, 64.16.
ved dispensationer, 64.103.
ved fastsættelse af lodstakster, 64.95, jfr. 66.15.
ved fordeling af offentlige midler, 62.77; 65.55.
ved radioens valgudsendelser, 63.15.

Lodstakster, forhøjelse af -, 64.95, jfr. 66.15.

Lommepege, se *Folkepension* og *Mentalobservation*.

Lotteri,
beskatning af udenlandske lotterigevinster,
61.44.
bortlodders spil på usolgte numre, 57.121.

Love og administrative bestemmelser, henstillinger om
ændring m. v. af:

arbejderboliger på landet, lovbekg. 125/1955
§ 28, stk. 2 (hjemmel til delegation), 56.162.
apotekervæsenets pensionsforhold bekg. 35/
1959, 62.47, jfr. 64.13.

arbejdsanvisning og arbejdsløshedsforsikring
m. v., lovbekg. 43/1952 § 35, stk. 2 (arbejds-
direktørens stilling), 57.90.

arveafgiftsloven, 57.199, jfr. 63.13.

bopælskravet i § 1 i lov 451/1939 om salg af
fersk fisk m. v. ved offentlig auktion, 67.50,
jfr. 68.14.

byplanlovens § 8, stk. 2, 2. pkt. (forlængelse af
byplanforslags bindende virkning), 67.30.

fangers adgang til at bære ringe, 65.79.

FN-tjeneste i udlandet (folketingsbeslutning af
30/4 1964), 66.64, jfr. 68.14.

folkeforsikringslovens § 20, stk. 5 (begravelses-
hjælp), 56.72.

foreneligheden af kommunale tjenester og
hverv (cirk. 10/1956), 66.68, jfr. 67.17.

førerbeviser, bekg. 58/1958:

§ 4, stk. 3 (indbringelsen for retten), 59.22,
jfr. 60.31.

§ 28 (aldersbetingelsen), 61.85.

habilitetsregler for skyldrådsmedlemmer, bekg.
49/1923, 57.63, jfr. 58.33.

indregistrering af varemotorkøretøjer på sorte
nummerplader, bekg. 243/1954, 56.195.

industrifrugt (lov 168/1962 og bekg. 246/1964),
66.85.

invalide- og folkepensionsloven:

§ 1 (bopæl), 63.98, jfr. 68.13.

§ 5 (indtægtsberegning), 64.128.

§ 18, stk. 3, jfr. § 5, stk. 7 (lommepege til
folkepensionister på alderdomshjem),
62.76, jfr. 63.14.

købstadkommunallovens § 21, stk. 1 (frist
for 2. behandling af budget), 58.82.

landsskatteretslovens § 8, stk. 2 (voteringen),
55.69.

landvindings- og grundforbedringsloven
(manglende ankemulighed), 59.203, jfr.
65.16.

lukkelovens § 4 c (kiosker ved færgelejer),
65.138.

motorkøretøjer, bekg. 192/1932 (skriftlige
mangelsattester), 56.147; 57.109.

partsoffentlighedslovens § 11 (udtrykket »inden
for strafferetsplejen«), 67.81.

pensionskasselovens § 9, stk. 3 (anvendelse af
udtrædelsesgodtgørelser), 67.33.

psykopatfængsel, anordning nr. 289/1935 § 40,
58.225.

regler om erhvervelse af doktorgraden ved
Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole,
55.143.

skolevæsenets styrelse og tilsyn lov nr. 200/1949
(indstilling og udnævnelse af konsulenter for
særundervisningen), 59.149, jfr. 61.19.

statshusmandsloven, lovbekg. 11/1956, § 48,
stk. 2 (hjemmel til delegation), 56.162.

sygeforsikringslovens § 52 (betingelserne for
lønarbejderdagpenge), 62.36, jfr. 63.14.

tilsigelser til afhøring hos politiet, 66.82.

tilsyn med udførsel af kød m. m., lov 245/1908
om -, § 1, stk. 3 (bemyndigelsens omfang),
56.206, jfr. 57.26.

tinglysingslovens § 16, stk. 4 (10-dages fri-
sten), 67.54.

tjenestefrihed for at afgive vidneforklaring,
67.77.

ulykkesforsikringsloven:

§ 11, stk. 1 (direktørens stilling), 56.196, jfr.
58.31.

§ 25, stk. 2 (nedsættelse af dagpenge), 60.150.

underretning om verserende straffesag, cirku-
lære af 15. november 1932, 61.148.

valg af beboerrepræsentanter i de sociale
boligforetagender, lov 356/1958 om bolig-
byggeri, § 104, stk. 3, 59.113, jfr. 60.32.

værnepligtige, cirk. 89/1954 om hjælp til -,
57.65.

Lovhjemmel,

administrative bestemmelser vedr. fritagelse for at erlægge kirkelige afgifter, 57.256.
 afgift for polititilsyn, 56.70.
 aflivning af hunde (hundelovens § 8), 57.93.
 aktindsigt i invalidepensionssager, 61.135, jfr. 62.15.
 anerkendelse af trossamfund kræver ikke -, 61.84.
 Apotekerfondens krav i henh. til ulykkesforsikringslovens § 42, stk. 2, 62.47, jfr. 64.13.
 autorisationsordning vedr. eksport af kartofler, 58.230; 59.133, jfr. 60.33 og 61.19.
 autorisationsordning vedr. eksport af ost, 56.33.
 bankgaranti som betingelse for autorisation til udførsel af avlsvæg, 59.137.
 bekg. 375/1950, afsnit E, pkt. 2 a (afgiftspligtig grundstigning), 57.180.
 bekg. 270/1956 om udførsel af flæskevarer, 56.206, jfr. 57.26.
 bortfald af tidsubegrænset bidragspligt, 68.59.
 droit moral (forfatterlovens § 9, stk. 4), 59.59.
 fangers aktindsigt (lov af 2. februar 1866), 62.68.
 finansministerens beføjelse til at overtrække ministeriets foliokonto, 55.64.
 FN-tjeneste i udlandet (folketingsbeslutning af 30/4 1964), 66.64, jfr. 68.14.
 forbud mod salg af industrifrugt (lov 168/1962 og bekg. 246/1964), 66.85.
 forsikringssselskabernes kompetence til at ned-sætte dagpenge, 60.150.
 fradrag ved beregning af invalide- og folkepension, 64.128, jfr. 65.21.
 generel forhøjelse af ejendomsvurdering, 57.128.
 Indenrigsministeriets ordensreglement af 18. juli 1949 for civile værnepligtige, 57.71.
 indlemmelse af kommuner (landkommunal-lovens § 39, stk. 2), 62.63.
 instruks for kloakmestre i strid med ny lov, 65.121.
 kioskerne ved Storebæltsoverfarterne (lukke-lovens § 4 c), 65.138.
 lodstaksters fastsættelse, 64.95, jfr. 66.15.
 lovhjemmel på finans- og tillægsbevillingslove, 55.57.
 Monopoltilsynets undersøgelse af optikbran-chens forhold, 61.104.
 motorafgifternes anvendelse, 55.57.
 nedslag i skatteansættelsen for renteindtægter m. m. (§ 5 i lov 374/1962), 65.80.
 omlægning af betalingsterminer for statskat (§ 12, stk. 5, i lov 458/1939), 59.67.

Oprævning af skoleafgifter, 56.201, jfr. 57.26 og 59.16.
 oprykning fra fuldmægtig til ekspeditionssekre-tær (lønningslovens § 84), 61.166, jfr. 64.13.
 overførelse til en udligningskasse af krav om begravelseshjælp, 56.72.
 politibekg. af 15. maj 1954 om midlertidige forbud, 59.52.
 postvæsenets fastsættelse af særlige vilkår for at overtage omdelingen af blade (postlovens § 1 h og § 15 VIII d), 59.162.
 pålæg fra Elektricitetsrådet til installatør, 62.87.
 pålæggelse af fortovsbidrag, 65.133.
 renter af ekstra skattebeløb (bekg. 126/1962), 66.54.
 samkvemsret i henh. til myndighedslovens § 27, 56.209, jfr. 57.26; 62.62.
 skattevalg (§ 27, stk. 6, i lov 110/1910), 55.80.
 toldbehandling af rejsegods (bkg. 364/1968), 68.77.
 toldfritagelse (toldtariffens kap. 84, bestem-melse 5), 62.93.
 udbetaling af invaliditetserstatning til tilskade-komne militære værnepligtige (§ 24, stk. 2, i lovekg. 486/1948), 59.116, jfr. 60.32.
 valg af beboerrepræsentanter i de sociale boligforetagender (§ 104, stk. 3, i lov 356/1958), 59.113, jfr. 60.32.

Lukkelov,

behandlingen af ansøgninger i h. t. § 4 f, 60.86.
 dispensation fra lukketidsbestemmelserne, 55.19.
 kioskerne ved Storebæltsoverfarterne (§ 4 c), 65.138.

*Lægekonsultation i Kompedallejren, 57.72.**Læger,*

apotekerrabat til -, 60.178.
 beslaglæggelse af journaler, 60.173.
 erklæring om en ansøgers kvalifikationer, 65.150.
 forhaling af lægeerklæring, 57.184.
 modstridende lægeerklæringer, 68.37.
 ordination af euforiserende stoffer, 67.65.
 straffesag mod -, 60.154.
 Sundhedsstyrelsens vejledning, 59.69.
 takster for behandling på Rigshospitalet, 68.28.

*Lærlinge, tilskud til rejseudgifter, 68.71.**Læfte om tjenestemandstilling, 63.44, jfr. 64.14.*

Løn,

- aflønning af funktionær i Grønland, 61.101.
- aflønning af lorantekniker, 63.75.
- beregning af – for forskudt arbejdstid, 56.128.
- lønoplysninger fra statsbanerne til skattevæsenet, 61.94.
- opgivelse af funktionærs – til skattevæsenet, 55.26.
- personligt tillæg til kontorassistenter af 2. grad, 60.145; 62.92; 64.85.
- tilbagebetaling af –, 63.20.
- tilbagevirkende kraft for bestillingstillæg, 62.100.

Lønarbejderdagpenge, se Sygekasseforhold.

Løntilbageholdelse,

- bidrag, 57.203; 58.146.
- skat, 59.104; 63.92; 64.64, 108, 117; 67.87; 68.75.
- sygekasserestance, 68.43.

Lån,

- hos trediemand, 59.87.
- hos underordnede, 57.126.

Magtanvendelse, overfor indsat i sikringscelle, 65.32.

Mangelsattester, se Motorsagkyndige.

Manglende besvarelse,

- af ansøgning, 55.111; 56.133; 57.137; 58.38, 63, 246; 59.41, 132; 61.23,33.
- af erindringskrivelse, 56.173; 57.175,219, 228, 233; 58.63, 159, 216, 221; 59.25, 167; 61.115; 63.36, 62, 63; 65.97; 66.51; 67.102.
- af skrivelse, 56.119; 57.161, 212, jfr. 61.18; 58.154, 177; 59.49, 56; 60.81; 61.24; 62.89; 63.77; 65.39, 124; 67.42,95; 68.84.

Manglende erindring, se Sagsbehandling.

Manglende underretning,

- af anmelder, 55.99; 56.212, jfr. 61.18; 63.22.
- af klager, 55.63; 56.124; 57.94, 131, 179.
- om afgørelse, 57.138, 147; 58.189.
- om berostillelse, 60.111; 62.38; 63.100; 67.38.
- om nedsættelse af kommission, 55.120.
- om oversendelse af sag, 55.91.
- om sagsbehandlingen, 55.75; 56.177, 211; 57.119, 193, 205, 219; 58.179; 59.34; 60.105; 62.97; 63.36.
- om tilsynsværge, 56.190.
- om tjenstlig indberetning, 57.229.
- om tvangsindlæggelse, 57.190.

Matrikeldirektoratet,

- afslag på udstykningsandragende, 63.85, jfr. 65.19.

- ekspedition af sammenlægningssag, 64.89.
- ekspeditionsformen i –, 58.154, jfr. 62.14.

Meddelelse til pressen,

- berigtigelse af urigtig –, 55.54.
- fået beklagelig form, 57.96.
- kommentar vedr. verserende straffesag, 57.73; 59.35; 60.65; 64.119.
- krænkelser af tavshedspligt, 61.174, jfr. 62.18.
- om afgørelse, før denne var adressaten i hænde, 55.121; 61.174.
- oplysning til redaktør om ældre indbrud, 59.193.
- uklar –, 55.85.

Medicin,

- apoteksforbeholdt –, 67.58.
- livsvigtig –, 60.154.
- Sundhedsstyrelsens vejledning, 59.69.

Menighedsråds sagsomkostninger ved injuriersøgsmål, 66.28.

Menighedsrådsloven, afstemningsreglen i –'s § 42, stk. 1, 65.116, jfr. 66.16.

Mentalobservation,

- anbringelsessted og ventetid, 67.79.
- censur af observands brevveksling, 59.31.
- lommepege til mentalobservander, 67.41.

Merværdiafgift, se Omsætningsafgift.

Milfeldt-sagen, 64.129; 65.150.

Militærforhold,

- afbrydelse af værnepligtiges uddannelse i flyvevåbnet, 56.69.
- aktindsigt vedr. værnepligtiges tjenesteforfeelser, 67.81.
- ankevejledning i h. t. militær retsplejelov § 62, 56.159.
- behandling af tilskadekommet værnepligtig, 56.184.
- beregning af værnepligtstid, 67.35.
- berigtigelse af urigtige meddelelser til pressen, 55.54.
- bygningstjenestens indkøb af skumslukningsaggater, 56.52.
- bytning af lagner, håndklæder og skjorter, 66.66.
- »cafeteriaordning«, 65.158, jfr. 66.18.
- disciplinarmiddel for forsinkelse, 68.17.
- eftersyn af værnepligtiges private ejendele, 67.53.
- ekspropriation til militære formål, 57.234.
- forfremmelsesbedømmelser, 61.137.
- forholdsattesters formulering:
 - Flyverkommandoen: 55.97, jfr. 60.26.

- Søværnet: 57.201, jfr. 60.26.
forskelsbehandling af værnepligtige, 68.44.
hjemsendelse:
af math i flyvevåbnet, 55.97.
af officerselever, 55.54.
fra militærtjeneste, 61.174.
hjemsendelsespenge:
manglende forbehold ved udbetaling af -,
56.159.
tilbagesendelse af -, 58.182.
hjælp til værnepligtige; 57.65; 66.19; 68.38.
indkvarteringsforholdene på nogle kaserner,
66.67; 67.52,53.
istandsættelse af arrest, 65.158.
kantineforhold, 67.52,53.
kostforplejning, 68.75.
kystofficerers uddannelse, 61.137.
leje af kvarterer, 68.75.
munderingsoptællinger på stillepladsen, 65.154,
jfr. 66.17.
psykiatrisk undersøgelse af værnepligtige vare-
tægtsarrestanter, 58.172.
skjorter, 68.75.
skriftligt svar på ansøgning, 62.38.
talsmandsordning for værnepligtige befalings-
mænd, 65.158, jfr. 66.18.
tilbud til afskediget kontraktansat officer om
civil beskæftigelse, 55.18.
tvungen FN-tjeneste i udlandet, 66.64, jfr.
68.14.
tyveri af motorcykel, 61.40.
udbetaling af invaliditetserstatning til tilskade-
kommen værnepligtig, 59.116, jfr. 60.32.
vagarrestanters læsning, 63.95, jfr. 64.14.
værneting for militær straffesag, 66.52.
- Mindrebemidlethed*, se *Boligstattelovgivning*.
- Ministerialbog*, indførelse af fornavn i -, 58.234.
- Misvisende erklæring*,
fra landbrugsministeriet, 64.89.
fra politiet, 55.27.
fra Retslægerådet, 61.36.
fra skyldråd, 57.191.
fra statsbanerne, 57.89.
- Modstridende afgørelser*, 55.31, 91.
- Monopolloven*,
omfatter ikke danske virksomheders eksport-
forhold, 56.33.
undersøgelse i h. t. -'s §§ 11 og 12, 61.104.
- Monopoltilsynet*,
Handelsministeriets kompetence overfor -,
61.104.
- indkaldelser til møde i -, 57.154.
undersøgelse af optikbranchens forhold, 61.104.
- Motorafgifter*, hjemmelen for regeringens disposi-
tioner over -, 55.57.
- Motor kørsel* på stranden, 66.70.
- Motorregistre*, oplysninger fra -, 59.27.
- Motorsagkyndige*,
indregistrering trods mangler, 55.91.
syn af hyrevogn, 57.141.
udstedelse af mangelsattest, 56.147, jfr. 57.24;
57.109.
- Myndighedsmisbrug*, anklagemyndighedens stilling
til begæring om straffesag i h. t. rpl. § 726,
stk. 3, 2. pkt., 57.148.
- Naturfredning*,
afvejelse af hensyn ved -, 61.77.
ankeberettiget i h. t. naturfredningslovens § 19,
61.51.
dispensation fra strandbyggelinie, 55.31; 61.98.
fredningsnævns adgang til at dispensere fra
overfredningsnævnskendelse, 61.51.
Overfredningsnævnets adgang til at dispensere
fra egen kendelse, 61.51.
Naturfredningsrådets ekspeditionsform, 63.31,
jfr. 64.14.
- Navnebevillinger*,
adgangen til at antage hustrus pigenavn,
66.26.
gebyr for -, 57.210.
indhentelse af erklæring før udstedelse af -,
68.46.
underretning om -, 59.41.
- Navngivning*, navnet Eg som fornavn, 65.126.
- Notat*, se *Sagsbehandling*.
- Notits* til sideordnede myndigheder af indstilling
om bevilling, 56.68.
- Næringsregistre*, oplysninger fra -, 59.27.
- Nævn*,
lovligheden af, at del af et - træffer afgørelse,
63.31, jfr. 64.14.
medlems adgang til nævns dagsordner og hans
udelukkelse fra møderne, 62.95.
- Offentlige midler*, se *Lighedsgrundsætning*.
- Offentliggørelse af*:
cirkulærskrivelse om behandling af ejerskifte-
sager, 58.157.
forretningsordenen for:
Ankenævnet vedr. Vareforsyningssager,
55.102, jfr. 56.18.

- Arbejdsmændene, 56.92, jfr. 57.24.
 Elektricitetsrådet, 58.178, jfr. 59.20.
 Invalideforsikringsretten, 55.93, jfr. 60.25.
 Ulykkesforsikrings-Rådet, 56.196.
- forslag til bygningsvedtægt, 65.36, jfr. 67.16.
 instruks om ydelse af de i folkeforsikringslovens § 60, stk. 1 a, nævnte hjælpemidler, 55.93, jfr. 60.25.
- Monopoltilsynets undersøgelse af optikbranchens forhold, 61.104.
 politivedtægten for København, 59.146, jfr. 64.13 og 67.15.
 regulativ ang. Boligtilsynsrådets og Sundhedsstyrelsens virksomhed, 55.75.
- Offentlighed* vedr. afgørelser i henh. til invalide- og folkepensionsloven, 62.89.
 se tillige *Aktindsigt*.
- Omsætningsafgift*,
 betalingstidspunktet for -, 64.102.
 fritagelse for - af brugt motorkøretøj, 66.61.
 godtgørelse af - vedr. vandtårn, 65.144.
 merværdiafgift af benzin til servicekørsel, 68.41.
 på varer, der ikke var toldbehandlet inden lovens ikrafttræden, 63.65.
 tilbagebetaling af -, 63.23.
- Omtaksation*, beskikkelse af landinspektør til ledelse af -, 57.212, jfr. 61.18.
- Øøutarifring*, se *Told*.
- Oplysningspligt*, se *Skat*.
- Opfykning* fra fuldmægtig til ekspeditionssekretær, 61.166, jfr. 64.13.
- Opslag*,
 af tjenestemandstillinger, 56.21; 57.123, 198, jfr. 61.18.
 af honorarlønnede stillinger, 60.115.
- Opsættende virkning*,
 vedr. husdyrvoldgiftslovens § 9, 55.21.
 vedr. klage til ombudsmanden, 55.87.
- Optagelse* i statsskoles realafdeling, 65.111.
- Optikbranchen*, Monopoltilsynets undersøgelse af -'s forhold, 61.104.
- Optræden*,
 polititjenestemand -, 56.167; 57.157.
 omnibuschauffør -, 55.55.
- Opføringsforanstaltning*, se *Beskæftigelsesforanstaltning*.
- Ordblindhed*, diagnosticering af -, 65.81.
- Organisationer*,
 -'s repræsentation i udvalg, 65.120.
 -'s repræsentation ved forhandlinger med regeringen, 65.99.
- Overtræk* på Finansministeriets foliokonto i Danmarks Nationalbank, 55.64.
- Pantefoged*, se *Skat*.
- Partier*, anmeldelse af - til folketingsvalg, 67.45.
- Partsoffentlighed*, se *Aktindsigt*.
- Pas*,
 oplysninger til private om, hvorvidt en person har fået udstedt -, 59.159.
 pligt til fremvisning af -, 56.167.
- Patentkommissioner*, sagsbehandlingen i de særlige -, 60.189.
- Pengesedler*, se *Danmarks Nationalbank*.
- Pensionskasser*.
 anvendelsen af udtrædelsesgodtgørelser, 66.45; 67.33.
 dispensation m. h. t. bestyrelsens sammensætning, 56.86.
 overførelse af privat pensionsforsikring som betingelse for optagelse i -, 56.134.
 udbetaling af udtrædelsesgodtgørelse, 56.86; 61.125.
- Politi*,
 administrativ inddragelse af førerbevis (mangelende ædruelighed), 57.102.
 affattelsen af tilsigelse til afsoning, 67.37.
 afgift ved bortlodninger, 58.227.
 afhøring af:
 børn, 56.131; 61.128, jfr. 66.15; 64.76.
 nabo, 64.72.
 patienter, 60.167.
 afregning ved udpantning, 62.20.
 afsenderadresse på tilsigelse, 61.943.
 afsoning af adm. fastsatte skattebøder, 61.94.
 anholdelse af:
 beruset restaurationsgæst, 65.71.
 bøderestanter, 60.60; 62.35; 68.51.
 skatterestanter, 59.185.
 anmeldelser mod førere af motorkøretøjer for færdselsforseelser, 57.172.
 anmelders:
 anonymitet, 64.68.
 fortid, 61.39.
 beføjelse ved afspærring af privat vej, 58.76, jfr. 60.31.

- behandling af:
 andragende, 60.116.
 besøgstilladelser, 61.150.
 dyrplagerianmeldelse, 56.169; 66.30.
 eftersøgningssag, 57.196.
 færdselssager, 56.175; 58.213; 61.24, 152,
 jfr. 62.15 og 63.14.
 indstilling om ankeafkald, 57.162.
 prøveudskrivningssag, 61.42.
 straffesag mod læger, 60.154.
 beretning om ransagning, 64.66.
 bevaringstagelse i henhold til toldlovens § 192,
 62.103, jfr. 65.18.
 diskretion ved afhøring af nabo, 64.72.
 domfældts indsættelse til afsoning, 59.147.
 efterretningstjeneste, 55.93.
 etablering af holdepladser for drosker, 58.242,
 jfr. 59.21.
 fejl ved anholdelse, 57.95.
 findeløn, 56.195, 204; 64.114.
 fjernelse af udpantede effekter, 62.20.
 forelæggelse af voldssag for statsadvokaten.
 57.214.
 henvendelse på en bidragspligtigs bopæl,
 57.206.
 hittegoods, 64.114.
 iagttagelse af rpl. § 807, stk. 3, ved afhøring af
 sigtede, 57.157; 58.222, 229; 59.167; 64.72.
 inddrivelse af bøder, 59.157; 60.60.
 indkaldelse af forsvarer til retsmøde, 61.123.
 indsættelse til afsoning af bøder, 60.60; 62.35.
 lukkede tilsigelser, 66.82.
 løsladelse af beruset person, 65.71.
 meddelelse:
 af pålæg i h. t. hundelovens § 13, stk. 2,
 58.176.
 til pressen om verserende straffesag, 57.73;
 59.35; 60.65; 64.119.
 medvirken ved:
 tildeling af droskebevillinger, 57.169, jfr.
 58.36.
 tvangsindlæggelse af sindssyg, 57.190.
 modtagelse af betaling fra anholdt restaura-
 tionsgæst, 65.71.
 omsorg for anholdts cykel, 62.85.
 opkrævning af hundeafgift, 57.93.
 oplysninger:
 i h. t. lov om offentlig forsorg § 44, stk. 1,
 59.156.
 til private om, hvorvidt en person har fået
 udstedt pas, 59.159.
 til udenforstående om et ældre indbrud,
 59.193.
 optagelse af fotos, fingeraftryk m. v. af sigtede,
 57.157.
 overladelse af tilsigelser til andre myndigheder,
 59.185.
 placering af færdselstavler på stranden, 66.70.
 renter af beløb, der var taget i bevaring, 55.27.
 rutinetimer ved fornyelse af førerbevis, 59.24.
 rækkefølgen af efterforskningsskridt, 60.166.
 tilbagelevering af i bevaring tagne effekter,
 58.115; 62.30, 32.
 tilsigelse af vidner i domsmandssag, 61.178.
 tilsigelse til afsoning ved anbefalet brev, 66.46.
 tilskadekomst i tjenesten, 60.200.
 tilsyn med prøveløsladts overholdelse af et vil-
 kår for løsladelsen, 59.195.
 udbetaling af vidnegodtgørelse, 60.42.
 udlevering af feriemærkebog, 64.119.
 underretning:
 af anmeldere og sigtede, 55.99, jfr. 56.17;
 56.126, 212; 61.30, jfr. 63.13; 61.39;
 62.32; 63.22.
 om verserende straffesag, 61.148.
 undersøgelse af en pølsevogn, 60.39.
 varighed af afhøring, 63.56.
Politibekendtgørelser,
 hjemmelen for udstedelse af midlertidige -,
 59.52.
 uvedkommende hensyn ved udstedelse af -,
 63.24.
Politilovene, politiets adgang til at udstede midler
 tidige bekg.er, 59.52.
Politirapport,
 affattelse af -, 55.93; 56.153, jfr. 57.25; 56.187,
 199, 204; 57.145, 196; 58.222, 229; 59.167;
 60.169, 172.
 bemærkning i - om rpl. § 807, stk. 3, 64.72.
 oplæsning og vedståelse af -, 67.72.
 optagelse af - forud for påbud i h. t. politi-
 vedtægten, 57.188.
 rekonstruktion af bortkommet -, 59.33.
 tidspunktet for optagelse af -, 56.111, 200.
Politisager, værneting ved -, 57.29.
Polititilsyn, hjemmelen for opkrævning af betaling
 for -, 56.70.
Polititjenestemænd,
 sager mod - for myndighedsmisbrug, 57.148.
 tiltale mod -, 58.213, jfr. 59.21.
Politiundersøgelse,
 berettigelsen af - foranlediget af:
 forvaringsanstalt, 57.197.

- revisionsdepartement, 57.96.
berettigelsen af – mod læger, 60.158.
- Politivedtægt*,
offentliggørelse af –, 59.146, jfr. 64.13 og 67.15.
påbud i h. t. –, 57.188.
- P. O. Pedersen kollegiet*, opførelsen af –, 66.97.
- Portotaksten* for distriktsblade, 65.141.
- Postvæsenet*,
betaling af omsætningsafgift ved giro, 64.102.
dækning af ekstraudgifter ved omdeling af et blad, 59.162.
erstatning for forsinkelse, 64.111.
forhøjelse af portotaksten for distriktsblade, 65.141.
posttjenestemænds rådighed over frimærkebeholdninger, 59.37.
- Praksis*, ændring af administrativ –, 67.28.
- Pressen*,
dementi af udtalelser i –, 58.85.
pressemøder, 64.119.
udtalelse om –, 61.74.
se tillige *Meddelelse til pressen*.
- Privat arbejde* for overordnet i tjenestetiden, 55.33.
- Privat fællesvej*, afspærring af –, 58.76, jfr. 60.31.
- Præstegårde*, ejendomsretten til –, 57.221.
- Prøvelsladelse*,
administration af formue ved –, 58.229.
tidspunktet for afgørelse om – af sikkerhedsforvarede, 57.170.
vejledning m. h. t. reglerne om –, 57.211.
vilkår for –, 59.195.
- Psykiatrisk undersøgelse* af værnepligtige varetægtsarrestanter, 58.172.
- Påbud*,
i h. t. stærkstrømsreglementets § 119 c, 68.26.
om ikke at rette henvendelse til Danmarks Nationalbank, 58.255; 59.202.
optagelse af rapport forud for meddelelse af – i h. t. politivedtægt, 57.188.
se også *Forbud*.
- Påvisningsret*, skyldneres – ved udpantning for amtstueskatter, 57.150, jfr. 58.35.
- Pålæg*, se *Lovhjemmel*.
- Radiolicens*, se *Danmarks Radio*.
- Ransagning*,
beretning om –, 57.246; 64.66.
- efter eftersøgt, 68.51.
eftersyn af garderobeskab er –, 60.125.
formkrav til samtykke til –, 62.32.
henstilling om indskærpelse af formforskrifterne vedr. –, 57.243, jfr. 58.37.
tilkaldelse af vidner ved –, 57.245, 249, 252, 255; 58.66, 222; 60.165; 62.32; 64.66.
tilkendegivelse af øjemedet med –, 57.246, 250, 253.
- Realskole*, optagelse i –, 65.111.
- Redningssskibet »Vestkysten«*, tilsyn med fyr m. m. i Thyborøn Kanal, 58.195.
- Referat*, se *Sagsbehandling*.
- Rekurs*, se *Anke*.
- Religion*, se *Folkeskolen*.
- Religionsfrihed* indebærer ikke ret til anerkendelse som trossamfund, 61.84.
- Renter*,
af beløb, der var taget i bevaring af politiet, 55.27.
af ekstra skattebeløb (1 pct. mdl.), 66.54.
af erstatning i h. t. ulykkesforsikringsloven, 58.45.
af tilskadekomsterstatning, 56.157.
ikke – ved tilbagebetaling af arveafgift, 68.21.
- Retsbogsudskrifter*, fremsendelse af – til et vidne⁹ forinden dette afhøres i retten, 56.104.
- Retshjælp*, se *Fri proces*.
- Retslægerådet*,
akter bortkommet under cirkulation, 59.62.
misvisende erklæring, 61.36.
- Retsplejelovens* § 726, stk. 3, 2. pkt., se *Myndighedsmisbrug*.
- Retsplejelovens* § 807, stk. 3, se *Afhøring*.
- Revisionsdepartementer*,
2. revisionsdepartements behandling af en sag, 57.96.
revisionen af Danmarks Radios regnskaber, 66.33, jfr. 67.16.
- Rutebiler*, se *Goodwill*.
- Rygeforbud*, se *Danske Statsbaner*.
- Røgobservationer* ved klage over røgulemper, 57.62.
- Sagsbehandling*,
advokatbistand til møde i et ministerium, 62.39.

afskedigelse af funktionær, 57.164, jfr. 59.17.
 akter bortkommet, 59.62; 61.27.
 andragende:
 om fritagelse for at aflægge den alm. filo-
 sofiske prøve, 61.47.
 om omlægning af betalingsterminer, 59.67.
 til skatteråd vedr. ligningen, 59.63.
 anke i stedet for ny begæring om invalide-
 pension, 61.154; 62.85.
 anmodning om drøftelse af en sag, 61.75.
 begrundelsespligt, 60.189; 63.77; 67.25.
 berostillelse af sager, 57.179; 58.219; 59.26;
 60.47, 111; 61.27; 62.97; 63.100; 64.62;
 65.143; 66.31; 67.38; 68.54.
 besigtigelse i byggesag, 68.87.
 fejlekspeditioner i skilsmisseg, 67.19.
 fotokopiers anvendelse, 56.200; 62.83.
 genoptagelse af berostillet sag, 68.97.
 hastesagers mærkning, 57.196.
 henlæggelse:
 af ueksperederet sag, 57.213; 58.38; 61.42;
 63.34; 67.42.
 uden underretning, 56.124; 57.94.
 intern kompetencefordeling, 61.101.
 kommunale myndigheders adgang til at udtale
 sig, 60.55; 66.48.
 kontrol med sagernes rettidige ekspedition,
 57.175; 58.189; 60.94; 61.27.
 mangelfuld vejledning i ægteskabssag, 67.22.
 mangelfuldt oplyst før afgørelsen, 57.62; 58.73;
 61.22; 68.37.
 manglende erindring, 55.96; 61.42; 63.27.
 manglende iagttagelse af regelen i lov om
 offentlig forsorg § 50, stk. 3, 57.65, jfr. 58.33.
 manglende journalisering, 59.198, jfr. 60.34;
 61.27; 64.92.
 manglende notat i journalen om, hvorvidt en
 skrivelse er besvaret, 59.159.
 manglende notat om forhandlinger eller sam-
 tale, 57.119; 58.216; 59.47; 60.47, 187;
 61.132; 63.39; 68.96.
 misvisende erklæring, 61.36.
 referat af rejseinspektørs undersøgelse, 59.74.
 referat bør indeholde bemærkning om, hvorfra
 oplysningerne stammer, 57.231.
 rekonstruktion af bortkommet sag, 59.29, 33;
 61.42.
 resolution om genindsættelse forlagt, 59.25.
 skattevæsens behandling af sag om underholds-
 bidrag, 65.130.
 skriftligt svar, 62.38; 63.39; 64.110; 68.96.
 specifikation af ekspropriationserstatning,
 65.24.
 tavshedspligt, 61.174, jfr. 62.18.

tilbageholdelse af oplysninger overfor anden
 myndighed, 57.88.
 tilsagn om udsættelse med afsoning ikke påført
 sagen, 59.147.
 trykfejl i eksamensopgaver, 63.29, 30, jfr. 65.19.
 udateret notat og påtegning, 57.191.
 udbetaling af løn, 61.132.
 udlån af akter, 62.83.
 underretning om afgørelse, 61.77.
 underretning om oversendelse til anden myn-
 dighed, 55.91, 107.
 urigtig citering i afgørelse, 64.108.
 se også *Behandlingstid, Høring, Manglende
 besvarelse og Manglende underretning.*

Samkvemsret,

forældremyndigheden er hos trediemand,
 56.209, jfr. 57.26.
 forældremyndigheden udøves af trediemand,
 62.62.
 vejledning under vilkårsforhandlinger, 57.118;
 67.22.

Samtykke,

formkrav til – til ransagning, 62.32.
 til chokbehandling og lobotomering af sinds-
 syge, 57.39, jfr. 58.32.

SAS, indberetningspligt for statsrepræsentanterne
 i –, 61.156.

Separations- og skilsmisseg,

affattelse af vilkårene i skilsmissebevillinger,
 55.56, jfr. 57.23.
 behandling af –, 59.122; 60.35, 36; 67.19.
 enkepensionsreglerne, 56.186; 64.79.
 erklæring fra børne- og ungdomsværn vedr.
 forældremyndighed, 68.88.
 fastsatte eller aftalte vilkår, 55.56, jfr. 57.23.
 fremskaffelse af medskyldserklæring fra tredie-
 manden, 67.19.
 fuldstændigt protokollat, 57.118.
 manglende erklæring fra fremmed statsborger
 om anerkendelse af dansk bevilling, 56.125.
 skilsmissebevilling uden mægling og vilkårs-
 forhandling, 56.114; 59.132, jfr. 64.13.
 underholdsbidrag til børn, 57.174.
 vejledning m. h. t. aftaler om samkvemsret,
 57.118; 67.22.
 se også *Underholdsbidrag.*

Sigtede,

afhøring i færdselssager, 61.152, jfr. 62.15 og
 63.14.
 forelæggelse for – af anmeldelse om færdsels-
 forseelse, 57.172.

indkaldelse til retsmøde, 60.159, 173.
udenretlige afhøringer af -, 57.157; 58.222, 229.

underretning om verserende straffesag, 61.148.
underretning om endelig opgivelse af forfølgning, 61.30, jfr. 63.13; 62.32.

Sikkerhedsforanstaltninger, ændringer i eller op-
hævelse af - truffet i medfør af § 38, stk. 2, i
straffeloven af 1866, 55.17; 56.16; 57.23.

Sikkerhedsforvaring, se *Forvaring*.

Sindssyge,

domstolsprøvelse af tvangsindlæggelse af -,
56.192, jfr. 58.30; 58.235; 65.35.

ekspeditionstiden for beskikkelse af tilsynsværge
for tvangsindlagte -, 57.190; 58.40.

forespørgsel vedr. tilsynsværge ved tvangsind-
læggelse af -, 58.191.

indlæggelse på Sct. Hans Hospital, 67.78.

samtykke til chokbehandling og lobotomering
af -, 57.39, jfr. 58.32.

tilsynsværger for -, tvangsindlagt før 1938,
57.127, jfr. 58.34.

tvangsindlæggelse af -, beregningen af 5-dages
fristen i retsplejelovens § 469, stk. 2, 65.34.
vold mod -, 55.79.

Skat,

administrative bestemmelser vedrørende fri-
tagelse for kirkelige afgifter, 57.256.

af ekspropriationserstatning, 68.56.

afsoning af adm. fastsatte skattebøder, 61.94.
befordringsfradrag for invalider, 66.87.

beregning af skattebøder i h. t. kontrolloven,
60.119.

fristen i statskattelovens § 30, stk. 5, 57.131;
58.241; 60.117.

henlæggelse til investeringsfond, 67.28.

inddrivelse af amtstueskatter, 66.83.

inddrivelse af - i forbindelse med udbetaling
af erstatning i h. t. ulykkesforsikringsloven,
57.137.

kørselsregnskaber, 66.79, jfr. 67.18.

Landsskatterettens ændring af en skatte-
ansættelse, 57.240.

lejeværdi og fradrag for driftsudgifter for ejen-
dom, der delvis anvendes til erhverv, 68.24.

løn tilbageholdelse til dækning af skat, 63.92;
64.64, 108, 117; 65.44; 67.87; 68.75.

modregning for ægtefællens skatterestance,
66.63.

modregning i børnetilskud til inddrivelse af -,
65.44.

modregning i løn til inddrivelse af -, 64.117;
65.44.

nedslag for renteindtægter m. m., 65.80.

omlægning af betalingsterminer for statskat,
59.67.

oplysningspligt i h. t. kontrollovens § 8, 59.168,
170; 61.94.

renter af ekstra skattebeløb, 66.54.

skattepligt under ophold på Grønland, 68.46.
skattevalg, 55.80.

skatteydere adgang til at rette formelle fejl,
67.28.

skødets fordeling af købesummen ikke bin-
dende for skattevæsenet, 58.73.

skønsmæssig forhøjelse af skatteansættelse,
57.240; 58.179.

tilbagebetaling af -, 56.151; 57.213, 256.

tilsigelser til skatterestanter, 59.185; 64.61.

udenlandsk lotterigevinst, 61.44.

udpantningsgebyrer, 65.44.

underholdsbidrag, 65.130.

undladelse af tiltale i h. t. kontrollovens § 13,
61.72.

urigtig opgivelse af funktionærs løn, 55.26.

Skatterdd,

afgørelse i strid med Landsskatterettens ken-
delse, 60.64.

andragende om lempelse i ligningen, 59.63.

ekspedition af sager, 57.131, 178, 183; 58.241;
59.198, jfr. 60.34; 60.78; 62.37; 63.77.

manglende begrundelse, 63.77.

partsøffentlighed, 68.22.

skatteydere krav på at afgive forklaring for
det samlede -, 60.117.

underretning til skatteyderes repræsentanter,
58.191.

Skattevalg, se *Skat*.

Skibsfører, styrmand udelukket fra at fungere
som - ved statsbanernes færger, 58.248.

Skoleafgift, hjemmelen for - for udenbys elever
i højere kommunale skoler, 56.201, jfr. 57.26
og 59.16.

Skoleblade, se *Censur*.

Skolebyggeri, igangsættningstilladelse til -, 68.63.

Skoleforbund, inddragelse af hidtidige stillinger,
60.95, jfr. 61.20.

Skolelægestilling, fremgangsmåden ved besættelsen
af -, 57.123.

Skumslukningsaggregater, indkøb af -, 56.52.

- Skyldråd,*
besigtigelse af ejendomme, 57.191.
generel forhøjelse af ejendomsværdien, 57.128.
medlemmernes habilitet, 57.63, jfr. 58.33.
- Skøn,*
ikke-udøvelse af pligtmæssigt -, 58.68, 150.
konkret - i invalide- og folkepensionssager, 65.22.
sagkyndigt -, 59.59.
teknisk -, 55.87.
urimeligt -, 60.60; 61.54; 62.35; 63.43; 64.103, 111, 129.
- Sociale boligforetagender,* valg af beboerrepræsentanter i -, 59.113, jfr. 60.32.
- Sommerhusbebyggelse,*
forbud mod udstykning til -, 65.135.
i strid med ekspropriationsplaner, 66.31.
- Sparebeviser,* indløsning af beskadigede -, 62.22.
- Spilleautomater,* afgift af -, 68.104.
- Stagiaires-overenskomst,* administration af -, 57.138.
- Statens erstatningsansvar,*
Rpl. § 1018c og § 1018g, stk. 2, 55-93.
ved digebrud, 57.215.
ved fejlagtig anholdelse, 57.95.
ved færdselsbegrænsning som følge af militært øvelsesområde, 57.230.
ved havneanlæg, 56.37.
ved undladelse af at tilbageholde underholdsbidrag, 57.203.
ved undladelse af at udsæde attest i h. t. husdyrvoldgiftslovens § 9, 55.21.
- Statens Jordlousudvalg,*
ekspedition af sammenlægningssag, 64.89.
fordeling af tillægsgjord, 55.76; 57.231, jfr. 60.26.
forkøbsret til landejendomme, 55.76; 57.31, jfr. 59.16.
manglende underretning om berostillelse af sag, 62.97.
udarbejdelse af referat, 59.190.
udarbejdelse af refusionsopgørelser, 58.46, jfr. 59.18; 59.190.
udlægning af skatter m. v., 59.190, jfr. 60.34.
- Statens Ligningsdirektorat,* formuleringen af skrivelser til skatterådene om ændring i ansættelser, 65.145.
- Statens Skibstilsyns* dispensationspraksis, 65.100.
- Statens Åndssvageforsorgs* køb af en ejendom, 61.180, jfr. 62.19.
- Statsbanerne,* se *Danske Statsbaner.*
- Statslån til boligbyggeri,*
gebyrbegunstigelse ved -, 57.35.
medregning af arkitekthonorar i anskaffelsessummen ved beregning af -, 56.213.
omfanget af kommunegaranti for -, 56.79.
- Statsradiofonien,* se *Danmarks Radio.*
- Statsskole,* optagelse i -'s realafdeling, 65.111.
- Stemmegaffel-sagen,* 65.81.
- Stempelfrihed* ved salg af statslånhuse, 57.35.
- Stempelpapirhandel,* bestyrelse af - under forhandlerens fraværelse, 58.255.
- Straffesager,*
afhøring i tyverisag, 64.76.
formulering af ankemeddelelser, 62.34.
magtanvendelse over for indsat i sikringscelle, 65.32.
mod læger, 60.154.
tilsigelse af vidner i domsmandssag, 61.178.
udtalelser om skyldspørgsmålet, 57.73; 59.35.
underretning om verserende straffesag, 61.148, jfr. 65.18.
se også *Meddelelser til pressen.*
- Strandbyggelinier,*
dispensation i h. t. naturfredningslovens § 25, stk. 1, 61.77,98.
ved havnearealer, 61.77,98.
- Sukker,* se *Koncession.*
- Sukkerordningen,* 68.90.
- Sundhedscertifikater* ved eksport af spisekartofler, 55.63.
- Sundhedskommissioner,* Indenrigsministeriets kompetence over for -, 66.92.
- Sundhedsstyrelsen,*
administrationen af apotekerlovens § 34, 67.58.
iværksættelse af politiundersøgelse mod læger, 60.158.
ordination af euforiserende stoffer, 67.65.
vejledningspligt overfor en læges patient, 59.69.
- Sundhedsvedtægter,*
affattelse af - for landkommuner, 55.103.
forholdet mellem - og vandforsyningsloven, 66.92.
- Sundholm,* anbringelse af børn på -, 60.131.
- Supplementsunderstøttelse* til fhv. kordegn, 68.23.
- »Sverigespengene«, se *Fordeling af offentlige midler.*
- Sygekasseforhold,*
begravelseshjælp, 56.72.
betingelser for lønarbejderdagpenge, 62.36, jfr. 63.14.

- forvarets overførelse til ydende medlemskab, 58.80.
 løntilbageholdelse til dækning af sygekasse-
 restance, 68.43.
 takster for behandling på Rigshospitalet, 68.28.
- Serfængsel*, se *Fængselsforhold*.
- Søfartsbog*, tilbagelevering af en i bevaring taget
 -, 58.115.
- Søneringsbevis*, praksis m. h. t. dispensation til
 søofficerer af reserven fra reglerne om -,
 56.188, jfr. 57.25.
- Søværnet*, personligt tillæg til kontorassistent af
 2. grad 62.92; 64.85.
- Takstnedsættelser*, se *Danske Statsbaner*.
- Tavshedspligt*, 55.125, 173; 61.174, jfr. 62.18;
 66.43, jfr. 67.16.
- Telefonisk politiafhøring*, 56.199.
- Tilbagebetaling af told*, se *Told*.
- Tilbageholdelse*,
 af hjemsendelsespenge, 58.182.
 politiets - af værdipapirer til dækning af skat,
 55.27.
- Tilbagelevering*,
 af i bevaring tagne effekter, 58.115; 62.30, 32.
 af konfiskerede varer, 61.176, jfr. 62.18.
 af materiale, der frivilligt er afleveret til poli-
 tiet, 56.150.
- Tilbagevirkende kraft*, portoforhøjelse med -,
 65.141.
- Tilbud*, Statens Trykningskontors indhentelse af -,
 68.67.
- Tilhold*, se *Forbud og Påbud*.
- Tillidsmand* for evnesvag, ikke-umyndiggjort
 person, 58.58, jfr. 59.19.
- Tillægsjord*, se *Statens Jordlovsudvalg*.
- Tilsigelse*,
 af vidner i domsmandssag, 61.178.
 affattelsen af - til afsoning, 67.37.
 i værnepligtssager, 61.124.
 skriftlig - til afhøring i bidragssager, 57.206
 til afsoning ved anbefalet brev, 66.46.
 til politiafhøring, 66.82.
 til skatterestanter, 59.185.
 se tillige *Vidner*.
- Tilskudsdeklaration*, aflysning af -, 58.192.
 »*Tilstødende grunde*«, fortolkning af udtrykket -,
 65.133.
- Tilsyn* med overholdelse af prøveløsladelsesvilkår,
 59.195.
- Tilsynet med Handelsskoleundervisningen*, 57.109.
- Tilsynsværger*,
 ekspeditionstiden for beskikkelse af - for
 tvangsindlagte sindssyge, 57.190; 58.40.
 forespørgsel til personer, der tvangsindlægges,
 om ønske m. h. t. -, 58.191.
 for internerede i h. t. straffeloven af 1866,
 § 38, stk. 2, 55.17; 56.16; 57.23, 127.
 for tvangsindlagte sindssyge før 1938, 57.127,
 jfr. 58.34.
 se tillige *forvaring*
- Tiltale*,
 mod læger, 60.174.
 undladelse af - mod polititjenestemand,
 58.213, jfr. 59.21.
- Tiltalefrafald*, 60.179.
- Tinglysning*,
 ekspeditionsfristen i tinglysningslovens § 16,
 stk. 4, 67.54.
 foreløbig - af landvindingsbidrag, 58.43, jfr.
 65.16.
- Tjenestebolig*,
 indflytning i og indretning af -, 55.40.
 leje ikke factsat for -, 55.39.
 manglende finanslovshjemmel til oprettelse
 af -, 55.35.
- Tjenesteforseelser*, se *Tjenestemandssager*.
- Tjenestefritagelse*,
 advarsel inden -, 56.132.
 af cheffingeniør, 56.40.
- Tjenestemandsafskedigelse*,
 afskedigelse af diplomat efter straffesag, 59.76.
 afskedigelse af læge efter tjenstlig undersøgelse,
 58.128.
 afskedigelse af officer efter straffesag, 59.125.
 afskedigelse med pension af cheffingeniør, 56.40.
 afskedigelse med ventepenge af skoleinspektør,
 60.95, jfr. 61.20.
- Tjenestemandskommissionen af 1965*, repræsentation
 i -, 66.60.
- Tjenestemandssager*,
 afgørelse uden tjenstligt forhør, 59.76.
 afskrift af afgørelse vedrørende disciplinærsag,
 58.186.
 brug af offentlige midler til egen fordel, 55.35.
 brug af underordnet personale i egen interesse,
 55.40, 41.

forelæggelse af indberetning om – for vedkommende tjenestemand, 57.229; 59.125.
 indberetning om officers optræden under en straffesag, 59.125.
 indgivelse af afskedsansøgning i forbindelse med disciplinærsag, 58.183.
 indsendelse af notits efter tjenstligt forhør, 56.177.
 klages overgang til behandling som disciplinærsag, 65.150.
 mod fængselsfunktionær, 68.48.
 plejepersonale givet lussinger, 59.56.
 påtale uden disciplinærundersøgelse, 63.73.
 slægtnings forklaring til brug for en disciplinærsag, 58.128.
 udlevering af notat vedrørende tjenestefor-seelser, 62.51.
 underretning om afgørelsen, 63.63.
 undervisningsassistents modtagelse af cigaretter af studerende, 55.150.
 urigtig fremstilling i rapport, 55.93.
 vold mod sindssygepatient, 55.79.

Tjenestemandstillinger,

besættelse af – uden opslag, 57.198, jfr. 61.18.
 bortlovning af –, 63.44, jfr. 64.14.
 inddragelse af stillinger ved indgåelse af skoleforbund, 60.95, jfr. 61.20.
 indstilling og udnævnelse af konsulenter for særundervisningen, 59.149, jfr. 61.19.
 oprykning fra fuldmægtig til ekspeditionssekretær, 61.166, jfr. 64.13.
 prøvetid ved ansættelse i højere stillinger, 56.40.
 udnævnelse af overtoldinspektør, 65.47.
 urimeligt ikke at ansætte overlæge, 64.129.
 ændringer i tjenesteforretningers omfang og beskaffenhed, 58.195.

Tjenestemænd,

advokatvirksomheds forenelighed med ansættelse i det offentlige tjeneste, 68.50.
 feriepenge for formiddagsstilling, 68.61.
 folkepension til –, der som følge af strafbar handling afskediges uden pension, 58.188, jfr. 59.20 og 60.31.
 forhøjelse af fradrag for naturalydelse til – 60.44.
 funktionsvederlag til byggeadministrationschef, 67.107.
 genindtrædelse efter at have været udenfor nummer, 58.183.
 godtgørelse for bortfaldet ferie, 66.78, jfr. 67.18.
 indtægtsgivende bibeskæftigelse udenfor stats-tjenesten, 59.140; 60.181; 67.38.

ligeløn for –, 56.140.
 officerselevers ansættelse som tjenestemænd, 55.54.
 posttjenestemænds rådighed over frimærkebeholdninger, 59.37.
 tidspunkt for ansættelse, 56.128.
 tilbagevirkende kraft for bestillingstillæg, 62.100.
 tjenestefrihed for at afgive vidneforklaring, 67.77.
 trusel om afsked, 63.89.
 underretning om verserende straffesag, 61.148.
 ytringsfrihed, 61.56, 74.

Told,

anmodning om drøftelse af toldsag, 61.75.
 antidumpingtold, 62.39.
 kompetence i tarifierings spørgsmål, 62.27.
 tilbagebetaling af – ved:
 fejl tarifiering, 62.27, 28.
 fejl værdiansættelse, 60.114.
 udførsel af importerede kunstgenstande, 64.108.
 undladelse af at forevise bevilling, 61.54; 63.43.
 undladelse af EFTA toldbehandling, 63.43.
 ændring af praksis, 62.72.
 toldfrihed for rejsende, 68.77.
 toldfritagelse i henh. til toldtariffens kap. 84, bestemmelse 5, 62.93; 64.81.

Toldvæsenet,

bevaringstagselse i henhold til toldlovens § 192, 62.103, jfr. 65.18; 66.27.
 formulering af afslag, 63.23.
 krav om afskedigelse af tre tobaksælgere på private øresundsbåde, 60.87.
 modtagelse af bøder, 64.70.

Trossamfund, se Anerkendt trossamfund.

Tvangsindlæggelse, domstolsprøvelse ved – af sindssyge, 56.192; 58.30, 235; 65.35.
 se tillige *Sindssyge*.

Tøjhusmuseet, 55.33.

Udenrigstjenesten,

gebyr ved bistand fra –, 62.21.
 se tillige *Blechingberg-sagen*.

Udgiftsoverskridelse ved præstegårdsreparation, 57.221.

Udlån af akter, se Sagsbehandling.

Udpankning,

afregning og fjernelse af effekter ved –, 62.20.

- opkrævning af gebyrer for -, 65.44.
skyldneres påvisningsret ved - for amtskueskatter, 57.150, jfr. 58.35.
- Udstykning*, 57.31, 231, jfr. 60.26; 63.85, jfr. 65.19; 65.52, 66, 114, 135; 66.44; 67.102.
- Udtalelsers form*, 55.92; 57.102, 118; 59.35; 61.74, 104; 65.114.
- Udtrædelsesgodtgørelse* i h. t. folkeforsikringsloven, 56.72.
se tillige *Pensionskasser*.
- Udvalg*,
repræsentation i -, 65.120; 66.60.
sammensætning af arbejds -, 65.81.
- Ufyldstgørende besvarelse*, 55.89, 92; 57.138, 234; 59.22, 24, 37, 140; 64.129.
- Ugyldighedsvirkning* ved kompetencemangel, 61.51.
- Ukorrekt handlemåde*,
polititjenestemand's betaling af bøde for en anden, 55.23.
ved rekvirering og flytning af videnskabeligt apparat m. v., 55.152. 156, 159.
- Ulykkesforsikring*,
anmeldelsesfristen ved erhvervs sygdomme, 63.79.
Apotekerfondens krav i medf. af ulykkesforsikringslovens § 42, stk. 2, 62.47, jfr. 64.13.
arbejdsgiveres anmeldelsespligt, 66.86.
båndlæggelse af enke-erstatninger, 58.150.
efterladte-erstatning til militærflyvers forældre, 56.149.
forrentning af kapitaliserede invaliditetserstatninger, 58.45.
forsikringsselskabernes kompetence til at ned sætte dagpenge, 60.150.
genoptagelse af sag, 56.179; 67.88.
lægeerklæring forinden afgørelse af dagpenge spørgsmål, 56.48.
modstridende lægeerklæringer, 68.37.
tidspunktet for afgørelsen af invaliditetsspørgsmål, 57.106.
underretning om ankemulighed ved præmieforhøjelse, 61.172, jfr. 62.18.
underretning til tilskadekomne om ankeragerne, 56.49, jfr. 57.23; 58.40, jfr. 59.18.
årsagsforbindelse mellem et ulykkestilfælde og en senere lidelse, 60.200; 67.88.
se tillige *Føjetilladelse*.
- Ulykkesforsikrings-Rådet*, formandsposten i -, 56.196, jfr. 58.31.
- Underholdningsfilm*, se *Danmarks Radio*.
- Underholdsbidrag*,
afhøring i bidragsager, 57.206.
aftaler om - til børn, 57.174; 67.69.
bortfald af tidsubegrænset underholdsbidrag, 68.59.
for sen ophævelse af bidragspligt, 56.216.
fristbestemmelsen i § 21 i lov nr. 133 af 7. maj 1937 ved inddrivelse af -, 58.146.
fristbestemmelsen i § 16, stk. 2, i loven om børns retsstilling, 67.69.
fritagelse for en af flere bidragspligtige for at svare -, 56.161, jfr. 57.25 og 58.30.
indsigelser mod bidragsdokuments gyldighed, 60.91; 67.69.
ratihabitation af ældre bidragsdokument, 60.91.
sagsbehandling ved fastsættelse af -, 58.158, 211, 246; 59. 122; 60.36.
sagsbehandling ved inddrivelse af -, 56. 156, 197; 57.147, 219; 58.146, 156; 60.192; 63.60.
statsmyndigheds tilbageholdelse af -, 57.203.
underholdsbidrag til fraskilt kvinde, der samlever med en mand, 58.145, jfr. 59.19; 62.91.
underretning til bidragsberettiget vedr. løn-tilbageholdelsesdekret, 63.60.
- Underhåndsbrevpapir*, ministres benyttelse af -, 60.94, jfr. 61.19.
- Underretning*,
om beskikkelse af forsvarer i prøveudskrivningssag, 61.191, jfr. 62.17.
om gebyr ved bistand fra udenrigstjenesten, 62.21.
om navnebevilling, 59.41.
om verserende straffesag, 61.148.
overordnede myndigheders afgørelser meddeles direkte den, hvem afgørelsen vedrører, 56.122.
til anmeldere og sigtede om opgivelse af forfølgning af straffesager, 55.99, jfr. 56.17; 56.126, 212; 61.30, jfr. 63.13; 61.39; 62.32; 63.22.
til bidragsberettiget vedr. løntilbageholdelsesdekret, 63.60.
til klager om afslutning af en iværksat undersøgelse, 55.63.
til skatteyderes repræsentanter om skatterådsafgørelser, 58.191.
til varetægtsfanger om nægtet udlevering af breve, 65.33.
ved dispensation fra strandbyggelinie, 61.98.
se tillige *Manglende underretning*.

Underskrift på sundhedscertifikater vedr. spisekartofler, 55.63.

Underskrifters læselighed, 57.186; 59.201; 62.35.

Underudvalg, se *Delegation*.

Undervisning, se *Folkeskolen*.

Undladelse af at indhente erklæring, se *Høring*.

Ungdommens Uddannelsesfond, erklæring om brud med hjemmet, 68.34.

Urigtig begrundelse, se *Begrundelse*.

Urigtig meddelelse, 55.86.

Urnefytning, Kirkeministeriets praksis, 66.76.

Uvedkommende hensyn,

ved administration af lukkeloven, 55.19.

ved afgørelse af fredningssag, 61.77.

ved autorisation af laboratorier, 58.237, jfr. 61.18.

ved bedømmelsen af videnskabelige afhandlinger m. v., 55.107, 111, 117, 119, 129, 144, 161.

ved behandlingen af udstykningsandragende, 65.66.

ved fastsættelse af takst for begravelse af uden-sognsboende, 58.68.

ved indstilling af fange til svendeprøve, 57.233.

ved meddelelse af biografbevilling, 58.161.

ved meddelelse af droskebevilling, 57.169, jfr. 58.36.

ved tildeling af arbejder for kommuner, 65.159.

ved udnævnelse af overtoldinspektør, 65.47.

ved udnævnelse af sysselmand, 63.44.

ved udstedelse af politibekendtgørelse, 63.24.

ved undersøgelse af en politianmeldelse, 56.169.

Vagn Jensen-sagen, 67.107.

Valgagitation,

i radio og fjernsyn, 63.15.

ministres benyttelse af brevpapir til -, 60.94.

Valgretsudøvelse, se *Fængselsforhold*.

Wamberg-sagen m. v., 55.105, jfr. 56.18.

Vandforsyningsloven, forholdet mellem sundhedsvedtægter og -, 66.92.

Vandtårne, godtgørelse af omsætningsafgift vedr. -, 65.144.

Varetægtsfanger, se *Fængselsforhold*.

Varsel ved indkaldelse til forhandling i h. t. monopollovens § 11, 57.154.

Veje,

aktindsigt i vejsag, 68.97.

erstatning ved ekspropriation af private -, 66.72.

politiet kan ikke afslå andragende om afspærring af privat fællesvej, 58.76, jfr. 60.31.

vejadgang ved udstykning, 63.85, jfr. 65.19;

66.44.

Vejfond,

besvarelsen af andragender om tilskud fra -'en 59.41.

»Vejmillionerne«, 55.57.

Vejledning,

om enkepensionsreglerne ved vilkårsforhandling, 64.79.

om indgivelse af ansøgning om tilskud til lærlinges rejseudgifter, 68.71.

til husejere om adgangen til fritagelse for at svare grundstigningsskyld, 57.180.

til motorførere, hvis førerbevis er inddraget administrativt på grund af manglende ædruelighed, 57.102.

til motorførere, som er blevet nægtet førerbevis med ret til erhvervsmæssig personbefordring, 57.209.

til tilskadekomne om ankereglerne i ulykkesforsikringsloven, 58.40, jfr. 59.18.

Ventepenge, se *Tjenestemandsafskedigelse*.

Ventetid, se *Forvaring*.

Vidner,

formulering af vidneindkaldelser i straffesager, 55.78, jfr. 56.16.

tilkaldelse af - ved ransagning, 57.243, 249, 252, 255; 58.66, 222; 60.165; 62.32; 64.66.

tilsigelse af - i domsmandssager, 61.178.

tjenestefrihed for at afgive vidneforklaring, 67.77.

udbetaling af vidnegodtgørelse ved møde hos politiet, 60.42.

Vildfarelse, faktisk - hos forvaltningsorgan, 58.197.

Vitaminpræparater, handelen med -, 67.58.

Volfair-metoden, 65.81.

Vurdering af fast ejendom,

generel forhøjelse af et vurderingsråds ansættelser, 57.128, jfr. 58.35.

overskridelse af fristen i vurderingslovens § 41, 64.115.

årsomvurderinger, 59.127.

Vurderingsnævn for motorkøretøjer, 59.135.

Værnepligtige, se *Militærforhold*.

Værnepligtsnævnet,

forretningsorden for -, 61.174, jfr. 62.18.

medlemmernes tavshedspligt, 61.174, jfr. 62.18.

Værneting

for militær straffesag, 66.52.

ved tiltale i politisag, 57.29.

Værtshusgæld, anholdelse for -, 65.71.

Yderzone, opførelse af gartneri i -, 66.74, jfr. 67.17.
og 68.14.

Ytringsfrihed,

folkeskolelæreres - m. h. t. religiøs særopfat-
telse, 59.177.

udtalelser til pressen vedr. videnskabelige
spørgsmål, 55.113, 123, 125, 144.

tjenestemænds udtalelser til pressen om ver-
serende sager, 57.102.

tjenestemænds -, 61.56, 74.

Ægtepagt, godkendelse (samt tinglysning) af -
efter ægtefælles død, 56.127.

Ægteskabssager, se *Separations- og skilsmissesager*
samt *Underholdsbidrag*.